

๑๑๕.๑๑๔

๑๑๕๑๗

๗.๓

การวิเคราะห์บทความ ของ สุกิจ นิธมานพันธ์

ปริณิษานพันธ์

ของ

วชิรณที วงศ์ศิริอำนวย

๑๓ ก.ย. ๒๕๓๓

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

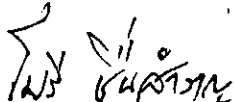
พฤษภาคม ๒๕๓๒

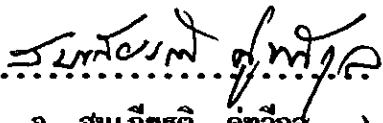
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

170453

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิตและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาปฏิญานินัย
ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

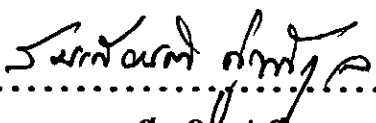
กรรมการที่ปรึกษา

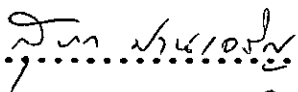

..... ประธาน
(รศ. นირี นิ่มสำราญ)

..... กรรมการ
(อ. สมเกียรติ คุณากุล)

กรรมการสอบ

..... ประธาน
(รศ. นირี นิ่มสำราญ)

..... กรรมการ
(อ. สมเกียรติ คุณากุล)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อ. สุภา ปานเจริญ)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปฏิญานินัยฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตวิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศ.ดร.สมพร บัวทอง)

วันที่ 27 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2532

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้เพราะผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์มริ ชื่นสำราญ และ อาจารย์สมเกียรติ คู่ทวีกุล ท่านทั้งสองได้กรุณาให้คำแนะนำอันมีค่า และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่ตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์สุภา ปานเจริญ ที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบเพิ่มเติม

กราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.อุดม รุ่งเรืองศรี ที่กรุณาแนะแนวทางการศึกษาและการทำงานแก่ผู้วิจัยด้วยความรักและความห่วงใยตลอดมา

ขอบขอบพระคุณนายแพทย์ทวี ตันติวงศ์ และ คุณสุภาพ นิมมานเหมินท์ ที่กรุณาให้รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับประวัติส่วนตัวของอาจารย์สุกิจ นิมมานเหมินท์ และมอบหนังสือที่เกี่ยวกับข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ให้ด้วย

ขอบขอบคุณมหาวิทยาลัยพายัพ ที่ได้มอบทุนเพื่อสนับสนุนการศึกษาของผู้วิจัย

ขอบขอบคุณ อาจารย์มาลี ไพรสน เพื่อนผู้ให้คำแนะนำและกำลังใจแก่ผู้วิจัย คุณวิไลลักษณ์ ช่างสม เพื่อนผู้เป็นแรงใจให้ความช่วยเหลือและห่วงใยผู้วิจัยมิได้ขาด ที่สำคัญคือ คุณพิพยวรรณ หอมกระหลบ ผู้สละเวลาช่วยเหลือในการรับ-ส่งต้นฉบับปริญญานิพนธ์ตั้งแต่ต้นจนสำเร็จบริบูรณ์ และขอบขอบคุณผู้มีส่วนให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ ทุกท่านที่มีได้กล่าวมาแล้ว ณ ที่นี้ด้วย

ในคำขอบขอบคุณครั้งนี้ที่จะลืมมิได้เลยคือ ทุกชีวิตในครอบครัว "วงศ์ศิริอำนวย" ที่ห่วงใยเอื้ออาทรต่อความเป็นอยู่ และยามเจ็บไข้ในระหว่างศึกษาและเขียนปริญญานิพนธ์ ตลอดจนให้ความสนใจสนับสนุนช่วยเหลือการศึกษาแก่ผู้วิจัยอยู่เสมอ

กุศลผลบุญอันเกิดจากประโยชน์ของ ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาแด่ ดวงวิญญาณของบิดา มารดา คุณครูบาอาจารย์ และพี่น้องทุกคนที่ได้อบรมสั่งสอนผู้วิจัยเสมอมา

วชิรณี วงศ์ศิริอำนวย

ประกาศคุณูปการ

นับเป็นความกรุณาอย่างยิ่งที่บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ได้พิจารณาคัดเลือกให้ผู้ศึกษาได้รับทุน "สิรินธร" ประจำปีการศึกษา 2532

ผู้วิจัยขอโน้มเกล้าโน้มกระหม่อม รับพระราชทานทุนวิจัยนี้ด้วยความปลื้มปิติ และสำนึกในพระกรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า	5
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	5
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	6
	คำนิยามศัพท์เฉพาะ	9
	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	10
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า	12
2	ประวัติและผลงานของสุกิจ วัฒนานพรัตน์	30
	การศึกษา	30
	ประวัติการทำงาน	31
	ชีวิตครอบครัว	38
	คติชีวิต	38
	บุคลิภาพ	39
	ความสามารถในการประพันธ์	51
	ผลงานการประพันธ์	52
3	วิเคราะห์ศิลปะการใช้ภาษาในบทความของ สุกิจ วัฒนานพรัตน์	58
	การใช้คำในลักษณะต่าง ๆ	58
	การใช้คำให้ตรงความหมาย	58
	การใช้คำได้เหมาะสม	62
	การใช้คำให้ชัดเจน	63
	การใช้คำให้มีน้ำหนัก	68
	การใช้คำซ้ำ	78

บทที่

หน้า

การใช้คำซ้อน	94
การต่อคำให้สัมผัสคล้องจองกัน	95
ลักษณะสำนวนภาษาที่คล้ายคลึงกับเรื่องสามก๊ก	98
(๑) ระดับภาษา	99
ภาษาปาก	99
ภาษาถิ่นแบบแผน	110
ภาษาแบบแผน	111
(๒) การใช้คำภาษาต่างประเทศและการสร้างคำใหม่	114
คำทับเสียง	114
คำทับศัพท์	124
การสร้างคำใหม่	140
* (๓) ประโยค	147
✓ ประโยคความเดียว	147
ประโยคความซ้อน	148
ประโยคความรวม	150
(๔) การใช้โวหาร	152
บรรยายโวหาร	153
พรรณนาโวหาร	155
เทศนาโวหาร	158
สาธกโวหาร	161
โวหารภาพพจน์	171
4 กลวิธีในการเขียนบทความ	221
๕ การตั้งชื่อเรื่อง	221
ตั้งชื่อแบบตรงตัว	222
ตั้งชื่อแบบเร้าความสนใจ	223
ตั้งชื่อแบบเปรียบเทียบ	225

ตั้งชื่อในลักษณะตั้งคำถาม	226
ตั้งชื่อแบบขัดความ	227
✓ การเขียนความน่า	228
ความน่าที่เป็นเรื่องเล่าจากประสบการณ์	230
ความน่าที่แสดงความคิดเห็น	232
ความน่าที่ท้าวความเดิม	234
ความน่าที่บอกเจตนาหรือจุดประสงค์ของเรื่อง	234
ความน่าที่เป็นคำพังเพย ภาษิต หรือบทกวี	236
ความน่าที่แปลกและกระต๊อใจ	237
ความน่าที่ขึ้นต้นด้วยเพลง	238
ความน่าที่เป็นข่าว	238
✓ การเสนอเนื้อเรื่อง	239
ประโยชน์ใจความสำคัญในลักษณะต่าง ๆ	240
การขยายประโยชน์ใจความสำคัญ	247
ลักษณะการเขียนย่อหน้า	253
✓ ประเภทของเนื้อเรื่อง	258
✓ การเขียนสรุป	264
การเขียนสรุปด้วยการให้ข้อเสนอแนะ	266
การเขียนสรุปด้วยการอธิบาย	268
การเขียนสรุปด้วยการกล่าวสรรเสริญ	269
การเขียนสรุปด้วยการให้ข้อคิด	271
การเขียนสรุปด้วยคำประพันธ์	272
การเขียนสรุปด้วยสุภาษิต	273
การเขียนสรุปด้วยการเปรียบเทียบ	274
การเขียนสรุปด้วยการใช้คำถาม	274
การเขียนสรุปด้วยการย้ำความคิด	275
การเขียนสรุปด้วยการสันนิษฐาน	276

บทที่	หน้า
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	278
สรุป	278
อภิปรายผล	281
ข้อเสนอแนะ	284
บรรณานุกรม	285

บทที่ 1

บทนำ

บทหลัง

ในปัจจุบันนี้เรามักจะพบว่ามีงานเขียนร้อยแก้วต่าง ๆ ได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นเป็นลำดับ เพราะมีผู้สนใจผลิตงานเขียนกันอย่างจริงจัง ซึ่งปรากฏอยู่ตามวารสาร นิตยสาร หรือสิ่งพิมพ์ชนิดต่าง ๆ ที่เปิดรับเรื่องสั้น บทความ หรืองานเขียนชนิดอื่นตามแต่บรรณาธิการของสิ่งพิมพ์ชนิดนั้นจะเป็นผู้กำหนด ผู้เขียนแต่ละท่านจะมีลีลาการเขียนเฉพาะตัวที่แตกต่างกันออกไป ถึงแม้ว่าจะมีนักเขียนผลิตงานเขียนร้อยแก้วหรือความเรียงออกมามากมายเพียงใดก็ตาม แต่จะหางานเขียนร้อยแก้วหรือความเรียงที่สมบูรณ์แบบที่สุดดีเหมาะสมนั้นยาก ดังที่ เปลื้อง ณ นคร (2507 : 120) กล่าวไว้ว่า "บทความเรียงที่ดีจริง ๆ หายาก เพราะนักเขียนบทความเรียงที่เรียกว่า เอสเซยิสต์ (Essayist) นั้นมีน้อยตัว ยิ่งในสมัยนี้ยิ่งหายากขึ้น" ทั้งนี้เพราะนักเขียนที่จะประสบความสำเร็จจากการเขียนงานประเภทต่าง ๆ ล้วนต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ มีพรสวรรค์ที่จะสร้างผลงานของตนขึ้นมา ถ้างานนั้นมีคุณค่าสาระประโยชน์ มีศิลปะการเขียนที่ดีประทับใจผู้อ่านก็จะทำให้งานนั้นเป็นที่นิยมชมชอบเชื่อถือกันทั่วไป นับได้ว่านักเขียนผู้นั้นประสบผลสำเร็จในด้านการเขียนแล้ว

สุกิจ นิมมานเหมินท์ เป็นผู้ที่ประสบผลสำเร็จในงานเขียนร้อยแก้ว ซึ่งทำให้ท่านมีชื่อเสียงมาก โดยเฉพาะเรื่อง "คนแซ่หลี" หรือแม้แต่ข้อเขียนสั้น ๆ ประเภทบทความปกิณกะคดีนั้นได้รับความนิยมยกย่องเช่นเดียวกัน เปลื้อง ณ นคร (2507 : 120) ได้กล่าวถึงท่านว่าเป็นนักเขียนบทความเรียงที่เรียกว่า เอสเซยิสต์ (Essayist) ด้วยเหตุที่ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถมีความคิดสร้างสรรค์ มีลีลาการเขียนที่น่าสนใจ ผิดแผกแตกต่างไปจากผู้อื่นจนเป็นเอกลักษณ์ประจำตัวของสุกิจ นิมนานเหมินท์

พระราชหัตถเลขาในสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถสิริกิติ์ (2519 : ไม่มีเลขหน้า) ที่พระราชทานแก่ คุณหญิงจันดา นิมนานเหมินท์ ภริยาของสุกิจ นิมนานเหมินท์ ในขณะที่ท่านถึงแก่

อนิจกรรม ซึ่งมีข้อความตอนหนึ่งว่า "คุณสุกิจ นิมมานเหมินท์ เป็นผู้ที่มีความรู้สูงเป็นที่ยกย่องในวงการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ ได้ปฏิบัติราชการทุกด้านด้วยความสามารถและซื่อสัตย์สุจริต นำเสียดายที่เราขาดคุณบุคคลไปคนหนึ่ง"

เจือ สตะเวทิน (2517 : 126) ได้กล่าวถึง สุกิจ นิมมานเหมินท์ ว่าเป็นนักเขียนคนสำคัญคนหนึ่งที่เป็นหนังสือดี น่าอ่าน และท่านพยายามตั้งชื่อเรื่องได้ดี เป็นที่เรียกร้องความสนใจได้ดี นอกจากนั้น เจือ สตะเวทิน ยังกล่าวถึงรายชื่อนักเขียนสำคัญไว้ดังนี้

ขอให้เรามาทบทวนชื่อเรื่องของนักเขียนสำคัญ ๆ บางเรื่อง บางรายการดูตามสมควร ๆ พบ ๆ สุกิจ นิมมานเหมินท์ ตั้งชื่อเรื่องได้ดี เช่น เรื่องคนแซ่หลี ถูกใจคนเพราะชอบพวนคำหลักเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ตั้งชื่อสารคดีท่องเที่ยวกับภูเขาว่า "ถกเขมร" ก็คมขำดี เพราะคนไทยพูดคำนี้กันอยู่ทั่วไปเมื่อนั่งผ้าแบบเขมร

กาญจนาภรณ์ ไขชื่อสารคดีเกี่ยวกับวัดโพธิ์ เพื่ออธิบายชนชาติต่าง ๆ ที่ไทยรู้จักสมัยรัชกาลที่ 3 ว่า "ภูมิศาสตร์วัดโพธิ์" ก็เหมาะสมเพราะจำง่าย

หลวงวิจิตรวาทการ ตั้งชื่อสารคดีประเภทจิตวิทยาได้เหมาะสม เช่น "มันสมอง" ผู้จัดพิมพ์สาส์นสมเด็จ เลือกชื่อสารคดีได้ด้อยระหว่าง 2 สมเด็จ ได้ดีเป็นพิเศษ ท่านใช้ชื่อว่า "สาส์นสมเด็จ"

จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ท่านคือหนึ่งในบรรดานักเขียนคนสำคัญที่เขียนดี ตั้งชื่อเรื่องในงานเขียนได้ดี เป็นที่น่าสนใจยิ่งนัก "โดยเฉพาะบทความเรียงของนายสุกิจ นิมมานเหมินท์ ไม้แปลก ๆ เสมอ เช่น อันนั้นนี่แต่กำเนิดเกิดมา จะหุบข้าว หุบปลาก็มีเคย"

(เปลื้อง ณ นคร. 2507 : 122)

ส. พลายน้อย กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง "คนแซ่ฮั่น" ว่า "...อาจารย์สุกิจ เป็นคนเขียนหนังสือแปลก ตั้งชื่อเรื่องก็แปลก อ่านแล้วได้รสชาติประหลาด สนุก แหย่ให้คิด แทรกความรู้ไว้อย่างกว้างขวางจนได้รับการยกย่องว่าเป็นปราชญ์คนหนึ่ง และในปัจจุบันก็หาคนที่จะเขียนหนังสือในทำนอง

นี้ไต่ยาก" (สุกิจ นิมมานเหมินท์. 2530 : 17) ซึ่งถ้าคนที่คลุกคลีคุ้นเคยอยู่กับงานเขียนของสุกิจ นิมมานเหมินท์ ก็จะมีความรู้สึกว่า การที่ ส. พลายน้อย หรือที่มีผู้กล่าวไว้หลายท่านนั้นเป็นความจริง

สุกิจ นิมมานเหมินท์ เริ่มเขียนหนังสือให้ชนอ่านตั้งแต่เมื่อใดนั้นไม่อาจสืบค้นให้ถ่องแท้แน่ชัดได้ แต่จากหนังสือ "แถบทอง" ซึ่งเป็นนิตยสารรายปักษ์ กำเนิดเมื่อ 15 ตุลาคม 2491 ได้ระบุนักเขียนที่เขียนเรื่องลงในหนังสือนี้ว่าเป็นรุ่นๆคนบ้าง ส่วน สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้ถูกระบุว่าเป็นรุ่น "มหาวิทยาลัย" จากการที่ส่งเรื่อง "ปลาเสือเจ้ากรรมพ่นน้ำรด" ลงในหนังสือ "แถบทอง" ฉบับที่ 4 ปีที่ 1 วันที่ 1 ธันวาคม 2491 ในช่วงนั้นท่านเขียนเรื่องอื่น ๆ หลายเรื่อง เช่น "ดาวเดือนเลื่อนลับสัณฐาน" สุริยันเย็บมียอศรบรรพชา" ฯลฯ ต่อมาองค์การคำของคุรุสภาได้นำเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้มาพิมพ์รวมเล่มให้ชื่อว่า "รวมเรื่องเขียน" เมื่อ พ.ศ. 2510

มีหนังสือเรื่องใหญ่ 2 เรื่อง ที่ท่านเขียนไว้คือ เรื่อง "คนแซ่หลี่" และ "เรื่องของคนแซ่อื่น" นอกนั้นเป็นบทความสั้น ๆ เป็นส่วนใหญ่ นอกจากที่ได้ค้นพบนี้ยังมีผลงานของท่านหลงเหลืออยู่อีก ท่านเขียนหนังสือไว้มากเพราะท่านเป็นปราชญ์เป็น "บุรุษวิทยาการ" นำออกมาถ่ายทอดหรือคัดดวงเท่าใดก็หมด นอกจากการเป็นนักเขียนซึ่งเป็นงานอดิเรกของท่านแล้ว ท่านยังได้เลี้ยงนกและศึกษาเกี่ยวกับนกนานาชนิด นำเอาความรู้เรื่องการเลี้ยงนกมาเขียนเผยแพร่ให้ผู้สนใจได้ศึกษาอ่านกัน

ความสนใจพิเศษนอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วนั้น ท่านยังเป็นนักสะสมเครื่องลายครามไว้มาก โดยเฉพาะเครื่องลายครามชุดพระปมาภิไธย จปร. ซึ่งท่านสะสมไว้หลายคู่และยังค้นคว้าหาความรู้อย่างละเอียดถี่ถ้วน จึงนำมาเขียนเรื่อง "ลายคราม ชุดอักษรพระนาม จปร."

นอกเหนือจากความสนใจและความเป็นเลิศในหลาย ๆ ด้านของท่านแล้ว ท่านยังเป็นนักสะสมหนังสือไว้มากทีเดียว บรรดาหนังสือดีและหายากทั้งหมดที่มีอยู่ในห้องสมุดส่วนตัวของท่าน แม้แต่หอสมุดแห่งชาติยังไม่มี การเป็นนักสะสมหนังสือของท่านนั้นเป็นที่รู้จักกัน เพราะระหว่างที่เรียบเรียงหนังสือนี้ ท่านได้เสาะหาซื้อหนังสือเก่าแถวเวียงเกษม แถวแก่เจ้าของร้านเคยพบกับสุลักษณ์ ศิวรักษ์ ไว้ว่า "เด็ก ๆ ที่ซื้อหนังสือเก่า ๆ อย่างนี้ แต่ก่อนเคยมีอยู่คนหนึ่ง ซึ่งเดี๋ยวนี้มีชื่อเสียงเป็นถึงรัฐมนตรีไปแล้ว" (2519 : 51) บุคคลดังกล่าวนี้หมายถึงสุกิจ นิมมานเหมินท์นั่นเอง แม้ว่าท่านจะอยู่ที่ต่างประเทศก็ตาม ท่านก็ยังคงหาซื้อหนังสืออยู่เสมอทำให้เจ้าของร้านรู้จัก

และกล่าวถึงท่านว่าเป็นนักเลงหนังสือ (2519 : 51) ความที่ท่านเป็นนักสะสมหนังสือ สนใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวอยู่เสมอ ท่านจึงนำความรู้ที่ท่านได้รับรู้จากที่ต่าง ๆ ทั้งด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ พุทธศาสตร์ สัตวศาสตร์ ศาสนา การศึกษา ฯลฯ นำออกมาเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้รับความรู้นั้นอย่างทั่วถึง งานเขียนของท่านจึงมีอยู่มามายาวนานในวงวรรณกรรมไทย และเป็นผลงานที่ทำให้ความรู้ความเพลิดเพลิน เป็นการเพิ่มทุนสติปัญญาแก่ผู้อ่านอย่างมาก

งานเขียนของ สุกิจ โฉมานเหมินท์ มีมากมายเช่นนี้ก็เพราะว่าท่านมีประสบการณ์จากการทำงานในตำแหน่งหน้าที่ อาทิเช่น เป็นบรรณารักษ์ห้องสมุด อาจารย์สอนวิชาฟิสิกส์และไฮโดรลิกส์ อธิบดีกรมอาชีวศึกษา รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ รองนายกรัฐมนตรี และเป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำเนปาล อิหร่านสถาน ศรีลังกา และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น กอปรกับที่ท่านเป็นผู้อ่านหนังสือมาก ฟังมาก และศึกษามาก ท่านจึงนำเอาความรู้ที่ได้ฟังได้อ่านเสริมด้วยความคิดของท่านมาเขียนเป็นเรื่องราวเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้รับรู้ในเรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ มีสาระน่าอ่าน น่าศึกษา เป็นอย่างยั่งยืนด้วย ประสิทธิ์ ภาพยนตร์ (2518 : 4) ให้ความสำคัญของการอ่านไว้ว่า

การอ่านจะได้รับประโยชน์ยิ่งขึ้น ถ้ามีการวิพากษ์วิจารณ์ประกอบไปด้วยการวิพากษ์วิจารณ์ ทำให้สติปัญญาแตกฉาน เพราะผู้อ่านมิใช่จะได้แต่ความรู้ ส่วนนวนิยาย การใช้ภาษา และแบบแผนวิธีต่างจากหนังสือถ่ายเดียว ยังจะได้แง่ความคิดจากหนังสือนั้น ๆ ว่ามีทัศนะแตกต่างกันหรือเหมือนกันอย่างไร และเพราะเหตุใด

จันทร์ศรี นิตยฤทธิ์ (2525 : 2 - 3) ได้กล่าวไว้เช่นเดียวกันว่า

สำหรับการอ่านนั้น นอกจากให้เนื้อหาแล้วผู้อ่านยังได้เห็นวิธีการเขียนของผู้อื่นด้วย เรื่องที่อ่านทุกเรื่องมีประโยชน์ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เขียนดีหรือที่เขียนไม่ดี เรื่องที่เขียนไม่ดีก็ทำให้ผู้อ่านได้ข้อคิดข้อเตือนใจว่า ไม่ควรเขียนลักษณะนั้นเป็นตัวอย่างข้อบกพร่องในการเขียน... ผู้อ่านผู้ฟังจะต้องสังเกตจดจำลักษณะเด่นลักษณะด้อยของข้อความที่ได้อ่านได้ ฟังมา จะได้เลือกประยุกต์ใช้กับข้อเขียนของตนเองได้อย่างเหมาะสม

ปรีชา ช้างขวัญยืน (2525 : คำนำ) กล่าวไว้ในหนังสือศิลปะการเขียนว่า "การเขียนเป็นทักษะหนึ่งในสี่อย่างของการใช้ภาษา อันได้แก่ การฟัง การอ่าน การเขียน และการพูด ทั้ง 4 ทักษะนี้สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน และต่างก็มีประโยชน์เกื้อกูลกัน ความชำนาญในเรื่องหนึ่งจะช่วยให้ฝึกฝนเรื่องอื่น ๆ ได้ติดตามไปด้วย"

จากคำกล่าวอ้างของผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการเขียนข้างต้นนี้จะเห็นว่า บุคคลเหล่านี้ให้ความสำคัญในเรื่องของการอ่าน การเขียน หรือศึกษางานเขียนของผู้อื่นเป็นอย่างมาก และจากที่เคยได้อ่านได้ศึกษาผลงานด้านการเขียนของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ มาบ้างแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า งานเขียนของท่านเป็นงานที่น่าสนใจศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะว่างานเขียนของท่านมีลักษณะเด่นแปลกแหวกแนว เช่น การตั้งชื่อเรื่องน่าสนใจ การใช้ภาษาในการเขียนมีเอกลักษณ์เป็นของตนเองอย่างเห็นได้ชัด การเสนอเนื้อเรื่องชวนติดตามซึ่งเป็นผลงานที่มีคุณค่า สาระประโยชน์ประกอบกับงานเขียนร้อยแก้วของท่านทั้งหมดยังไม่มีใครได้ศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาค้นคว้างานเขียนของท่านอย่างละเอียดประกอบกับหลักการ หลักเกณฑ์ของภาษา และหลักการเขียนร้อยแก้ว เพื่อเป็นประโยชน์แก่การศึกษาในเรื่องการเขียนร้อยแก้ว และเป็นแนวทางในการศึกษางานเขียนของผู้อื่นต่อไป

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

เพื่อวิเคราะห์การใช้ภาษาและกลวิธีการเขียนในบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ทำให้ทราบถึงการใช้ภาษาและกลวิธีการเขียนบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษางานเขียนประเภทบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะเรื่องที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นภาษาไทยแล้วเท่านั้น และส่วนที่เป็นการพูดไม่อยู่ในขอบข่ายที่จะวิจัยรายชื่อหนังสือที่จะศึกษามีดังนี้

1. รวมเรื่องเขียน (พิมพ์ พ.ศ. 2510)
2. บุพการิบูชา รวมเรื่องเขียน (พิมพ์ พ.ศ. 2511)
3. สี่ปีในสหรัฐอเมริกา (พิมพ์ พ.ศ. 2516)
4. คนแะห์ลึ เล่ม 1 - 2 (พิมพ์ พ.ศ. 2516)
5. ผ่านนิภพลีลา (พิมพ์ พ.ศ. 2516)
6. รวมเรื่องพูดและเขียน (พิมพ์ พ.ศ. 2519)
7. นก (พิมพ์ ม.ป.ป.)
8. คนแะห์อื่น (พิมพ์ พ.ศ. 2530)

1. เรื่อง รวมเรื่องเขียน

- 1.1 “นักเรียนสตรีเรียนวิทยาศาสตร์ไปทำไม ?”
- 1.2 “อันน้องนั้นแต่กำเนิดเกิดมา จะหุงข้าวหุงปลาก็มีเคย”
- 1.3 “หรั่งไย ไทยเป็น หรั่งเงิน ไทยหัว”
- 1.4 “ความคิดมันเป็นสาระของผู้น้อมมีสาระ”
- 1.5 “เถียงกันเปล่า ๆ ไม่เข้ายา โบราณว่าอดใจไว้ได้เป็นพระ”
- 1.6 “โชติเก่า โชติใหม่ โชติไหน โชติเรา”
- 1.7 “ดาวเดือนเลื่อนกลับสัณฐานต์ สุริยันเยี่ยงยอศบรพทดา”
- 1.8 “เร่งทำช้า ๆ”
- 1.9 “ความผิดแบบวิสันดา”
- 1.10 “คำพูด”

- 1.11 “วันเกิดหรือวันคล้ายวันเกิด ”
- 1.12 “การบูรบอร์เนียว ”
- 1.13 “เดินตามรอยเท้าผู้ใหญ่ว่าไม่กัด ไปพูดกับเขาทำไมบัดใจเขา ”
- 1.14 “เชียงตุง - เชียงรุ่ง ”
- 1.15 “กว้าง ”
- 1.16 “รู้จักสาม ไม่รู้จักสาม ”
2. เรื่อง บทกวีริบชา รวมเรื่องเขียน
 - 2.1 “วิจารณ์เสกวิ ของ พ.ณ ประมวลมารค ”
3. เรื่อง สี่ปีในสหรัฐอเมริกา
 - 3.1 “เมื่อน้ำมาปลากินหมด ครั้นน้ำล้นหมดกินปลา ”
 - 3.2 “รัตนบุรุษไทยสมัยก่อน ”
 - 3.3 “เอมลิน รานด์ บุณมาจจากเมืองอเมริกา ”
 - 3.4 “จดหมายจากอินเดีย ”
4. เรื่อง ผ่านพิภพลีลา และอื่น ๆ
 - 4.1 “เรื่องของนายก ”
 - 4.2 “กากิ ”
 - 4.3 “ผ่านพิภพลีลา ”
 - 4.4 “ลอร์ดหลุยส์กับเมืองไทย ”
 - 4.5 “ปัญหาโสภณกับหมอ ”
 - 4.6 “จุฬารำลึก ”
 - 4.7 “โคณากัมมาร์แม่ศรีของหวาน ”
5. เรื่อง รวมเรื่องพูดและเขียน
 - 5.1 “ใครเป็นศัตรูของพระพุทธศาสนา ”
 - 5.2 “ประวัติบางคำ ”

- 5.3 “มิดรพลีแค้น คณเสงี่ยม คงตระกูล”
 - 5.4 “พระยาอนุมานราชธนที่ข้าพเจ้ารู้จัก”
 - 5.5 “เครื่องลายครามชุดอักษรพระนาม จ.ป.ร.”
 - 5.6 “หนูเอ๋ย ! จงจำคำครวว่า ”
 - 5.7 “นก ”
 - 5.8 “นกจักรพาก หรือ จากพราก ”
 - 5.9 “เปิดหงส์ ”
 - 5.10 “คับแค ”
 - 5.11 “เปิดยายหอม ”
 - 5.12 “เปิดลาย ”
 - 5.13 “เปิดแดงก็คือ เปิดน้ำนั่นเอง ”
 - 5.14 “อวยเอ๋ยจีน - อวนเอ๋ยฝรั่ง ”
 - 5.15 “นกกระสา ”
 - 5.16 “นกปากห่าง หรือ นกกระสาปากห่าง ”
 - 5.17 “นกกระเรียน ”
 - 5.18 “นกแต้ - นกกระแตแต้แว๊ด - กระต๋อยตีวิด ”
 - 5.19 “นกกาบบัว ”
 - 5.20 “ไก่น้ำ หรือ นกคุท ”
 - 5.21 “ตะกุ่ม - ตะกวม หรือ นกกระสาหัวเหม่ง ”
 6. เรื่อง “เรื่องของทูต ”
 7. เรื่อง คนเช่าลิ เล่ม 1 และเล่ม 2
 8. เรื่อง คนเช่าอื่น
- รวมทั้งหมด 52 เรื่อง

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

ศิลปะการใช้ภาษา หมายถึง ความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสารให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราว หรือความคิดได้ตรงตามที่ต้องการ โดยพิจารณาจากการใช้คำ การใช้โวหาร การใช้ประโยค การใช้คำภาษาต่างประเทศ

ระดับภาษา หมายถึง ถ้อยคำที่ใช้ในการสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจเรื่องราว หรือความคิดได้ตามวัตถุประสงค์ ซึ่งจะพิจารณาถึงการใช้ภาษาปาก ภาษาถึงแบบแผน และภาษาแบบแผน การใช้ภาษาปาก ได้แก่ คำปาก คำสแลง (slang) คำหยาบ และคำภาษาถิ่น เป็นต้น

ภาษาปาก (Vulgate) ได้แก่ ภาษาที่พูดเพื่อความเข้าใจในหมู่คณะที่ใกล้ชิดสนิทสนมเป็นกันเอง ส่วนมากจะใช้ตามสหายไม่ต้องระมัดระวังและพิถีพิถันมากนัก บางครั้งภาษาปากปรากฏปนกับภาษาระดับอื่นก็มี เมื่อผู้เขียนมีความประสงค์จะแสดงบรรยากาศให้สมจริงเหมาะสมกับเนื้อเรื่องที่เขียน

ภาษาถึงแบบแผน (Informal) คือ ภาษาที่ใช้พูดหรือเขียนในโอกาสทั่ว ๆ ไปอย่างภาษาปาก แต่เพิ่มความพิถีพิถันในการใช้ ความสุภาพและมารยาทมากขึ้น

ภาษาแบบแผน (Formal) คือ ภาษาที่เรียบเรียงด้วยความประณีต ใช้ทั้งในการพูดและเขียน เพื่อเป็นหลักฐานทางราชการ ทางวิชาการเพื่อยกย่องบุคคลหรือเพื่อความถูกต้องแน่นอนตามหลักภาษา

กลวิธีการเขียน หมายถึง วิธีการที่นักเขียนแต่ละคนใช้ในการสร้างงานของตน ได้แก่ การตั้งชื่อเรื่อง การเขียนความนำ การเขียนเนื้อเรื่อง และการสรุปเรื่อง

อุปลักษณ์ (Metaphor) คือ โวหารเปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบเทียบกันว่าเป็นสิ่งเดียวกัน หรือเท่ากันทุกประการ โดยใช้คำว่า เป็น เท่า คือ ฯลฯ ในการเปรียบเทียบ

อุปมา (Simile) คือ โวหารที่เปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบเทียบกันว่าเหมือนกัน โดยใช้คำว่า เหมือน คล้าย ดุจ ดูราว กล ประหนึ่ง เพียง ดัง ราวกับ เปรียบ ฯลฯ ในการเปรียบเทียบ

สมพจน์ (Synecdoche) คือ การกล่าวถึงส่วนใดส่วนหนึ่งของทั้งหมดเพียงบางส่วน แต่ให้มีความหมายคลุมทุกส่วน เช่น มีหน้ามีตา ขอแรงหน่อย เป็นหูเป็นตา ศึกษาแข่ง เทียมป่าเทียมไหล่ พุดกันทางสายตีกว่า

นามมัย (Metonymy) คือ การเอ่ยถึงสิ่งหนึ่งแต่ให้มีความหมายเป็นอย่างอื่น

ปฏิรูปจน์ (Allusion) คือ การใช้ข้อความที่ดัดแปลงมาจากข้อความอันเป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว เช่น วาตะของนักปราชญ์ รัฐบาล กวี สุภาษิต คำพังเพย หรือ อาจเป็นการอ้างชื่อคนหรือสถานที่

อุปมาพจน์ (Analogy) คือ วิธีการเปรียบเทียบเรื่องราวเหตุการณ์ หรือความคิดสองอย่างที่มีความหมายต่างกันคล้ายกัน โดยการยกข้อความที่ง่ายแก่การเข้าใจเปรียบเทียบกับสิ่งที่ผู้เขียนหรือผู้พูดต้องการจะอธิบาย

ปฏิพจน์ (Rhetorical Question) คือ ศิลปะการใช้คำถามที่มีได้หวังคำตอบ

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยใช้ข้อมูลจากเอกสารขั้นต้นและเอกสารชั้นรองประกอบกัน และเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical description)

ขั้นตอนในการศึกษาค้นคว้า

1. ศึกษาชีวประวัติและผลงานของสุกิจ นิมมานเหมินท์ จากเอกสารและงานเขียนบุคคลต่าง ๆ ที่กล่าวถึง สุกิจ นิมมานเหมินท์ และผลงาน
2. สำนวรงานเขียนทั้งหมดของสุกิจ นิมมานเหมินท์
3. รวบรวมงานเขียนตามขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า
4. ศึกษางานเขียนที่รวบรวมไว้แล้วอย่างละเอียด

5. วิเคราะห์ศิลปะการใช้ภาษาตามหลักเกณฑ์ดังนี้

5.1 การใช้คำลักษณะต่าง ๆ เช่น การใช้คำให้ตรงความหมาย การใช้คำได้เหมาะสม การใช้คำให้ชัดเจน การใช้คำให้มีน้ำหนัก การใช้คำซ้ำให้มีน้ำหนัก

5.2 ระดับภาษา ศึกษาการใช้ภาษาปาก ได้แก่ คำปาก คำสแลง (slang) คำหยาบ คำภาษาถิ่น ภาษาถิ่นแบบแผน และภาษาแบบแผน

5.3 การใช้คำภาษาต่างประเทศ ศึกษาการใช้คำทับศัพท์ คำทับเสียง และการสร้างคำใหม่

5.4 การใช้ประโยค

5.5 การใช้โวหาร เช่น บรรยายโวหาร พรรณาโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหาร และโวหารภาพพจน์ โวหารภาพพจน์ที่จะศึกษา ได้แก่

อุปมา (Metaphor)

อุปมา (Simile)

สมพจน์ (Synecdoche)

นามนัย (Metonymy)

ปฏิรูปพจน์ (Allusion)

อุทาหรณ์ (Analogy)

และปฏิพจน์ (Rhetorical Question)

6. กลวิธีการเขียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

6.1 การตั้งชื่อเรื่อง

6.2 การเขียนความนำ

6.3 การเขียนเนื้อเรื่อง

6.4 การสรุปเรื่อง

7. สรุปผลการศึกษาค้นคว้าและข้อเสนอแนะ

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยจะไม่กล่าวถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานเขียนบทความของ สุกิจ นิธมานเทมวิท เนื่องจากว่ายังไม่มีผู้ใดนำไปศึกษาจึงจะขอก้าวเฉพาะเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทางด้านศิลปะ การใช้ภาษา และกลวิธีการเขียนบทความ ดังนี้

บทความ (Article) เป็นคำประพันธ์ร้อยแก้วประเภทสารคดีที่มีเนื้อหามุ่งเสนอความรู้ ความคิดเห็น หรืออาจเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหา หรือแนวทางปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ผู้อ่าน และจะต้องมีศิลปะในการเขียนให้ผู้อ่านเพลิดเพลินไปพร้อมกันด้วย มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับบทความไว้หลายท่านดังนี้

เปลื้อง ณ นคร (2507 : 118) ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับบทความว่า บทความเรียงนี้อาจมีความยาวตั้งแต่หน้ากระดาษเดียวถึงห้าหน้าหรือหกหน้า แต่โดยมากมีความยาวขนาดเรื่องสั้น และเขาถือว่าเรื่องใด ๆ ถ้าไม่ใช่เป็นนิยายอย่างเรื่องสั้นหรือนิยาย นับเป็นบทความเรียงทั้งนั้น บทความเรียงอาจเป็นเรื่องชนิดหน้าปากคอก เช่น เรื่องแวนดา เข็มขัดแก้ว ปลากัด มวยไทย ไปจนถึงเรื่องอันเป็นปรัชญาลึกซึ้ง เช่น บทความเรียงว่าด้วยความรู้ ความคิดของมนุษย์ (Essay concerning Human Understanding)

ผู้เขียนบทความควรมีความคิดดี ถ้ายังเป็นพหุสูตร รู้อะไรกว้างขวาง ก็จะเขียนบทความเรียงได้ดียิ่งขึ้น ทุกคนอาจเขียนได้ตามความจัดเจนของตน ทหาร ตำรวจ นายอำเภอ ครู พ่อค้า ฯลฯ อาจเขียนสิ่งใดที่อยู่ใกล้ตัวที่สะกิดความรู้สึก และเขียนอย่างวิจารณ์ เชิงชวนให้คิด เชิงแนะนำ สั่งสอน เชิงอธิบายความรู้ได้ตามชอบใจ

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2516 : 197) กล่าวว่า บทความเขียนขึ้นเพื่อเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เรื่องที่เขียนเป็นบทความจึงต้องเป็นเรื่องที่คนกำลังสนใจทันต่อเหตุการณ์ มีสาระ แทรกทักสะทอนชวนอ่าน ชวนคิด ไม่ใช่เป็นเรื่องคาด ๆ

สิทธา พันธุวาล (2516 : 75) กล่าวว่า บทความ คือ ความเรียงที่เขียนขึ้นโดยมีหลักฐาน ข้อเท็จจริง และผู้เขียนแทรกข้อเสนอแนะเชิงวิจารณ์หรือเชิงสร้างสรรค์เอาไว้ด้วย

ทัศนีย์ สุมาเมธิ (ม.ป.ป. : 75 - 82) กล่าวว่า บทความ หมายถึง การแสดงความรู้ ความคิดอย่างกว้างเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทำนองวิจารณ์ อาจจะเป็นบทความทางการเมือง หรือบทความเชิงความรู้ก็ได้ บทความเป็นความเรียงที่มีเรื่องราวจากความเป็นจริงเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของคนทั่วไปในขณะนั้น หรือไม่ก็เจตนาเขียนเพื่อำให้คนสนใจเรื่องนั้น ๆ เรื่องที่เขียน อาจเป็นการวิเคราะห์ปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ มีการกล่าวอ้างอิงถึงหลักข้อมูลที่สำคัญคือ มีการเสนอ ทรรศนะข้อคิดเห็นบางประการของผู้เขียนเองด้วย ในแง่ของการเขียนบทความมักจะมีการใช้ภาษาที่กระชับ เป็นทางการ แต่อาจมีแนวการเขียนต่าง ๆ กัน เช่น นักเขียนบทความบางคนนิยมใช้ภาษาที่ห้วน แข็งกร้าว มีทำทเป็นจริงเป็นจัง แต่บางคนก็อาจเขียนทำนองที่เล่นทีจริง ปัจจุบันบทความส่วนใหญ่ นิยมใช้ภาษาพูดมากขึ้นกว่าเดิม และมักจะเสนอความคิดเห็นเป็นช่วง ๆ บทความส่วนใหญ่มักลง ในหนังสือพิมพ์ ฉะนั้นการเขียนบทความแต่ละเรื่องจึงมีขนาดสั้น ๆ แสดงความคิดเห็นเพียงเรื่องใด เรื่องหนึ่งหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของเรื่องเท่านั้น

เจือ สดะเวทิน (2517 : 63 - 87) ให้ข้อคิดเกี่ยวกับลักษณะของบทความไว้ว่า การเขียนบทความ คือ การเรียงความชนิดหนึ่ง ผิดกับเรียงความเพียงส่วนปลีกย่อย เรียงความ เป็นเรื่องสำหรับสอบไล่ แข่งขัน บทความนั้นเขียนเป็นการเป็นงาน การเขียนบทความเป็นวิชาชีพ เพราะฉะนั้นการเขียนบทความจำเป็นต้องใช้ภาษาและเทคนิคเป็นพิเศษ ผิดแผกไปจากเรียงความ

บทความเป็นอาหารทางสมองของผู้อ่าน เป็นเรื่องจริงจัง ผู้เขียนมีความรับผิดชอบ มากเป็นพิเศษ ใช้หลักฐาน ข้อเท็จจริงต้องแน่นหนาไม่ผิดพลาด ต้องสอบสวนหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษร รวบรวมข้อเท็จจริงไว้มาก ต้องตรวจแล้วตรวจอีกเพื่อความถูกต้อง บทความประกอบด้วย ความนำ ตัวเรื่องและคำลงท้าย

นอกจากนี้ เจือ สดะเวทิน ยังได้แบ่งประเภทของบทความต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. บทความบรรยาย คือ เรารู้เรื่องอะไรมาเป็นพิเศษเฉพาะตัวเรา แล้วนำเรื่องมาเล่าให้ผู้อื่นฟัง หรือเรียกว่า Narrative Article
2. บทความรายงาน คือ ชนิดที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นที่ใดที่หนึ่งเหมือนข่าวแต่ขยายรายงาน ให้ละเอียดพิศดารยิ่งกว่า เพราะได้ค้นคว้าต่อมายังเรียกว่า Report Article

3. บทความเชิงโต้แย้ง นักเขียนเลือกข้อหาแล้วแสดงความคิดเห็นไปทางใดทางหนึ่ง หรืออาจเสนอความคิดทุก ๆ ด้านของคนทั่วไปแล้วให้ผู้อ่านตัดสินใจเองก็ได้ ข้อเขียนจะต้องประกอบด้วย ข้อเท็จจริงและเหตุผลต้องมียุทธศาสตร์หรือพยานเอกสารประกอบตัวอย่างชัดเจน หรือเรียกว่า Controversial Article

4. บทความที่สนใจ เป็นบทความที่สำคัญที่สุดของสารคดีมักเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ หรือเรียกว่า Interest Article

5. บทความสัมภาษณ์ เป็นบทความแสดงความคิดเห็นของบุคคลเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เรื่องที่ควรนำมาเขียนนี้เราต้องไปสัมภาษณ์หาข้อเท็จจริงมาเสนอ

6. บทความประเภทอธิบายวิธีทำอะไรอย่างหนึ่ง หรือเรียกว่า The How - To - Do - It Article ต้องบอกรายละเอียดตั้งแต่เริ่มทำงานจนทำเสร็จ

7. บทความแสดงความคิดเห็น เป็นเรื่องที่ยังไม่มีใครเขียน หรือเรียกว่า New Idea Article

8. บทความร่างบุคลิกลักษณะบุคคล หรือเรียกว่า Personality Sketch มุ่งให้ผู้อ่านทราบเฉพาะคุณสมบัติที่ทำให้เขามีชื่อเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องบอกรายละเอียดเกี่ยวกับตระกูล หรือตัวเลขต่าง ๆ

9. บทความครบรอบปีในงานพิธีต่าง ๆ หรือเรียกว่า Anniversary Article

10. บทความทั่วไป (General Article) เป็นบทความที่ยังไม่ได้กล่าวไว้ในประเภทอื่น ๆ เช่น บทความทางวิชาการต่าง ๆ บทความวรรณคดี บทความการเมือง โฆษณา การประชาสัมพันธ์

เปลื้อง ณ นคร (2507 : 118) ได้แบ่งบทความเรียงแยกออกเป็นประเภทใหญ่

2 ประเภท คือ เชิงสาระ (Formal Essay) กับเชิงปกิณกะ (Informal Essay)

บทความเรียงเชิงสาระนั้นหนักไปในทางวิชาการ ผู้เขียนต้องการอธิบายความรู้บางอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นเรื่องสำหรับนักศึกษาอ่านเพื่อหาความรู้ในการเขียนบทความเรียงชนิดนี้ผู้เขียนมีความประสงค์จะชี้แจงความรู้เป็นข้อใหญ่ ไม่คำนึงถึงการใช้สำนวนโวหาร และไม่เน้นถึงความเพลิดเพลินของผู้อ่าน เพราะถือว่าเป็นเรื่องความรู้ ผู้อ่านต้องการปัญญาความคิด ไม่ใช่ความสนุก

ส่วนบทความเรียงปักษะนั้น แม้ผู้เขียนจะเพ่งเล็งที่จะแนะนำให้ความนึกคิดแก่ผู้อ่านก็จริง แต่ย่อมคำนึงที่จะให้อ่านกันอย่างเพลิดเพลินเป็นขั้นบันได

ขณะ เวชกุล (2524 : 59 – 61) กล่าวถึงส่วนประกอบของบทความ นอกจาก คำนำ เนื้อเรื่อง และสรุป แล้วยังมีองค์ประกอบย่อยเสริมอีก คือ

1. จุดมุ่งหมายในการเขียน
2. การวางโครงเรื่อง
3. เอกภาพ (Unity) คือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สัมพันธภาพ (Coherence)

คือ ความต่อเนื่องกัน และสารัตถภาพ (Emphasis) คือ การเน้นข้อคิด หรือใจความสำคัญ

4. การจัดลำดับเรื่อง

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึง ประเภทของบทความว่ามี 2 ประเภท คือ

1. บทความเชิงสาระ (Formal Essay) คือ บทความที่มุ่งให้ผู้อ่านได้รับความรู้เชิงวิชาการ ผู้เขียนประสงค์จะให้ความรู้แก่ผู้อ่านเป็นประเด็นสำคัญ ไม่คำนึงถึงสำนวนโวหาร และความเพลิดเพลินเท่าใดนัก หวังแต่ให้ปัญญาความคิดเกิดแก่ผู้อ่าน

2. บทความเชิงปักษะ (Informal Essay) คือ บทความที่มุ่งให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินเป็นหลักใหญ่ ในขณะที่เดียวกันก็แทรกแนวคิด หรือความรู้เล็ก ๆ น้อย บทความประเภทนี้ผู้เขียนจะพิถีพิถันในการใช้ถ้อยคำและสำนวนภาษาเป็นพิเศษ

เป็นที่สังเกตว่า การเขียนบทความทั้งสองประเภทนี้ยากจะแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด เพราะนักเขียนฝีมือดีสามารถทำให้อ่านได้ทั้ง ๆ ที่เป็นสาระและปักษะปนกันในเรื่องเดียว

อนึ่ง บทความที่ดีนั้นพึงแสดงทั้งความคิดเห็นและข้อเท็จจริง คือ ความรู้ทั่ว ๆ ไป พร้อม ๆ กันไป จะทำให้บทความนั้นมีคุณค่าอ่าน ทั้งเป็นประโยชน์ต่อสังคมอีกประการหนึ่ง ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2518 : 198) กล่าวถึงหลักในการเขียนบทความไว้ว่า

1. เลือกเขียนเรื่องที่คนกำลังสนใจ
2. เขียนได้มีสาระน่าอ่าน และให้ความเพลิดเพลิน
3. เขียนอ้างอิงข้อเท็จจริงอย่างมีหลักวิชา และมีหลักฐานชัดเจน

4. แทรกข้อคิด หรือทัศนะที่กว้างขวางลึกซึ้ง
5. เขียนให้ผู้อ่านคล้อยตาม มีความแน่นแฟ้น ไม่คลุมเครือ
6. เขียนเร้าใจผู้อ่าน ให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึก
7. วิธีเขียนดำเนินแบบเดียวกับเรียงความ คือ ต้องวิเคราะห์เรื่อง วิเคราะห์ผู้อ่าน

ทำโครงเรื่อง มีคำนำ เนื้อเรื่อง และสรุป

8. ตั้งชื่อเรื่องได้เหมาะสม

การศึกษาศิลปะการใช้นิพนธ์และกลวิธีการเขียนบทความในครั้งนี้ได้อาศัยหลักเกณฑ์จากเอกสารต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

วิชา กองกษัตริย์ (2521 : 56) ได้กล่าวถึง "ศิลปะการใช้นิพนธ์" ไว้ในบทความเรื่อง "ศกกับภาษา" และในหนังสือ "วรรณคดีศึกษา" ซึ่งสรุปความได้ดังนี้

ศิลปะการใช้นิพนธ์ หมายถึง ความสามารถในการใช้นิพนธ์สื่อสารให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวหรือความคิดได้ตามวัตถุประสงค์ที่ผู้เขียนต้องการ ภาษาในวรรณคดีหรือวรรณกรรมประกอบด้วยส่วนที่เป็นโวหารกรรม โวหาร และสัญลักษณ์

1. โวหารกรรม หมายถึง กฎเกณฑ์และระเบียบแบบแผนของการใช้นิพนธ์ เมื่อจะศึกษาโวหารกรรมในวรรณคดี เราศึกษาในเรื่องคำและลีลาการประพันธ์

1.1 คำ ศึกษาโดยพิจารณาจากลักษณะต่าง ๆ ดังนี้คือ ประเภพระดับ กำเนิดสมัย ความถี่

1.2 ลีลาการประพันธ์ โดยพิจารณาจากประโยค คือ ประโยคเดี่ยว ประโยคซ้อน ประโยคผสม และจุลบท ซึ่งเป็นการพิจารณาความสั้นยาวของประโยค

2. โวหาร (Figures of Speech) เป็นศิลปะการใช้นิพนธ์อย่างหนึ่ง กล่าวคือเป็นวิธีการพูดหรือเขียนที่ผู้พูดหรือผู้เขียนพูดหรือเขียนอย่างหนึ่ง แต่ความหมายเป็นอย่างอื่นบ้างให้มีความหมายกำกวม หนักเบา คลุมเครือ หรือเข้มขึ้นบ้าง ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อจะขยายความให้ชัดเจนขึ้นบ้าง หรือเพื่อกำหนดอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความฝัน หรือความรู้ให้กว้างขวางลึกซึ้งมากขึ้น หรือน้อยลงตามภูมิปัญญาของผู้อ่านหรือผู้ฟังบ้าง การที่บางคนใช้โวหาร

เป็นเพราะการพูด หรือการเขียนด้วยภาษาตรงไปตรงมาอาจไม่ช่วยให้เกิดผลตามเจตนารมณ์ของเขา นอกจากนี้ผู้เขียนได้จำแนกโวหารประเภทต่าง ๆ 13 ประเภทด้วยกัน

3. สัญลักษณ์ คือ สรรพสิ่งใด ๆ ที่มีความหมายถึงสิ่งอื่นที่มีคุณสมบัติร่วมกันหรือเกี่ยวข้องกันเช่น พระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา เป็นต้น ส่วนในเรื่องของวรรณคดีสัญลักษณ์ คือ คำใช้แทนสรรพสิ่งต่าง ๆ ทั้งรูปธรรมและนามธรรมอันมีความหมายนอกเหนือจากความหมายตามตัวอักษร

กุหลาบ มีลิกะมาส (2517 : 21 -28) อธิบายว่า style หรือ ท่วงทำนองการเขียน หมายถึง ท่วงทำนองที่แสดงออกเป็นลักษณะเฉพาะของกวี กวีแต่ละคนต่างก็มีแบบเป็นของตนเองปรากฏอยู่ซ้ำ ๆ จนสรุปได้ว่า การเขียนแบบนี้ส่วนนี้เป็นของใคร กวีมีวิธีลำดับเนื้อเรื่อง เลือกใช้ถ้อยคำ ประโยค วรรคตอน หรือแสดงแนวคิดอันเป็นลักษณะของตนเองไปต่าง ๆ กัน

ท่วงทำนองเขียนมี 2 ลักษณะ คือ ท่วงทำนองเขียนเฉพาะของผู้แต่งแต่ละคน และ ท่วงทำนองเขียนตามขนบธรรมเนียมของส่วนรวม อันเป็นแบบแผนของเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ในชนกลุ่มหนึ่ง ๆ ตามลักษณะที่เห็นว่าได้มาอยู่ในหมู่นั้น

นอกจากนี้ท่วงทำนองเขียนยังช่วยย้ให้ผู้อ่านได้ทราบบุคลิกภาพของผู้แต่งด้วย เพราะเมื่ออ่านงานของนักเขียนคนหนึ่งหลาย ๆ เรื่อง ก็จะสามารถว่านักเขียนคนนั้นชอบหรือไม่ชอบอะไรและท่วงทำนองเขียนยังบอกให้ทราบว่า ผู้แต่งมีศิลปกรรมระดับใด มีความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างไร สำเอียง ชื่อ สุจริตใจขนาดใจอีกด้วย

แนวทางการศึกษาท่วงทำนองเขียนของนักเขียนมีดังต่อไปนี้

1. การสรรคำใช้ (Diction or choice of Words)
2. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับโวหาร ซึ่งเป็นเครื่องบอกท่วงทำนองการแต่งเฉพาะตัวของผู้แต่งได้เป็นอย่างดี

การใช้คำ

เรื่องการใช้คำนี้ ประทีป วาทิกทินกร (2514 : 10 - 19) ได้ให้หลักในการใช้คำที่ควรยึดถือกว้าง ๆ 4 ประการ คือ

1. ใช้คำให้ถูกต้องและตรงตามความหมาย คำบางคำมีความหมายหลายอย่าง หรือมีความหมายใกล้เคียงกัน หรือมีความหมายโดยนัย จะต้องเลือกคำที่มีความหมายตรงที่สุดมาใช้ โดยจะต้องคำนึงถึงคำแวดล้อมด้วยเพื่อให้เกิดความแจ่มชัด

2. ใช้คำให้เหมาะสม คือ จะต้องใช้ให้เหมาะกับกาลเทศะและบุคคล คำบางคำอาจใช้ทั่วไปได้ทุกระดับ แม้คำหยาบหรือคำต่ำ ทั้งนี้แล้วแต่บรรยากาศและสถานการณ์ตลอดจนบุคคล

3. ใช้คำให้ชัดเจน จะต้องใช้คำที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว ไม่ควรใช้คำที่คิดขึ้นใหม่ หรือคำที่เข้าใจกันอยู่ในวงแคบ พยายามใช้คำที่คนส่วนมากเข้าใจเป็นอย่างดี สามารถเห็นภาพและเข้าใจได้ชัดเจน มีความคมชัด ใช้แล้วได้รับความสมบูรณ์

4. ใช้คำให้น้ำหนัก ควรใช้คำเท่าที่จำเป็น ไม่ฟุ่มเฟือย อาจใช้คำเปรียบเทียบทั้งเพ และภาษิตมาใช้ เพราะคำประเภทนี้เป็นคำหรือข้อความที่มีความหมายหนักแน่น หรืออาจใช้คำซ้ำ ๆ กัน เพื่อย้ำหรือเน้นให้น้ำหนัก

ในการวิเคราะห์เรื่องการใช้คำในงานเขียนของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ครั้งนี้ ผู้วิจัยจะอาศัยหลักเกณฑ์เรื่องการใช้คำตามที่กล่าวมาแล้วดังนี้คือ การใช้คำให้ถูกต้องและตรงตามความหมาย การใช้คำให้เหมาะสม การใช้คำให้ชัดเจน และการใช้คำให้น้ำหนัก

ประโยค

รูปแบบของประโยคที่ใช้ในการเขียนโดยทั่ว ๆ ไปสามชนิด ซึ่งววรรณ พันธุเมธา (2527 : 135 - 158) ได้กล่าวถึงดังนี้

1. ประโยคความเดียว คือ ประโยคที่มีหน่วยกริยา 1 หน่วย มีหน่วยนาม 1 หน่วย หรือมากกว่านั้น และอาจมีหน่วยเสริมอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้

2. ประโยคความซ้อน คือ มีหน่วยกริยา 1 หน่วย มีหน่วยนาม 1 หน่วย หรือมากกว่านั้นและอาจมีหน่วยเสริมอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้ ประโยคความซ้อนต่างกับประโยคความเดียวตรงที่หน่วยขยายของหน่วยนามหรือหน่วยกริยาในประโยคความซ้อนไม่ใช่คำ แต่เป็นประโยค

3. ประโยคความรวม คือ ประโยคที่มีหน่วยกริยาดั้งแต่ 2 หน่วยขึ้นไป มีหน่วยนาม 1 หน่วย หรือมากกว่านั้น และอาจมีหน่วยเสริมและหน่วยเชื่อมอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้

เปลื้อง ณ นคร (2507 : 9 – 14) กล่าวถึงการผูกประโยคในการเขียนร้อยแก้ว ซึ่งสามารถนำมาเป็นหลักเกณฑ์ในการศึกษาท่วงทำนองเขียนได้ดังนี้

1. หลักแห่งความใกล้ชิด คือ ข้อความใดที่จะต้องพูดรวมกันต้องเรียงข้อความนั้นไว้ชิดกัน
2. ฐานแห่งน้ำหนัก คือ การเน้นความ เลือคนั้นความในส่วนต้น ปลาย หรือกลางประโยค
3. การสรุปความ คือ ถ้ามีประธานหลายตัวใช้กริยาตัวเดียว ควรให้มีความเสียค่าหนึ่ง
4. การถ่วงความ คือ พูดถึงสิ่งหนึ่ง แต่ทำให้อยากรู้อีกสิ่งหนึ่ง
5. การซ้ำคำ คือ ซ้อนคำเดิมเพื่อเน้นความ
6. การขัดความ
7. แบบประโยค ได้แก่ ประโยคกระชับ และประโยคหลวม
8. ประโยคสั้นและประโยคยาว

การวิเคราะห์ประโยคในงานเขียนของ สุกิจ วัฒนานนท์ ครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาตามหลักเกณฑ์ดังนี้คือ ศึกษาเรื่องการใช้ประโยคความเดียว ประโยคความซ้อน และประโยคความรวม

ระดับภาษา

ระดับคำหรือศักดิ์ของคำ แบ่งเป็น 2 ระดับ ตามที่ ประทีป วาทิกทนิกร (2514 : 6) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. คำระดับที่ใช้อย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ คำที่ใช้กันในภาษาที่ไม่เป็นแบบแผน ได้แก่ คำปาก หรือคำตลาด เช่น ชี้เกียจ กิน พ่อแม่ ในหลวง ฯลฯ คำสแลง เช่น เบี้ยว อื้อซ่า ฯลฯ
2. คำระดับที่ใช้อย่างเป็นทางการ ได้แก่ คำที่ใช้ในภาษาที่เป็นแบบแผน หรือภาษาของทางราชการ ได้แก่ คำสุภาพ คำราชาศัพท์ เช่น การแสดงปาฐกถา การเขียนรายงานทางวิชาการ

สิทธิา พินิจวุฒล (2516 : 23) ได้จำแนกระดับคำในภาษาตามโอกาสที่ใช้ทั่วไปเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1. ภาษาปาก (Vulgate) ได้แก่ ภาษาที่พูดเพื่อความเข้าใจในหมู่คณะที่ใกล้ชิดสนิทสนมเป็นกันเอง ส่วนมากจะใช้ตามสบายไม่ต้องระมัดระวังและพิถีพิถันมากนัก บางครั้งภาษาปากปรากฏปนกับภาษาระดับอื่นก็มี เมื่อผู้เขียนมีความประสงค์จะแสดงบรรยากาศให้สมจริง เหมาะกับเนื้อเรื่องที่เขียน

2. ภาษากึ่งแบบแผน (Informal) คือ ภาษาที่ใช้พูดหรือเขียนในโอกาสทั่ว ๆ ไปอย่างภาษาปาก แต่เพิ่มความพิถีพิถันในการใช้ ความสุภาพ และมารยาทมากขึ้น

3. ภาษาแบบแผน (Formal) คือ ภาษาที่เรียบเรียงด้วยความประณีต ใช้ทั้งในการพูดและการเขียน เพื่อเป็นหลักฐานทางราชการ ทางวิชาการ เพื่อยกย่องบุคคล หรือเพื่อความถูกต้องแน่นอนตามหลักภาษา

ในการวิเคราะห์ระดับภาษาในการเขียนบทความของ สุกิจ นิธมานเพณินท์ ครึ่งนี้มีหลักเกณฑ์สรุปได้ดังนี้คือ ภาษาปาก ได้แก่ คำปาก คำสแลง (slang) คำหยาบ คำภาษาถิ่น ภาษากึ่งแบบแผน และภาษาแบบแผน

โวหาร

เปลื้อง ณ นคร (2512 : 8 - 20) กล่าวว่า โวหาร คือ ลักษณะที่จะกล่าวความในเรื่องราวที่เรียบเรียงหนังสือ ไม่ว่าเป็นความเรียงหรือกาพย์กลอนประการใด เรื่องราวที่จะเรียบเรียงหรือกล่าวนั้นแบ่งออกเป็นลักษณะใหญ่ ๆ ได้ 5 อย่าง คือ

1. พรรณา (Description)
2. เทศนา (Persuasion)
3. อธิบาย (Exposition)
4. แกล้งคารม (Argumentation)
5. บรรยาย (Narration)

พรพรรณ ธารานุมาศ (2519 : 115 - 123) กล่าวถึงโวหารหรือชั้นเชิงกระบวนการแต่งหนังสือของไทย โบราณบัณฑิตท่านกำหนดไว้ 5 ประเภท คือ

1. บรรยายโวหาร
2. พรรณาโวหาร
3. เทศนาโวหาร
4. สาธกโวหาร
5. อุมาโวหาร

โวหารภาพพจน์ (Figure of Speech) ตามที่ เปลื้อง ณ นคร (2507 : 41 - 44) กล่าวไว้ดังนี้คือ

1. โวหารเชิงอุปมาอุปไมย ซึ่งในการพูดหรือเขียนโดยอุปมาอุปไมยนี้อาจทำได้สามทาง คือ

- ก. เปรียบเทียบตามข้อเท็จจริงที่ได้เคยรู้เห็นกัน
- ข. เปรียบตามลักษณะอันคล้ายคลึงกัน (ตามความคิด)
- ค. เปรียบเทียบโดยนัยะ

2. โวหารเชิงขัดแย้ง
3. เล่นคำ
4. การใช้คำชื่อเทียบเคียง

สิทธา พินิจกุล (2516 : 167 - 173) ได้กล่าวถึงโวหารภาพพจน์ไว้ว่าภาพพจน์ (Figure of Speech) หมายถึง การสร้างมโนภาพให้เกิดขึ้นโดยอาศัยถ้อยคำ สำนวน การเขียนที่ชัดเจน ประณีตและมีความสวยงาม ต้องมีการประดับตกแต่ง การตกแต่งดังกล่าวต้องอาศัยเครื่องมือที่วิเศษที่สุด คือ "ภาพพจน์" ซึ่งมีลักษณะต่าง ๆ กันดังนี้

1. การเปรียบเทียบสิ่งที่เหมือนกัน (Simile อุปมา)
2. การเปรียบเทียบโดยนัย (Metaphor อุปลักษณ์)
3. การเปรียบเทียบโดยใช้ความตรงกันข้าม (Antithesis ปรพักษ์)
4. การเปรียบเทียบโดยใช้ส่วนหนึ่งแทนทั้งหมด (Metonymy นามนัย)

5. การเล่นเสียงและจังหวะ (Alliteration เสียงสัมผัส)
6. โวหารที่ใช้ประโยคคำถาม (Interrogation)
7. การเล่นคำ (Puns on Word)
8. การสมมติให้มีตัวตน (Personification บุคคลาธิษฐาน)
9. การกล่าวเกินความจริง (Hyperbole อธิพจน์)
10. การเลียนเสียงธรรมชาติ (Onomatopoeia)
11. การลดความหมายของคำ (Euphonisme)
12. การเล่าเรื่องสมมติ (Allogory นิทานเปรียบเทียบ)

วิภา กงกะนันทน์ (2520 : 22 - 27) กล่าวว่า โวหาร (Figure of Speech) เป็นศิลปะของการใช้ภาษาอย่างหนึ่ง คือ เป็นวิธีการพูดหรือเขียนที่ผู้พูดหรือผู้เขียนพูดหรือเขียนอย่างหนึ่ง แต่หมายความว่าเป็นอย่างอื่นบ้างให้มีความหมายกำกวมหนักเบา คลุมเครือ หรือเน้นย้ำต่างไปบ้าง ซึ่งมีทั้งหมด 13 ประเภท ดังนี้

1. Metaphor เป็นโวหารเปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบเทียบกันว่าเป็นสิ่งเดียวกันหรือเท่ากันทุกประการ โดยใช้คำ เป็น เท่า คือ ฯลฯ ในการเปรียบเทียบ
2. Simile เป็นโวหารที่เปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบเทียบกันว่าเหมือนกัน โดยใช้คำว่า เหมือน คล้าย คง ดูราว กล กระจ่าง เพียง ดัง ราวกับ เปรียบ ฯลฯ
3. Synecdoche (สหพจน์นัย) เป็นการกล่าวถึงส่วนใดส่วนหนึ่งของส่วนทั้งหมดเพียงบางส่วน แต่ให้มีความหมายคลุมทุกส่วน
4. Metonymy (นามนัย) เป็นการเอ่ยถึงสิ่งหนึ่งแต่ให้มีความหมายเป็นอย่างอื่นมีวิธีการใช้หลายวิธี
5. Oxymoron (ปฏิวาทะ) เป็นการนำคำที่มีความหมายตรงกันข้าม หรือค้านกันมารวมกันเพื่อให้เกิดคำซึ่งมีความหมายใหม่
6. Paradox (ปฏิภาคพจน์) เป็นข้อความที่มีความหมายขัดกัน
7. Synesthesia (อาวัตพากย์) เป็นการนำคำแทนผลของสัมผัสที่ผิดไปจากธรรมดา
8. Hyperbole (อธิพจน์) เป็นการพูดเกินความจริงเพื่อเน้นความรู้สึก

9. Overstatement (อธิพจน์) เป็นการพูดหรือเขียนประหนึ่งโอ้อวด โดยมีเจตนาให้ผู้อ่านผู้ฟังรู้สึกขุ่น

10. Allusion (ปฏิรูปจน์) เป็นการใช้อรรถาธิบายที่ดัดแปลงมาจากข้อความอันเป็นที่รู้จักกันคืออยู่แล้ว

11. Personification (บุคลาธิษฐาน) เป็นการใช้อนุภาพที่ทำให้รู้สึกว่ามีชีวิต แสดงอาการปฏิกิริยาราวกับสิ่งมีชีวิต

12. Analogy (อุทาหรณ์) เป็นการเปรียบเทียบเรื่องราว เหตุการณ์ หรือ ความคิดสองอย่างที่มีความหมายต่างกันว่าคล้ายกัน

13. Rhetorical question (ปฏิพจน์) เป็นการใช้อรรถาธิบายที่มีได้หวังคำตอบ

• หลักเกณฑ์ที่ผู้วิจัยจะนำมาใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์การใช้โวหารในงานเขียนบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ มีดังนี้คือ บรรยายโวหาร พรรณาโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหาร และโวหารภาพพจน์ ส่วนโวหารภาพพจน์ที่จะศึกษา ได้แก่

อุปมา (Metaphor)

อุปมา (Simile)

สมพจน์ (Synecdoche)

นามนัย (Metonymy)

ปฏิรูปจน์ (Allusion)

อุทาหรณ์ (Analogy)

ปฏิพจน์ (Rhetorical questions)

กลวิธีการเขียน

ลัทธิ พินิจวาท (2514 : 212) กล่าวถึงโครงเรื่องของบทความว่ามี 3 ตอน คือ ความนำ เนื้อเรื่อง และความลงท้าย

ความนำ หรือ คำนำ เป็นการกล่าวเปิดเรื่อง เป็นตอนที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะจะต้องเขียนให้ผู้อ่านเกิดความสนใจครุ่น และกระหายที่จะได้อ่านต่อไป โดยทั่ว ๆ ไปแล้ววิธีที่จะเขียนความนำอยู่หลายวิธีดังนี้

1. เริ่มต้นด้วยข้อความที่เป็นข่าว .
2. เริ่มต้นด้วยข้อความที่เป็นคำถาม .
3. เริ่มต้นด้วยการบอกจุดมุ่งหมายของการเขียนบทความนั้น ๆ เป็นการขึ้นแบบตรงไป

ตรงมาเข้าถึงจุดโดยทันที

4. เริ่มต้นด้วยการบอกบทสรุปใจความสำคัญของบทความนั้น
5. เริ่มต้นด้วยสุภาษิต บทกวี คำกล่าว หรือคำอุปมาอุปไมย
6. เริ่มต้นด้วยเรื่องเกลียดอันเป็นเรื่องขำ ๆ ชื่น ๆ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์พอใจ
7. เริ่มต้นด้วยข้อความที่กระชับใจ
8. เริ่มต้นด้วยบทพรรณนา
9. เริ่มต้นด้วยข้อความที่เป็นเรื่องเล่า
10. เริ่มต้นด้วยการเอ่ยถึงความสำเร็จ สภาพหรือปรากฏการณ์ หรือเหตุการณ์ที่เคยปรากฏหรือเคยเป็นมาในอดีต
11. เริ่มต้นด้วยการสนทนา ปฏิสันถารผู้อ่านโดยตรง

เนื้อเรื่อง แบ่งเป็นสองตอน คือ ตอนที่ขยายความให้รับกับคำนำ อธิบายความคิดเห็นให้กระจ่างชัด แล้วจึงถึงตอนที่สองคือ ตอนที่หาหลักฐานข้อเท็จจริงตลอดจนสถิติข้อมูลต่าง ๆ มาสนับสนุนความคิดเห็นของตนให้หลักฐานหนักแน่น น่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

ความลงท้าย มักจะเป็นตอนที่กล่าวถึงคำแนะนำ หรือวิธีแก้ไขปัญหากว่าบทความนั้นเป็นบทความที่เกี่ยวกับปัญหาหรืออาจจะเป็นตอนที่ย้ำความคิดเห็นของผู้เขียนให้เด่นชัดขึ้น

นอกจากนี้ เจีย สตะเวทิน (2517 : 123 - 135) กล่าวถึงเทคนิคของการขึ้นต้น และเทคนิคของการลงท้ายในการเขียนบทความหรือความเรียงต่าง ๆ ไว้ดังนี้

เทคนิคของการขึ้นต้น

การขึ้นต้นในเรียงความเรียก คำนำ (Introduction) แต่ในการเขียนบทความ ข่าว และสารคดี เรียก ความนำ (Lead) มีวิธีขึ้นต้นดังนี้

1. ความน่าที่สรุปความสำคัญ (Summary) ปกติใช้หลัก "พ ทั้ง 5" ของภาษาอังกฤษ คือ Who (ใคร) What (อะไร) When (เมื่อไร) Where (ที่ไหน) และ Why (ทำไม)

2. ความน่าที่กระทบใจ
3. ความน่าที่เป็นข่าว
4. ความน่าที่บอกเจตนา
5. ความน่าที่เป็นคำถาม
6. นำด้วยการพรรณาลักษณะ
7. ความน่าที่เป็นสุภาษิตหรือบทกวี
8. นำด้วยเหตุการณ์เด่นของเรื่อง
9. ความน่าที่เป็นเรื่องเล่า
10. ความน่าที่เป็นคำอ้าง
11. ความน่าที่ตรงกันข้าม
12. ความน่าที่โยงถึงพื้นฐานด้านหลัง
13. ความน่าที่แสดงสีสัน
14. ความน่าที่ประหลาด

เทคนิคของการลงท้าย

1. วิธีใช้ประโยคประทับใจให้เห็นจุดที่ต้องการ
2. วิธีสรุปความบททวนโดยใช้คำใหม่
3. วิธีจบด้วยบทกลอน
4. วิธีจบด้วยการเรียกร้องขอความร่วมมือ
5. วิธีจบแบบให้ความรู้อย่างแปลก
6. ลงท้ายด้วยจุดสุดยอดแบบเรื่องสั้น
7. จบลงด้วยวิธีตัดกลับ หรือหวนกลับ
8. วิธีทิ้งท้ายไว้ให้คิดเอาเอง

เจือ สตะเวทิน (2517 : 123) กล่าวถึงการตั้งชื่อเรื่องความเรียงไว้ว่า

ลักษณะชื่อเรื่องที่ดี มีอยู่หลายประการด้วยกัน เช่น

1. เหมาะแก่กาลเทศะ
2. แปลก ใหม่ และคมคำ
3. จำง่าย
4. คลุมถึงเนื้อเรื่องทั้งหมดได้ดีที่สุด

ส่วน สิทธา พินิจกุล และคณะ (2516 : 40 - 41 และ 75 - 86) กล่าวถึง การเขียนบทความในหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

การตั้งชื่อเรื่อง

1. ตั้งชื่อตามความสำคัญของเรื่อง
2. ตั้งชื่อเป็นรูปคำถาม
3. ตั้งชื่อแบบขัดความ
4. ตั้งชื่อเรื่องแบบตรงตัว
5. ตั้งชื่อแบบเร้าความสนใจ
6. ตั้งชื่อแบบเปรียบเทียบ

จุดมุ่งหมายของการเขียนบทความ จะเป็นจุดหมายใดจุดหมายหนึ่งดังต่อไปนี้คือ เพื่อ แนะนำวิพากษ์วิจารณ์ ชี้ให้เห็นข้อดีข้อเสีย แนะนำทางที่ควรปฏิบัติ ให้ข้อคิดเห็นอย่างใดอย่างหนึ่ง ชักจูงให้ผู้อ่านมีความคิดเห็นคล้อยตามตน กระตุ้นเร้าให้เกิดการร่วมมืออย่างใดอย่างหนึ่ง และได้กล่าวถึงประเภทของบทความไว้ดังนี้

ประเภทของบทความ

1. บทความแสดงความคิดเห็น
2. บทความประเภทสัมภาษณ์

3. บทความประเภทกิ่งชีวะประวัติ
4. บทความประเภทให้ความรู้
5. บทความประเภทให้แง่คิด โน้มน้าวใจ
6. บทความประเภทรายงานผลการท่องเที่ยวเดินทาง
7. บทความประเภทวิจารณ์

ลักษณะสำนวนที่ดี

1. ถูกต้องตามลักษณะภาษาไทย และสื่อความหมายได้ดี
2. ตรงไปตรงมา แสดงความรู้สึกและความคิดได้กระจ่างชัดเจน
3. มีชีวิตชีวา
4. สมเหตุสมผล
- ✓ 5. คมคายเฉียบแหลม ด้วยการใช้อยุภาษิตหรือคำคมช่วยในการเขียน

กระแสร่ มัลยาธารณ์ (2522 : 22) กล่าวถึงแนวคิดและจุดมุ่งหมายในการเขียนไว้ว่า

...จุดมุ่งหมายและแนวคิดให้ผู้อ่าน 4 ประการ : ความรู้ ความคิด ความเห็นและความน่าสนใจ แนวคิดนั้นมาก่อนจุดมุ่งหมาย แต่ค้นหายากกว่า แบ่งได้ 2 ประการ คือ แนวคิดส่วนตัวและแนวคิดสากล แนวคิดส่วนตัวนั้นถ้าพิจารณาไปแล้วมีแนวคิดแบบนั้นมากขึ้น ๆ ก็กลายเป็นแนวคิดสากล ถ้ายังไม่เป็นที่ยอมรับหรือคิดกันทั่วไปแล้วก็คงยังเป็นแนวคิดส่วนตัวอยู่ แนวคิดทั่วไปหรือสากลนั้นโดยปกติคนมักจะไม่รู้สึกว่าคุณมีแนวคิดนั้นอยู่ หากแต่ถ้าถ้ามีใครแนะนำใครบอก ตนก็อาจรู้สึกขึ้นมาว่าความจริงตนก็คิดอย่างนี้เหมือนกัน หนังสือยุภาษิตต่าง ๆ อาจจะเป็นแนวทางศึกษาแนวคิดสากลได้...

ในการศึกษาวิเคราะห์บทความต่าง ๆ ได้มีผู้ศึกษาไว้ดังนี้

ประคับ จันทรสุขศรี (2521) ศึกษาเรื่อง "วิเคราะห์บทความหนังสือพิมพ์จีนในสยาม วารศัพท์ พ.ศ. 2453 - 2466" ในด้านลักษณะเฉพาะกลวิธีในการเขียนบทความ ภาษาที่ใช้ในหนังสือพิมพ์ตลอดจนศึกษาแนวคิดที่ปรากฏในบทความเชิงสังคม สรุปได้ว่า กลวิธีในการเขียนบทความ

คล้ายคลึงกับการเขียนบทความทั่วไปในปัจจุบัน แต่มีลักษณะเฉพาะคือ การเขียนบทความในรูปของ ข่าวแหกรบทวิจารณ์ไว้เสมอ ภาษาที่ใช้แตกต่างจากปัจจุบัน ระบบการเขียนหนังสือยังไม่เป็น แบบแผน และการถ่ายอักษรจากภาษาต่างประเทศยังไม่มีหลักเกณฑ์แน่นอน เป็นบทความที่สะท้อน สภาพสังคมไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างดี นับว่าเป็นหนังสือพิมพ์ ที่มีความสำคัญต่อสถาบันการปกครองมากที่สุด มีจุดมุ่งหมายในการออกหนังสือพิมพ์ต่างไปจาก หนังสือพิมพ์ฉบับอื่น ๆ ในสมัยเดียวกัน กล่าวคือใช้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความคิด และความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองของชาวจีนจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราช เป็นระบบสาธารณรัฐ

นวลศรี จงถาวร (2524) ได้ศึกษา "วิเคราะห์พระราชนิพนธ์บทความที่เกี่ยวข้องกับ ชาวจีนในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว" ในลักษณะท่วงทำนองการพระราชนิพนธ์ บทความได้แก่ ภาษา สำนวนโวหาร และกลวิธีพระราชนิพนธ์ และศึกษาบทบาทชาวจีนอันเป็น ปัญหาต่อการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจของไทย ผลการศึกษาพบว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีลักษณะท่วงทำนองการพระราชนิพนธ์บทความรุนแรงและกระฉ่างชัด ได้แก่ การใช้คำตรงไปตรงมาทรงใช้ประโยคทั้งขนาดสั้นและยาวทรงใช้โวหารเปรียบเทียบเพื่อ แสดงความรู้สึกและอารมณ์ของพระองค์ท่าน มีการอภิปรายโดยชี้เหตุผลและข้อเท็จจริง รวมทั้ง ชี้แนะวิธีที่จะปฏิบัติไว้อย่างพร้อมมูล และทรงปลูกฝังความรู้สึกที่เป็นไทยให้แก่ชาวจีนและปลูกใจให้ คนไทยรักชาติ

สมจิต พันธุ์เหล็ก (2527) ได้ศึกษาบทความคอลัมน์ "ข้าวกโสนา" และ "คลื่นใต้ฟ้า" ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ในด้านศิลปะการใช้ภาษา กลวิธีการเขียน และแนวความคิด เกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และบทบาทของหนังสือพิมพ์ ผลการศึกษาพบว่า ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นผู้ที่มีความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อแสดงความคิด ความรู้สึกและทัศนะ เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยพิจารณาจากการใช้ถ้อยคำ ประโยคจุลสมท โวหาร และสัญลักษณ์ ส่วนด้านกลวิธีการเขียนนั้นมีความหลากหลายในการเสนอเรื่องการเขียน ความนำและการสรุปเรื่อง ตลอดจนแทรกอารมณ์ขันเสียดสีไว้ในงานเขียน มีแนวความคิดสนับสนุน นโยบายการปกครองระบอบประชาธิปไตย เสนอวิธีการแก้ปัญหาการขาดดุลการค้ากับประเทศผู้ผลิต

น้ำมัน และนำให้คนไทยยกย่องเทิดทูนพระมหากษัตริย์ ต่อต้านความเชื่อมงายทางโหราศาสตร์ และชี้ให้คนไทยตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทยทุกสาขา ทั้งยังได้แสดงความคิดต่อต้านการจำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ และในขณะเดียวกันก็พยายามชี้แนะให้นักหนังสือพิมพ์มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเที่ยงธรรม

นุชจรีย์ สุนทรธรรม (2529) ได้ศึกษาเรื่อง "วิเคราะห์บทความของหลวงวิจิตรวาทการ" ในด้านท่วงทำนองการเขียนในด้านต่าง ๆ คือ การนำเสนอเรื่อง ระดับภาษา ลักษณะประโยค โวหารภาพพจน์ และน้ำเสียง ผลการศึกษาพบว่า หลวงวิจิตรวาทการมักจะใช้ภาษาที่ไม่เป็นแบบแผน เข้าใจง่าย น้ำเสียงในบทความที่ทบทวนคือ น้ำเสียงถากถางและประชดประชัน ท่านมีแนวความคิดสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยต่อต้านคอมมิวนิสต์ ปลุกสำนึกความเป็น "ชาตินิยม" ให้คนไทยทุกกลุ่มสังคมร่วมมือกันสร้างคนสร้างชาติ มีความสามัคคีกัน เสนอให้ประชาชนประหยัด ร่วมกันรักษาและเผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยรักษาเอกลักษณ์ความเป็นชาติไทย และแนะนำให้สำนักพุทธศาสนาช่วยแก้ไขปัญหากการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

บทที่ 2

ประวัติ และผลงานของ สุกิจ นิธมานเหมินท์

สุกิจ นิธมานเหมินท์ เดิมชื่อ สุนกัฏ นิธมานเหมิน เกิดวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2499 ที่ถนนเจริญราษฎร์ ตำบลวัดเกต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นบุตรของนายหยี นางจันทร์ทิพย์ นิธมานเหมินท์ ท่านเป็นบุตรคนที่ 2 ในจำนวนพี่น้อง 11 คน

การศึกษา

สุกิจ นิธมานเหมินท์ เริ่มเข้าศึกษาที่โรงเรียนชวียงเส็งอนุกุลวิทยา จนกระทั่งสอบได้ชั้นมัธยมศึกษาที่ 1 แล้วจึงเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนยุพราชวิทยาลัยจนจบชั้นมัธยมศึกษาที่ 6 จากนั้นจึงเดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อศึกษาต่อที่โรงเรียนอัสสัมชัญ บางรัก ในปี พ.ศ. 2468 ท่านได้รับทุนของบิดามารดาและญาติ (คือหลวงอนุสารสุนทร) ไปศึกษาที่ประเทศอังกฤษจนกระทั่งสำเร็จปริญญาตรีวิศวกรรมศาสตร์จากมหาวิทยาลัยลอนดอน พร้อมกับได้รับประกาศนียบัตรวิศวกรรมโยธาจากสถาบันแบตเตอร์ซีโพลีเทคนิค (Battersea Polytechnic) ด้วยในปีเดียวกันคือ พ.ศ. 2473 ต่อมาอีก 1 ปี (พ.ศ. 2474) สุกิจ นิธมานเหมินท์ได้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทวิศวกรรมศาสตร์จากมหาวิทยาลัยลอนดอน ประเทศอังกฤษ ท่านใช้เวลาหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้วไปทำงานตามโรงงานต่าง ๆ และสถานที่ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานในภายหน้า (ทวี ตันติวงษ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ วชิรนิติ วงศ์ศิริอำนวย เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 9 ถนนวิบูลย์ ขอยนายเลิศ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2531)

ประวัติการทำงาน

ขณะที่สุกิจ นิมมานเหมินท์ กำลังดูงานในต่างประเทศอยู่นั้น ทางประเทศไทยได้เกิด เหตุการณ์ปฏิวัติ เมื่อ 24 มิถุนายน 2475 จึงทำให้ท่านคิดถึงอนาคตของบ้านเมืองมาก และได้ ตั้งปณิธานที่จะใช้วิชาความรู้ที่ได้ร่ำเรียนมาให้เกิดประโยชน์แก่บ้านเมืองไทยอย่างเต็มที่ ดังที่ ปราบกฏอยู่ในบทความเรื่อง "จุฬารำลึก" ของสุกิจ นิมมานเหมินท์ (2516 : 174) ว่า

ความจริงนั้น ข้าพเจ้าสำเร็จได้ปริญญาทางด้านนิติทางวิศวกรรมศาสตร์จากมหาวิทยาลัย ลอนดอน เมื่อปี พ.ศ. 2474 หลังจากนั้นได้พยายามใช้เวลาไปดูโรงงาน สถานที่ และ รวบรวมหนังสือเกี่ยวกับวิชาการ ซึ่งในสมัยนั้นจะหาได้ยากในประเทศไทย ก็พอดี เมื่อ วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ก็ได้รับข่าวอีกทีก็ครึกโครม เกี่ยวกับการปฏิวัติ รัฐประหารซึ่งประทุขึ้นในประเทศไทยเป็นครั้งแรก และเวลานั้นก็เป็นเวลาที่เศรษฐกิจ ของประเทศไทยกำลังอยู่ในเกณฑ์ที่เรียกกันในเวลานั้นว่า เศรษฐกิจตกต่ำทำให้การค้า-ขาย การส่งสินค้าออกนอกประเทศและการเงินของรัฐบาลสับสนยุ่งยากกันมาก ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงมองไม่เห็นประโยชน์อันใดที่จะคิดศึกษาหรือหางานเพื่อเป็นภาคปฏิบัติเพิ่มเติม อีกต่อไป เพราะปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำมิได้เกิดขึ้นในประเทศไทยแห่งเดียว แม้แต่ใน ประเทศอังกฤษ ก็ถึงกับจำเป็นต้องเปลี่ยนรัฐบาลจากพรรคหนึ่งพรรคนี้มาเป็นรัฐบาลชาติ หรือที่เรียกว่ากันว่ารัฐบาลผสม (Coalition Government) โดยนิยายแรมเซย์ แมค โดนัลด์ นายกรัฐมนตรีของคณะรัฐบาลกรรมกร มาเป็นนายกรัฐมนตรีคณะรัฐบาลผสมของ อังกฤษ ก่อนที่ข้าพเจ้าจะกลับประเทศไทยนั้น ก็ได้ปรึกษารับหรือกับเพื่อนฝูงที่กำลังศึกษา อยู่ในประเทศอังกฤษเป็นต้นว่า คุณสัญญา ธรรมศักดิ์ คุณประภาส วนิกเกียรติ และ เพื่อน ๆ อีกหลายคนว่าถ้ากลับไปเมืองไทยแล้ว ข้าพเจ้าควรจะทำหน้าที่ไหนดี ทั้ง คุณสัญญา และคุณประภาส มีความเห็นว่าข้าพเจ้าควรจะกลับเข้ามาแล้วสมัครรับราชการ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จะดีกว่าทำอย่างอื่นทั้งนี้ทั้งนั้น อาจเป็นเพราะว่าท่านทั้งสอง นี้รู้จักข้าพเจ้าดีพอว่าไม่นิยมในการค้าขายหรือหาเงินอะไรเป็นเศรษฐกิจการเงินไปหมด

จากความสำเร็จของสุกิจ นิธมานเหมินท์ ที่ว่า ต้องไม่ลืมว่าเราเป็นทาสบุญคุณคนไทยอยู่ มาก ดังนั้นเมื่อท่านกลับถึงเมืองไทยแล้วราวต้นเดือนกันยายน พ.ศ. 2475 และได้ไปกราบเท้า เยี่ยมบิดา มารดา ญาติพี่น้องทางเชียงใหม่แล้ว ท่านจึงได้ตั้งใจจะเข้าทำงานที่กรมรถไฟ แต่ทาง กรมรถไฟมักเรียกขุนของกรมอยู่แล้ว และในสมัยนั้นเมืองไทยมีผู้ที่สำเร็จการศึกษาทางด้าน วิศวกรรมศาสตร์ในระดับปริญญาโทน้อยมาก ท่านเองต้องการที่จะใช้วิชาความรู้ให้เกิดประโยชน์ แก่ชาติบ้านเมืองสมกับปณิธานที่ตั้งไว้แต่แรกอย่างเต็มที่ พอที่ท่านได้พบกับเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ดังที่วิลาศ มณีวัต (2530 : 198) ได้กล่าวไว้ว่า

สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้พบกับเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ที่มีความคิด ก้าวหน้าในสมัยนั้นและกำลังเฟื่องฟูทางหนังสือ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์จึงออกปากชวนนายสุกิจ ว่าถ้าได้ช่วยงานมหาวิทยาลัยก็จะดี เพราะทางมหาวิทยาลัยยังมีผู้สำเร็จชั้นอุดมศึกษา มา เป็นอาจารย์กันน้อยนัก นายสุกิจก็รู้สึกว่าเป็นอาจารย์ที่น่าจะดีเหมือนกัน

คำแนะนำของ ม.จ. วรณโทยายกร ที่ทรงแนะว่าควรจะเป็นอาจารย์ แต่ทางคณะ วิศวกรรมศาสตร์ไม่มีตำแหน่งว่าง จะมีว่างเฉพาะแผนกคณิตศาสตร์ ดังนั้นท่านจึงเข้ารับราชการ เป็นอาจารย์สอนวิชาฟิสิกส์ และไฮโดรลิกส์ ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อพ.ศ. 2476 ท่านได้ ปรับปรุงการสอนวิทยาศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อให้การสอนในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทัดเทียมกับต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชากลศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ท่านได้แสดงความ สามารถในการสอนและการปรับปรุงวิชากลศาสตร์ต่อจากหม่อมเจ้ารัชฎาภิเศก โสณกุล หัวหน้า แผนกฟิสิกส์ ในการสอนนั้น ขจร สุพานิช (2531 : 9) ได้กล่าวว่า

อาจารย์สุกิจ มีวิธีสอนคณิตศาสตร์ผิดกับอาจารย์อื่นที่ข้าพเจ้าเคยเรียนมา คือท่านเลือก โจทย์หลักเพียงไปจากธรรมดาเพียงข้อสองข้อแล้วสาธิตวิธีแก้ไข เมื่อเสร็จแล้วเหลือ เวลาอีก ท่านก็นำเรื่องอื่นมาพูด เช่น วรรณคดีไทย พงศาวดารจีน โดยมาจากเรื่องที่เรากเคยทราบมาก่อน แต่ท่านหยิบยกจุดเด่นในเรื่องนั้น ๆ มากล่าว เป็นการแนะให้เห็นว่า

อันการเรียนการศึกษานั้นไม่ควรให้แคบเพื่อจะได้เป็นนักคณิตศาสตร์หรือนักอักษรศาสตร์ แต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรรู้อรอบด้านควรเข้าใจในแก่นของวิชาต่าง ๆ ตัวท่านสอนวิชา Hydraulics ให้แก่นิสิตวิศวฯ สอนวิชาคณิตศาสตร์ให้แก่นิสิตอักษร ฯ แต่ก็สนใจในสามก๊ก อีเหนา รามเกียรติ์ แม้แต่วิชาประวัติศาสตร์ไทย ซึ่งขณะนั้นเป็นอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิในวิชานี้ ยังหาตัวไม่ได้ ท่านก็สนใจอยู่นั่นเอง

ในขณะที่เดียวกันนั้นท่านได้ทำหน้าที่เป็นบรรณารักษ์ห้องสมุด และนำระบบใหม่ในการจัดห้องสมุดมาใช้ คือ ระบบดิวอี้ (Dewey System) ซึ่งนับว่าเป็นการปรับปรุงห้องสมุดของมหาวิทยาลัยครั้งใหญ่ที่สุดจนได้มาตรฐาน ต่อมาท่านได้รับหน้าที่เป็นเลขานุการคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ใน พ.ศ. 2481 ท่านได้ทำหน้าที่เลขาธิการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นอธิการบดี ผลงานที่น่าภาคภูมิใจของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ที่ได้สร้างไว้ให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนอกจากที่กล่าวแล้ว ยังมีอีกได้แก่ การก่อสร้างหอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และท่านเคยพูดด้วยความภาคภูมิใจเสมอว่า เสาธงหน้าหอประชุมนั้น ท่านให้สร้างสูงที่สุดจนในประเทศไทย (เจริญ ธรรมพานิช. 2520 : 64) และมีส่วนสำคัญในการก่อตั้งสมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทยขึ้น ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในขณะที่รับหน้าที่เป็นผู้อำนวยการคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์แทนคณะบดีเดิมซึ่งถึงแก่กรรมเมื่อปี พ.ศ. 2483 นอกเหนือจากนี้ ยังได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกคณิตศาสตร์ด้วย ขณะเดียวกันท่านได้รับเชิญเป็นอาจารย์พิเศษที่โรงเรียนนายร้อยเทคนิคทหารบกและที่อื่น ๆ ดังที่ปรากฏในบทความเรื่อง "จุฬารำลึก" ของสุกิจ นิธมานเหมินท์ (2516 : 189) ว่า

เมื่อมีการเปิดวิทยาลัยเทคนิคทหารบก ทางพันเอก พระเจนภูมิศาสตร์ ผู้ซึ่งต้องรับผิดชอบในการสอนเทคนิคแบบแขนงต่าง ๆ ในวิทยาลัยเทคนิคทหารบก ก็ได้บอกร้องให้ข้าพเจ้าไปช่วยสอนบ้าง ทั้งนี้ถึงแม้ว่าผู้ที่ไปช่วยสอนจะได้รับค่าตอบแทนก็ตาม แต่ข้าพเจ้าเห็นว่าเมื่อข้าพเจ้าไม่มีโอกาสรับราชการทหาร อย่างน้อยก็พอจะช่วยเหลือในด้านวิทยาการ จึงตกลงยอมไปสอนในวิชาบางอย่าง โดยมีเงื่อนไขว่าไม่ขอรับค่าตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น... ทางสมาคมคณาจารย์สมาคม ก็เคยขอให้ข้าพเจ้าไปช่วยสอนวิชาคณิตศาสตร์ให้แก่พวกครู

ที่จะเลื่อนวิทยฐานะของตน เป็นเวลาสัปดาห์ละหลายชั่วโมงเหมือนกัน โดยเฉพาะวันเสาร์หลังเที่ยง ก็ยังต้องมาช่วยคุณพระปาวโรฬารวิทยา อาจารย์ประพัฒน์ วรรณะสาร และอาจารย์จิตร ทั้งบุตร ในการปรับปรุงและสอนวิชาวิทยาศาสตร์ชั้นมัธยมแปด ของโรงเรียนอานวยศิลป์

นอกจากท่านจะเป็นอาจารย์พิเศษของสถาบันทั้งสองแห่งที่กล่าวแล้ว ท่านยังได้รับเชิญให้เป็นอาจารย์พิเศษที่โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย และโรงเรียนอานวยศิลป์ (ซึ่งขณะนั้นตั้งอยู่ที่ปากคลองตลาด) ด้วย

คราวเมื่อสงครามมหาเอเชียบูรพาเกิดขึ้น รัฐบาลเห็นความสามารถและคุณสมบัติอันเหมาะสมของท่าน จึงมีคำสั่งย้ายท่านให้ไปดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อปรับปรุงการศึกษาในทางวิทยาศาสตร์ประยุกต์ และช่างฝีมือ อันเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งในการพัฒนาประเทศ ขณะนั้นท่านมีอายุเพียง 30 ปีเศษ ๆ นับว่าเป็นอธิบดีที่หนุ่มมากที่สุด และเมื่อรัฐบาลประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489 แล้ว ท่านได้ออกจากตำแหน่งอธิบดีกรมอาชีวศึกษา เพราะได้รับเลือกตั้งจากสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นสมาชิกพฤฒิสภา และได้พ้นจากตำแหน่งเมื่อเกิดรัฐประหารวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490

ภายหลังที่ลาออกจากราชการแล้ว จึงหันมาสนใจด้านการเมืองโดยสมัครเข้ารับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ เพราะเพื่อนสนิททั้งหลายเป็นผู้ชักนำให้ลงสมัคร และได้รับเลือกตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อ 29 มกราคม พ.ศ. 2491 ต่อมาท่านได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีสั่งราชการกระทรวงศึกษาธิการ ในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สุกิจ นิธมานเหมินท์ ดำรงตำแหน่งดังกล่าวจนถึงวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2492 จึงพ้นจากตำแหน่ง เพราะมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเพิ่มเติมตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ 2492 และเมื่อมีรัฐบาลใหม่ คือสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยที่ 2 โดยความเห็นชอบของสภา (สุโขม นวลสกุล 2521 : 150 - 153) แล้วนั้น สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ถึงวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2495 ซึ่งอยู่ในช่วงสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่ง

นายกรัฐมนตรี สมัยที่ 4 สุกิจ นิธมานเหมินท์ จึงพ้นอายุของรัฐบาลตามความในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 แก้วไข่มุกเพิ่มเติมนเพราะมีการเลือกตั้งทั่วไป และอีกไม่กี่วันต่อมาท่านก็ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมอีก แต่อยู่ในตำแหน่งราวสองเดือนครึ่ง จึงลาออกด้วยเหตุผลที่ไม่เห็นชอบในวิธีการปฏิบัติราชการที่มีอำนาจอื่นแทรกแซงการดำเนินงานของกระทรวง และเป็นสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสมัยที่ 5

ในระหว่างที่ท่านดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมครั้งแรกนั้น ท่านเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งอุตสาหกรรมภาคเหนือขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และเริ่มการขุดเจาะบ่อน้ำมัน ที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยสั่งซื้อเครื่องขุดเจาะบ่อน้ำมันจากประเทศเยอรมัน เมื่อ พ.ศ. 2494

หลังจากที่ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมแล้วท่านได้เดินทางไปดูงานด้านการปกครองที่มหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา และถือโอกาสศึกษาวิชาปรัชญา ณ ที่นั่นด้วย ซึ่งเป็นช่วงประมาณระหว่าง พ.ศ. 2496 - 2497

สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดเชียงใหม่อีกครั้งเป็นครั้งที่สอง เมื่อ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 และ ในปีเดียวกันนี้ ท่านได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ ในรัฐบาลของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม (นายกรัฐมนตรีสมัยที่ 6) ท่านทำงานในตำแหน่งนี้จนถึงวันเกิดรัฐประหาร วันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 ต่อมานายพจน์ สารสิน ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ท่านก็ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจอีกครั้งหนึ่ง เมื่อมีการเลือกตั้งวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2500 สุกิจ นิธมานเหมินท์ ซึ่งเป็นหัวหน้าพรรคสหภูมิอยู่แล้วได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดเชียงใหม่อีกครั้งเป็นครั้งที่สาม นายกรัฐมนตรีในสมัยนี้คือ พลโท ถนอม กิตติขจร คราวนี้ท่านได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี และตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ จนกระทั่งเกิดรัฐประหาร เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 ขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งดังกล่าวนี้ "ท่านได้เสนอต่อคณะรัฐบาลให้ยกเลิกการออกสลากกินแบ่งรัฐบาล เพราะเห็นว่าเป็นการฉ้อโกงประชาชนมากกว่าอย่างอื่น แต่ข้อเสนอของท่านถูกปฏิเสธ" (สุภาพ นิธมานเหมินท์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, วชิรนิติ วงศ์ศิริอำนวย เป็นผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 193 ถนนเจริญราษฎร์ เชียงใหม่ เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2531)

เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2502 รัฐบาลสมัยนั้นซึ่งมี จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มอบหน้าที่ราชการพิเศษให้ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศอินเดีย เพื่อไปแก้ไขสถานการณ์ และสร้างสัมพันธไมตรีกับรัฐบาลอินเดียในสมัยนั้น นอกจากนั้นท่านยังได้ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำเนปาล อัฟกานิสถาน ศรีลังกา จนถึงวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2506 จึงได้ย้ายไปดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา และได้ลาออกจากราชการเนื่องจากครบเกษียณอายุ เมื่อ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2510 ซึ่งเป็นสมัยที่จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี

หลังจากที่พ้นอายุราชการแล้ว ท่านยังเข้ารับตำแหน่งเลขาธิการขององค์การซีเมส (SEAMES) ซึ่งเป็นสำนักงานของบรรดารัฐมนตรีศึกษาธิการแห่งภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ (ASEAN) ซึ่งมีหน้าที่ส่งเสริมการศึกษาและวิทยาศาสตร์หลายสาขาระหว่างประเทศ เมื่อมีประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2511 แล้ว ท่านได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2512 เป็นสมัยที่ จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ในสมัยนั้นท่านเป็นปัจจัยสำคัญในการก่อตั้งสถาบันการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีร่วมกับยูเนสโก (UNESCO) (เจริญ ธรรมพานิช. 2520 : 67) และเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 ท่านได้ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ หลังจากนั้น 1 วัน คือ วันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 ก็เกิดการปฏิวัติเจียบขึ้น แต่ท่านก็ได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2515

ภายหลังที่เกิดความผันแปรทางการเมืองขึ้นเมื่อ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เป็นสมัยที่จอมพลถนอม กิตติขจร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อเกิดเหตุการณ์จลาจลโดยนิสิตนักศึกษาและประชาชนขับไล่นายกรัฐมนตรีนั้น จึงเป็นเหตุให้ท่านได้ดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตามพระบรมราชโองการ สุกิจ วัฒนพันธ์ ดำรงตำแหน่งนั้นจนสิ้นอายุของรัฐบาลชุดนั้น คือวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2517

นอกจากนี้ สุกิจ วัฒนพันธ์ ยังได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่อื่น ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์แก่การศึกษาของชาติอีกหลายประการ เช่น

เลขานุการองค์การซีเมส (SEAMES)

นายกรัฐมนตรีสถาน

ราชบัณฑิตสาขาวิชาประวัติศาสตร์

ราชบัณฑิตสาขาวิชาวิทยาศาสตร์กายภาพ

นายกสมาคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ประธานกรรมการอำนวยการคุรุสภา

ประธานคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม

ประธานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ประธานสภาวิทยาลัยวิชาการศึกษา

ประธานคณะกรรมการการบริหารสภาการศึกษาแห่งชาติ

ประธานกรรมการการชำระประวัติศาสตร์ไทย

ประธานกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์

ประธานกรรมการโครงการมหาวิทยาลัยทางอากาศ

นายกสมาคมอาศรมวัฒนธรรมไทย - ภารต

นายกสมาคมเพื่อรักษาสम्บัติวัฒนธรรม

นายกสมาคมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม

นายกสมาคมเกียรตินิยมอาชีวศึกษา

นายกสมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย

อุปนายกสมาคม ฯลฯ

ท่านได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ดังนี้

มหาวิริยมงกุฎ	26 ธันวาคม พ.ศ. 2500
หัตถยจุลจอมเกล้า	5 พฤษภาคม พ.ศ. 2503
หัตถยจุลจอมเกล้าวิเศษ	5 พฤษภาคม พ.ศ. 2507
มหาปรมณีย์ช้างเผือก	5 ธันวาคม พ.ศ. 2507
รัตนารักษ์ ชั้น 3	16 มิถุนายน พ.ศ. 2510
คุณนิมิตา เติมศิลปวิทยา	พ.ศ. 2514

นอกเหนือจากการสำเร็จการศึกษาด้านวิศวกรรมศาสตร์ จากประเทศอังกฤษแล้ว ท่านยังได้รับปริญญาศุษุญษบัณฑิต จากสถาบันต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ ดังนี้

ปริญญาวិทยาสตรศาสตรศุษุญษบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปริญญารัฐศาสตรศุษุญษบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยเดวิส แอนด์ เอลคินส์ สหรัฐอเมริกา

ปริญญาวิศวกรรมศาสตรศุษุญษบัณฑิต จากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

ชีวิตครอบครัว

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้สมรสกับนางสาวอนงค์ อิศรางภักดี มีบุตรด้วยกัน 3 คน คือ นางอรสา กลสิการ สำเร็จปริญญาโทจากสหรัฐอเมริกา นายอุสม (ธราธิป) นิมมานเหมินท์ สำเร็จปริญญาโทจากสหรัฐอเมริกา และนายอัศวิน นิมมานเหมินท์ สำเร็จปริญญาตรีจากสหรัฐอเมริกา หลังจากที่สุกิจ นิมมานเหมินท์ หย่าขาดจากกันตามกฎหมายแล้ว ต่อมาได้สมรสกับ ม.ล. บุพผา กุญชร แต่ ม.ล.บุพผา ได้ถึงแก่กรรมในขณะที่สุกิจ นิมมานเหมินท์ ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศอินเดีย หลังจากนั้นจึงได้สมรสใหม่อีกครั้งหนึ่งกับ นางสาวจินดา สุกันต์ลิล ซึ่งเป็นชาวเชียงใหม่ ทั้งสองมีบุตรด้วยกันคนหนึ่ง คือ นายกฤษดา นิมมานเหมินท์ ขณะนี้กำลังศึกษาปริญญาโทอยู่ที่สหรัฐอเมริกา

คติชีวิต

ตลอดชีวิตของ สุกิจ นิมมานเหมินท์ นั้นท่านมักจะสั่งสอนศิษย์และผู้ใกล้ชิดเสมอด้วยคติชีวิตที่ว่า "คนเรานั้นเก่งจริงต้องอดเหมือนแร้งแรงเหมือนมด ขยันเหมือนกา กล้าเหมือนศัตรู" จากคติชีวิตนี้เอง จึงทำให้ท่านเป็นบุคคลที่ได้ชื่อว่าเก่งมีความรอบรู้ในทางวิชาการ มีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่เช่นการสอน การรับราชการ ฯลฯ มีความขยันหมั่นเพียรในการค้นคว้าหาความรู้ อยู่สม่ำเสมอ และมีความกล้าที่จะทำ คิดและพูด ในสิ่งที่สุกิจ นิมมานเหมินท์ เห็นว่าถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ

บุคลิกภาพ

บรรดาบทความและปาฐกถา ของสุกิจ นิมมานเหมินท์ ที่ผู้วิจัยได้รวบรวมมาและศึกษาแล้ว นั้น ทำให้ทราบถึงบุคลิกภาพส่วนตัวของสุกิจ นิมมานเหมินท์ ว่าท่านเป็นบุคคลที่ชอบอ่านหนังสือ และชอบสะสมหนังสืออย่างยิ่ง ท่านมักจะเดินหาซื้อหนังสืออยู่เสมอในยามที่ว่างจากภารกิจ ไม่ว่า จะเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่ราชการในประเทศใดก็ตาม ความสนใจในการอ่านหนังสือและสะสม หนังสือนี้เป็นลักษณะเฉพาะตัวที่เปี่ยมมาตั้งแต่เด็ก จนกระทั่งถึงอวสานของชีวิต ซึ่งดอกไม้สดหรือ ม.ล. บุผา กุญชร เคยเขียนจดหมายถึง สมภพ จันทาประภา (2516 : 188) โดยกล่าว ถึงเรื่องลักษณะเฉพาะตัวด้านการอ่านหนังสือไว้ว่า "คุณสุกิจยังอ่านหนังสือ จุ และอ่านจัดตาม เคย เป็นข้อหนึ่งที่ฉันขอบใจสวรรค์ เพราะฉันต้องห่วงเรื่องเขาจะเบื่อโลก เครื่องเล่นใน ชาติแคสมากมาย สำหรับเขาอะไร ๆ ก็เป็นเรื่องสนุก ขอแต่ให้ฉันแบ่งไปเ็นทางเป็นความรู้เพิ่มทุน การศึกษา หรือมิฉะนั้น ก็เป็นประโยชน์บ้าง" และในบทความเรื่อง "เทพฯ สุกิจ นิมมานเหมินท์" ของสมบัติ จำปาเงิน (2518 : 30 - 31) กล่าวถึงการชอบอ่านหนังสือ และการสะสมหนังสือ ของสุกิจ นิมมานเหมินท์ไว้ว่า

อาจารย์สุกิจเป็นคนอ่านหนังสือมากและอ่านได้อย่างรวดเร็วแม้จะมีแขก มืงานยุ่งเหยิงไร ก่อนนอนอย่างน้อยต้องอ่านหนังสือจบอย่างรวดเร็ว 4 - 5 เล่มใหญ่เสมอ คำนวณคร่าว ๆ ได้อ่านมาแล้วไม่น้อยกว่าแสนเล่ม การอ่านไม่ใช่อ่านผ่าน ๆ ท่านจำเสียดด้วยว่าใครพูด ว่าอะไร ชื่อผู้แต่ง โรงพิมพ์ ปีที่พิมพ์ โคลงกลอน ภาษิตต่าง ๆ ติดปากคล่องอยู่เสมอ... ในห้องสมุดส่วนตัวของท่านนั้น มีหนังสือที่หายากที่สุดในโลก มีค่าที่สุดปานทองคำมากกว่า 5,000 เล่ม และท่านก็ยังซื้ออ่านเพิ่มอยู่เรื่อย ๆ

แม้แต่ในบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ เรื่อง "ผ่านพิภพลีลา" (2516 : 71) ก็เคย กล่าวถึงความสนใจในการเสาะหาหนังสือเก่า ๆ ไว้ เพิ่มเติมว่า

เวลานั้นข้าพเจ้ายังศึกษาอยู่ต่างประเทศ จึงได้เที่ยวค้นคว้าหาเรื่องราวว่าเรื่องมันเป็น
 อย่างใดมาอย่างใด ไทยกับหมู่เกาะแอนดริซ (ชื่อเก่าของเกาะซาไวอี) จึงเกิดเสนาหา
 กันขึ้นมาอย่างไม่มีมิขลุ่ยในที่สุด เมื่อข้าพเจ้าไปที่ร้านขายหนังสือเก่าร้านหนึ่งอยู่ข้าง ๆ
 โบสถ์เซนต์ปอลส์ กรุงลอนดอนหลายครั้งหลายหนเข้าก็เผชิญไปพบเรื่องเที่ยวรอบโลก
 กับพระราชา Around the World with a king ของวิลเลียม เอ็น อาร์มสตรอง
 รัฐมนตรีในคณะรัฐมนตรีของพระเจ้ากาลากะฮัว

จากการที่ สุกิจ นิธมานเหมินท์ เป็นนักอ่าน และนักสะสมหนังสือนี้เอง จึงทำให้ท่าน
 เป็นผู้มีความรอบรู้ในสาขาวิชาการต่าง ๆ เช่น ภาษา วรรณคดีไทย ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม
 ชีววิทยา ฯลฯ ซึ่งเป็นความรอบรู้ที่นอกเหนือจากการเป็นนักวิศวกรรมศาสตร์ และนักคณิตศาสตร์
 ดังที่มีผู้กล่าวถึง เช่น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช (2516 : 5) ได้กล่าวถึงบทความเรื่อง
 "คนแซ่ลี้" ของสุกิจ นิธมานเหมินท์ ที่บรรจุไว้ด้วยความรู้ต่าง ๆ อาทิ ภาษา วรรณคดีไทย
 พงศาวดารจีน วัฒนธรรม ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงการเป็นผู้มีความรอบรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ดังกล่าว
 นั้นว่า

ใครที่รู้จักกับท่านอาจารย์สุกิจ และเคารพนับถือท่านเช่นผมควรจะมิหนังสือเรื่องคนแซ่ลี้
 นี้เก็บไว้ที่บ้าน คิดถึงอาจารย์สุกิจขึ้นมาเมื่อไรก็หยิบมาอ่านได้ และในการอ่านหนังสือนี้
 ก็เหมือนกับได้คุยกับตัวท่านเองทุกครั้ง... นอกจากจะได้รู้จักตัวท่านอาจารย์สุกิจตัวจริง
 แล้ว ก็ยังจะได้รับความรู้ต่าง ๆ อีกเป็นอเนกประการทั้งในด้านภาษา ประวัติศาสตร์
 วัฒนธรรมและความรู้อื่น ๆ อีกมาก เช่น ความรู้เรื่องนกต่าง ๆ อันเป็นความรู้เฉพาะ
 ตัวของท่านอาจารย์สุกิจ

ผมรักและนับถือท่านอาจารย์สุกิจมานาน ก็เพราะท่านเป็นคนที่คุยให้ผมฟังได้เพลิดเพลิน
 ยิ่งกว่าใครอื่นเสมอมา ที่ว่าเพลิดเพลินนั้นมิได้เพลิดเพลินไปด้วยความเวิ้งว้างในการพูด
 ของท่าน ซึ่งท่านก็มีอยู่มากไม่น้อยกว่าใครอื่น แต่ที่จริงแล้วเพลิดเพลินไปด้วยความรู้ต่าง ๆ
 ซึ่งสะสมอยู่ในตัวของท่าน และท่านมักจะแจกจ่ายความรู้ที่ท่านมีอยู่นั้นแก่คนอื่นได้รู้เห็นอย่าง

ไม่เสียผลประโยชน์ คุยกับท่านครั้งใดก็ได้ความรู้เพิ่มขึ้น และฉลาดขึ้นอีกนิดหนึ่งทุกครั้งไป หนังสือเรื่องคนแซ่หลี่ ท่านอาจารย์สุกิจใช้วิธีเขียนแบบคุยกันกับคนอื่น เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่าส่วนใหญ่จะเป็นการเขียนเล่าประวัติของคนแซ่หลี่ในอดีต แต่ในแต่ละบท แต่ละหน้า จะมีความรู้หรือแนวความคิดต่าง ๆ แทรกไว้โดยตลอด

ความสนใจของสุกิจ นิธมานเหมินท์ ในด้านสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น ภาษา วรรณคดี ประวัติศาสตร์ ฯลฯ ตามที่ได้มีผู้กล่าวไว้แล้วนั้นยังปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง "คนแซ่อื่น" ของสุกิจ นิธมานเหมินท์ (2503 : 109 - 110, 156, 164) ไว้ดังนี้

จึงเหอก็เหมือนกัน เขานำเอาการสู้รบไปเมืองจีนเป็นครั้งแรก แต่ประวัติศาสตร์ ก็ไม่ได้กล่าวว่า เมื่อกำนันรบนั้นถึงท่าเมืองจีนจะมีการตรวจค้นของต้องห้ามหรือเปล่า ... เมื่อข้าพเจ้าลงมาเรียนที่กรุงเทพฯ สมัยนั้น กล่าวคือราว ๆ พ.ศ. 2465 เคยได้ไปนมัสการพระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่วัดกัลยาณมิตรเป็นครั้งแรก รู้สึกว่าองค์พระช่างใหญ่โต เหลือเกินผิดกับพระพุทธรูปอื่น ๆ ที่เคยพบเคยเห็นที่เมืองเหนือมา ตามคนแถวนั้น ซึ่งส่วนมากก็มักเป็นจีน เขาก็บอกว่าพระนั้นชาวบ้านเรียกว่า "ซาปออง" แต่จะแปลว่าอะไร ก็ไม่ได้ซักถามคนที่บอกต่อมายุ่งภายหลังเคยไปเที่ยวอยุธยา ได้ไปวัดพนัญเชิง ก็ไปพบพระพุทธรูปใหญ่อีกองค์หนึ่ง ซึ่งคนจีนแถวนั้นเขาก็เรียกกันว่า "ซาปออง" เหมือนกัน เคยเก็บเอามาคิดก็ไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร เพราะตำนานที่มีอยู่เกี่ยวกับวัดที่กรุงเก่า นั้นเคยอ่านพบในพระราชพงศาวดารเหนือมาแล้ว ...

ข้าพเจ้าเคยอ่านหนังสือมหาตมาชยานวงศ์ของ ก.ศ.ร. กุหลาบ มานานแล้ว และเมื่อเร็ว ๆ นี้ ก็ได้พบหนังสือหลายเล่มเรียบเรียงรวบรวมและแต่งเพิ่มเติมโดย นายประยูทธ สิทธิพันธ์ เห็นบางตอนมีข้อความที่หาดึงถึงกำเนิดของหอย ก ข ในประเทศไทย นอกเหนือไปจากข้อความที่เคยพบเคยอ่านมาแล้วในวารสารสยามสมาคม ที่ออกหลายสิบปีมาแล้ว ...

ข้าพเจ้าพยายามสืบจากความจำของหลายท่าน ค้นหาหนังสือหลายเล่ม ได้บทกลอนข้อความต่าง ๆ กัน ต้องเอามาเปรียบเทียบแล้วเลือกว่าอันไหนดีกว่ากัน ...

จากข้อความที่ยกมาข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่า สุกิจ นิธมานเหมินท์ มีความสนใจศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ หลายด้าน และนำเอาสิ่งที่ได้รับรู้จากการอ่าน การค้นคว้า และจากประสบการณ์ที่ได้รับมานั้นมาถ่ายทอดเป็นงานเขียนให้ผู้อื่นได้อ่าน และในบทความที่ท่านเขียนนั้นมักจะกล่าวถึงแหล่งที่มาไว้ ดังข้อความจากบทความเรื่อง "คนแซ่หลี่" ของสุกิจ นิธมานเหมินท์ (2516 : 478 - 479) ว่า

ข้าพเจ้าก็ไม่เคยปิดบังต้นตอของเรื่องตอนใดตอนหนึ่งเลยออกจากหนังสือไทยเขียนที่ท่านเจ้าคุณอมเรศ ฯ พิมพ์แจกก็บอกว่าเป็นจากฉบับของเจ้าคุณอมเรศฯ ที่ไม่บอกชื่อผู้แปลก็เพราะไม่ทราบจริง ๆ ส่วนที่ลอกมาจากไซอิ๋ว ฉบับโรงพิมพ์โสภณา ก็บอกว่า "เทียบวรรณ" เป็นผู้เล่า... ส่วนที่อ้างมากที่สุดลอกมากที่สุดก็คือ เอามาจากชุดดังซึ่งโยงมาจากรัชสมัยของพระเจ้าสุยเหียนตี้... ส่วนที่ข้าพเจ้าไปดึงมาจากหม่อมราโชทัย (กระต่าย) ในนิราศลอนดอนกิติ จากโกษาปานไปฝรั่งเศส ท่านมาราเฮอร์ ฟ. ซีแลร์ แปลจากฉบับของท่าน ดอนเน เดอวีเซกิตี จากเรื่องเอียกยชุยของนางวูเลี่ยนเต็กิตี หรือจากซูลี เดอ-ซังก์มอริงด์ ก็ดีนั้น พอจะนับได้ว่าเป็น LEGITIMATE QUOTATIONS... อนึ่งตอนที่ชุดดังกล่าวถึงคันศรทะลุไทยที่มีใจให้หมาย ซึ่งสามารถทำให้กองทัพจีนต้องเสียกำลังไปมากจนกระทั่งถึงคราวต้องปราบกบฏอันลกซัน... ข้าพเจ้าเห็นควรที่จะนำข้อความของม้าค่านหลินนักประวัติศาสตร์จีน ที่ได้คัดสำเนาทั้งเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศเล็กประเทศน้อย... โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับแคว้นน่านเจ้า ซึ่งนายกริสวอลด์ ได้แปลออกมาจากฉบับฝรั่งเศสของนายแซงซอง แล้ว ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้แปลจากของนายกริสวอลด์ มาลงพิมพ์ในเรื่องของ "ชาวนั่น"

นอกจากการเป็นนักเขียน นักอ่านและนักสะสมหนังสือแล้ว ท่านยังมั่งงานอดิเรกอื่น ๆ อีก เช่น การเลี้ยงนกชนิดต่าง ๆ ไข่มุกจนแทบจะกล่าวได้ว่าเป็นสวนนกแห่งหนึ่ง ด้วยเหตุนี้จึงตั้งชื่อบ้านว่า "บ้านกรงนก" นอกจากการเลี้ยงนกนานาชนิดแล้ว ท่านยังได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนก ดังจะเห็นว่าท่านได้เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับนกต่าง ๆ ไข่มุกมาโดยตลอด เช่น บทความเรื่อง "ไก่ฟ้า หรือ นกศุภ" ของสุกิจ นิมมานเหมินท์ (2519 : 495 - 496, 503) ที่แสดงให้เห็นถึงความสนใจเรื่องนกต่าง ๆ ดังนี้

เขามักพูดว่า Don't be a joy หรือ Don't be such a oot ซึ่งคำว่า Joy หรือ Coot ก็เป็นชื่อนกทั้งคู่ ข้าพเจ้าจึงเกิดสนใจคำสองคำนั้นไป พยายามถามคนนั้นคนนี้ว่า นกตัวไหนเป็นศุภตัวไหนเป็นเจย์ แต่คำตอบก็มารวมกันอยู่ที่อุทยานเชนด์เจมส์ ใกล้วัง บักกิงแฮม ของพระเจ้ากรุงอังกฤษในฤดูใบไม้ผลิ ข้าพเจ้าชอบเดินทางจากซานเมืองเข้า กรุงฆราวาสอุทยานเพราะมีรุกขชาติร่มรื่นเจริญตา มีคูคลอง หนองบึงงดงามเวลาคน เอาอาหารมาป้อน ก็มีนกหลายชนิดพากันมา กิน เช่น นกกระเรียน หรือนกเขาป่า นก สตาร์ลิง นกเจย์ ส่วนนกน้ำนั้นก็มีนกจำพวกเป็ดหลายสิบชนิด และนอกจากนี้ก็มีนกคล้าย นกกวาง นกฮูกบ้านเรา บางทีก็เห็นนกพวกนี้ดื่มน้ำหาอาหาร บางทีก็ไล่ต้อนบนผิวน้ำ ถามคนที่เขาอยู่ด้วยกันว่านกอะไรดีกัน เขาก็บอกกันทีว่า นันแหละนกศุภ มันร้องแวกกันละ พอเท่านั้นข้าพเจ้าก็ถึงบางอ้อ ...

ไก่ฟ้า หรือ oot มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Fulica atra* รูปร่างไม่ผิดกับนกกวาง แต่ถ้าเป็นมนุษย์ก็ต้องว่าพันธุ์เนื้อและนม คือ อ้วนขึ้นอืดลืด ข้ำของทั้งน้ำและบก อาหารก็ กินทั้งแมลง ลูกกุ้งลูกปลา ตลอดจนถึงเมล็ดข้าว เมล็ดหญ้า ยอดจอก ดอกแทน สหาหร่าย ก็กินหมด ข้าพเจ้าเลี้ยงมาตั้ง 4 - 5 ปี มาแล้ว ก็ยังไม่เคยปรากฏว่าเจ็บตายเลย แต่ มีหลายท่านเคยเลี้ยงไม่เกินสามเดือนก็กลับบ้านเดิมหมด ทุกประเทศที่ข้าพเจ้าเคยผ่าน มา ปรากฏว่ามีไก่น้ำทั้งนั้น คู่มันว่ายน้ำบนผิวน้ำเปิดน้ำแล้วนำคุมาไม่แพ้เป็ดผีเลย

สมบัติ จำปาเงิน (2518 : 29) กล่าวถึง ความสนใจ และความสามารถในการศึกษา เรื่องนกไว้ในบทความเรื่อง "พญา สุกิจ นิธมานเหมินท์" ว่า

อาจารย์สุกิจได้เคยไปแสดงปาฐกถาที่หอสมุดแห่งชาติ ทำวาสุกี ปรากฏว่ามีผู้ฟังล้นหลาม ด้วยความสนุกสนานชอบเป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องนก ผู้แสดงปาฐกถาได้นำเอานกชนิดต่าง ๆ ที่เลี้ยงไว้หลายร้อยตัวไปแสดง พร้อมกับหนังสือที่ว่าด้วยเรื่องนกทั้งภาษาไทย และต่างประเทศเกือบห้าร้อยเล่ม ในปาฐกถานั้นท่านได้ให้แง่คิดเกี่ยวกับการแต่งตัว (โดยเฉพาะสำหรับผู้หญิง) ว่าถ้าอยากจะแต่งตัวให้เป็น รู้จักสีกลมกลืนอย่างน่าดูพอสมควรแล้ว จงหันศุนย์บ่อย ๆ เกิด เพราะนกนั้นไม่ว่าชนิดไหน ๆ จะมีลักษณะสีสันทันของนกกลมกลืนกันเป็นอย่างดี

ความสนใจเกี่ยวกับนกต่าง ๆ นี้ทำให้สุกิจ นิธมานเหมินท์ สังเกตและศึกษาธรรมชาติของนกไว้อย่างละเอียด เช่น รูปร่างและสีของนกแต่ละชนิด เสียงร้อง ถิ่นอาศัย การวางไข่ ฯลฯ ท่านให้ความสนใจเกี่ยวกับนกต่าง ๆ มากถึงกับต้องลงทุนหาซื้อนกมาเลี้ยงไว้ เพราะท่านถือว่าเป็นการนำปัญญาที่ได้ทั้งบุญ ความเพลิดเพลินและได้ศึกษาธรรมชาติวิทยาไปในตัวด้วย ดังที่ปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง "ผ่านพิภพลีลา" ของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ (2519 : 427 - 428 , 406) ว่า

ต่อมาเมื่อมีโอกาสไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษจึงค่อยได้วิสาสะกับนกป่าที่ไม่มีคนรังแกมันก็เชื่อมั่นกับผู้คนที่ผ่านมา ไม่เผลอจับมันเมื่อกลับมาใกล้ เพราะมันรู้ว่าเขารักธรรมชาติ ไม่ใช่ศัตรูของธรรมชาติ... ครั้นอยู่ที่คลับแฮมมานานพอ ก็หาโอกาสมาดูอุทยานหรือปาร์กแถวใจกลางเมือง เช่น ที่ราชอุทยานเซนต์เจมส์ ซึ่งอยู่ไม่ห่างจากพระราชวังบักกิงแฮมเท่าใดนัก จึงได้มีโอกาสชมนกน้ำมากมายหลายพันธุ์ เช่น นกกระทุง (Pelicans) หงส์ (Swans) ห่านป่า (Wild geese) เป็ดน้ำชนิดต่าง ๆ (wild ducks and teals) ตั้งแต่ลูกตัวเล็ก ๆ จนถึงตัวโตเต็มที่แล้วก็ไม่น้อย ...

การเลี้ยงเป็ดน้ำของข้าพเจ้าก็เป็นการนำปัญญาไปในตัวเสร็จ ได้ทั้งบุญ ได้ทั้งสบายใจ และได้ศึกษาธรรมชาติวิทยาไปในตัว

นททั้งหลายที่ สุกิจ นิธมานเหมินท์ เลียงไว้มีมากมาย ท่านจะต้องจ่ายค่าอาหารนกประมาณเดือนละ 3,000 - 4,000 บาท และหลังจากที่ท่านถึงแก่อนิจกรรมไปแล้ว นายแพทย์ทวีตันติวงษ์ ได้นำไปมอบให้สวนสัตว์ดุสิตไว้เกือบทั้งหมด

นอกเหนือจากการเลี้ยงนกแล้ว ท่านยังได้สะสมเครื่องลายครามไว้มากเช่นกัน โดยเฉพาะเครื่องลายครามชุดพระปมาภิไธย จ.ป.ร. ท่านได้เก็บสะสมเครื่องลายครามเหล่านี้ไว้หลายตู้ ท่านมิได้เพียงแต่สะสมไว้ดูเล่นเท่านั้น แต่ท่านยังได้ค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ แล้วนำมาเขียนเผยแพร่เป็นวิทยาทานไว้ด้วย เช่นเรื่อง "เครื่องลายครามชุดอักษร พระนาม จ.ป.ร." มีข้อความที่สุกิจ นิธมานเหมินท์ (2519 : 332 - 334) กล่าวถึงสภาพเหตุการณ์บ้านเมืองในสมัยนั้นและความสนใจของท่านในเรื่องเครื่องลายครามทั้งหลายว่า

หลังจากที่ข้าพเจ้ากลับมาจากประเทศอังกฤษ เมื่อกลางปี พ.ศ. 2475 แล้ว ข้าพเจ้ามักมีเวลาว่างบ่ายวันเสาร์และตลอดวันอาทิตย์น้อย ๆ จึงมีเวลาเดินเล่นเปื่อย ๆ ไปแถวเวียงนครเกษม ซึ่งเป็นที่จำหน่ายสินค้าที่นิยมกันว่าเป็นของ "ไปเก" ทั้งเพ วันหนึ่งหลังจากที่ได้มีการเสด็จทอดตลาดสิ่งของที่พระญาติพระวงศ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ฯ ไม่ประสงค์จะเก็บไว้ต่อไป จึงให้มีการจำหน่ายของเหล่านี้ออกมาขายเอาเงินสมทบกองพระมรดกต่อไป ข้าพเจ้าได้ไพล่ไปที่ร้านขายของเก่าแถวสะพานเหล็กบนแห่งหนึ่ง ก็เผอิญตาไปสะดุ้งด้วยเล็ก ๆ 3 - 4 ใบ เป็นของลายคราม (กล่าวคือ ลวดลายสีน้ำเงินบนพื้นขาว) รู้สึกสะดุดตาขึ้นทันทีเพราะเห็นลวดลายผิดกับของจีนส่วนมาก...

เมื่อข้าพเจ้าทราบว่ ลวดลายที่ปรากฏบนถ้วยชา 3 - 4 ใบ นั้นเป็นพระปมาภิไธยย่อแน่แล้ว ก็ขอซื้อเข้ทั้งหมดในราคาเพียง 7 บาทถ้วน ๆ ตั้งแต่นั้นมาก็ได้ตัดสินใจอย่างแน่วแน่ว่า ต่อไปถ้าได้พบลวดลายแบบนี้แล้วจะพยายามซื้อไว้ทั้งหมด เพราะไม่อยากเห็นลวดลายพระนามอันเป็นที่ลึกลับระมัดกเรียราดยู่ในที่อันมิบังควร...ภายในเวลาประมาณ 10 ปีเศษ ๆ ที่ข้าพเจ้าสะสมนั้นก็เริ่มขยายตัวมากขึ้นเป็นหลายร้อยชิ้น

ในด้านความจำ และการคิดคำนวณนั้น สุกิจ นิธมานเหมินท์ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความจำและ
การคิดคำนวณเป็นเลิศ ท่านสามารถตรวจตราของตัวเลขหลายหลักภายในใจได้รวดเร็วและแม่นยำ
ดังถ้อยคำที่กล่าวยกย่อง สุกิจ นิธมานเหมินท์ เกี่ยวกับความสามารถด้านความจำนี้ไว้ในบทความ
เรื่อง "อาจารย์สุกิจ" ของ วิชัย หทยธม (2521 : 17) ว่า

ความจำของอาจารย์สุกิจดีมาก ท่านจำ $8 \times 8 = 64$ ไปได้ถึง 99×99 ดังนั้นพอ
รณงค์แล่นผ่าน ท่านก็คิดค่ารากที่สองของทะเบียนรณงค์คั่นนั้นออกมาได้อย่างใกล้เคียง
โดยปากเปล่า ทะเบียนรณงค์นั้นมีเลขสี่ตัวท่านเฉลยว่าเทคนิคที่ใช้คือ ทฤษฎีไบโนเมียล
ซึ่งท่านบอกว่านิวตันค้นพบเมื่ออายุ 15 ขวบ

สมบัติ จำปาเงิน (2518 : 29) ได้กล่าวถึงความสามารถดังกล่าวข้างต้นของสุกิจ
นิธมานเหมินท์ ไว้ในบทความเรื่อง "ทนาย สุกิจ นิธมานเหมินท์" ว่า

ด้านคณิตศาสตร์ มีความปราดเปรื่องเป็นอันมาก สามารถคิดเลขยาก ๆ และจำนวนมาก
ได้อย่างฉับพลันน่าอัศจรรย์นัก พวกที่เคยเรียนคณิตศาสตร์กับท่านที่จุฬาฯ จะอธิบายเรื่อง
นี้ได้ไม่รู้จักจบ ด้านอักษรศาสตร์ สนใจอ่านอย่างทะลุปรุโปร่งสามารถท่องจำโคลงกลอน
เก่าแก่แปลก ๆ ใหม่มากมาย ไม่น้อยหน้านักอักษรศาสตร์ทั้งหลาย ด้านประวัติศาสตร์และ
โบราณคดีได้รับการยกย่องมากจนได้รับแต่งตั้งเป็นราชบัณฑิตของสาขานี้ ได้เป็นกรรมการ
ชำระประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะทางไทยพ่าย

ความรู้ ความจำ และการคิดคำนวณตัวเลขในเวลาอันรวดเร็วนี้เป็นลักษณะพิเศษ
เฉพาะตัวของสุกิจ นิธมานเหมินท์ แต่ความสามารถนี้มิได้ทำให้ท่านเป็นบุคคลที่ถือดีหรือใจแคบที่จะ
ไม่รับฟังความคิดของผู้ใด ท่านมิได้ทะนงตนว่าเป็นผู้รู้แต่เพียงผู้เดียว หากยอมรับความคิดเห็นที่
ถูกต้องของบุคคลทุกระดับทุกเพศและทุกวัย ดังที่บजर สุปานิช (2531 : 11) กล่าวถึงลักษณะ

ของท่านเช่นนี้ไว้จนบทความเรื่อง "คำไว้อาลัยแด่อาจารย์สุกิจ นิมมานเหมินท์" ว่า "อาจารย์สุกิจเป็นผู้ใจกว้างในวงวิชาการ ทั้ง ๆ ที่ท่านรอบรู้ในวิชาการหลายแขนงก็ยังรับฟังความคิดเห็นของนักศึกษาอื่น ๆ อยู่โดยไม่คำนึงถึงชาติวุฒิและวัยวุฒิ อะไรคือสิ่งที่ถูกต้องเป็นเป้าหมายของท่าน เพราะอะไรคือสิ่งที่ถูกต้องเป็นรากฐานของความเจริญก้าวหน้าทั้งมวล"

ในด้านการปรุงอาหาร สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้ชื่อว่าเป็นผู้ปรุงอาหารเก่งและมีรสชาติดีจากบทความต่าง ๆ ที่ท่านเขียนไว้ได้กล่าวถึงเรื่องนี้เช่นกัน ท่านมักจะปรุงอาหารเลี้ยงคณะข้าราชการ นักเรียนไทยในต่างประเทศ และ ชาวต่างประเทศหลายครั้ง ต่างชื่นชมฝีมือในการปรุงอาหารของท่านยิ่งนัก ดังจะเห็นได้ในเรื่อง "สี่ปีในสหรัฐอเมริกา" ของสุกิจ นิมมานเหมินท์ (2519 : 28 - 29) ว่า

วันเฉลิมพระชนมพรรษานี้ ณ ทางสถานทูตทุก ๆ ปีจัดเลี้ยงแบบมาบางทีกว่าพันคน พวกภรรยาข้าราชการเขาก็ช่วยเหลือนกันดีหรอก จะเลี้ยงอะไรก็ปรึกษากันส่วนมากลงความเห็นว่าเลี้ยงเนื้อสะเต๊ะ มีใครยังบอกว่าเนื้อสะเต๊ะไม่ใช่ของไทย แต่ไม่เป็นไรเพราะเนื้อสะเต๊ะก็เป็นอาหารพวกไทยมุสลิมเราเหมือนกัน เลยต้องเกณฑ์นางภรรยาข้าราชการและนักเรียนไทยระดมกันมาเสียบเนื้อสะเต๊ะกว่าหมื่นนั้นละคุณ...พอมาคำนวณว่าต้องการจิ้มเนื้อสะเต๊ะสักสองปีประมาณสิบแกลลอน หรือ 40 - 45 ลิตร ก็ลงไปตามกัน ไม่รู้จะทำยังไงกันต่อไปผมกำลังนั่งอยู่ที่สหประชาชาติ กำลังนั่งฟังการอภิปรายของประเทศสมาชิกกันอยู่ เอ๊ะ ! ไทศรัทมาแล้วบอกว่าขอให้มาช่วยหน่อยเถอะ เดียวไม่มีอะไรมาจิ้มเนื้อสะเต๊ะแล้วจะแย่ ต้องนั่งรอนั่งมาจากนิวยอร์กไปวอชิงตัน บอกล่วงหน้าทางไทศรัทให้เตรียมสิ่งนั้นสิ่งนี้ไว้ให้พร้อม สองชั่วโมงหลังจากผมถึงวอชิงตันผมก็ทำเสร็จหมดเลย มะพร้าวก็มี เครื่องมือทุบแรงก็มีอะไรก็ทำไป ๆ ทำได้เอง ไม่ต้องกลัวอะไร คำนำพริกเองปรุงรสเอง ว่าคนจะไปเป็นทูตนี้ ถ้าทำอะไรได้คล่อง ๆ หน่อยก็ดี ถึงบางทีต้องเข้าครัวเองทำเสียเอง

ในการปฏิบัติตนของ สุกิจ วัฒนานนท์ นั้นท่านได้ชื่อว่าเป็นผู้ซื่อตรงและเกลียดการ
แสวงหาผลประโยชน์จากตำแหน่งหน้าที่ราชการอย่างที่สุด ซึ่ง สมภพ จันทระภา (2516 :
139) ได้เขียนเล่าไว้ใน "ชีวิตคุณเทนิยาของ ดอกไม้สด" ตอนหนึ่งว่า

คราวหนึ่งพ่อค้าผู้มาติดต่อสอบถามถึงความต้องการในปัจจุบันของบ้านท่านรัฐมนตรีจากคนใน
บ้านว่า กำลังต้องการอะไร คนในบ้านก็ยังไม่เคยกับวิธีการเช่นนี้ ไม่เข้าใจจึงสอบถาม
กันไปจนถึงในครัวพบว่า ข้าวสารหมด ดังนั้นภายในไม่กี่ชั่วโมงข้าวสารเข้ามาส่ง
เป็นกระสอบ ๗ เมื่อท่านทราบเรื่องราวเท่านั้น ท่านก็ปรึกษาทันที ทำให้คนขับรถบรรทุก
ตกใจเพราะไม่รู้หนหนือหนัด รีบถอยหลังถอยหน้าเพื่อนำรถออกไปจากบ้านให้เร็วที่สุด

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (2519 : 51) ได้กล่าวถึงความจริงข้อนี้ไว้เพิ่มเติมในบทความเรื่อง
"นายสุกิจ วัฒนานนท์ ที่ข้าพเจ้ารู้จัก" ว่า อาจารย์สุกิจ มีชื่อเสียงว่าเป็นรัฐมนตรีที่สามารถ
และสะอาดบริสุทธิ์ ที่เกือบจะเหลืออยู่คนเดียวในรัฐบาลจอมพล ป." สำหรับเกียรติคุณแห่งความ
ซื่อตรง ความกล้าหาญ และสติปัญญาอันเจียมแหลมของสุกิจ วัฒนานนท์ นี้ ดอกไม้สดหรือม.ล.
บุปผา กุญชรเคยกล่าวยกย่องไว้ในจดหมายที่มีถึงสมภพ จันทระภา ซึ่งปรากฏพิมพ์อยู่ในเรื่อง
"ชีวิตคุณเทนิยาของดอกไม้สด" (สมภพ จันทระภา. 2516 : 110) ซึ่งดอกไม้สดกล่าวว่า
"นิยามในเกียรติคุณแห่งความซื่อตรงในความกล้าหาญ ในปัญญาอันเจียมแหลมว่องไวของสุกิจ
วัฒนานนท์"

ท่านเกลียดชังการฉวยโอกาส แสวงหาผลประโยชน์ และอำสจจากตำแหน่งหน้าที่ราชการ
เพราะความที่ท่านเป็นนักการเมืองมือสะอาดอย่างแท้จริงนี้เอง ท่านจึงเป็นที่ยอมรับของผู้ใหญ่
หลายท่านและบรรดาลูกศิษย์ทั้งหลายของท่านด้วย ทั้ง ๆ ที่ท่านเป็นนักการเมืองซึ่งเต็มไปด้วยอำนาจ
ราชศักดิ์ และอำนาจราชศักดิ์นี้ทำให้คน "เสียคน" มาก แต่สำหรับ สุกิจ วัฒนานนท์ ไม่เคย
ต่างหรือในเรื่องนี้เลย เพราะท่านถือหลักว่า

ผมเป็นคนธรรมดา ไม่ค่อยเห่อสักราชเท่าไร รู้สึกว่างงานการเขาให้อะไรมาทำผมทำไป
ดีที่สุดที่จะทำได้... ผมไม่คิดว่ามีอะไรมาให้ผมทำ ผมเชื่อว่าผมทำได้ทั้งนั้น... การ
ประพาดตัวต้องประพาดตัวเหมือนหัวแหวนอย่าให้ใครสบลู่ดแกลน ถึงยากแค้นก็ยังปลั่ง
กาย คือเราจะต้องทำอะไรทุกสิ่งทุกอย่างด้วยความสุจริตใจ เพราะสุจริตเป็นเกราะ
บังศาสตร์ห้องอย่างที่คุณทราบอยู่แล้ว

(สมบัติ จำปาเงิน. 2518 : 30)

สุกิจ นิธมานเหมินท์ ยึดหลักศาสนาข้อที่ว่า "ทำความดี ละเว้นความชั่ว และทำใจให้
บริสุทธิ์" ท่านสนใจเรื่องศาสนามาตั้งแต่เด็ก ถึงแม้ว่าในระหว่างที่ท่านไปศึกษาอยู่ที่ประเทศอังกฤษ
ท่านก็มักจะใช้เวลาว่างไปโบสถ์เสมอ ๆ ซึ่งสมบัติ จำปาเงิน (2518 : 30) กล่าวถึงท่านใน
บทความ "ทนาย สุกิจ นิธมานเหมินท์" ว่า

แหล่งสำราญของหนุ่มน้อยสุกิจ ตอนนั้น นอกจากสวนสาธารณะ พิพิธภัณฑ์ อนุสรณ์
สถาน ห้องสมุดแล้ว ยังมีโบสถ์และวัดต่าง ๆ ได้มีโอกาสฟังเพลงสวด ฟังเทศน์ ระหว่าง
เวลาที่ไม่มีการเทศน์หรือร้องเพลงก็ถือโอกาสอ่านหนังสือพิมพ์ไปเบิกลไปหลาง ๆ ผล
ปรากฏว่าท่านสามารถจดจำถ้อยคำเพราะ ผมเคย ชาบซึ่งไว้ได้เป็นอันมาก มากกว่า
บทเพลงบางท่านเสียอีก

นอกจากนี้แล้วท่านยังเคยมีบทบาทอยู่ที่พุทธสมาคมอังกฤษตั้งแต่สมัยเป็นนักเรียน และในวัน
สำคัญต่าง ๆ เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา ฯลฯ ถึงแม้ว่าท่านจะรับราชการ
ไปประจำสถานทูต ณ ต่างประเทศก็ตาม ท่านได้จัดพิธีทางศาสนาในวันสำคัญเหล่านั้น ซึ่งสุกิจ
นิธมานเหมินท์ (2516 : 37) ได้กล่าวไว้ในเรื่อง "สี่ปีในสหรัฐอเมริกา" ดังนี้

เราภริยา เรามีพิธี แม้แต่ทางราชการก็เคยสั่งไปว่า วันวิสาขบูชาให้ประกอบพิธี
แห่ บ้างเจ้าต้องเป็นผู้ใหญ่อ่านภาษาบาลีเสียจนต้องคืบหน้าหลายครั้งแล้วยังเชื่องพูด

ลังกา เชิญพุทธมา ทูตเนปาล มานั่งพนมมือแต่ กลับให้เขารู้สึกวาฬิธีครองของไทยเป็นระเบียบเรียบร้อยดี หากจะมีอันเป็นอะไรไปเขาก็คงรอดพ้นเพราะกุศลผลบุญคงไม่ตกไปไหน กลับจะเป็นอันสงส์เสียอีก อันเนื่องมาจากวันวิสาขะแบบไทย ผมรู้สึกว่าผมได้ทำสิ่งเหล่านี้อยู่เสมอ และบางทียังมีกว่านั้นอีก คือต้องทำงานเป็นธรรมกถึก เมื่อมีบางคนอยากจะทราบว่าทางพุทธศาสนานี้ มีอะไรบ้างขัดกับการสังคัม ผมบอก พระพุทธเจ้าไม่เคยตรัสอะไรที่ขัดกับเรื่องสังคัมเลย ถือว่ามนุษย์คนเราปดุนอยู่ก็ต้องมีสังคัม มีหลักการที่เรียกว่า คิทธิปฏิบัติ

แม้พิธีสมรสต่างแดน ท่านได้จัดพิธีแบบไทยให้แก่กลุ่มสาวที่ไปศึกษา ทำงานหรือไปดูงานในต่างประเทศเป็นจำนวน 137 คู่ เพราะท่านถือหลักว่า การที่กลุ่มสาวได้ครองคู่กันแล้วก็ย่อมจะชักชวนกันให้กลับประเทศของตน หรือในการนี้ที่กลุ่มหรือสาวได้สมรสกับชาวต่างชาติก็ตาม ต่างมักจะชวนคู่ต่างชาติของตนกลับประเทศไทยด้วย ทำให้ประเทศไทยมีประชากรเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคน ในเรื่องการจัดพิธีสมรสนี้ สุกิจ นิธมานเหมินท์ (2516 : 35 - 36) ได้กล่าวไว้ในเรื่อง "สี่ปีในสหรัฐอเมริกา" ว่า

ผมอยู่ที่นั่นสี่ปี ก็บอกเจ้าหน้าที่ก่อนจะกลับมาให้ลองค้นหาสถิติที่ว่า ที่มาแต่งงานในสถานทูตไทยมีกี่คู่แน่ รวมแล้วมี 137 คู่... ท่านถือหลักว่า ถ้าคนไทย แต่งงานกับคนไทยกัน ก็ย่อมจะคิดกลับบ้านในโซ่ไหม... ถ้าเราไม่แต่งให้เขา เดียวเขาบอกว่า เขาจะเกี้ยวเก้อยกันเข้ามาในเทศมังกะโลเสียจะว่ายังไง

ดังผู้วิจัยกล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นการแสดงให้เห็นว่าสุกิจ นิธมานเหมินท์ เป็นผู้กว้างขวางวิชาการต่าง ๆ ท่านรอบรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ เป็นอย่างยิ่ง สุกิจ นิธมานเหมินท์จากการเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่กลายมาเป็นนักปราชญ์อีกหลายด้าน เช่น ประวัติศาสตร์ โบราณคดี คณิตศาสตร์ อักษรศาสตร์ ชีววิทยา การเมืองและการต่างประเทศ จนได้รับการยกย่องจากบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะชาวเหนือให้สมญานาม สุกิจ นิธมานเหมินท์ว่าเป็น "เพชรเชียงใหม่" เป็นบุคคลที่มีคุณค่าสำหรับชาติบ้านเมืองยิ่งนัก

ความสามารถในการประพันธ์

สุกิจ นิมมานเหมินท์ เริ่มเขียนหนังสือให้ชนอ่านมาตั้งแต่เมื่อใดนั้น ไม่อาจสืบค้นให้ถ่องแท้แน่ชัดได้ แต่จากบทความของ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ เรื่อง "นายสุกิจ นิมมานเหมินท์ ที่ข้าพเจ้ารู้จัก" (2519 : 50) ได้กล่าวถึงท่านไว้ตอนหนึ่งว่า

เมื่อได้รับเลือกจากเพื่อนร่วมชั้นเรียนให้เป็นบรรณาธิการจัดพิมพ์อุโฆษสารของโรงเรียนขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2495 ข้าพเจ้าจึงต้องหาอัสสัมชัญ "อุโฆษสมัย" ฉบับเก่ามาอ่านโดยที่ตอนนั้นการหาหนังสืออ่านเป็นสิ่งที่ยากยิ่ง โรงเรียนก็ไม่มีห้องสมุด อุโฆษสมัยชุดของครูอีแลร์ ท่านก็หวนไม่ยอมให้พวกเราเด็ก ๆ ได้หยิบยืมออกมาได้ ต้องอาศัยเพื่อนฝูงที่พ่อและที่ ๆ เขาเป็นอัสสัมชัญ ชนิดที่เก็บหนังสือเก่า ๆ ไว้ จึงได้เรียนรู้ว่า อาจารย์สุกิจ ท่านเป็นนักเขียนหนังสือมาแต่สมัยเป็นนักเรียนด้วยเช่นกัน

จากข้อความดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็น สุกิจ นิมมานเหมินท์ เขียนเรื่องต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยเป็นนักเรียน คือประมาณระหว่าง พ.ศ. 2466 - 2468 เพราะปลายปี พ.ศ. 2468 ท่านได้เดินทางไปศึกษาต่อ ณ ประเทศอังกฤษแล้ว และจากหนังสือ "แถบทอง" ซึ่งเป็นนิตยการรายักษ์พิมพ์ออกจำหน่ายครั้งแรก เมื่อ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2491 ได้ระบุนักเขียนที่เขียนเรื่องลงในหนังสือนี้ว่าเป็นรุ่นต่าง ๆ ไว้ และได้ระบุว่า สุกิจ นิมมานเหมินท์ เป็นนักเขียนรุ่นมหาวิทยาลัย โดยการส่งเรื่อง "ปลาเสือเจ้ากรรมพ่นน้ำรด" ตีพิมพ์ในหนังสือนิตยสาร "แถบทอง" ฉบับที่ 4 ปีที่ 1 วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2491 และที่กล่าวว่า เป็นรุ่นมหาวิทยาลัยก็คงเป็นรุ่นหนังสือพิมพ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในช่วงนั้นท่านได้เขียนเรื่องต่าง ๆ ไว้หลายเรื่อง ต่อมาองค์การคำของคุรุสภาได้นำมารวบรวมพิมพ์เป็นเล่มเมื่อ พ.ศ. 2510 ให้ชื่อว่า "รวมเรื่องเขียน" นอกจากเล่มนี้แล้วยังมีรวมเล่มอื่น ๆ อีก คือ รวมเรื่องเขียนฉบับพุทธการบูชา (พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพนายหิย และนางจันทร์ทิพย์ นิมมานเหมินท์ เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2511) สี่ปี

ในสหรัฐอเมริกา ผ่านนิพนธ์ลีลา คนแซ่หลี่ บทความและปาฐกถาบางเรื่อง (พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยาประสาธน์ อาตุการย์ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2513) รวมเรื่องพูดและเขียน (พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพศาสตราจารย์สุกิจ นิมมานเหมินท์ เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519) การอภิปรายเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างหนังสือไทยกับหนังสืออินเดียและ เรื่องของคนแซ่อื่น

ผลงานการประพันธ์

บรรดาบทความเรื่องต่าง ๆ ที่สุกิจ นิมมานเหมินท์ เขียน และบางเรื่องเป็นเรื่องที่แสดงปาฐกถาตามโอกาสต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยได้พยายามค้นคว้า และรวบรวมจากที่ต่าง ๆ มีรายชื่อ ดังนี้ คือ

บทความเกี่ยวกับภาษา

1. “คำพูด”
2. “การบูรบอร์เนียว”
3. “เดินตามรอยเท้าผู้ใหญ่มานำนัก ไปพูดบัดเขาทำไม บัดใจเขา ”
4. “ประวัติของบางคำ ”
5. “พูดผิด ฟอโฟ พูดไทยดีกว่า ”
6. “จดหมายจากอินเดีย ”
7. “รู้จักชาม ไม่รู้จักชาม ”

บทความเกี่ยวกับ ศิลปะ วัฒนธรรม และวรรณกรรม

1. “วันเกิด หรือวันคล้ายวันเกิด ”
2. “ฉันนี่ตั้งแต่กำเนิดเกิดมา จะหุงข้างหุงปลาก็มีเคย ”
3. “เก็บเศษคนโบราณเขี้ยวชาวลอกคำรา ”
4. “ กากิ ”
5. “ วิจารณ์ “สิบกวี” ของ พ. ณ ประมวลมารค ”
6. “ เรื่องของเนาวรัตน์ ”
7. “ โศภณกิมาร์ – แม่ศรีของหวาน ”
8. “ เครื่องลายครามชุดอักษรพระนาม จ.ป.ร. ”
9. “ ไปเที่ยวหาหนังสือ ”
10. “ เด็กฝรั่งกับเด็กไทย ”
11. “ การอภิปรายเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างหนังสือไทยกับหนังสืออินเดีย ”

บทความเกี่ยวกับศาสนา

1. “ จักรเป็นศัตรูของพระพุทธศาสนา ”
2. “ คำนำหนังสือเรื่องลาก่อนมิสเตอร์ชิปส์ ”

บทความเกี่ยวกับการศึกษา

1. “ นักเรียนสตรีเรียนวิทยาศาสตร์ไปทำไม ? ”
2. “ โชติเก่า โชติใหม่ โชติไหน โชติเรา ”
3. “ เยาวชนกับเศรษฐกิจของชาติ ”
4. “ ปราศรัยที่วิทยาลัยเทคนิคธนบุรี ”
5. “ ปราศรัยกับครูที่บางแสน ”
6. “ ปัญหาอุดมศึกษาในทัศนะของข้าพเจ้า ”
7. “ การศึกษากับการธนาคาร ”

8. “ ปาฐกถาแสดงแก่ชุมนุมภาษาไทยของคุรุสภา ”
9. “ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสกับการศึกษา ”
10. “ จุฬารำลึก ”
11. “ วิทยาศาสตร์ ”
12. “ การวิจัยกับการพัฒนาการศึกษา ”
13. “ หนูเอ๋ย จงจำคำครูว่า ”
14. “ ความคิดไม่เป็นสาระของผู้ไม่มีสาระ ”
15. “ นโยบายการศึกษากับตลาดแรงงาน ”

บทความเกี่ยวกับคุณธรรม

1. “ ปณฺหาโสภณกับหมอ ”
2. “ เร่งทำข้า ๆ ”
3. “ บันทึกคำบรรยาย ของ ทพท สุกิจ นิฆมานเหมินท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในการประชุมสัมมนาปณฺหางานค่ายนิสิตนักศึกษาอาสาพัฒนาประจำปี 2512 ”

บทความเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ประวัติบุคคล การเมือง การปกครอง และการต่างประเทศ

1. “ ความผิดแบบวิสันดา ”
2. “ เกียกกันเปล่า ๆ ไม่เข้ายา โบราณว่าอดใจได้เป็นพระ ”
3. “ ดาวเดือนเลื่อนลับสันฉันท สूरียันเยี่ยมยอดบรรพดา ”
4. “ เมื่อน้ำมาปลากินมด ครั้นน้ำลตมดกินปลา ”
5. “ ลอรัศหลุยส์กับเมืองไทย ”
6. “ เรื่องของนายก ”
7. “ ผ่านพิพทลล 14 ตอน ”
8. “ เรื่องคุณพระเจนดุริยางค์ กับ ข้าพเจ้า ”

9. “ไว้อาลัย ส. ธรรมยศ ”
10. “ ปาฐกถาแสดงแก่สมาชิกสมาคมเกียรตินิยมอาชีวศึกษา ”
11. “ ท่านมหาตมะคานธีในทัศนะของข้าพเจ้า ”
12. “ มอญที่ข้าพเจ้ารู้จัก ”
13. “ หรั่งไย ไทยเป็น หรั่งเงิน ไทยหัว ”
14. “ เณริน ราบัด - บุณนางมาจากเมืองมะริกา ”
15. “ มิดทพลีแค่ คุณเสงี่ยม คงตระกูล ”
16. “ สี่ปีในสหรัฐอเมริกา ”
17. “ รัตนบุรุษไทยสมัยก่อน ”
18. “ พระยาอนุমানราชอนที่ข้าพเจ้ารู้จัก ”
19. “ ท่านเจ้าอาจารย์ ฟ. ฮัลเลอร์ ”
20. “ เรื่องของทูต ”
21. “ คนแซ่หลี่ ”
22. “ คนแซ่อื่น ”
23. “ เชียงคุด เชียงรุ่ง ”
24. “ เทียวลึงกาฬวิป ”
25. “ การใช้ และความสามารถที่จะใช้ประวัติศาสตร์ในไทย ”
26. “ คนหัวหินอนุสรณ์ ”

บทความเกี่ยวกับเศรษฐกิจ

1. “ สัมมนาเกี่ยวกับเศรษฐกิจและการลงทุนในประเทศไทย ”

บทความเกี่ยวกับสัตว์ และต้นไม้

1. “ กว้าง ”
2. “ ว่าพลงทางชมคณานก ”
3. “ วิจารณ์แขกเต้า ”
4. “ นก ”
5. “ นกจักรพาก หรือ จาพพาก ”
6. “ เป็ดหงส์ ”
7. “ คับแค ”
8. “ เป็ดยายหอม ”
9. “ เป็ดลาย ”
10. “ เป็ดแดง ก็คือ เป็ดน้ำนั้นเอง ”
11. “ อวนเอี้ยจีน - อวนเอี้ยฝรั่ง ”
12. “ นกกระสา ”
13. “ นกปากห่าง หรือ นกกระสาปากห่าง ”
14. “ นกกระเรียน ”
15. “ นกแต้ - กระแตแต้แว๊ด - กระต้อยตีวิด ”
16. “ นกกานั้ว ”
17. “ ไก่น้ำ หรือ นกคุง ”
18. “ ตะกุ่ม - ตะกรวม หรือ กระสาหัวเหม่ง ”
19. “ ปลาเสือเจ้ากรรมพ่นน้ำรด ”

บทความที่เป็นภาษาอังกฤษ

1. เรื่อง " A Thai's Formular for Happiness "
2. เรื่อง " Thailand and U.S. Relations - Past and Present "
3. เรื่อง " Emin Rabad a Nobleman From America "
4. เรื่อง " Toils and Turmoils in Southeast Asia "
5. เรื่อง " The Chinese Threat to World Order "
6. เรื่อง " Betwixt and Between India and China "
7. เรื่อง " Adress "

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ถึงแก่อนิจกรรมโดยกะทันหัน เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519 หลังจากที่ทำหนังสือขออนุญาตออกจากบ้านไปส่งบุตรชายที่โรงเรียน และนำต้นฉบับ " เรื่องของคนเข่งอื่น " ไปส่งที่สำนักพิมพ์ของหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ " สยามนิศร์ " และเกิดหัวใจวายโดยฉับพลัน ณ บ้านเลขที่ 209 ถนนพญาไท กรุงเทพฯ

ในการนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานโกศไม้สิบสอง และพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์งานศพ จนถึงงานพระราชทานเพลิงศพ ในวันอังคารที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519 บรรจุอัฐิเก็บไว้ที่บ้านเวสุวัน จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นที่บรรจุอัฐิประจำตระกูล นิมมานเหมินท์

วิเคราะห์ศิลปะการใช้ภาษาในบทความ

ของ

สุกิจ นิมมานเหมินท์

การใช้ภาษาเป็นศิลปะ หรือวิธีการหนึ่งที่สำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานของนักเขียนให้ มีคุณค่า เพราะนักเขียนหรือกวีจะต้องเลือกสรรใช้ถ้อยคำ และนำมาเรียบเรียงเพื่อถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความรู้สึก อารมณ์ และจินตนาการของตนไปสู่ผู้อ่าน

การศึกษาศิลปะการใช้ภาษาในบทความของสุกิจ นิมนานเหมินท์ นี้จำแนกออกเป็นการใช้ คำในลักษณะต่าง ๆ การใช้ประโยค ระดับภาษา การใช้โวหาร และการใช้คำภาษาต่างประเทศ ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดในแต่ละหัวข้อตามลำดับดังนี้

1. การใช้คำในลักษณะต่าง ๆ (ประทีป วาทิกทินกร 2514 : 10 - 19) โดย มุ่งศึกษาการใช้คำให้ตรงความหมาย การใช้คำได้เหมาะสม การใช้คำให้ชัดเจน การใช้คำให้น่า สนุก การใช้คำซ้ำ การใช้คำซ้อน และ การต่อคำให้สัมผัสคล้องจองกัน

1.1 การใช้คำให้ตรงความหมาย (ประทีป วาทิกทินกร 2514 : 10) หมายถึง การรู้จักเลือกใช้คำสื่อความหมายได้ตรงตามความต้องการ ทั้งนี้เพราะคำบางคำมีความหมายได้ หลายอย่าง คำบางคำมีความหมายใกล้เคียงกันและคำบางคำมีความหมายโดยนัย ดังนั้นในการเลือก ใช้คำเหล่านี้ผู้เขียนจะต้องเลือกคำที่มีความหมายตรงที่สุดมาใช้

สุกิจ นิมนานเหมินท์ เป็นผู้ที่มีความสามารถเลือกสรรคำที่มีความหมายต่าง ๆ ดังกล่าวมาซึ่งสื่อความหมายได้ดี ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงความหมายอันแท้จริงที่ผู้เขียนต้องการ สื่อสารนั้นได้เช่นคำว่า จับ เล่น เบา กัดกัน เน่า บัว เถาวัลย์ และสำนวนต่าง ๆ เช่น รู้หลบ เป็นนิก รู้ลึกเป็นหาง น้ำขึ้นควรวะรับดัก มือสั้น ดังนี้

การนำคำว่า "จับ" มาใช้สื่อความหมายถึง การสะท้อนแสง ดังตัวอย่าง

... แลมีพลอยทับทิมดวงหนึ่งใหญ่เท่าผลหมากสงทั้งเปลือกผูกห้อยคอม้าพระที่นั่ง
แสงทับทิมนั้น จับพระองค์ และคัมภ์แดงไปทั้งสิ้น

(รัตนบุรุษไทยสมัยก่อน" หน้า 219)

คำว่า "จับ" ตามความหมายเดิม หมายถึง การยึดไว้หรือกำไว้ หรือเกาะ หรือติด
(ราชบัณฑิตยสถาน 2530 : 224) แต่ในที่นี้สุกิจ นิมมานเหมินท์ นำมาใช้ในความหมายว่า
"สะท้อนไปที่ หรือ สะท้อนไปยัง" ในความหมายรวมคือ แสงจากพลอยทับทิมนั้นสะท้อนไปยัง
พระองค์ และคัมภ์ ทำให้เห็นเป็นสีแดงไปทั่ว

... บางคนชอบเล่นลายคราม บางคนชอบเล่นสังคโลก หรือบางคนชอบเล่นตุ๊กตา
ตัวเล็ก ๆ น้อย ๆ คือ แล้วแต่ใครจะชอบเล่นอย่างไร ...

(ไปเที่ยวหาหนังสือ" หน้า 268)

คำว่า "เล่น" ในที่นี้หมายถึง สะสม ซึ่งสุกิจ นิมมานเหมินท์ ใช้เพื่อสื่อความหมาย
ข้อความข้างต้นว่า "บางคนชอบสะสมเครื่องลายคราม บางคนชอบสะสมเครื่องสังคโลก หรือ
บางคนชอบสะสมตุ๊กตา ซึ่งแล้วแต่ใครจะชอบสะสมอย่างไร"

ความจริงสิ่งที่กว้าง และกว้างมีร่วมกันก็คือ ต่างก็เป็นสัตว์มีเขา^๑โดยธรรมชาติ
หาเขาผู้มีเขา^๒ให้มันติดกับที่มนุษย์บางคนชอบแอบคอดเขา^๓ให้เพื่อนร่วมเพศ
ของคนในเมื่อมีโอกาส ...

(กว้าง" หน้า 219)

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ใช้คำว่า "เขา" ในความหมายต่าง ๆ กันได้อย่างดี และเป็นคำที่คนส่วนมากเข้าใจกันอยู่แล้ว ความหมายของคำว่า "เขา" มีดังนี้

เขา¹ หมายถึง เขาสัตว์ หรือสิ่งงอกออกมาจากหัวสัตว์บางพวก

ใส่เขา² หมายถึง เขาสัตว์

ใส่เขา³ หมายถึง เป็นคู่กันภรรยาหรือสามีผู้อื่น

คำว่า "จับ เล่น เขา" ทั้ง 3 คำนี้เป็นคำที่มีความหมายหลายอย่าง ซึ่งสุกิจ นิมมานเหมินท์ นำมาใช้สื่อความหมายได้ตรงตามความต้องการและสร้างความเข้าใจให้กับผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ สุกิจ นิมมานเหมินท์ ยังได้ใช้คำที่มีความหมายใกล้เคียงกันในการเขียนบทความได้เป็นอย่างดี โดยที่ผู้เขียนได้เลือกคำที่มีความหมายตรงที่สุดมาใช้ในการเขียน เพื่อช่วยให้ข้อความมีความชัดเจนช่วยเพิ่มความเข้าใจและสร้างภาพในใจให้แก่ผู้อ่าน ดังตัวอย่าง

นิสัยเลวของนกปากห่างก็มีอีกอย่างหนึ่งคือ มันเป็นโรคหวัดก็มันคอยกิดกัน เพื่อนปากห่างอีกตัวหนึ่งไม่ให้มันกิน ...

(“นกปากห่าง หรือ นกกระสาปากห่าง” หน้า 474)

คำว่า "กิดกัน" หมายถึง กันไม่ให้ทำได้โดยสะดวก คำนี้มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า "กีดกัน" และ "กีดขวาง" ซึ่งทั้ง 2 คำ มีความหมายว่า ขัดขวางไว้ และ ขวางกั้นไว้ หรือ ขวางเกาะ ตามลำดับแต่ สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้เลือกใช้คำ "กิดกัน" เพราะสื่อความหมายได้ตรงกว่า คือ กันไม่ให้กันตัวอื่นมากินได้อย่างสะดวก

นอกเหนือจากการใช้คำที่มีความหมายหลายอย่าง และคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันแล้ว สุกิจ นิมมานเหมินท์ ยังได้ใช้คำที่มีความหมายโดยนัย ซึ่ง หมายถึงคำที่มีความหมายอย่างหนึ่ง แต่ผู้เขียนนำคำนั้น ๆ ไปใช้ โดยชักนำความคิดให้เกี่ยวโยงไปถึงสิ่งอื่น ได้อีกหลายอย่าง สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้เลือกใช้คำที่มีความหมายแฝง หรือ ความหมายโดยนัย เพื่อสื่อความหมายตามที่ต้องการ จึงทำให้บทความนั้น ๆ น่าอ่านยิ่งขึ้น ดังตัวอย่าง

... วิธีที่เราจะทำให้คนน่าลงละก็ตั้งให้เป็นอะไรเสียใหญ่โตเลิศลอยพอที่จะ
เหลือตัว

(สีป๊อในสหรัฐอเมริกา" หน้า 1)

ความหมายเดิมของคำว่า "น่า" คือ เสีย และมีกลิ่นเหม็น ซึ่งสุกิจ นิมมานเหมินท์
นำมาใช้ในความหมายว่า เสื่อมเสียชื่อเสียง คือ การที่คนบางคนต้องการจะทำให้ผู้อื่นเสื่อมเสีย
ชื่อเสียงได้ก็ด้วยวิธีการแต่งตั้งให้เป็นอะไรก็ได้ โดยไม่ดูความสามารถ หรือ ความเหมาะสม ทั้งนี้
สุกิจ นิมมานเหมินท์ กล่าวในทำนองประชดประชันคนที่กระทำตนดังกล่าว

บรรดาข้าราชการที่รัฐสมเป็นปึก รัฐหลักเป็นหาง รู้จักเวลา น้ำขึ้นควรวะรีบดัก ด้วย
กระบวยกระโหลกกระลาชนิดไหน เป็นได้ทั้งสิ้น พวกที่มีมือสั้นก็รับหาเถาวัลย์มาต่อ ...

(คนแซ่หลี่ เล่ม 2 หน้า 175)

คำว่า "รัฐสมเป็นปึก รัฐหลักเป็นหาง" หมายถึง รู้จักเอาตัวรอดหรือปรับตัวให้เข้ากับ
เหตุการณ์

"น้ำขึ้นควรวะรีบดัก" หมายถึง ระเบิด หรือมีโอกาสดี หรือกำลังขาขึ้น ควรรีบทำในสิ่ง
ที่ต้องการ

"กระบวยกระโหลกกระลาชนิดไหนเป็นได้ทั้งสิ้น" หมายถึง วิธีการ หรือ การกระทำแบบ
ใดก็ได้ทั้งนั้น

"มือสั้น" หมายถึง ขาดกำลัง หรือ พรรคพวกที่จะช่วยทำงานสำเร็จ

"เถาวัลย์" หมายถึง กำลัง หรือพรรคพวก

จากข้อความที่ยกมาข้างต้นนี้ สุกิจ นิมมานเหมินท์ ต้องการจะกล่าวประชดข้าราชการ
ที่ประพฤติตัวดังกล่าว คือ ข้าราชการที่รู้จักเอาตัวรอด โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องตามทำนอง
คลองธรรม หรือ ข้าราชการที่คอยหาโอกาสที่เหมาะสม และใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่ง
ที่ต้องการ สำหรับคนที่ขาดกำลังหรือขาดพรรคพวก ก็จะพยายามรับหา พรรคพวกไว้เพื่อคอยสนับ-
สุนตน

1.2 การใช้คำได้เหมาะสม (ประทีป วาทิกทินกร. 2514 : 14) คือ จะต้องใช้คำให้เหมาะกับกาลเทศะ บุคคล และข้อความ คำบางคำอาจใช้ได้ทั่วไปในทุกโอกาส แม้จะเป็นคำหยาบ คำต่ำ คำสแลง คำภาษาถิ่น ฯลฯ ทั้งนี้แล้วแต่สถานการณ์ และบุคคล

สุกิจ นิมมานเหมินท์ เป็นผู้ที่สามารถใช้คำได้เหมาะสมกับกาลเทศะบุคคล และสถานการณ์ เช่น ทรงได้รับการต้อนรับ ทรงรู้สึกอึดอัดกับเจ้าพระยาเสด็จประพาส ทรงเผลอฝัน เข้าเฝ้าเรือพระที่นั่ง เทียบท่า ความอ่อนแอ ความโง่งม ยิ้มจนถูกผู้อื่นหาหยำ เบลอตัว ป่าเพี้ยน ร.ส.พ. เลื่อนอนกิน ฯลฯ ดังรายละเอียด

เมื่อกล่าวถึงพระมหากษัตริย์ สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้ใช้ราชาศัพท์ที่เหมาะสมกับพระอิสริยยศของพระมหากษัตริย์ ดังตัวอย่าง

... หลังจากที่ได้รับการต้อนรับอย่างมโหฬารจากสมเด็จพระจักรพรรดิผู้นั้นเป็นการ 'สมยศสมศักดิ์นักรักรักร' แล้ว พระเจ้ากาลากะอัวก็ทรงรู้สึกอึดอัดกับเจ้าพระยาเสด็จประพาสกรุงปักกิ่งยิ่งนัก เพราะทรงเผลอฝันที่จะได้เข้าเฝ้าพระเจ้ากรุงจีนมาแต่ไหนแต่ไรมาแล้วแต่พอเรือกำปั่นที่เข้าเป็นเรือพระที่นั่งเข้าเทียบท่าเชียงไฮ้เรียบร้อยดีก็หามิ่วแววแห่งการต้อนรับประการใดเลย

(ผ่านพิภพลีลา หน้า 101 - 102)

หรือในกรณีที่สุกิจ นิมมานเหมินท์ กล่าวถึง บุคคลที่คอยแต่หวังพึ่งผู้อื่นอยู่เสมอ เป็นคนโง่งเงา ไม่เข้มแข็ง และเปรียบเทียบอาศัยผู้อื่นเหมือนกับการยิ้มจนถูกผู้อื่นหาหยำ การกระทำเช่นนี้มีแต่จะสิ้นเปลืองทั้งกำลังกาย กำลังใจและกำลังทรัพย์ไปพร้อม ๆ กัน ดังตัวอย่าง

... เพราะการหวังพึ่งผู้อื่นนั้นนอกจากจะแสดงความอ่อนแอของตนแล้ว ยังแสดงความโง่งมที่แม้แต่ยิ้มจนถูกผู้อื่นหาหยำ ซึ่งรังแต่จะเปลืองตัวอยู่รำไป

(เมื่อน้ำมาปลาทั้งหมด ครั้นน้ำลดหมดกินปลา" หน้า 27)

จากข้อความข้างต้นนี้ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้กล่าวในเชิงคำทนิ และแสดงความเห็นใจในตอนสุดท้าย สำหรับ วลีที่ว่า "นิมิต्तผู้ยื่นหายใจ" นั้นผู้เขียนต้องการให้หมายถึง ต้องพึงผู้อื่นให้ทำสิ่งต่าง ๆ ให้อยู่เสมอ

การใช้คำสำหรับบุคคลที่คอยโอกาสแสวงหากำไร โดยไม่ต้องลงทุน ซึ่งสุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้แสดงความไม่พอใจในความเห็นแก่ตัวของบุคคลเหล่านั้น ดังตัวอย่าง

แบกเหล่าน้ำไปเพื่อตนเป็น ร.ส.พ. ทำตัวเป็น เสือนอนกิน ค่ำระวางของพระนารายณ์
มหาราชอยู่ตลอดเวลา ...

(“ไดญิกิมาร์ แม่ศรีของหวาน” หน้า 83)

อนึ่งคำว่า “น้ำเพื่อตน” หมายถึงทำให้เต็มบริบูรณ์หรือเพิ่มพูน มักจะใช้ในความหมายที่ดีเกี่ยวกับศาสนา เช่น การบำเพ็ญบุญ แต่สุกิจ นิธมานเหมินท์ นำมาใช้ในที่นองประชดประชันที่หมายถึง การทำตนให้ร่ำรวย ด้วยการโกง และเบียดบังผู้อื่น ส่วนคำว่า “ร.ส.พ.” หมายถึง รับส่งสินค้าพัสดุต่าง ๆ และคำว่า “เสือนอนกิน” หมายถึง ไม่ต้องออกไปหากินให้เหนื่อยแรงนั่งหรือนอนโดยไม่ทำสิ่งใด ก็จะได้เงินหรือ ของกินอย่างสบาย ซึ่ง ความหมายรวมนั้น สุกิจ นิธมานเหมินท์ ต้องการประชด ชาวยินเดียที่ทำตัวเป็นผู้อาสารับส่งสาส์นและสินค้า โดยไม่ต้องลงทุนมากแล้วเรียกเก็บเงินค่าเสียเวลาจากสมเด็จพระนารายณ์มหาราชอยู่เสมอ พวกแบกหรือชาวยินเดีย จึงกลับกลายเป็นคนร่ำรวยเงินทองมากมายดังนี้

1.3 การใช้คำให้ชัดเจน (ประทีป วาทิกทินกร. 2514 : 16) คือพยายามใช้คำที่คนส่วนมากเข้าใจกันเป็นอย่างดี คำที่ทำให้นักเห็นภาพและเข้าใจได้ชัดเจน รวมทั้งคำที่หมดจดใช้แล้วได้รับความสมบูรณ์ ซึ่งในบทความของสุกิจ นิธมานเหมินท์ มีการใช้คำในลักษณะดังกล่าวคือ

1.3.1 การใช้คำที่รู้จักกันดีแล้ว คือพยายามใช้คำที่คนส่วนมากเข้าใจกันเป็นอย่างดี หรือหากมีการใช้คำศัพท์บัญญัติ ก็จะต้องอธิบายคำนั้นให้ผู้อ่านเข้าใจด้วย ดังที่สุกิจ นิธมานเหมินท์ ใช้คำว่า เบญจเพล น้ำจันท์ อจินไตย ดังตัวอย่าง

... ถ้านับเวลาที่ข้าพเจ้าเริ่มเขียนเรื่องของคนแซ่หลิมมา อันเนื่องมาจากทบทวนการรบเร้า
เข้าชื่อของคุณสนิท ธนรักษ์ บรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยครั้งกระนั้นมาได้
มาจนกระทั่งบัดนี้ก็เห็นจะพอพูดเป็นลำดับสำนวนว่า เข้าเบญจเพสได้แล้ว...ก็เมื่อยี่สิบห้าปี
มาแล้วคุณสนิท ธนรักษ์ มาทำให้ข้าพเจ้าจับปากกาขึ้นมาเขียน 'คนแซ่หลิม'...

(“คนแซ่หลิม” หน้า 25 - 26)

ความหมายเดิมของคำว่า “เบญจเพส” คือ ยี่สิบห้า เช่น มีอายุยี่สิบห้าปี แต่ในที่นี้ สุกิจ
นิมานเหมินท์ นำมาใช้กับวันเวลาที่เขียนหนังสือเพื่อให้ความหมายว่า เมื่อยี่สิบห้าปีที่ล่วงมาแล้ว
สนิท ธนรักษ์ ได้ผลักดันให้ สุกิจ นิมานเหมินท์ ได้เขียนบทความเรื่อง “คนแซ่หลิม” นับว่าเป็น
การใช้คำอย่างแหวกแนว เพราะแต่เดิมนิยมใช้ กับ คนที่มีอายุ 25 ปี เท่านั้น

เพราะถ้าเขียนคำว่า ‘โสม’ แทนก็ดูจะน่ารักกะทัดรัดดี และคนไทยส่วนมากก็รู้จัก
และเข้าใจทั้งนั้น แต่นั่นแหละ คำว่า “โสม” นี้มีผู้เข้าใจว่าเป็นน้ำโสมที่ใช้กันทาง
ประเทศแบกสมัยโบราณ ก็คือ น้ำจันทน์ ที่พวกเรากล่าวถึงสุรา ...

(“การบูรบอร์เนียว” หน้า 178)

คำว่า “โสม” และ “น้ำจันทน์” หมายถึง สุรา ทั้งสองคำ ซึ่งสุกิจ นิมานเหมินท์ นำมา
อธิบายความหมายให้ผู้อ่านได้เข้าใจ เพราะแต่เดิมคนส่วนมากเข้าใจว่า “โสม” และ “น้ำจันทน์”
นั้นต่างชนิดกัน

การนำคำศัพท์ทางศาสนา เช่น อจินไตย ซึ่งคนส่วนมากเคยได้ยินกันอยู่แล้วมาใช้เขียน
ในบทความ ดังตัวอย่าง

พระพุทธเจ้าของเรามิได้เอาใจใส่ว่า โลกเรามีมาอย่างไร และจะเป็นไปอย่างไร
มิได้พะวงว่าใครเป็นผู้สร้างหรืออะไรใด ๆ ทั้งสิ้น ท่านถือว่าเรื่องอย่างนี้เป็นอจินไตย
คิดไม่ถึง หรือหากจะรู้ก็ไม่ทำให้ใครดีขึ้นหรือชั่วลง...

(“ใครเป็นศัตรูของพระพุทธศาสนา” หน้า 2)

คำว่า "อจินไตย" หมายถึง คิดไม่ได้ พ้นความคิด ไม่ควรคิดและหากคิดไปก็ไม่สามารถทำให้สิ่งใด ๆ ตีขึ้นหรือเลวลง คนส่วนมากเคยได้ยินคำว่า "อจินไตย" กันอยู่แล้ว ถึงแม้จะเป็นคำที่หุรหุราเป็นคำศัพท์ที่มักจะไม่ค่อยใช้กัน แต่สุกิจ ภิธมานเหมินท์ ได้นำมาใช้ได้เหมาะสมกับเรื่องคือ ใช้ในเรื่องที่เกี่ยวกับศาสนา และสามารถสื่อความเข้าใจได้เป็นอย่างดี

1.3.2 การใช้คำที่เป็นสื่อสร้างความเข้าใจ คือพยายามใช้คำที่ทำให้ผู้อ่าน ผู้ฟัง นิกรเห็นภาพและเข้าใจได้ชัดเจน คำเหล่านี้ได้แก่คำที่แสดงภาพ เช่น คำว่า รุ่งรัง น่าเกลียด น่าเบื่อ ยกระจัดกระจาย สูงระหง แว่วรับ ฯลฯ คำที่แสดงอาการเช่น คำว่า กระเผลกกระเผลก บานลว ฯลฯ และคำที่รู้สึกว่ามีเสียง เช่น กรุ่นกรุ่น กรีดกรีด กรือกกรีก กรวอก ๆ ฯลฯ การใช้คำดังกล่าวนี้ มีปรากฏอยู่ในบทความ ของ สุกิจ ภิธมานเหมินท์ ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจถึงความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ของผู้เขียนได้เป็นอย่างดี ดังจะแยกอธิบายเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1.3.2.1 คำที่แสดงภาพ ได้แก่การใช้คำที่ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพของสิ่งที่กล่าวถึงได้อย่างชัดเจน เช่น

ครั้นมาถึงเชิงเขาแห่งหนึ่ง เห็นทราศศพนบถาทนยังไม่น่าเบื่อ ทอดทั้งอยู่ศทหนึ่ง
หน้าคานน่าเกลียด ผมเฝ้ารุงรัง ขาทิการข้างหนึ่งมิมีเท้า และดงข้าวสาร...

(คนเขลิ 'เล่ม 1" หน้า 54)

จากข้อความนี้ สุกิจ ภิธมานเหมินท์ ตั้งใจที่จะให้ผู้อ่านเห็นภาพซากศพนบถาทนซึ่งมีสภาพที่น่าดู รูปร่างหน้าคาน่าเกลียด และผมเฝ้ารุงรัง ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย มีแต่ความอัปยศให้ผู้อ่านได้เห็นอย่างชัดเจน

พระเจ้าเกียนมุนเต้ ซึ่งเสียดูกกงทหาพระเจ้าเหม็งแข่งโจ้วย่องเต้ตแตกพ่าย
กระจัดกระจายไป ...

(คนเขลิ " หน้า 107)

คำว่า " กระจัดกระจาย " ทำให้เห็นภาพของเหล่าทหารที่ต้องวิ่งหนีไปคนละทิศคนละทาง อย่างไม่คิดชีวิต ซึ่งสุกิจ นิมมานเหมินท์ ต้องการให้ผู้อ่านได้เห็นภาพของกองทัพที่ถูกตีแตกพ่ายแพ้อย่างยับเยิน ทั้งยังให้ความรู้สึกแห่งการสูญเสียของเพื่อนทหารบางส่วนอีกด้วย

เมื่อมองเห็นต้นยางที่ปลูกเป็นแถวเป็นแนวสองข้างถนนเชียงใหม่ - ลำพูน ซึ่งขณะนั้นคุดงคามสูงระหงหน้าขึ้นใจ ...

(“คนเขื่อน” หน้า 119)

คำว่า " สูงระหง " ทำให้ผู้อ่านได้เห็นภาพของต้นยางที่ขึ้นเรียงรายอย่างเป็นระเบียบราวกับว่าต้นยางแต่ละต้นจะแบ่งกันอวดความสูง และให้ความโปร่งตา สบายใจ ซึ่งผู้เขียนจงใจที่จะให้ผู้อ่านได้เห็นภาพ และร่วมรับความรู้สึกดังกล่าว

1.3.2.2 คำที่แสดงอาการ ได้แก่ การใช้คำที่ทำให้เห็นภาพการเคลื่อนไหวของสิ่งที่กล่าวถึง เช่น

จึงทะยานน้ำเต้าถือน้ำเท้าเหล็กเดินกระเผลกกระเผลกไป...

(“คนเขื่อน” เล่ม 1” หน้า 55)

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ใช้คำว่า " กระเผลกกระเผลก " เพื่อให้ผู้อ่านได้มองเห็นอาการเคลื่อนไหวของชายขีการ ในขณะที่เดินจะมีการเอียงตัวไปข้างใดข้างหนึ่งเสมอเวลาเดิน สุดแล้วแต่ว่าขาข้างใดที่พิการ

พอเข้าเขตแดนเมืองลำพูนก็จะเห็นต้นขี้เหล็กออกดอกเหลืองบานไสว

(“คนเขื่อน” หน้า 119)

คำว่า "บานสว" ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพและอาการของดอกขี้เหล็กที่มีสีเหลืองชูช่อออก ดอกบานสะพรั่งเห็นไหว ๆ ไปตามสายลมที่พัดโชยและให้ความรู้สึกสดชื่นในขณะเดียวกัน

1.3.2.3 คำที่รู้สึกว่ามีเสียง ได้แก่ การใช้คำที่ทำให้ผู้อ่านได้ยินเสียง การเคลื่อนไหวของสิ่งต่าง ๆ หรือ ได้ยินเสียงร้องของสัตว์ คน ฯลฯ เช่น เสียงกระป๋องกระทบกัน เสียงนกร้อง เสียงกรับกระทบกัน ดังตัวอย่าง

ถึงกับคาดกระป๋องที่ออกจะยืนยาวรุ่มร่าม ลากพื้นกรุ่งกริ่งเกินใบสักหน่อย

(“ลอร์ดหลุยส์กับเมืองไทย” หน้า 36)

คำว่า “กรุ่งกริ่ง” เป็นคำแทนเสียงของสิ่งบางสิ่งที่จะกระทบกันในที่นี้ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ใช้แทนเสียงที่ได้ยินของกระป๋องที่เป็นโลหะกระทบกับพื้นที่เป็นหินหรือซีเมนต์ จึงทำให้ได้ยินเสียง กรุ่งกริ่งตลอดเวลาที่เดิน

ก็คือ นกแก้วชนิดหนึ่ง ซึ่งตัวผู้มีปากข้างบนแดงและข้างล่างคำขอบักดำนั่นตาม วิสัย และร้องเสียงแหลมกรีดกรีดแล้ว ...

(“นกกระสาปากห่าง” หน้า 450)

คำว่า “กรีดกรีด” เป็นเสียงร้องของนกที่ร้องแหลมและค่อนข้างดังที่สุกิจ นิธมานเหมินท์ ต้องการที่จะให้ผู้อ่านได้ยินเสียงนกแก้วร้องในขณะที่อ่าน เพื่อสร้างความเพลิดเพลินไปในขณะเดียวกันด้วย

บางท่านก็โปรดดนตรี เหมือนเจ๊กขายเกี้ยวที่เคาะกรับไม้ไผ่ดังกร๊อกแกร๊กเวลา กลางคืน

(“คนแซ่หลี่ เล่ม 1” หน้า 86)

คำว่า " กรีกแกรีก " เป็นเสียงกระทบกันของกรับไม้ไผ่ที่ชาวจีนผู้ขายเกี้ยวนำมาเคาะเรียกลูกค้า ซึ่งเป็นจังหวะ และ ทำนอง ทำให้ผู้ได้ยินได้ฟังรู้สึกว่าเป็นเสียงดนตรี

1.3.3 การใช้คำที่หมดจด คือ การใช้คำที่ทำให้ได้ความสมบูรณ์ ในบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ใช้คำได้หมดจดไม่ละทิ้งไว้ให้ผู้อ่านคิดเอง เป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบกันเกินกว่าของ ของสองสิ่งหรือหลายสิ่ง ดังตัวอย่าง

... ผมยังไม่เห็นใครอธิบาย คำว่า 'การศึกษา' ได้ดีกว่า อาเล็กซานเดอร์โพบ (Alexander Pope) เพราะเขาอธิบายได้อย่างชัดเจน ...

(การวิจัยกับการพัฒนาการศึกษา" หน้า 6 - 7)

จากตัวอย่างนี้ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ต้องการจะให้ผู้อ่านได้ทราบว่าอเล็กซานเดอร์โพบเป็นผู้ที่เข้าใจคำว่า "การศึกษา" และสามารถอธิบายให้คนอื่นได้เข้าใจได้ดีกว่า คนอื่น ๆ อีกจำนวนมาก

ฉะนั้นก็พิสูจน์ไปในตัวว่าชาวยุโรปย่อมจะต้องวิเศษกว่าชาวเอเชียเสมอในการที่คนอย่างคอนสแตนตินฟอลคอนถึงได้เป็นใหญ่เป็นโตในกรุงสยาม

(“เรื่องของทูต” หน้า 10)

สุกิจ นิธมานเหมินท์ ต้องการจะเสนอให้ผู้อ่านรับทราบว่าการที่คอนสแตนตินฟอลคอนได้เป็นข้าราชการผู้มีตำแหน่งสูงในราชสำนักของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชนั้นทำให้บรรดาชาวยุโรป และตัวคอนสแตนตินฟอลคอนนั้นก็จะต้องดีกว่าหรือวิเศษกว่าชาวเอเชียเสมอไป ซึ่งเป็นน้ำเสียงที่สุกิจ นิธมานเหมินท์ กล่าวอย่างประชดประชันในความหลงตัวของชาวยุโรปที่คิดเช่นนั้น

1.4 การใช้คำให้มีน้ำหนัก คือการใช้คำเพื่อช่วยให้น้ำหนักของคำอาจใช้คำเปรียบเทียบ คำพังเพยและภาษิต เพราะคำประเภทนี้เป็นคำหรือข้อความที่มีความหมายหนักแน่น

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้นำ สำนวน คำพังเพย สุภาษิต มาใช้เป็นจำนวนมากในบทความ เพื่อสื่อความหมายต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับเหตุการณ์หรือเรื่องที่กำลังกล่าวถึง เป็นวิธีการผูกใจผู้อ่านให้ติดตามเรื่องที่อ่าน เนื่องจากว่า ผู้อ่านมีประสบการณ์ร่วมกับเรื่องคือ ผู้อ่านเคยได้ยินและใช้ สำนวน คำพังเพย สุภาษิต มาก่อน เช่น ถาชีแปลงสาร ไกลปืนเที่ยง เอามือชุกทาบ ยกแถม เข้าวัดเข้าวา ทบตา

โทษท่านผู้อื่นเที่ยง	เมลิคาง
ปองติจินนิทา	ห่อนเว้น
โทษตนเท่าบาป	ใหญ่ยิ่ง
ปองปิตคิดข่อนเว้น	เรื่องร้ายหายสูญ

ดังตัวอย่าง

นี่ก็แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของมนุษย์บางจำพวกที่ชอบ 'กุ' หรือทำตัวเป็น ถาชีแปลงสาร เล่นอย่างนั้น ...

(คนแะหลี่ เล่ม 1" หน้า 47)

"ถาชีแปลงสาร " หมายถึง สร้างข่าว หรือเรื่องราวที่ไม่จริงขึ้นมา

สมัยก่อน ๆ พวกทูตบริวาร เขาร่วมดะวังกันนักกลัวจะเสียศักดิ์ศรีของเจ้านาย ของตนที่จะต้องมาแสดงคารวะต่อกษัตริย์เมืองตะวันออก ที่เขาถือว่าเป็นประเทศล้าหลัง ไกลปืนเที่ยง มาก ...

(คนแะหลี่ เล่ม 1" หน้า 275)

" ไกลปืนเที่ยง " หมายถึง ล้าหลัง ไม่เจริญ

... และไม่อยากจะเอามือเข้าไปชกทิ่มในเรื่องของคนอื่นเขานั้นแหละ...ปล่อยให้
ลูกน้องยกเมฆให้เราฟัง...

(“สี่ปีในสหรัฐอเมริกา” หน้า 16,25)

“ เอามือชกทิ่ม ” หมายถึง ยุ่งหรือเกี่ยวข้อง หรือหาเรื่องเดือดร้อน หรือความลำบาก
ให้ตัว

“ ยกเมฆ ” หมายถึง โกหก

... แต่พอวันที่ 15 ก็หันมาเข้าวัดเข้าวาเสียที เพราะทำดีแสดงออกมาให้เห็น
โดยมุ่งอาศัยวิธีครอบงำทั้งเงินตบตาโลกเสียวันเดียวเท่านั้นยอมไม่เพียงพอที่จะล้างบาป
(“ใครเป็นศัตรูของพระพุทธศาสนา” หน้า 4 - 5)

“ เข้าวัดเข้าวา ” หมายถึง ไปวัดทำบุญ ทำความดี

“ ตบตา ” หมายถึง ปิดบังความชั่วหรือสิ่งที่ไม่ดี หรือหลอกลวงให้เข้าใจผิด

ส่วนนางไทเผงกงจื๊อโน้มน้าวก็เหมือนกับผู้ที่คิดการใหญ่ทั้งหลายเป็นโรคที่มนุษย์ส่วนมาก
มักเป็นกัน กล่าวคือ

โทษท่านผู้อื่นเพียง	เมสิดงา
ปองติดินนินทา	ห่อนวัน
โทษตนเท่าภูผา	ใหญ่ยิ่ง
ปองปดคิตช่อนเรือน	เรื่องร้ายหายสูญ

(คนแซ่หลี่ เล่ม 2” หน้า 209)

เนื่องจากว่า สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้ใช้คำมีน้ำหนักในการเขียนบทความด้วยการยกคำสุภาษิต คำพังเพย ทั้งของไทย และ ต่างประเทศไว้มาก ทั้งนี้เพื่อให้อรรถาธิบายที่แน่น สร้างบรรยากาศความเป็นกันเอง และ ความเพลิดเพลินให้กับผู้อ่านในขณะที่อ่านบทความเหล่านั้น ผู้เขียนได้นำคำประเภท สำนวน คำพังเพย สุภาษิต มาใช้บทความเป็นจำนวนมากจนเป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของวิธีการใช้คำในการเขียนบทความ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้รวบรวมสำนวน คำพังเพย สุภาษิตไว้พอสังเขปดังนี้

สำนวน (กาญจนา นาคสกุล. 2521 : 51) หมายถึง ถ้อยคำที่นำมาใช้ให้มีความหมายต่างไปจากความหมายเดิมของคำนั้น ๆ เช่น

คำสำนวน	ความหมาย
กล้วย ๆ	ง่ายมาก
กันชน	กั้นอยู่ระหว่างสองฝ่าย
ไกลปืนเที่ยง	ไม่รู้อะไร เพราะอยู่ไกลปืนที่ห่างไกลความเจริญ
เก่งเป็นเป็ด	มีความสามารถหลายอย่าง
แบ่เผ็ด	ทำตอบแทนแก่ผู้ที่เคยทำความเจ็บปวดแก่ตัวไว้
ขี้เหล้าเมายา	ทำตนเป็นคนเสเพล ดิตยาเสพติด
คิดเบ็ด	หลงกลอุบายของอีกฝ่ายหนึ่ง
ทองแผ่นเดียวกัน	รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
จุ่มก๋อง	จุ่มของกำนัล หรือ เจริญสัมพันธไมตรี

นอกจาก สุกิจ นิธมานเหมินท์ จะใช้สำนวนเดิมเข้ามาใช้ในการเขียนบทความแล้ว ยังมีท่วงสำนวนแปลก ๆ ใหม่ ๆ มาเขียนบทความด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความมีชีวิตชีวาและน่าสนใจเพิ่มขึ้นไปอีก การใช้สำนวนใหม่ ๆ นี้ ผู้เขียนใช้ได้อย่างเหมาะสมกับข้อความเป็นอย่างดี เป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมีความสามารถในการใช้สำนวนได้อย่างถึงแก่นของเรื่องราวที่กำลังกล่าวถึงและช่วยทำให้ผู้อ่านเห็นภาพเกิดความรู้สึก และเข้าใจความหมายในขณะที่อ่านได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันบางสำนวนที่ใช้ทำให้ผู้อ่านเกิดรอยยิ้มและนึกขบขันในสำนวนแปลก ๆ นั้นด้วย เช่น ล้อมรั้วกันคนด้วยสีหน้า เบี้ยว ๆ แดง ๆ ดงทุกัน เป็นต้น สำนวนแปลกใหม่เหล่านี้เป็นส่วนสร้างลักษณะเฉพาะในการเลือกสรรสำนวนเพื่อถ่ายทอดความรู้ ความคิด และความรู้สึก ลงในบทความ

แต่ทว่าหน้าตาของพราณเบ็ดคนนั้นตึงตึงแข็งแข็งไม่น่าจะชักชวนให้สนทนากับนัก
คล้าย ๆ กับว่าแมเกรงจะมีศมมาทักทายปราศรัยเพราะไม่ทราบถึงลัทธิช่วยข้อนี้ได้
จึงต้องล้อมรั้วกันคนด้วยสีหน้าเสียก่อน

(เรื่องทำข้า ๆ" หน้า 111)

คำว่า ' ล้อมรั้วกันคน ' ส่วนมากมักจะใช้รั้วกันจริง ๆ แต่ที่สุกิจ นิธมานเหมินท์ กลับใช้อาการกิริยา บนใบหน้า เป็นรั้วกันคนแทน ธรรมชาติของคนมักจะเป็นเช่นนั้น เมื่อไม่ต้องการให้ใครมาทักทาย มักจะแสดงออกด้วยอาการบึ้งตึง หรือ ทำเป็นมองไม่เห็น จากบริบทก่อนหน้าข้อความนี้ กล่าวถึงคนตกเบ็ด ซึ่งเชื่อว่า หากมีศมมาทักว่าได้ปลาหรือไม่แล้ว มักจะทำให้อัปยศทั้งวัน ปลาจะไม่ติดเบ็ดเลย จึงจำเป็นอย่างยี่งที่จะต้อง " ล้อมรั้วกันคนด้วยสีหน้า " เสียก่อน สำนวนนี้ผู้เขียนสร้างขึ้นใหม่และเป็นการเรียกอารมณ์ขึ้นจากผู้อ่านได้เป็นอย่างดี และนับว่าเป็นความสามารถในการใช้คำเพื่อบ่งบอกความรู้สึกจากอารมณ์ของผู้กระทำได้เป็นเยี่ยมทั้งยังสื่อความหมายในทำนองบาดลึกทันธนาครีตผู้พบเห็น

คำพังเพย (ประทีอง คล้ายสุบรรณ. 2527 : 3) หมายถึง ถ้อยคำที่กล่าวแสดงความ
ความเป็นจริง ความคิดเห็น หรือสภาพการณ์ใดสภาพการณ์หนึ่งไว้เป็นกลาง ๆ เพื่อนำไปใช้ให้
เข้ากับเรื่องที่พูดให้ได้ความดีขึ้น คำพังเพยส่วนมากมักมีลักษณะเป็นข้อคิดและมีความหมายลึกซึ้ง
และมักกล่าวเป็นเชิงเปรียบเทียบ เช่น

คำพังเพย	ความหมาย
กิ้งก่าได้ทอง	เมื่อได้สมบัติหรือทรัพย์แล้ว ทำตัวเป็นคนเย่อหยิ่ง ทะนงตน
กลิ้งครกขึ้นภูเขา	ทำงานยากลำบากแสนเข็ญ
คนรักเท่าผืนหนัง คนชังเท่าผืนเสื่อ	คนที่เกลียดชังเรา มีมากกว่าคนที่รักเรา
ความว้าวัยงไม่ทันหาย ความควายก็เข้ามาแทรก	เรื่องหนึ่งยังไม่ทันจบสิ้น ก็มีอีกเรื่องหนึ่ง เกิดขึ้นหรือมีเรื่องไม่สิ้นสุด
ฟังไม่ได้ศัพท์ จับเอาไปกระเดียด	ฟังไม่ได้ความแจ่มชัด แล้วเอาไปพูดต่อหรือ ทำผิด ๆ หลาด ๆ
ฟ้าสูงแผ่นดินต่ำ	เตือนให้รู้ว่าสิ่งใดควรสิ่งใดไม่ควร จะทำ อะไรให้คิดให้ไตร่ตรองก่อน
มือไม่พายเอาเท้าราน้ำ	ไม่ช่วยทำแล้วยังขัดขวางการทำงานของผู้อื่น

ฯลฯ

สุภาษิต (ประทีอง คล้ายสุบรรณ. 2527 : 2) หมายถึง คำกล่าวดีหรือคำพูดที่เป็นคติ
เป็นถ้อยคำที่แสดงหลักความจริง มุ่งแนะนำสั่งสอนหรือเตือนสติให้คิด เช่น

สุภาษิต	ความหมาย
รักยาวให้สั้น รักสั้นให้ต่อ	รักที่จะอยู่ด้วยกันนาน ๆ ให้ตัดเรื่องหยุมหยิม หรือตัดความอวดหยาบพาทออกไป รักที่จะอยู่กันไม่นาน ก็ให้ก่อเรื่องหรือคิดแต่เรื่อง หยุมหยิมตลอดไป
ให้ทุกข์แก่ท่าน ทุกข์นั้นถึงตัว	จะทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน แต่ตนเองกลับเดือดร้อน
โทษท่านผู้อื่นเพียง	เมลิ้งงา
บองคิฉินนิทา	ห่อนเว้น
โทษตนเท่าภูเขา	ใหญ่ยิ่ง
บองปิคคิตข่อนเร้น	เรื่องร้ายหายสูญ
ทำบุญ บุญแต่งให้	เห็นผล
คือตั้งเงาตามตน	คิดแท้
ผู้ทำอกุศล	กรรมคิด ตามนา
เหมือนจักรเกวียนเวียนแล้	ไล่ด้นดินโค
มณฑาโก สหปี ปทุม	ปทุม คนุเฮ นลภติ
ภมรา วาสทรมุ ปทุม	ปทุม คนุเฮสุ ลภติ
กบเกิดในสระได้	บัวบาน
กาห่อนรู้รำลย์	หนึ่งน้อย
ภุมราอยู่ไกลสถาน	นับโยชน์ กิติ
บินโบทมาค้อยค้อย	เกลือกเกล้าเสาวคนธ์

นอกจากนี้ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ยังได้ยกสุภาษิต คำพังเพย ของชาตินี้มากล่าวอ้าง ประกอบการเขียนบทความอีกด้วย ดังนี้

สุภาษิต อังกฤษ

Truth is sometimes stranger than fiction ความจริงบางครั้งบางคราว
ก็แปลกประหลาดยิ่งกว่าเรื่องที่แต่งขึ้นเสียอีก

(ลับแล" หน้า 394)

Right is might ธรรมคือ อำนาจ

(“ลอร์ดหลุยส์กับเมืองไทย” หน้า 42)

Fools rush in where angels fear to tread คนโง่ที่เข้ามาหาที่ในเมื่อ
เทวดายังเกรงกลัว

(“เดินตามร่องเท้าผู้ใหญ่น่าไม่คิด ไปพูดขัดเขาทำไมบ้างเขา” หน้า 183)

To have an axe to grind มีขวานมาให้ลับ

(“ดาวเดือนเลื่อนลับสันฉันทน์ สุริยันเยื้องยอดบรรพต” หน้า 155)

นกนางแอ่นตัวเดียวหาเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าถึงฤดูร้อนแล้วไม่

(“ความคิดไม่เป็นสาระของผู้ไม่มีสาระ” หน้า 45)

ต้อนรับด้วยเกลือเม็ดใหญ่ ๆ

(“คนแซ่หลี่ เล่ม 1” หน้า 38)

ใครเล่าจะสามารถทำกระเป๋าทรงจากหูลูกกรได้

(คนแซ่หลี่ เล่ม 2" หน้า 223)

สุภาษิตลาติน

Im medio stat virtus กลาง ๆ นั้นแหละพอดี

(คนแซ่หลี่ เล่ม 1" หน้า 217)

สุภาษิตฝรั่งเศส

Chercher le femme ไปหาผู้หญิงกันเถอะ " ซึ่งหมายถึงว่าถ้าเกิดเหตุการณ์ร้ายแรง
ขึ้นที่ไหนแล้ว ถ้าสอบสวนหัดก็จะได้ผู้หญิงเป็นตัวการ

(คนแซ่หลี่ 2" หน้า 232)

สุภาษิตเยอรมัน

ถ้าคนใจหุ่ดแล้วจะพูดก็ภาษาฉันก็ใจทุ่ทุคา

(รู้จักขามไม่รู้ขาม" หน้า 20)

การเปลี่ยนแปลงคำบางคำในสำนวน คำพังเพยเดิม คือการเปลี่ยนแปลง คำบางคำ
ในสำนวนและคำพังเพยโดยการเพิ่มคำและเปลี่ยนคำ ทำให้เพื่อนำหนักทางความหมายมากยิ่งขึ้น
มีผลต่อความรู้สึกของผู้อ่านในทางความหมายอ่อนลง และ ความรู้สึกทางความหมายที่มากขึ้นกว่าเดิม
อีกทั้งยังสร้างอารมณ์ขันให้แก่ผู้อ่านอีกด้วย เช่น

สำนวนคำพังเพยเดิม	สำนวนคำพังเพยที่สุก นิมมานเหมินท์ ใช้นี้	ความหมาย
กงเกวียนกำเกวียน	กำเกวียน กงเกวียน	ความหมายเหมือนเดิม คือ กรรมตามสนอง
โพนออกอย่าเข้า วัดรอยเท้า	โพนออกนำเข้า วัดรอยพระบาท	นำเรื่องเดือดร้อนมาสู่ในบ้าน ความหมายเหมือนเดิม คือ แสดง อาการสทลู่ เมื่อนำมาใช้กับ พระมหากษัตริย์จึงเปลี่ยนเป็น ราชาศัพท์
เสือสองตัวอยู่ถ้ำเดียวกัน	เสือตัวผู้ 2 ตัวอยู่ถ้ำ เดียวกัน	ผู้มีอำนาจเท่ากันได้ทำงานร่วมกัน แต่เมื่อเพิ่มคำว่า " <u>ตัวผู้</u> " เข้าไป ทำให้เกิดความรู้สึกถึงความเข้มแข็ง เด็ดขาด และรุนแรงมากขึ้น
สำเนียงบอกภาษา กิริยา บอกตระกูล หรือสำเนียง ส่อภาษา กิริยาส่อตระกูล	สำเนียงบอกชาติ มารยาท ส่อตระกูล	ความหมายเหมือนเดิมคือ สำเนียง และกิริยาจะบอกให้ทราบถึงชาติ กำเนิดและฐานะอันเลื่องคู้ แต่ ที่ใช้ " <u>ชาติ</u> " เพราะต้องการ ประชดชนชาติฝรั่งเศส
หุงข้าวประคตหมา	หุงข้าวประคตสุวาน	ความหมายเหมือนเดิม คือ ทำ ประคตหรือแตกคันซึ่งรังแต่จะเสีย ประโยชน์ แต่ที่เปลี่ยนจาก "หมา" เป็น "สุวาน" เพื่อสร้างอารมณ์ขัน ให้แก่ผู้อ่าน

สำนวนคำพังเพยเดิม	สำนวนคำพังเพยที่สุกิจ นิมมานเหมินท์ ใช้นี้	ความหมาย
เหยียบขี้ไก่ไม่ฝ่อ	เหยียบมูลไก่ไม่ฝ่อ	ความหมายเหมือนเดิม คือ หยิ่งหยั่ง, ทำอะไรไม่จริงจัง, ไม่เอาการเอางาน

ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงการใช้คำสำนวน คำพังเพย และสุภาษิตที่ปรากฏในบทความของ สุกิจ นิมมานเหมินท์ แล้ว ทำให้ประจักษ์ชัดว่า สุกิจ นิมมานเหมินท์ เป็นนักเขียนบทความที่สามารถนำคำสำนวน คำพังเพย และสุภาษิต มาใช้ได้เหมาะสมและช่วยให้อรรถาธิบายความหมายที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นเครื่องแสดงให้ผู้อ่านได้เห็นว่าผู้เขียนมีความสามารถ ความรอบรู้ ไม่ว่าจะเป็นสำนวน คำพังเพย และสุภาษิต ทั้งของไทยและต่างประเทศ พร้อมกันนั้นผู้เขียนยังมีความสามารถสร้างคำสำนวนใหม่ขึ้นมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งนัก

1.5 การใช้คำซ้ำ คือการใช้คำคำเดียวกันหลาย ๆ ครั้งในข้อความเพื่อนำให้น้ำหนัก ในบทความ ของ สุกิจ นิมมานเหมินท์ มีการใช้คำซ้ำปรากฏอยู่หลายแห่ง ทั้งนี้เพราะผู้เขียนต้องการเพิ่มความชัดเจนและความหนักแน่นให้แก่สาระในบทความ คำซ้ำที่ผู้เขียนใช้ในบทความ จำแนกได้ 6 ลักษณะ คือ

- ✓ 1.5.1 คำซ้ำที่ใช้คำคำเดียวกัน
- 1.5.2 คำซ้ำเสียงตัวหน้า 2 คู่
- 1.5.3 คำซ้ำเสียงตัวหลัง 2 คู่
- 1.5.4 คำซ้ำเสียงตัวหน้า 3 คู่
- 1.5.5 คำซ้ำเสียงตัวหน้า 4 คู่
- 1.5.6 คำซ้ำเสียงที่มี คำตั้ง และคำซ้ำ เป็น 2 พยางค์

1.5.1 คำซ้ำคำเดียวกัน คือการใช้คำเดิมหรือ คำเดียวกันซ้ำความในที่ต่าง ๆ กันของข้อความในแต่ละย่อหน้า เพื่อช่วยเน้นความรู้สึกนึกคิดตลอดจน ทักษะคิดทางการเมืองของผู้เขียนให้เห็นได้อย่างแจ่มชัดขึ้น เช่น คำขาด พุทธศาสนิก ...ที่สุด ฯลฯ ดังตัวอย่าง

ฝ่ายฝรั่งเศสได้ยื่นคำขาด (Ultimatum) ขึ้น ๆ กันอย่างไม่หยุดไม่หย่อน จนถึงกับท่านลอร์ดคัพเพอรินแห่งอังวะ (Viscount Dufferin of Ava) ได้กล่าวว่า เวลานั้นไทยได้รับทั้ง คำขาด คำขาด เหนือ คำขาด และ คำขาดที่เลยคำขาดเหนือคำขาดติด ๆ กัน ถึงสามทอด (Ultimatum, Penultimatum and Antepenultimatum) ซึ่งยังไม่เคยปรากฏในพงศาวดารโลกมาก่อนเลย หลังจากนั้นแล้วเมื่อฝ่ายไทยเรายังอ่อนแอขัดสนทุก ๆ อย่างที่จะใช้เป็นเครื่องต่อสู้เพื่อรักษาความเป็นเอกราชทั้งหมดได้ จึงจำเป็นต้องจำใจต้องรับกระทำตามคำขาดเหล่านั้นอย่างสิ้นเชิง ทั้ง ๆ ที่รู้สึกเจ็บแค้นคอเป็นที่สุด

(“เถียงกันเปล่า ๆ ไม่เข้ายา โบราณว่าอดใจไว้ได้เป็นพระ” หน้า 146)

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้ใช้ “คำขาด” ซ้ำ ๆ กัน ทั้งนี้เพื่อต้องการให้ผู้อ่านได้รับความรู้สึกที่ไทยต้องถูกต่างชาติบังคับ ด้วยการยื่นคำขาดต่าง ๆ นานา จนในที่สุดฝรั่งเศสได้ยื่น“คำขาด” ขึ้นเด็ดขาดเป็นครั้งที่สามซึ่งผู้เขียนใช้คำว่า “คำขาดที่เลยคำขาดเหนือคำขาด” เป็นการแสดงให้เห็นว่าฝรั่งเศสบีบบังคับไทยอย่างถึงที่สุด ดังข้อความจากเอกสารทางประวัติศาสตร์เรื่อง “ปาวี ผูกสินล่าน้ำโขง Mission Pavie” (ศิลาชัย ชาญเฉลิม. 2531 : 191) มาแสดงให้เห็นถึงข้อที่รัฐบาลฝรั่งเศสบังคับไทยคือ

1. ให้เคารพสิทธิของญวนและเขมรเหนือดินแดนบนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงและเกาะต่าง ๆ ในลำแม่น้ำนี้
2. ให้ถอนกองทหารไทยที่ตั้งมั่นอยู่บนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้เสร็จสิ้นภายในเวลาไม่เกิน 1 เดือน

3. ทำให้เกิดความพอใจสำหรับการกระทำอันคลุมเครือต่าง ๆ ต่อเรือและทหารประจำเรือฝรั่งเศสที่ปากน้ำเจ้าพระยาและต่อคนในบังคับฝรั่งเศส
4. ให้ใช้เงินค่าทำขวัญแก่ครอบครัวของผู้ที่ต้องเสียชีวิต และให้ลงโทษผู้กระทำผิด
5. ให้ใช้เงิน 2,000,000 แฟรังก์ เป็นค่าปรับในความเสียหายต่าง ๆ ที่เกิดแก่คนในบังคับฝรั่งเศส
6. ให้จ่ายเงิน 3,000,000 แฟรังก์โดยชำระเป็นเงินเหรียญโดยทันที เพื่อเป็นมัดจำประกัน สำหรับข้อเรียกร้องในข้อ 4 และ 5 หรือถ้าไม่สามารถชำระ ก็ยอมให้รัฐบาลฝรั่งเศสเก็บภาษีในเมืองพระตะบองและเสียมราฐ

จากคำขาดที่รัฐบาลฝรั่งเศสยื่นให้แก่ไทยถึง 3 ครั้ง เพื่อให้ไทยจัดการภายใน 48 ชั่วโมงนั้น นอกจากจะเป็นความขมขื่นที่ฝรั่งเศสมอบให้แก่ชาวไทยที่จมลงในครั้งกระนั้นแล้วยังเป็นความขมขื่นที่ฝังลึกอยู่ในหัวใจของผู้เขียนซึ่งได้บรรยายเป็นคำซ้ำ ๆ กันในบทความดังกล่าวข้างต้นนี้

ศัตรูจริงของศาสนา ก็คือ พุทธศาสนิก ที่ไม่จริง พุทธศาสนิก ที่ไม่ได้ศึกษา ไม่รู้จักคำสอนของพระองค์ พุทธศาสนิก ที่หันมาใช้วิธีตอบรับขึ้นกับพระองค์ ด้วยการแสดงโพรยทานเอาหน้ากับคนทั้งหลาย และคิดว่าจะหลอกหลีกธรรมะ ยันยอคุณธรรมได้ พุทธศาสนิก ที่ปากกับใจไม่ตรงกัน พุทธศาสนิก ที่ดีลอคดาข้างทางลอคดาเส้น ทำเครื่องหลุมหลุมกับสิ่งไม่มีสาระ แต่ทอดทิ้งเมินเจยต่อหลักเมตตภาพราณี ...

(“ใครเป็นศัตรูของพระพุทธศาสนา” หน้า 5)

สุกิจ นิมมานเหมินท์ เน้นคำว่า “พุทธศาสนิก” มีความหมายเหมือนกันกับคำว่า “พุทธศาสนิกชน” หมายถึงบุคคล (ชน) ที่นับถือศาสนาพุทธมีพระพุทธเจ้าเป็นศาสดา ซึ่งผู้เขียนต้องการเน้นให้ผู้อ่านเห็นว่า ศัตรูที่แท้จริงของศาสนาพุทธคือ บุคคลที่ประกาศตนว่านับถือศาสนาพุทธ แต่มิได้ปฏิบัติตามหลักทางศาสนาพุทธ ไม่ศึกษาและไม่รู้จักคำสอนของพระพุทธองค์ ทั้งยังนำศาสนาเป็นเครื่องมือเพื่อการกระทำบางอย่างของตน

มีคนเขามักกล่าวว่า คนไทยเรานั้น แม่งออกได้เป็นสองจำพวก จำพวกที่หนึ่งนั้นเป็น
 ไรคอมเบียง ซึ่งทำให้มักคิดมักเห็นว่า ชาติดไทยเราเป็นชาติที่ดีที่สุด เก่งที่สุด เก่าแก่
ที่สุด เจริญที่สุด มีวัฒนธรรมสูงที่สุด และฉลาดที่สุด ในโลก แล้วคนจำพวกนี้มักเป็นคน
หัวดี หัวแข็ง และหัวเห็ด เสียด้วย ใครจะชี้แจงอธิบายเหตุผลอะไรให้ฟังสักปานใดก็
 มักไม่ยอมฟัง และไม่ยอมเชื่อไม่ว่าผู้อธิบายจะมีเหตุผลและหลักฐานดีสักเท่าใดก็ตาม

(“ไฉญากิมาร์ แม่ศรีของหวาน” หน้า 57)

จากข้อความดังกล่าวนี้ ผู้เขียนต้องการแสดงให้ผู้อ่านเห็นว่าคนไทยอีกประเภทหนึ่งที่เป็น
 ผู้มีความคิดเข้าข้างชาติดไทยของตน เพื่อไม่ยอมให้ใครเห็นว่าชาติดไทยด้อยกว่าชาติอื่น จึงคิดว่า
 ชาติดไทยนั้นจะต้องดีที่สุดในทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นไปในทางดีนั้นจะต้องยกย่องว่าเป็นที่สุดของสิ่งนั้น ๆ
 หรือยอดกว่าใครอื่นทั้งหมด ทั้งนี้เป็นเพราะบุคคลคนนั้นพยายามปกปิดมด้อยของชาติดตน ไม่ยอมรับ
 ความจริงว่า บางสิ่งบางอย่างไทยเรากียังไม่ดีที่สุดหรือยังไม่เจริญที่สุด และสุกถึง นิมนานเหมือนท์
 ยังได้เน้นให้ผู้อ่านเห็นว่า คนจำพวกนี้มักจะเป็นบุคคลที่หัวดี หัวแข็ง และหัวเห็ด ซึ่งหมายถึง
 บุคคลที่ดื้อรั้นอย่างที่สุด ผู้เขียนใช้คำ "... ที่สุด" เพื่อสื่อความหมายในความเป็นหนึ่งแต่แฝงเร้นไว้
 ด้วยทำนองประชดประชัน

พอฝรั่งเสสได้ญวน อังกฤษได้ปลายแหลมมลายู และพม่าภาคเหนือแล้วไทยเรากียเริ่มตัน
 ญกทะเล แต่การทะเลนั้นมิหลายสถาน ทะเลอย่างผู้ดีก็คือทะเลในที่ลับ กว่าจจะรู้สึกตัวก็โหว
 ไปแล้วดั่งนี้ก็มีหรือทะเลอย่างสัตว์ป่าที่ผู้ทะเลคำรามแล้วข่วนผู้ทะเลไปด้วยในตัว การทะเล
 อย่างผู้ดีนั้นแม้จะเจ็บอยู่บ้างผู้ทะเลก็มักลืมเลือนเสีย แต่การทะเลอย่างสัตว์ป่าเป็นการ
ทะเลอย่างเสียใจหรือหักหน้าซึ่งผู้ทะเลย่อมกำหนดจดจำจารึกตรึงตราไว้ในใจของตน
 อยู่ตราบชีวิต และเชื่อสาขายาไม เพราะเมื่อตนผู้ทะเลหมดหนทางแก้เผ็ดเอาคืนด้วย
 ประการใดก็ยังอดส่ำหามะพยายามสั่งสอนลูกหลานสืบทอดเป็นมรดกมิให้ลืมความ
 อยู่ติธรรมที่ตนได้รับ

(“เมื่อน้ำมาปลาทั้งหมด ครั้นน้ำลดมดกินปลา” หน้า 15)

" แทะ " หมายถึง การวิตรอนสิทธิต่าง ๆ ที่ไทยมีอยู่ และการรุกรานถือสิทธิยึดครองใน ที่ดินที่ไทยมีอำนาจอปกครองอยู่ ซึ่งสุกิจ นิมมานเหมินท์ ต้องการเน้นให้ผู้อ่านเห็นว่าไทยเราได้รับความอยุติธรรม ถูกรุกรานจากต่างชาติ และถูกวิตรอนสิทธิต่าง ๆ ของชาติไปจนหมดสิ้น จึงเหลือไว้เพียงความทรงจำ และความเจ็บช้ำใจอย่างที่สุดที่จะให้ลูกหลานไทยได้รับรู้ไว้มิลืมเลือน

จากตัวอย่างการใช้คำซ้ำดังกล่าวนี้ นอกจากจะเน้นความรู้สึก หักศกศติทางการเมือง และ ศาสนาของสุกิจ นิมมานเหมินท์ แล้ว ยังแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนเป็นผู้ที่รักชาติ เลื่อมใสศรัทธา อย่างแท้จริง และ มีความเจ็บแค้นใจในกรณีไทยเสียเปรียบต่างชาติ การใช้คำซ้ำเหล่านี้เป็นส่วน สร้างความน่าสนใจทางความหมายให้แก่บทความได้ดี และเพิ่มอรรถรสให้แก่ผู้อ่านอีกประการหนึ่ง ด้วย

นอกเหนือจากตัวอย่างคำซ้ำคำเดียวกันที่ยกมากล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีคำอีกมากที่ สุกิจ นิมมานเหมินท์ นำมาเขียนในบทความ ซึ่งได้รวบรวมมาพอสังเขปดังนี้

...ไว้ เล่น เมา... รัก บ้าง ...ก็ดี สิ่งไหน... เป็น ...เมือง

1.5.2 คำซ้ำเสียงตัวหน้า 2 คู่ คือ การใช้คำเหมือนกันของตัวหน้าทั้ง 2 คู่ แล้วนำคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันหรือตรงกันข้ามมาขยายคำหน้า เช่น เมืองนอกเมืองนา นาทิ้งน้าผม เป็นคังเป็นแคว เป็นตุเป็นตะ เป็นเรื่องเป็นราว หลายสิ่งหลายอย่าง อยากรู้อยาก เห็น เจ้าบทเจ้ากลอน ฯลฯ ดังตัวอย่างข้อความที่ใช้คำซ้ำเสียงตัวหน้า 2 คู่ ต่อไปนี้

เช่นเราทั้งรายงานของผู้ไป เมืองนอกเมืองนามานัน บางทีเราอ่านรายงานก็รู้สึก ว่าคูนาทิ้งน้าผม แต่ถ้ารายงานนั้นเป็นแต่เพียงบทความที่แปลมาจากรายงานของคนอื่น มาอีกทีหนึ่งเรื่องที่เขียนมาเป็นตุเป็นตะ เป็นเรื่องเป็นราวเป็นคังเป็นแคว ก็เข้าทำนอง ลอกกาดตำรา

(คนแช่หลิ เล่ม 1" หน้า 16)

จากตัวอย่างข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่า สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้นำ คำที่มีความหมายอย่างเดียวกันมาใช้โดยเพิ่มคำซ้ำเสียงตัวหน้า คำว่า นอก - นา, ทิ้ง - ทม, ตู - ตะ, ค้าง - แคว แต่ละคู่ต่างก็มีความหมายเหมือนกันเป็นคู่ ๆ ไป

รู้สึกว่าจะระหว่างเราทั้งสองนี้มีหลายสิ่งหลายอย่างที่เราคิด หรือเราชอบมักตรงกันเป็นส่วนใหญ่ และมีสิ่งหนึ่งในตัวคุณเสงี่ยม คงตระกูล ที่ข้าพเจ้ารู้สึกชอบมากเป็นพิเศษก็คือ คุณเสงี่ยม เป็นคนอยากรู้ อยากเห็นชอบอ่านหนังสือคำรับคำรา วรรณคดี และจดหมายเหตุต่าง ๆ มากมายนั่นเอง...นอกจากนี้คุณเสงี่ยมยังเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอนสามารถที่จะสาธยายข้อความอันเป็นวรรณคดี หรือสุภาษิตมาได้เป็น บท ๆ เป็นคั่ง เป็นแคว

(มิตรพลี แก้วคุณเสงี่ยม คงตระกูล" หน้า 227)

คำว่า "หลายสิ่งหลายอย่าง" เป็นคำที่มีความหมายเหมือนกันอยู่แล้ว คือ สิ่ง อย่าง แต่ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้นำมาแยกคู่กันโดยเพิ่มคำหน้า เป็นหลายสิ่งหลายอย่าง เพื่อเน้นความหมายให้หนักแน่นมากขึ้น และคำนี้คนทั่วไปมักนิยมใช้กันอยู่แล้ว

คำว่า "อยากรู้ อยากเห็น" นั้น เป็นคำที่ต้องใช้คู่กันคือรู้ เห็น แต่นำมาแยกเพิ่มคำหน้าเป็นอยากรู้ อยากเห็น ซึ่งเพิ่มน้ำหนักทางความหมายมากกว่า อยากรู้ หรืออยากเห็นเพียงอย่างเดียว

คำว่า "เจ้าบทเจ้ากลอน" หมายถึง คนที่นิยมหรือรักในการแต่งกลอน หรือคำประพันธ์ต่าง ๆ หรือมักจะนิยมพูดเป็นโคลงฉันท์กาพย์กลอน "เจ้าบทเจ้ากลอน" มาจากคำว่า "บทกลอน" นั้นเอง แต่นำมาเพิ่มคำหน้า เป็น เจ้าบทเจ้ากลอน

นอกจากคำซ้ำเสียงตัวหน้า 2 คู่ ที่ยกตัวอย่างมาแล้วนั้นยังมีคำเหล่านี้ก็เป็นจำนวนมากในบทความของสุกิจ นิธมานเหมินท์และผู้วิจัยพบว่า ผู้เขียนใช้คำประเภทนี้ในการเขียนบทความเป็นจำนวนถึง 361 คู่ นับว่าเป็นความจงใจที่ผู้เขียนต้องการใช้คำประเภทนี้เขียนเพื่อสื่อ และเน้นความหมายให้ผู้อ่านเข้าใจยิ่งขึ้น ดังจะได้ยกตัวอย่างคำซ้ำเสียงตัวหน้า 2 คู่ ไว้ดังนี้

เกาหัวเกาหู	การบ้านการเรียน
ข้างบ้านข้างเรือน	เข้าเจ้าเข้านาย
คลองปากคลองคอ	เคี้ยวหมากเคี้ยวพลู
จากบ้านจากช่อง	จะจจจะจำ
เงินถุงเงินถัง	ข้าวอกข้าวใจ
ได้เหรียญได้ตรา	ได้ลอกได้เลียน
ตัดอกตัดใจ	ตามบุญตามกรรม
ถูกเชือกถูกเจียน	ทางพระทางเจ้า

ฯลฯ

1.5.3: คำซ้ำเสียงตัวหลัง 2 คู่ คือการใช้คำหลังเหมือนกันทั้ง 2 คู่ แต่มีคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน หรือ ตรงข้ามกันอยู่ข้างหน้าคำซ้ำเสียงนั้นอีกที เช่น เรียนไปหัดไป พลิกง่ายผวนง่าย เป็ดมันป็ดมัน ฯลฯ ดังตัวอย่างข้อความที่ปรากฏคำซ้ำเสียงตัวหลัง 2 คู่ ต่อไปนี้

พวกที่อยู่ในสำนักคณะช่างก็คงสบายสักหน่อย เพราะเรียนไปหัดไปตนก็สามารถขยาย
สิ่งซึ่งตนทำขึ้นได้ ...

(ไซทิเก่าไซทิใหม่ ไซทิไหน ไซทิเรา" หน้า 125)

คำว่า "เรียนไปหัดไป" มีความหมายหนักแน่นขึ้นกว่าคำว่า "เรียน" หรือคำว่า "หัด" เพียงคำใดคำหนึ่ง เพราะจะให้ความหมายทั้งเรียนและทั้งฝึกหัดปฏิบัติไปด้วย

แต่หลิ้นมันอาจเป็นเพราะพลิกง่ายผวนง่าย เป็นหลิ่ยย้อนกลับกรรมัง

(คนแซ่หลิ เล่ม 1" หน้า 9)

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ต้องการชี้ให้เห็นว่าคำ " หลี " นี้มักจะนำมาพวนกันไปบนทาง ความหมายหยาบโสน คำว่า " หลีกง่ายพวนง่าย " จึงหมายถึง เล่นคำกลิ้งหน้ากลิ้งหลังสลับกัน ไปมา เพราะคำบางคำพวนเพียงครั้งเดียว แต่บางคำต้องพวนกลับไปมาหลายครั้ง จึงจะได้ ความหมายตามที่ผู้พูดหรือ ผู้เขียนต้องการ

จะงอยปากของฉันทกระທပိတမ်เหมือนกับใครเขารัวกรับดังแกร็บ แกร็บ แกร็บ จะโง
แบบพนักงานชาวที่เขาเปิดมันเปิดมันกัน ...

(ในตะกุ่ม" หน้า 505)

สุกิจ นิมมานเหมินท์ นับว่าเป็นผู้ที่ช่างสรรหาคำมาเปรียบกับอาการที่นกโง คำว่า "เปิดมันเปิดมัน" จึงเน้นให้เห็นภาพที่นกกำลังโง ว่าจะงอยปากของนกจะปิด ๆ เปิด ๆ ตลอด เวลา ผู้อ่านจะเกิดจินตนาการตามที่ผู้เขียนบรรยาย

การใช้คำซ้ำเสียงตัวหลังนี้ มีจำนวนเล็กน้อย ซึ่งจะได้รวบรวมมาไว้ดังนี้

เจ็บใจแค้นใจ	เดินกินรำกิน
วันดีคืนดี	พูดง่ายเขียนง่าย
เปิดมันเปิดมัน	แอบทำเร้นทำ
พูดยากเขียนยาก	ไหลมาเหมา

1.5.4 คำซ้ำเสียงตัวหน้า 3 คู่ คือการใช้คำหน้าเหมือนกันทั้ง 3 คู่ แล้วนำคำ ที่มีความหมายใกล้เคียงกันหรือตรงข้ามกันมาขยายคำหน้า เช่น ยากมันน้อยยากคงอยากมี ติดหัวติดหู ติดตา ฯลฯ ดังข้อความต่อไปนี้

ใครต่อใครที่อยากมันอยากคงอยากมีอำนาจไปนาน ๆ ...

(คนแซ่หลี่ เล่ม 1" หน้า 5)

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ใช้คำ " อยาจน้อยากคงอยากมี " เพื่อเสริมความหมายให้หนักแน่นยิ่งขึ้น คือ ใจรว ๆ ต่างต้องการที่จะมีอำนาจที่มั่นคงไปให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้

ข้าพเจ้าอ่านมากกว่าสามสิบมาแล้วก็ยังลืมไม่ได้จิตหัวติดหูติดตามาจนถึงทุกวันนี้
(คนแซ่หลี่ เล่ม 1 " หน้า 5)

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ต้องการเน้นให้ผู้อ่านเห็นว่า เรื่องที่เคยอ่านนั้นยังจำได้จริง ๆ อย่างไม่ลืมเลือน จำได้หมดและจำได้ดี จึงใช้คำว่า "จิตหัวติดหูติดตา" คือจำเนื้อเรื่องได้ จำภาพและได้ยินเสียงอยู่จนบัดนี้

คำซ้ำเสียงตัวหน้า 3 คู่ นี้ สุกิจ นิมมานเหมินท์ นำมาใช้เขียนบทความเป็นจำนวนเล็กน้อยเท่านั้น ทั้งนี้เพราะคำซ้ำเสียงตัวหน้า 3 คู่ เกิดจากการนำคำซ้ำเสียงตัวหน้า 2 คู่ มาเพิ่มหน้า หรือเพิ่มหลังอีก 1 คู่ และคำซ้ำเสียงตัวหน้า 2 คู่ บางข้อความไม่เอื้ออำนวยที่จะหาคำคู่เพิ่มเข้าไปจึงทำให้ การใช้คำซ้ำเสียงตัวหน้า 3 คู่ มีจำนวนน้อย เช่น

เข้าห่มเข้ารกเข้าพง	ร่วมหุร่วมหัวร่วมคิด
ตัวการตัวตั้งตัวตี	ลิ้มเสกลลิ้มบ้านลิ้มช่อง
ตัวเล็กตัวน้อยตัวสำคัญ	สมรักสมศักดิ์สมศรี
ทุกคนทุกเพศทุกวัย	เสียการเสียงานเสียเรื่อง
มาพูดมาขีตมาเขียน	อยากรู้อยากเห็นอยากคิด
ออกกรสออกชาตออกกลิ่น	

1.5.5 คำซ้ำเสียงตัวหน้า 4 คู่ คือ การใช้คำหน้าเหมือนกันทั้ง 4 คู่ แล้วนำคำที่มีความใกล้เคียงกัน หรือตรงข้ามกัน 2 คู่ มาขยาย ได้แก่คำว่าอรรณรส และเนื้อความมาเพิ่มคำหน้าเป็น "ได้อรรณรสได้เนื้อได้ความ" ในบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ มีคำซ้ำเสียงตัวหน้า 4 คู่ เช่น อดข้าวอดปลาอดน้ำอดท่า ทุกยุคทุกกับทุกกลัสปทุกสมัย ฯลฯ ซึ่งผู้เขียนได้นำมาเขียนดังนี้

โดยถูกฆ่าตาย เพราะการสงครามก็หลายแสนถูกจับเป็นทาส เป็นเชลยก็ไม่น้อยที่แตก-
หนีข้ามเขนเข้าป่าดงพงพี อดข้าวอดปลาอดน้ำอดท่า สิ้นหายตายจากก็สุดที่จะคณนาได้
(คนแะหลี่ เล่ม 1" หน้า 315)

การใช้คำว่า "อดข้าวอดปลาอดน้ำอดท่า" เน้นความหมายให้ชัดเจนขึ้น ให้ผู้อ่านได้รู้สึก
ว่าอดอยากจริง ๆ ไม่มีสิ่งที่จะช่วยทรงชีวิตให้อยู่ต่อไปได้ แม้แต่น้ำดื่มก็ไม่มีจะกลั้วท้อม

พวกกล้าสมัยกับพวกกล้าสมัย จึงเป็นของที่มี ทุกข์ทุกกับทุกกับทุกสมัย
(คนแะอื่น" หน้า 68)

สุกิจ นิธมานเหมินท์ ต้องการเน้นให้ผู้อ่านเห็นว่า คนที่กล้าสมัย ทันสมัย และคนที่กล้าสมัย
จะมีอยู่ตลอดไปครานานเท่านาน และเป็นธรรมดาของโลกด้วย จึงได้ใช้คำที่เกี่ยวกับเวลาอัน
แสนเนิ่นนานอย่างคำว่า "ยุค กับ กัลป์ และสมัย" ซึ่งไม่ใช่เวลาปี หรือสองปีเท่านั้น แต่นับเวลา
หลายสิบปีขึ้นไป จนชั่วอายุของจักรวาล คือ กับ กัลป์

คำซ้ำเสียงตัวหน้า 4 คู่ นี้ มีปรากฏอยู่ในบทความอีกจำนวนหนึ่ง ดังนี้

การรูกการรานการยัวการเข้า	กลางปากกลางดงกลางพงกลางทุ่ง
การบ้านการเรือนการหูกการใน	จักเจ็บจักปวดจักอับจักอ้าย
จุดยืนจุดยังจุดนั่งจุดนอน	ได้อรธได้รสได้เนื้อได้ความ
ถูกหูกถูกคาถูกอกถูกใจ	ปากเหยี่ยวปากกาปากแรงแรงปากमार
อยากรู้อยากเห็นอยากค้นอยากคว้า	

1.5.6 คำซ้ำที่มีคำตั้งเป็น 2 พยางค์ คำซ้ำก็จะมี 2 พยางค์ด้วยโดยที่พยางค์ต้น
จะซ้ำทั้งพยางค์ ส่วนพยางค์ท้ายซ้ำแต่พยัญชนะต้นกับตัวสะกดเท่านั้น เสียงสระจะต่างกัน ทั้งนี้เพื่อ
ความสะดวกในการออกเสียงนั่นเอง เช่น ประพิมประพาย กระเบียดกระเลียว กระหมัดกระแห้ว
 ฯลฯ

มีคนพูดว่าใครอยากเห็นท่านเจ้าพระยาท่านนี้ก็ลองดู คุณศิริ บุญนาค ที่ปรึกษานายก
รัฐมนตรีปัจจุบันนี้ ซึ่งเป็นเหลนของท่าน ก็คงจะเห็นประพิมประพายคล้ายกันบ้าง

(คนเข้อื่น" หน้า 57)

คำว่า "ประพิม ประพาย" หมายถึง ลักษณะหรือส่วนที่คล้ายกัน

สุกิจ นิธมานเหมินท์ ใช้คำซ้ำชนิดนี้ เพื่อต้องการเน้นความหมายของคำ และความ
ไพเราะในการอ่านด้วย ความหมายที่ผู้เขียนเน้นคือความมีส่วนที่ละม้ายคล้ายคลึงกันของบุคคล
2 คน คือ ท่านเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ และคุณศิริ บุญนาค

ท่านก็กระเบียดกระเสียรกระเหม็ดกระแหม่ หาเงินมาซื้อหนังสือเหล่านั้นทีละเล็ก
ทีละน้อย

(พระยาธูมานราชธนที่ข้าพเจ้ารู้จัก" หน้า 309)

คำว่า "กระเบียดกระเสียร" หมายถึง ใช้จ่ายอย่างจำกัด ส่วนคำว่า " กระเหม็ด
กระแหม่ " หมายถึง ใช้จ่ายอย่างระมัดระวัง

เมื่อสุกิจ นิธมานเหมินท์ นำคำซ้ำทั้ง 2 คู่ มาใช้ร่วมกันแบบนี้ ยังทำให้ผู้อ่านเข้าใจ
ในความหมายดังกล่าวมากขึ้นว่าเป็นการใช้จ่ายอย่างระมัดระวังมาก และใช้จ่ายอย่างมีขอบเขต
ทำให้ผู้อ่านรู้สึกถึงความเพียรที่จะอดออมเพื่อได้เงินมาซื้อหนังสือของบุคคลที่ถูกกล่าวถึง คือ พระยา
ธูมานราชธน

คำซ้ำที่มีคำตั้งและคำซ้ำเป็น 2 พยางค์นี้ มีใช้อยู่เป็นจำนวนมากในบทความของสุกิจ
นิธมานเหมินท์ ดังนี้

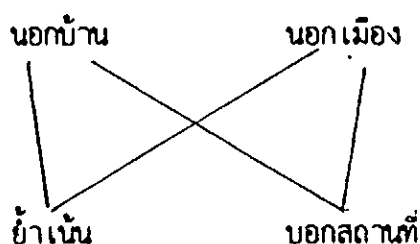
การจัดกระจาย	กระชดกระช้อย
ตะเกียบตะกาย	กระด้างกระเดื่อง
กระทบกระเทือน	บ่ารุงบ่าเรอ
บ่าเรอบ่ารุง	ประดับประดา

ฯลฯ

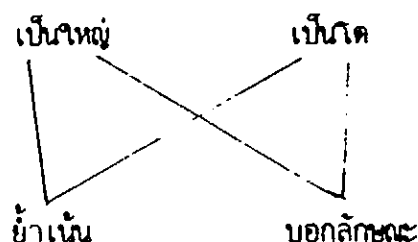
คำซ้ำทั้งหมดที่กล่าวมาไม่ว่าจะเป็นคำซ้ำ 2 คู่ 3 คู่ และ 4 คู่ ก็ตาม แสดงให้เห็นถึงลักษณะการเล่นคำแบบย้ำเน้นให้น้ำหนัก และเกิดภาพ ตลอดจนความรู้สึกด้วย คำซ้ำบางชนิดมีการเล่นสัมผัสพยัญชนะ และสระ จึงทำให้เกิดจังหวะ และลีลา ที่น่าฟังในการอ่าน จากการศึกษาและรวบรวมคำซ้ำ 2 คู่ และ 4 คู่ นี้ ทำให้สามารถเขียนเป็นแผนภูมิให้เห็นส่วนของการย้ำเน้น ความรู้สึก และภาพพจน์ของการใช้คำซ้ำได้ ส่วนคำซ้ำ 3 คู่ จะมีการใช้คำปนกันจึงไม่สามารถเขียนสรุปเป็นแผนภูมิได้

ลักษณะคำซ้ำเสียงหน้า 2 คู่

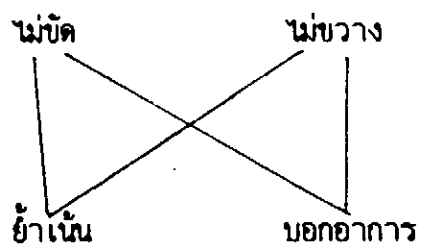
1. ลักษณะย้ำเน้น - บอกสถานที่

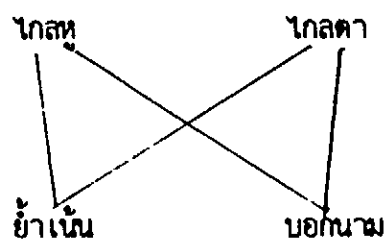
2. ลักษณะย้ำเน้น - บอกขนาด

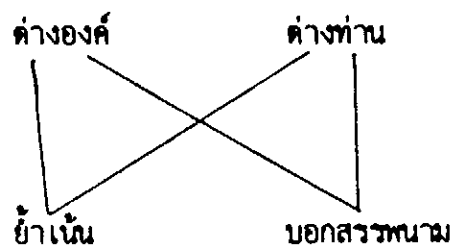
3. ลักษณะย้าเน้น - นอกอาการ

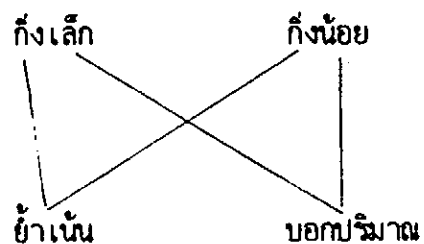
4. ลักษณะย้าเน้น - นอกนาม

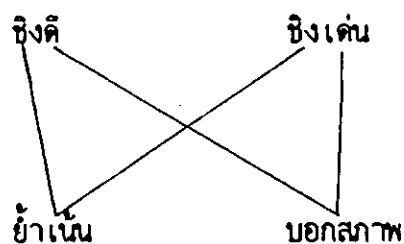
5. ลักษณะย้าเน้น - นอกสรรพนาม

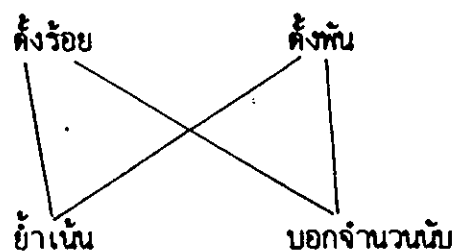
6. ลักษณะย้าเน้น - นอกปริมาณ

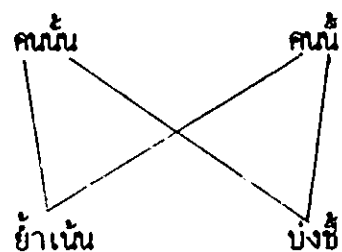
7. ลักษณะย้าเน้น - นอกสภาพ

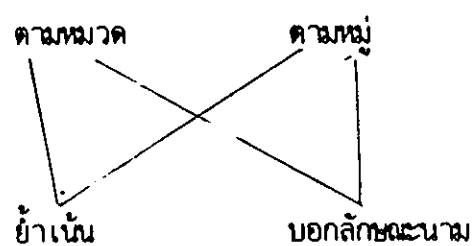
8. ลักษณะย้าเน้น - บอกจำนวนนับ

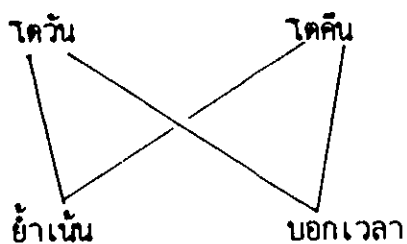
9. ลักษณะย้าเน้น - บ่งชี้

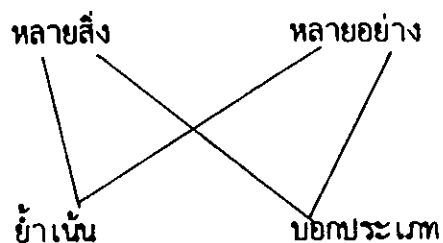
10. ลักษณะย้าเน้น - บอกลักษณะนาม

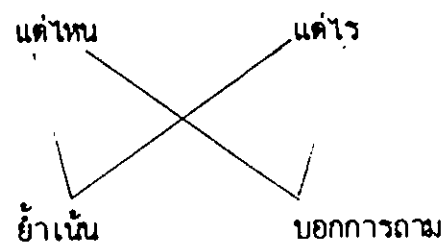
11. ลักษณะย้าเน้น - บอกเวลา

12. ลักษณะย้าเน้น - บอกประเภท

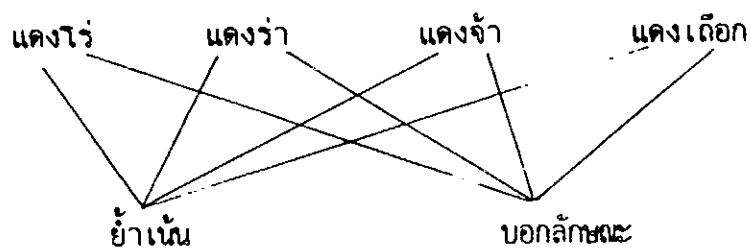

13. ลักษณะย้าเน้น - บอกการถาม

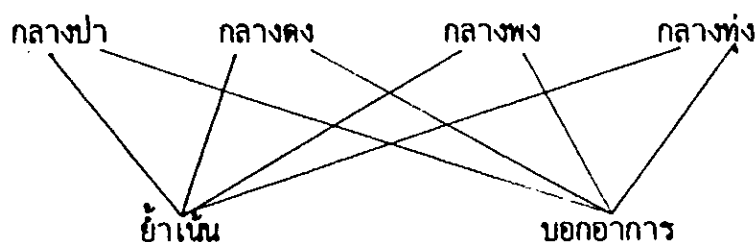

ลักษณะคำซ้ำ 4 คู่

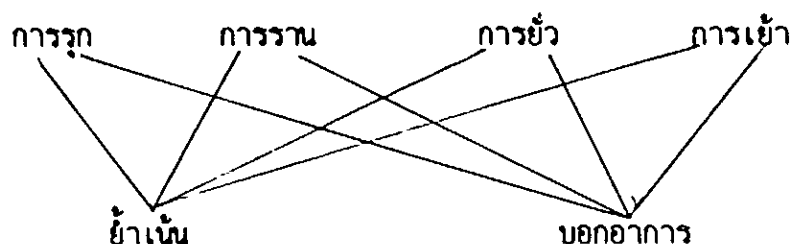
1. ลักษณะย้าเน้น - บอกลักษณะ

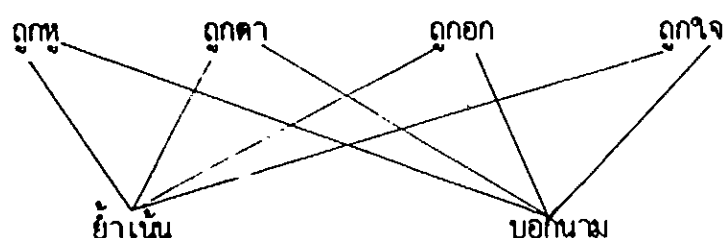
2. ลักษณะย้าเน้น - บอกสถานที่

3. ลักษณะย้าเน้น - บอกอาการ

4. ลักษณะย้าเน้น - บอกถาม

การศึกษาเรื่องการใช้คำลักษณะต่างจากบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์พบว่ามีการใช้คำจำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ 5 ประเภท คือ การใช้คำให้ตรงความหมาย การใช้คำได้เหมาะสม การใช้คำให้ชัดเจน การใช้คำให้มีน้ำหนัก และการใช้คำซ้ำ ซึ่งจากการศึกษารายละเอียดของแต่ละลักษณะให้ชัดเจนยิ่งขึ้นแล้ว จึงพบว่าเรื่องการใช้คำลักษณะต่าง ๆ นี้ สุกิจ นิธมานเหมินท์ เป็นผู้เขียนบทความที่มีการเลือกสรรคำเพื่อถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และข้อเท็จจริงได้ชัดเจนหนักแน่น และทำให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลิน เมื่อถึงตอนที่ต้องการเน้นหรือย้ำ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ก็จะใช้คำที่ย้าเน้นได้อย่างออกรส และเกิดความสนุกสนานกับคำที่นำมาย้ำเน้น เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความคิด ความรู้สึกคล้อยตามไปด้วย

1.6 การใช้คำซ้อน ได้แก่ การนำคำที่มีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันสองคู่มาซ้อนกัน และคำซ้อนนี้มักจะมีเสียงสัมผัสคล้องจองด้วย

สุกิจ นิรรมานเหม็นท์ นิยมนำคำซ้อนที่มีเสียงสัมผัสมาใช้ในการเขียนบทความมาก ทั้งนี้ เพราะคำซ้อนดังกล่าวจะช่วยเน้นความหมายให้ชัดเจนขึ้น และ ทำให้ด้อยคำเกิดความไพเราะ นอกจากนี้ยังสร้างความเป็นกันเองให้แก่ผู้อ่านได้อีกประการหนึ่งด้วย เช่น

ชาวบ้านร้านช่อง	พิโรธโกรธขี้	หักโหมโหมวัน
วัดกอกกม	เจ้าบ้านผ่านเมือง	รัตนทาเร็น
การพนันบันต้อ	ล้มหายตายจาก	แข่งชักหักกระดูก
หุ่ปาด่าเถื่อน	ถั่วยชมรมไห	ข้าเก่าเต่าเลี้ยง
แห้ววันขึ้นบ้าง	พิศวงงงงวย	าหน้อยย้อยยับ
เชิดชูเกียรติ	พิศวงสงกา	ขอกย่อนยอนอก
หลงละเมอเพ้อพก	สรรเสริญเย็นยอ	คอยแหย่เข้า
สวนสวรรค์บัวฟ้า	บุญหนักศักดิ์ใหญ่	แยบยลกสนัย
โชคเงินเงินไศล	มองมุสทุนเพิ่ม	กระโดดโลดเต้น

ตัวอย่างการใช้คำซ้อนดังกล่าวในบทความ

หอดอกโครคัสออกชาวบ้านร้านช่องก็มี เรื่องคุยกันอีกหักหน้อย

(ความคิดไม่เป็นสาระของผู้ไม่มีสาระ" หน้า 47)

เมื่อจะเกิดการหักโหมโหมวันกันขึ้นหน้าที่นั่งเช่นนี้ กอлакซื้อขุนนางผู้ใหญ่เกรงจะ
ขุนเคืองเหตุย ...

(คนแซ่หลี่ เล่ม 2" หน้า 300)

จึงนับว่าเป็นการผิดพลาดที่เหลียวลี้ของผู้ที่ยังไม่เจนจัดนิสัยกันมาก่อน ไม่มีข้อจะ
พิโรธโกรธขี้ไปถึงไหนกัน นอกจากจะหวังว่าเมื่อรู้จักกันดีขึ้นข้อบกพร่องทำนองนั้นก็
 หมดไปเอง

เพื่อจะได้รับพระเดชพระคุณกลับากหัว ไม่ถูกจับกุมหรือถูกรัตนาทาเร้นได้ง่าย

(“คนเขี่ย” หน้า 31, 148)

พอทางศาสนาจักรเสื่อมเนื่องจากการแตกแยกออกเป็นนิกายน้อยน้อยออกไป
 การปกครองก็หันกลับไปอยู่ในเงื้อมมือกษัตริย์บ้าง

(“ความผิดแบบวิไลดา” หน้า 160)

เมื่อมีสองสำนักเกิดขึ้นในจังหวัดเดียวกัน ต่างฝ่ายต่างก็พยายามจะเลื่อนฐานะของตน
 ำให้ถึงขั้นมหาวิทยาลัยโดยมาคอยเบียดเบียนเกิดขึ้นซึ่งกันและกันเสียแล้ว

(“ไซท์เก่า ไซท์ใหม่ ไซท์ไหน ไซท์เรา” หน้า 135)

จากลักษณะการนำคำซ้อนมาใช้เขียนบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์นั้น พบว่ามีลักษณะ
 สัมผัสสระระหว่างคำซ้อน 2 คู่ ดังนี้

ล้มหายตายจาก

 พิศวงงงวย

บุณหนักศักดิ์ใหญ่

 กระโดดโลดเต้น

1.7 การต่อคำให้สัมผัสคล้องจองกัน ได้แก่การนำคำมาขยายความให้ยืดยาวออกไป
 และมีเสียงสัมผัสคล้องจองรับกันไปตลอด

เมื่อผู้วิจัยศึกษาการใช้คำลักษณะดังกล่าวนี้แล้ว พบว่า สุกิจ นิธมานเหมินท์ นิยมใช้การ
 ต่อคำให้ยืดยาวมีเสียงสัมผัสคล้องจองรับกัน ทำให้มีจังหวะและเกิดความเพลิดเพลินในถ้อยคำ สร้าง
 บรรยากาศที่สนุกสนานแก่ผู้อ่าน ซึ่งเป็นกลวิธีในการสร้างอารมณ์หรือ ความรู้สึกให้แก่ผู้อ่านได้ดี
 อีกลักษณะหนึ่ง และบางครั้งช่วยเน้นให้ความหมายหนักแน่นเด่นชัดยิ่งขึ้น เช่น

เคราะห์กรรมล้าบากยากแค้น
 โฉมโฉนเจียวเกรี้ยวกราด
 อรชรอันแอ้น หล่อเหลาเกลาเกลี้ยง
 พระเนรเณดุดองแตกพ่ายกระจายไป
 เดินลัดคัตทุ่งมุ่งไปบ้าน
 ถนนกล่อมเกลี้ยง เลี้ยวอยู่บนเหยาเฝ้าแต่เรือน
 เติบใหญ่ไวว่องเป็นย่องแซง
 กเลวราทราภอุศ
 ต้นยางสูงระหงในไพรพฤกษ์
 ผูกขานาพาคาศหาเวร
 กษัตริย์บัดคดียวงศหงศ์พันธุ์สัณเดหว่า
 เจ็บใจนิด ๆ น้อยจิตหน่อย ๆ
 บำรุงบำเรอเปรอปรงให้มึนหน้าสำราญ
 ออมอ่อนผ่อนภัยคลายแรง
 สืบความยาวสาวความยืด
 รื่นเร้งบันเทิงอาณน
 ที่ป่วยก็หายที่หน่ายก็รักที่หนักก็เบาที่เอาก็สำเร็จ
 เข้าชุมเข้าดงกระทกรวกเข้าป่าทองหลางหนามเหนียวเกี่ยวหัวหมูแทนบานเลย
 ไพรเราะเพราะพริ้ง สะบั้งสะบัก และหวานหูไม่รู้หาย
 ไบกสะบัดหัตพระพายให้โชยเลยไป

ตัวอย่างคำการต่อคำให้สัมผัสคล้องจองกัน ที่ยกมานี้มีปรากฏเป็นข้อความ ดังต่อไปนี้

ถึงกับมีกลอนและภาพแสดงถึงความดุร้ายเหี้ยมโหดของชาวเบลเยียมที่แสดงต่อชนชาติ

ที่มี เคราะห์กรรมล้าบากยากแค้น ได้บงกชวิสัยของพระเจ้าเลียวโปลด์ที่ 2 ...

(“ความผิดแบบวิสันดา” หน้า 159)

ส่วนสุพรรณิภา หรือที่แถวแหลมมลายูเขาเรียกกันว่า Buttercup tree ที่บ้านแล้ว
เรือเหลืองเรือรองเป็นทองใบทั้งคันก็ว่าได้

(วิจารณ์สิบกรของ พ.ณ ประมวลมารค" หน้า 49)

มองสิเออร์ โอบาเรต์ ผู้นี้เป็นคนเจ้าโทโส มักโมโหจนเจี้ยวเกรี้ยวกราด ยิ่งนัก
 ("เมื่อน้ำมาปลาทั้งหมด ครั้นน้ำลดหมดกินปลา" หน้า 7)

เขาก็จะคว้าเอาแผ่นผ้าออกมาไล่แบบหวดซ้ายป่ายขวาอุตุลุด ด้วยกำลังฤทธิ์บุญกระบี่ศรี
ทำเอาพระเณรต้องแตกพ่ายกระเจาไป

(ในกระเรียน" หน้า 452)

ขณะที่ฉันเดินลัดคดมุ่งไปบ้าน วันนั้นมีหมอกสีเทาปนเหลืองอย่างเขาเรียกกันว่า
 'ซูปถั่ว' (Pea Soup) ตกหนามาก

(“ความคิดไม่เป็นสาระของผู้ไม่มีสาระ” หน้า 43)

แม้แต่ลูกหลานเองก็ถูกถนนกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงอยู่ บนैयाฝ้าแต่เรือน ไม่ค่อยรู้จัก
 ธรรมชาติแม้แต่ในอินเดียเท่าใดนัก พอจะเริ่มเติบโตใหญ่ไว้ว่องเป็นย่องแซง พอก็เลยส่ง
 ไปเรียน ...

(คนแซ่หลี่ เล่ม 1" หน้า 2)

กำลังพูดถึงนกสามะปากษิตี ๑ เกิดเข้าพุ่มเข้าดงกระทกรกวกเข้าป่าทองหลางหนาม
เหนียวเกี่ยวหัวหู แทะบานเลย

(ผ่านพิภพลีลา" หน้า 121)

... ยังหลงระเริงว่าตนยังเป็นบัณฑิตการเวก อติเรกเรื่องฤทธิ์ทุกทิศา ...

(“คนแซ่ฮั่น” หน้า 43)

ครั้งนี้ถึงเกณฑ์คราวบุญมาวาสนาช่วย ที่ป่วยก็หายที่หนายก็รักที่หนักก็เบาที่เอาก็สำเร็จ ...

(“ผ่านภพพิลา” หน้า 53)

เมื่อศึกษาแล้วจะสังเกตเห็นว่าการต่อคำให้สัมผัสคล้องจองกันของ สุกิจ นิมมานเหมินท์ มีจำนวนมากและมีทั้งลักษณะสัมผัสสระ และ สัมผัสพยัญชนะซึ่งทำให้ผู้อ่านรู้สึกสนุกไปกับถ้อยคำและจังหวะที่เกิดขึ้น กล่าวได้ว่าเป็นลักษณะการเขียนอีกลักษณะหนึ่งของท่าน เพราะว่าลักษณะการต่อคำให้สัมผัสคล้องจองนี้ ปรากฏอยู่ในบทความเกือบทุกเรื่อง

1.8 ลักษณะสำนวนภาษาที่คล้ายคลึงกับเรื่องสามก๊ก เป็นสำนวนภาษาที่แปลจากเรื่องราวที่เป็นภาษาจีน ภาษาที่ใช้ในการแปลจึงมีความงดงาม ไพเราะ และประณีต ต่างจากภาษาที่ใช้พูดหรือเขียนกันโดยทั่วไป สุกิจ นิมมานเหมินท์ แปล บทความยาวเรื่อง “คนแซ่ฮั่น” เป็นภาษาไทยที่มีลักษณะการใช้ภาษาเหมือนกับเรื่องสามก๊ก และวรรณกรรมอื่น ๆ ที่แปลมาจากเรื่องที่เป็นภาษาจีน ผู้เขียนมีความพิถีพิถันและละเอียดลออในการเลือกสรรภาษาเพื่อการแปลโดยเฉพาะ นับเป็นความสามารถเฉพาะตัวของผู้เขียนนอกเหนือจากการเขียนบทความด้วยภาษาธรรมดาที่ใช้กันทั่วไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หลิ่วไต้แป๊ะได้ยินก๊นังเสีย ครั้นรุ่งขึ้นเวลาเช้า ห้อติเจียงไปเผ่ากราบทูลว่า ข้าพเจ้ามีเพื่อนคนหนึ่ง แซ่หลิ่ว ชื่อไต้แป๊ะชาวเมืองไซจอก รู้จักหนังสือหลายอย่างแลมีสติปัญญามาก แลหนังสือนี้ก็ว่ารู้อยู่ ขอนให้พระองค์มีรับสั่งให้หาเข้ามาเอาหนังสือนี้ให้ดูเถิด พระเจ้าเหียนจงเมงตี้ จึงรับสั่งให้หาหลิ่วไต้แป๊ะเข้ามาเผ่า หลิ่วไต้แป๊ะพูดกับผู้รับสั่งว่า ข้าพเจ้าเป็นคนอยู่บ้านเมืองไกล รู้จักหนังสือแลสติปัญญาน้อย หนังสือข้าพเจ้าไม่เลือกเสียไม่สมควรที่จะให้ขุนนางทั้งปวง ดูอย่างไรรจึงมีรับสั่งให้ข้าพเจ้าไปเผ่า ข้าพเจ้าไม่

อาจที่จะรับคำสั่งได้ คนซึกก็เอาคำที่หลิไท้แป๊ะพูดนั้นเข้าไปพูดห้อยติเจียงบันทูลขึ้นอีกว่า
ข้าพเจ้ารู้ว่าคนนั้นลือดีกว่าคนทั้งเมือง และด้วยคำที่ว่ากล่าวในหนังสือนั้นแข็งแรง ...

(คนแซ่หลิ เล่ม 2 หน้า 260)

จากตัวอย่างที่ยกมานี้ เป็นข้อความที่ห้อยติเจียงขุนนางได้กราบทูลพระเจ้าเหียนจงเมงตี้ให้เรียกหลิไท้แป๊ะ เข้ามาเฝ้าเพื่อให้ช่วยงานราชการเรื่องราวสาส์นที่เจ้าเมืองบวคใช้ก็กล่งมาถวาย แต่หลิไท้แป๊ะกล่าวอย่างด้อมดั่วว่า ตนมีความรู้น้อยไม่สมควรที่จะเข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดิน เมื่อความทราบถึงพระเจ้าเหียนจงเมงตี้แล้ว ห้อยติเจียงซึ่งอยู่ในที่นั้น จึงรับรองว่าหลิไท้แป๊ะเป็นผู้มีความรู้ดีกว่าคนทั้งเมือง เมื่อพิจารณาภาษาที่ใช้ในการเขียนบทความดังกล่าวนี้แล้ว จะเห็นว่า สุกิจ นิมนานเหมินท์มีความตั้งใจ และบรรจงแปลออกมาด้วยความประณีต มีความถนัดในภาษาที่แปลอย่างยิ่ง ดังนั้นจึงทำให้มีความสม่ำเสมอเกี่ยวกับการใช้ภาษาในการแปลตลอดทั้งเรื่อง และสามารถมาเป็นแบบอย่างในการแปลเรื่องราวต่าง ๆ จากภาษาจีนได้อีกด้วย

2. ระดับภาษา

ภาษาที่ใช้เขียนบทความของสุกิจ นิมนานเหมินท์ มี 3 ระดับ คือ ภาษาปาก ภาษาถึงแบบแผน และภาษาแบบแผน ซึ่งจะยกมาอธิบายตามลำดับดังนี้

2.1 ภาษาปาก เป็นภาษาที่สุกิจ นิมนานเหมินท์ ใช้เขียนบทความเมื่อต้องการเล่าเรื่องให้ผู้อ่านได้รับรู้ หรือแสดงความคิดเห็นส่วนตัวที่มีต่อเรื่องต่าง ๆ และมีความประสงค์ที่จะแสดงบรรยายากาของเรื่องให้สมจริงเหมาะกับเรื่องที่เขียน ภาษาที่ใช้ในการเขียนพบว่ามีภาษาปากเป็นจำนวนมากที่สุด ถึงแม้ว่าบางเรื่องเป็นเรื่องทางประวัติศาสตร์ก็ตาม บางตอนผู้เขียนได้สอดแทรกภาษาปากคละเคล้าอยู่ด้วยเสมอไป และในตอนที่ใช้ภาษาปากเขียนมักจะเป็นตอนที่สุกิจ นิมนานเหมินท์ แสดงความคิดเห็นส่วนตัวลงไปด้วย การเขียนบทความของ สุกิจ นิมนานเหมินท์ จึงเป็นการเขียนที่ใช้ภาษาปนกันทั้ง 3 ระดับ คือ ภาษาปาก ภาษาถึงแบบแผน และภาษาแบบแผน อนึ่ง การใช้ภาษาปากในการเขียนบทความของผู้เขียนนี้ประกอบด้วยการใช้ คำปาก คำสแลง คำหยาบ คำภาษาถิ่น และคำผวน ดังที่จะอธิบายถึงการใช้คำในแต่ละประเภทดังนี้

2.1.1 คำปาก หรือ คำตลาด เป็นคำที่ใช้พูดกันในกลุ่มคนธรรมดาสามัญทั่วไป โดยมีได้คำนึงถึงความถูกต้องและเหมาะสมหรือมิได้คำนึงถึงความเป็นแบบแผนและพิธีการใด ๆ ซึ่งสุกจิ นิธมานเหมินท์ นิยมนำมาใช้เขียนบทความมาก เช่น

เหม็นใจสู้เยื่อเคยน้าเคยไม่ได้อีกเหมือนกัน	อุดริแปลกพิลึก
ผิคนุษย์มณา	ตัวเล็ก ๆ
เค้เก้	วัดวาอาราม
ชาวบ้านร้านตลาด	ลูกน้อง
รกดทหนพู	พอจะดังเข้าหา
ก็ตึงเอาเข้าใบ	ก็เดินแนวเข้าหาฝรั่งดิก
พูดกันติดปากว่าอะไรต่ออะไรลากเข้าวัดกันหมด	ก็เกิดขึ้นมาอย่างกับเห็ดหน้าฝน
ภาษาแบกตกอับ ภาษาฝรั่งกำลังออกหน้าออกตา	ทั้งดุ้นก็ยั้งนับว่าดี, หืม
ฯลฯ	

คำภาษาปากดังกล่าวจะมีปรากฏอยู่ในบทความดังนี้

ผักบุ้งนั้นไม่เพราะเหมือนผักทอดยอด ปลาสลิดไม่งามแงะเหมือนปลาใบไม้ กระป๋องปลา
เหม็นใจสู้เยื่อเคยน้าเคยไม่ได้อีกเหมือนกัน

(คนแซ่ฮั่น หน้า 50)

ในการใช้คำภาษาปากจากตัวอย่างข้างต้นนี้ เช่น "งามแงะ" และ "เหม็นใจสู้เยื่อเคยน้าเคยไม่ได้อีกเหมือนกัน" สุกจิ นิธมานเหมินท์ ใช้ภาษาปากเช่นนี้เป็นวิธีการเพิ่มอรรถรสให้กับผู้อ่านคือ ใช้คำคล้องจองว่า "งามแงะ" หากเราใช้ว่า "เพราะ" แทน ก็จะไม่สร้างความสนุกสนานน้อยคำมากนัก และใช้คำที่ให้ความรู้สึกทางประสาทสัมผัส โดยใช้คำว่า "เหม็นใจ" ทำให้รู้สึกมีกลิ่นเหม็นรุนแรง

การแต่งตั้งนายพลซึ่งจะหาอะไรในโลกที่จะอฺริแปลกพิลึกเหลือเชื่อ ในประวัติศาสตร์
มนุษยชาติไม่มีอีกแล้ว... นายพลแห่งกองทัพจีนสมัยนั้นมีประมาณมากมายสักเพียงไหนและ
มีสภาพผิคนุษย์มะนาแค่ไหน

(คนแซ่หลี่ เล่ม 1" หน้า 122)

ข้อความดังกล่าวข้างต้นนี้ หากสุกจิ นิธมานเหมินท์ จะใช้คำว่า "แปลก" แทนก็ได้ แต่
ไม่ช่วยสร้างความรู้สึกสนุกสนานให้กับผู้อ่านเท่ากับการใช้คำที่มีความหมายเหมือนกันซ้อน ๆ กันเช่น
"อฺริแปลกพิลึกเหลือเชื่อ" ทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่ แปลกพิศดารมากที่สุด

ส่วนคำว่า "มนุษย์มะนา" นั้นหมายถึง "มนุษย์ทั่วไป" แต่ที่ต้องให้ออกเสียงต่อคำยืดยาว
ออกไปนั้น เป็นวิธีการสร้างความเพลิดเพลินในการอ่าน และสร้างความเป็นกันเองให้กับผู้อ่าน
ด้วยทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนกับว่า ตนได้ฟัง สุกจิ นิธมานเหมินท์ เล่าให้ฟังในขณะนั้น

ฉะนั้นเมื่อศาลโลกพิจารณาคดี เขาพระวิหาร ไทยเราจึงต้องเค้เก้ลงมาถึง ๆ ที่เรา
มีหน้าที่เลื่องชื่อลือชาเป็นหลายท่าน

(คนแซ่ฮั่น" หน้า 56)

คำว่า "เค้เก้" เป็นภาษาปาก หรือ ภาษาที่คนทั่วไปมักใช้พูดกันอยู่เสมอ ในข้อความนี้
สุกจิ นิธมานเหมินท์ ใช้เพื่อต้องการให้มีความหมายว่า "พ่ายแพ้" แต่ที่ใช้ "เค้เก้" นั้นเป็นการ
ให้ความรู้สึกแก่ผู้อ่านว่า ฝ่ายไทยเราหมดหวัง หรือสิ้นหวังที่จะได้เป็นเจ้าของเขાพระวิหารอีกต่อไป

สมัยก่อนวัดวาอาราม เป็นศูนย์กลางของการศึกษา เพราะฉะนั้นพวกพระ และพวกลูกศิษย์
วัดจึงเป็นผู้ชำนาญภาษารู้ดีกว่าพวกชาวบ้านร้านค้าต่อมาเมื่อได้รับความรู้ทางภาษาบาลี
แตกฉานแล้วพวกลูกศิษย์วัดเหล่านั้นต่างก็พยายามดึงภาษาไทยเข้าไปเป็นลูกน้องภาษาบาลี
กราย ๆ ตัวสะกดการันต์ก็ชักวิถิดารและรกดาหนาหู้ขึ้น ทุก ๆ คำที่พอจะดึงเข้าหาภาษาบาลี
สันสกฤตได้ก็ดึงเอาเข้าไปจนเป็นที่พูดกันติดปากว่าอะไรต่ออะไรลากเข้าวัดกันหมดมาสมัยนี้

ภาษาแบกตกอับ ภาษาฝรั่งกำลังออกหน้าออกตา ภาษาไทยก็เดินแนวเข้าหาฝรั่งดิ๊ก คำว่า ถูกเชิญ ถูกตั้ง ถูกไหว้ ฯลฯ ก็เกิดขึ้นมาอย่างกับเห็ดหน้าฝน ยิ่งแปลงสำนวนฝรั่งมาเป็นภาษาไทยทั้งดุ้นก็ยังนับว่าดี ยิ่งใครเขาไม่ตั้งใจก็ยังเห็นเขาที่มึนเขาโง่งไปหมด ...

(“ดาวเดือนเลื่อนลับลัดนัก” สุริยันเยี่ยมยอดบรรพชา” หน้า 155 - 156)

จากตัวอย่างข้างต้นนี้เป็นข้อความจากบทความเรื่อง “ดาวเดือนเลื่อนลับลัดนัก สุริยันเยี่ยมยอดบรรพชา” ที่แสดงให้เห็นถึงการเขียนบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ ที่เขียนด้วยการใช้ภาษาปากคละคล้าไปตลอด และเป็นวิธีการเขียนที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกเป็นกันเองเหมือนกับมีผู้มาเล่าให้ฟังด้วยภาษาปากที่ง่ายแก่การเข้าใจ จึงเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่ง ที่ทำให้ผู้สนใจอ่านบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ กันมาก

2.1.2 คำสแลง เป็นคำที่ใช้ในหมู่มนุษย์คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง มักจะได้รับความนิยมเป็นครั้งคราวแล้วก็เลิกใช้กันไปในอันน้อยคำที่จะอยู่คงทน ถือกันว่าเป็นคำที่ไม่สุภาพนัก เนื่องจากบทความของ สุกิจ นิมมานเหมินท์ เป็นบทความที่เขียนลงหนังสือพิมพ์หรือวารสารต่าง ๆ เป็นประจำ เพราะฉะนั้นการใช้ถ้อยคำจึงจำเป็นต้องใช้คำประเภทนี้ในการเขียนด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่านตามยุคสมัย และเพื่อสร้างบรรยากาศความสนุกเพลิดเพลินให้แก่ผู้อ่านในขณะที่อ่านบทความเหล่านั้น คำสแลงที่ปรากฏในบทความของ สุกิจ นิมมานเหมินท์ มีดังนี้

เขม็อบ	เลิคนันเตา
สะดวกโยธิน	โจ่งควี้ม
ปล่อยาโข่ง	โคโนเสาร
เก๋ากี้ส์	นิวแซนด์
สวาปาม	

คำแสดงจากตัวอย่างดังกล่าว มีปรากฏใช้เขียนในบทความของ สุกิจ นิมมานเหมินท์

เช่น

เพราะคนธรรมดาถ้าปล่อยป้้งออกมาย่อมจะมีผู้เต็มใจยกให้มากกว่านิสิตของมหาวิทยาลัยซึ่งคนหนุ่มมากย่อมจะเพ่งเล็ง หรือคาดหมายว่าเป็นผู้ควรจะรู้ดีแล้ว การปล่อยป้้ง อย่างโจ่งครึมในการแปลนั้น มักเกิดขึ้นในเมื่อผู้แปลพยายามจะแปลเรื่องที่ตนไม่รู้จักหรือไม่เข้าใจ ข้าพเจ้าจำได้ว่าเมื่อครั้งหนึ่งเรื่อง 'ช้าง' กำลังฉายอยู่ในกรุงลอนดอน มีนักวิจารณ์หรือวิพากษ์หรือวิจ หรือวิอะไรต่อวิอะไรเทือกนั้นแหละ เห็นตอนที่ชาวปากำลังจับเหยี่ยวตัวหนึ่งที่กำลังจะหล่นน้ำ นักวิจารณ์ผู้นั้นเลยเขียนลงไป ปังเบ้อเรื่อว่า ชีวิตของชาวบ้านนอกแถบเหนือของประเทศไทยเต็มไปด้วยจระเข้สลอนไปหมด ! (Teeming with Crocodiles !)

(การบูรบอร์เนียว" หน้า 179 - 180)

" ปล่อยป้้ง " หมายถึง แสดงความไม่รู้ ไม่เข้าใจ ออกมา

" โจ่งครึม " หมายถึง แสดงอย่างเปิดเผย อย่างโจ่งแจ้ง

สำหรับตัวข้าพเจ้าเองนั้น โดยที่เจียมตัวว่ามีชกวิ และไม่เคยเป็นนักวิจารณ์ใครนอกจากตนเองแล้วก็ใครจะเรียนท่านผู้อ่านเสียแต่แรกเริ่มว่า อันบทวิจิด ๆ นั้นถึงจะมีโครงชมเชยว่าวิเศษเลิศมันเตาไปแค่ไหนก็ตาม แต่เมื่อเราอ่านบทอ่านทวนตั้งสิบครั้ง ยี่สิบครั้งก็หาได้เกิดการสะเทือนหัวใจทางจิตตาคมย์ เราก็น่าจะถือได้ว่า สำหรับเราบทกวีนั้นไม่ได้ความ ...

(วิจารณ์ 'สิบกวี' ของ พ.ณ ประมวลมารค" หน้า 45)

" เลิศมันเตา " หมายถึง ดีเลิศ

...แต่พอนั้นจะรู้สึกถึงความประมาทเป็นทางแห่งความตาย เจ้าปลาช่อนซึ่งตัวใหญ่นาคน่องของข้าพเจ้าก็ถูกปากอันยาวใหญ่คาบขึ้นไปสับัดจนตายแล้วขยอกเข้าไป และก็

ไม่ปรากฏว่ามีชิ้นส่วนอาหารใด ๆ ที่จะหลุดเข้าไปในในถุงเหนียวของมันเลย ไม่ว่ามันจะ สวาปามอาหารชิ้นใดสักเท่าใดลงไปก็ตาม "

(ตะกุ่ม - ตะกุ่มหรือกระสาหัวเหม่ง" หน้า 510)

" สวาปาม " หมายถึง กินอย่างฉุฉาม หรือกินอย่างรีบร้อน

... รู้สึกว่าเรื่องทรัพย์สินสมบัติอันอาจมีส่วนจากที่ถูกล่าว่าเหมือบจากเมืองไทยไปบ้าง ก็ได้ ...

(คนเข่งอื่น" หน้า 62)

" เหมือบ " หมายถึง โกง

สมัยนี้เขาเหยียดเอาว่าแบบน้ำเน่าแบบโคโนเสาร์เดาล้านปีอะไรนั้น... แต่นั่นแหละมันเป็นความคิดของคน บางทีก็ล้ำสมัย บางทีก็ล้ำสมัย และสงครามพวกล้ำสมัยกับพวกล้ำสมัยจึงเป็นของที่มีทุกยุคทุกกับทุกก็สลับทุกสมัย นาน ๆ ไปคนก็ลืม คนที่เรียกเขาว่า โคโนเสาร์ ก็จะต้องถูกลูกหลานของคนเรียกคนนั้นแหละว่าเป็นโคโนเสาร์อีกต่อ ...

(คนเข่งอื่น" หน้า 68)

" โคโนเสาร์, โคโนเสาร์เดาล้านปี " หมายถึง ล้าสมัย

คำว่า Policy ท่านว่า วโรบาย ส่วนกรมหมื่นราธิปฯ ท่านใช้ 'นโยบาย' ถูกต้องตามสมัยกว่าคำสมัยนี้มักใช้ว่า กุศโลบายกันเหมือนกัน คณะรัฐมนตรีอย่างที่เราเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Cabinet นั้นของท่านเจ้าพระยาภาศา พังแล้วออกจะพิลึกกึกกือแต่จะแก้ก๊กด้วยหรือเปล่าไม่ทราบ ...

(คนเข่งอื่น" หน้า 71)

" เก๋ากี้ส์ " หมายถึง เก๋แก่, ตั้งเดิม, โบราณ

นอกจากนี้ก็ใช้คำพ้องแทนที่ทำหน้าที่เป็นสระผสมกันไป ๑ มา ๑ แฉมมีบีคิมจุตบอกร
วรรณยุกต์ระดับเสียงไว้เสร็จสะดวกโยธินไปเลย

(คนแซ่อื่น " หน้า 33)

" สะดวกโยธิน " หมายถึง สะดวกสบาย, ง่ายดาย

2.1.3 คำหยาบหรือคำต่ำ เป็นคำที่มีวัฒนธรรมและการศึกษาไม่เคร่งจะใช้กัน
ผู้ใดใช้เข้าก็จะต้องถูกตำหนิว่าเป็นคนชั้นต่ำหรือไร้ความคิด คำพวกนี้ได้แก่คำต่ำ และคำสบดสาบาน
ต่าง ๆ ในบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ มีคำเหล่านี้ปะปนอยู่บ้างไม่มากนัก แต่มีความกลมกลืน
ไปกับเนื้อเรื่องได้ดี เพราะเป็นบทความที่ผู้เขียนต้องการความเป็นกันเองความสมจริงในบรรยากาศ
ทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่าเป็นการสนทนากันระหว่างบุคคลในขณะนั้น ดังนั้นการใช้ถ้อยคำด้วยคำหยาบนี้จึง
เป็นไปตามบรรยากาศในเรื่อง คำหยาบที่ปรากฏในบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ มีดังนี้

สาระเลว	ฉิบหาย
อีคนสองผิว	กระสือคอมहां
ตายโหง	โง่บัดขบ
แปดสาแหรก	ขึ้นสวะ ๆ

คำหยาบหรือคำต่ำที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้นนี้มีปะปนอยู่ในบทความดังนี้

... ที่ร้ายยิ่งกว่านั้นคือสัญญาที่ทำกับประเทศหนึ่งแล้วประเทศอื่น ๆ คอยตีกินเอาโดย
อ้างอิงหลักที่เรียกกันเพราะ ๆ ว่า Most favoured treatment ซึ่งถ้าจะพูดกันอย่าง
กว้างขวาง ก็ว่า แรงคอยกิน หรือ กระสือคอมहांนั่นเอง ...

(เมื่อนำมาแปลกลับมด ครั้นน้ำลตมคกินปลา" หน้า 12)

คำว่า " แร้งคอยกิน " หรือ " กระสือคอยห่า " มาจากคำภาษาอังกฤษว่า " Most favoured treatment " เป็นคำบริภาษประเทศอื่น ๆ ที่คอยหาโอกาสแสวงหาผลประโยชน์จากอีกประเทศหนึ่งที่เปิดโอกาสให้บางประเทศติดต่อทำสัญญากับระหว่างประเทศ ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพและรู้สึกหวาดกลัวกับประเทศต่าง ๆ ที่มารุมล้อมจ้องหาโอกาสเหมือนแร้งหรือผีกระสือที่คอยจะกินซากศพต่าง ๆ และยังแสดงให้เห็นถึงความรอบรู้และความสามารถทางด้านภาษา ของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้เป็นอย่างดี ผู้เขียนมีความสามารถในการแปลถ่ายทอดคำภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทยได้อย่างถึงแก่นแท้ของความหมาย และ เข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้อ่านได้ดียิ่ง

อะไรอะไรฝรั่งก็ฉลาดสามารถทุก ๆ อย่างคอก แต่ทำในหนอพอมมาถึงเรื่องศาสนา
แล้วฝรั่งโดยเฉพาะพวกมิชชันนารีถึงโง่บัดขบ อย่างสิ้นดีช่างฉวยฉกชิงกันอย่างเดร
ตรงเช่นนั้น

(“ผ่านพิภพลีลา” หน้า 106)

คำว่า "โง่บัดขบ" หมายถึง โง่มาก หรือโง่ที่สุด โดยเฉพาะในเรื่องของศาสนาที่
มิชชันนารีเชื่อฉวยฉกชิงว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลก ทั้ง ๆ ที่ไม่สามารถหาหลักฐานมาพิสูจน์ได้ว่า
พระเจ้าสร้างโลก

งานโยธาใด ๆ หมดเป็นเรื่องของพวกเขาชั้นสวะ ๆ เท่านั้น

(คนแค้นลิ เล่ม 1" หน้า 222)

คำว่า "ชั้นสวะ ๆ" หมายถึง พวกคนชั้นต่ำที่ใช้แรงงาน ซึ่งเป็นคำกล่าวจากเรื่องคน
แค้นลิ ที่ขุนนางบางท่านกล่าวถึงชาวบ้านที่ใช้แรงงานว่าเป็นพวกชั้นสวะ ๆ หรือเป็นเศษสังคม

นางบวยชุยจึงว่า อย่างไรพระองค์จึงได้กลัวอีกคนสองผัวดังนี้

(คนแค้นลิ เล่ม 2 หน้า 305)

คำว่า "อิคนสองผัว" เป็นคำบริภาษหญิงที่มีสามี 2 คน และ เป็นคำที่ค่อนข้างจะแสดงถึงความรู้สึกของผู้กล่าวในทำนองดูถูกเหยียดหยามในเรื่องคนแช่หลี้ นางบวชช้อย บริภาษถึงนางเอี้ยก้วยช้อยว่าเป็น "อิคนสองผัว"

2.1.4 คำภาษาถิ่น เป็นคำที่ใช้กันทั่วท้องถื่นใดท้องถื่นหนึ่งและเข้าใจกันอยู่แต่เฉพาะคนในท้องถื่นนั้น ๆ ไม่เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไป เช่นคำภาษาถิ่นเหนือ คำภาษาถิ่นอีสาน และคำภาษาถิ่นใต้ เป็นต้น ในบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ จะพบว่ามีการใช้คำภาษาถิ่นเหนืออยู่บางส่วนคำภาษาถิ่นอีสานมีเพียง 1 คำ แต่ไม่พบคำภาษาถิ่นใต้เลย ทั้งนี้เพราะตัวผู้เขียนเองเป็นชาวเหนือถือกำเนิดที่จังหวัดเชียงใหม่ จึงทำให้ผู้เขียนมีความรู้ลึกซึ้งในคำภาษาถิ่นเหนือเป็นอย่างดี และในการใช้คำภาษาถิ่นเขียนแทรกอยู่ในบทความนี้ส่วนมากจะอธิบายความหมายไว้ในข้อความนั้นด้วยจึงแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนมีจุดประสงค์ที่จะใช้คำภาษาถิ่นในการเขียนบทความเพื่อเพิ่มสาระ ความชัดเจน และสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองให้แก่ผู้อ่าน การใช้คำภาษาถิ่นจึงเป็นอีกลักษณะหนึ่งที่จะช่วยให้อ่านบทความนั้น ๆ น่าสนใจ คำภาษาถิ่นเหนือที่ สุกิจ นิมมานเหมินท์ นำมาเขียนบทความมีดังนี้

ภาษาถิ่นเหนือ	ความหมาย
ก๊าน	แท้
กว้างกิ	กว้างเขาสั้น
กว้างแถม	กว้างขนาดกลาง
กว้างช้าง	กว้างขนาดใหญ่
กว้างฮัก	กว้างสีดำ (กว้างรัก)
กว้างหาง	กว้างสีแดง
ดอยจั้ง	ภูเขาที่สูงชัน
ตายกะตายกัน	ตายอดตายอยาก

ภาษาถิ่นเหนือ	ความหมาย
คัวแม่	คัวเมีย
คัวปู่	คัวผู้
ปลาบ่วง, ปลาฉ้าง	ปลาช่อนตากแห้ง
ปากหมด	ช่างพูด
ผักป้ง	ผักปรง
ผักฮ่อม	มะรุม
มันละแวก	มันแกว
หลัว	พื้น
หลวก	ฉลาด
หน้าหมด	หน้าตาน่ารัก น่าเอ็นดู
หอมป้อม	ผักชี
อศปือ	ไกลเท่าที่จะคิดได้
แอ่วสาว	เที่ยวผู้หญิง

ตัวอย่างข้อความที่ใช้คำภาษาถิ่นเหนือ

คำภาษาถิ่นเหนือ คำว่า ปลาอย่างนั้นคนไทภาคพายัพเข้าใจว่า หมายความว่า ปลาแห้ง ส่วนปลาแห้ง ซึ่งแท้จริงก็คือ ปลาช่อนเค็มตากอย่างที่ท่านเข้าใจนั้นเขาไหลไปเรียกว่า ปลาฉ้าง ในท้องถิ่นเดียวกัน ถ้าท่านไปขอผักชีเขาก็จะให้ใบยี่ห่วยกับท่าน เพราะเหตุว่า ผักชีทางกรุงเทพฯ แปลว่า ยี่ห่วย ในภาษาของไทภาคเหนือส่วนสิ่งที่ท่านเรียกว่า ผักชื่อนั้นเขาเรียกกันว่า หอมป้อม ถ้าวันใดร้อน ๆ ท่านรู้สึกกระหายน้ำ ท่านอาจนึกอยากกิน

มันแกวแช่น้ำแข็งก็ได้ แต่ถ้าทำนไปขอมันแกวทางเหนือ สิ่งที่ทำนจะได้รับก็คือ มันเทศ เพราะเหตุว่ามันเทศเขาเรียกกันว่ามันแกว ส่วนที่เราเรียกกันว่ามันแกวนั้น เขาเรียกกันว่า มันละแวก

(“ประวัติของบางคำ” หน้า 207)

ถ้าเขาเห็นผู้ใดละโมภอาหาร เขาไม่ว่าผู้ั้น “ตะกละ” แต่เขาว่าผู้ั้นเป็นคน ตายกะ

(“ประวัติของบางคำ” หน้า 204)

กว้างกิ (กิ เป็นคุณศัพท์แปลว่า สั้นสำหรับอธิบายถึงเขาสัตว์ที่โผล่ปริ่ม ๆ ออกมา เช่น ริวเขาสั้น ๆ ก็เรียกว่า ริวเขากิ เป็นต้น)

มีกว้างขนาดกลางเรียกว่า กว้างแถม ซึ่งยาวไม่เกินสองนิ้วหุด ส่วนกว้างที่ใหญ่ที่สุดนั้น

เรียกว่า กว้างช้าง (ช้าง เป็นคุณศัพท์ หมายความว่าถึงสิ่งที่ยาวยื่นออกจากหน้าผากไป)

กว้างชนิดที่มีลิค้ายังเรียกกันว่า เป็น กว้างชัก หมายความว่า เป็นกว้างรัก (รัก = ลิค้ายของยากรักที่เราใช้ในการลงรักปิดทอง)

(“กว้าง” หน้า 220 - 221)

คนไทยทางภาคเหนือของเราเมื่อจะพูดถึงบ้านเมืองไกลก็มีคำว่าไกลแค่เมืองอัตปือ

ทีเดียว ซึ่งหมายความว่าไกลเท่าที่จะคิดได้

(“เชียงคอง - เชียงรุ่ง” หน้า 211)

ส่วนคำภาษาถิ่นอีสาน ที่ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ำธิ์เขียนในบทความนั้นมียอยู่เพียงคำเดียว คือคำว่า สวิวิวิ ซึ่งหมายความว่าถึง การจากไปในที่ไกล ดังตัวอย่าง

เมื่อข้าพเจ้าต้องจากไปแบบสวิวิวิ เช่นนี้แล้ว

(คนแซ่หลี่ เล่ม 1” หน้าคำนำ)

2.1.5 คำผวน เป็นการนำคำต่าง ๆ ที่ใช้พูดหรือเขียนกันอยู่ในชีวิตประจำวัน นำมาออกเสียงสลับพยัญชนะ และสระในระหว่างคำนั้น เมื่อผวนคำแล้วจะได้ความหมายใหม่ที่ไม่ค่อยสุภาพนัก แต่ สุกิจ นิธมานเหมินท์ นำมาเขียนแทรกอยู่ในบทความได้อย่างกลมกลืนกับเนื้อความ เป็นการสร้างความขบขันและความเพลิดเพลินให้แก่ผู้อ่านในขณะที่อ่านและผวนคำไปด้วยพร้อมกัน แต่มิ้นมาก ได้แก่คำว่า แบกคอย และ จินเคียะ ดังตัวอย่าง

ดั่งนี้บรรดาพี่น้องของนางเอียกยชยพวกที่เขามาเป็นแบกคอยมีรั้วมั่งอยู่หุหราน่าอยู่ ...

(คนแซ่หลี่ " หน้า 333)

... แต่เมื่อมาคำนึงนึกคิดว่า พวกจินเคียะ เขาแต่งของเขามาหลายร้อยปีมาแล้ว พวกเราเก็บเอาของเขามาแปลเป็นไทย ...

(คนแซ่หลี่ เล่ม 2 " หน้า 478)

2.2 ภาษากึ่งแบบแผน เป็นภาษาที่ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ใช้เขียนบทความทั้งที่เสนอความคิด และมุ่งสาระข้อเท็จจริง ซึ่งผู้เขียนนำเอาข้อเท็จจริงที่ได้จากประสบการณ์ตรงของตนเองหรือจากหนังสือต่าง ๆ มาเขียนเล่าสู่ให้ผู้อ่านได้รับรู้ พร้อมทั้งแสดงความคิด ความรู้สึกของผู้เขียนลงไปด้วย ลักษณะการเขียนโดยใช้ภาษาคละเคล้ากันทั้ง 3 ระดับนี้ทำให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลิน รสชาติ และอารมณ์ต่าง ๆ สลับกันไปอย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า บทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ มีการใช้ภาษากึ่งแบบแผนอยู่มากเช่นกัน ดังตัวอย่าง

... หลีช่วงเจียงจะโกรธ หรือน้อยใจและตนเองก็จะได้รับคำหนิจากผู้ใหญ่ เนื่องจากความไม่รอบคอบของคุณด้วย

(หรั่งไย โทเป็น หรั่งเบน ไทยหัวหน้า 114)

การที่คนอังกฤษเขาทาคุมโนะจิในตระกูลของเขากิต การที่ 'ผู้ดี' อเมริกันพยายามจะ
 หนีไปข้างมากิต เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าเขาก็ยังเป็นมดชนกันอยู่ แต่ในหมู่คนไทยเรา
 ด้วยกันเอง พระพุทธศาสนาของเราเป็นสิ่งที่ช่วยทำลายการตั้งขึ้นวรรณะอย่าง
มากมาย ลูกบ่าวลูกทาสแต่โบราณเมื่อเข้าไปอยู่ในกาสาฬหสูตรแล้ว ความดุถูกดูหมิ่น
เหยียดหยามก็หายไป ... เคยสรรเสริญไทยว่าเป็นชาติเดียวเท่านั้น ที่เป็นผู้รักและ
นิยมบุคคลโดยคุณงามและคุณสมบัติของเขาเองมากกว่าคุณสมบัติที่จะได้มาโดยสายโลหิต
 เป็นต้นว่าเจ้าก็นิยมหม่อมเป็นไพร่ นายกับบ่าวก็มักไม่ค่อยรังเกียจกันเมื่อต่างเพศ
 เด็ก ๆ ก็ชวนเล่นปะปนกันโดยไม่มีเดียดฉันท์ประการใด ...

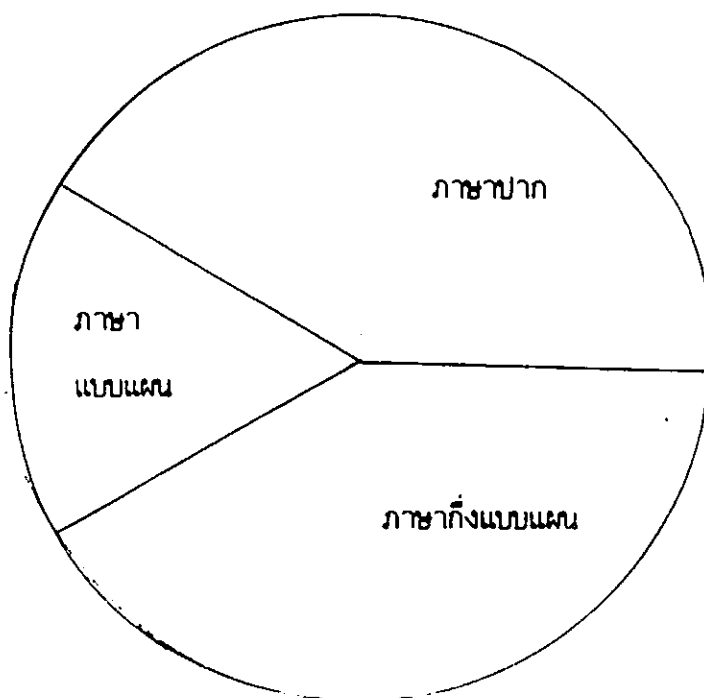
(เดินตามรอยเท้าผู้ใหญ่นานักัด ไปหุดบัดเขาทำไมขัดใจเขา" หน้า 190)

เมื่อมาคำนึงถึงความเป็นชาติ และความเป็นไทยของคนในถิ่นเหล่านั้นแล้ว ก็ย่อมรู้สึก
 อนาคตที่จะต้องมียันเป็นไปเช่นนั้น ทั้ง ๆ ที่เขาเหล่านั้นก็อาศัยอยู่ในดินแดนของตน
เองดินแดนที่บรรพบุรุษไทยต้องสู้เสียสละชีพ และร่างกายสู้กับชนชาติอื่นเพื่อจะได้เป็น
 หลักแหล่งของลูกหลานตนสืบมาดกต่อไป

(“เชียงคอง - เชียงรุ่ง” หน้า 218)

2.3 ภาษาแบบแผน เป็นภาษาที่สุกจิ นิมนานเหมินท์ เขียนในบทความส่วนที่เป็น
 ความรู้เป็นส่วนใหญ่ ในบรรดาบทความของ สุกจิ นิมนานเหมินท์ นั้นจะมีความที่เกี่ยวกับความ
 คิดเห็นและบทความที่เกี่ยวกับความรู้ซึ่งเป็นบทความที่เกี่ยวกับสาระข้อเท็จจริง และบทความ
 เกือบทุกเรื่องที่สุกจิ นิมนานเหมินท์ เขียนขึ้นมานั้นมักจะมีการแสดงความคิดเห็นและการแสดงสาระ
 ข้อเท็จจริงคละเคล้ากันไปอยู่เสมอ ดังนั้นในส่วนใดที่สุกจิ นิมนานเหมินท์ มุ่งเสนอความคิดโดยตรง
 ภาษาที่ใช้เขียนในส่วนนั้นมักจะเป็นภาษาปาก แต่ส่วนใดก็ตามที่มุ่งสาระข้อเท็จจริงแล้ว ภาษาที่ใช้
 เขียนในส่วนนั้นมักจะเป็นภาษาแบบแผน ถ้อยคำและภาษาที่เรียบเรียงค่อนข้างจะประณีต โดยเฉพาะ
 ในตอนที่ต้องกล่าวถึงเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ต่าง ๆ เช่น เมื่อต้องกล่าวถึงข้าราชการไทย หรือ
 ข้าราชการต่างประเทศที่เข้ามาทำราชการในประเทศไทย หรือ เมื่อกล่าวถึงทูตไทยที่เข้าเฝ้าถวาย

ในการศึกษาเรื่องระดับภาษาในการเขียนบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ซึ่งมีจำนวน 52 เรื่องได้ปรากฏว่า ในการเขียนบทความ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ใช้ภาษา ทั้ง 3 ระดับ คือภาษาปาก ภาษากึ่งแบบแผน และภาษาแบบแผน โดยแยกแต่ละระดับพบว่า สุกิจ นิธมานเหมินท์ใช้ ภาษาปากเขียนบทความตอนที่แสดงความรู้สึก แสดงความคิดของผู้เขียนหรือแสดงความคิดของผู้อื่นที่นำมาอ้างอิงในการเขียนบทความ ภาษากึ่งแบบแผน จะใช้เขียนบทความทั้งตอนที่แสดงความคิด ความรู้สึก และ มุ่งแสดงเนื้อหาสาระข้อเท็จจริง ส่วนภาษาแบบแผนจะใช้เขียนบทความตอนที่ต้องการเสนอสาระข้อเท็จจริงต่าง ๆ และจากการศึกษาผู้วิจัยได้พบว่า สุกิจ นิธมานเหมินท์ ใช้ภาษาปาก และภาษากึ่งแบบแผนเป็นจำนวนมากในบทความทุกเรื่อง ส่วน ภาษาแบบแผนใช้เขียนบทความน้อยกว่าทั้งสองระดับดังกล่าว เช่น เรื่อง " ลอร์ดหลุยส์กับเมืองไทย " "รัตนบุรุษไทยสมัยก่อน " "เอมิรราบัตรขุนนางมาจากเมืองอเมริกา " "เมื่อน้ำมาปลาทิณค ครั้นน้ำลคมค กิณปลา " "ผ่านภิกขุสภา " ฯลฯ การใช้ภาษาทั้ง 3 ระดับนี้ สามารถเขียนสรุปเป็นแผนภูมิเพื่อให้เข้าใจและมองเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

ภาพประกอบ 1 แผนภูมิการใช้ภาษา 3 ระดับในบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์

3. การใช้คำภาษาต่างประเทศ และการสร้างคำใหม่

จากการศึกษาบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ พบว่ามีคำภาษาต่างประเทศอยู่เป็นจำนวนมาก ได้แก่ ภาษาอังกฤษ จีน ฝรั่งเศส เยอรมัน โปรตุเกส เบลเยียม ฮอลันดา อินเดีย บาลี และสันสกฤต ในจำนวนภาษาต่าง ๆ ที่สุกิจ นิธมานเหมินท์ นำมาใช้มากที่สุดทั้งในลักษณะทับเสียง และทับศัพท์ คือ ภาษาอังกฤษ รองลงมาคือภาษาจีน ภาษานอกเหนือจากนี้ใช้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

คำทับเสียง ได้แก่ การเขียนคำภาษาต่างประเทศด้วยตัวอักษรไทย

คำทับศัพท์ ได้แก่ การเขียนคำภาษาต่างประเทศด้วยตัวอักษรของภาษานั้น ๆ

ลักษณะที่น่าสนใจเกี่ยวกับการใช้คำภาษาต่างประเทศในการเขียนบทความ ของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะการทับเสียง หรือ การทับศัพท์ ที่เป็นภาษาอังกฤษก็ตาม มักจะมีอธิบายความต่อท้ายเป็นส่วนมาก เช่นเมื่อเขียนคำทับเสียง ก็จะมีคำภาษาอังกฤษต่อท้าย หรือ เขียนไว้วงเล็บ ส่วนคำใดที่คนทั่วไปอ่านแล้วเข้าใจ หรือเป็นคำเรียกเฉพาะ ก็จะใช้คำทับเสียงหรือทับศัพท์นั้น ๆ โดยไม่ต้องมีคำอธิบายความหมายต่อท้ายอีกครั้งหนึ่ง

3.1 คำทับเสียง

คำทับเสียงที่ปรากฏในบทความของสุกิจ นิธมานเหมินท์ ซึ่งจัดแบ่งได้ดังนี้

3.1.1 คำทับเสียงกลุ่มภาษาอังกฤษ และฝรั่งเศส

จัดแบ่งเป็นกลุ่มคำประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. คำที่ใช้เรียกชื่อบุคคล
2. คำที่ใช้เรียกชื่อเกี่ยวกับสัตว์
3. คำที่ใช้เรียกชื่อเกี่ยวกับพืช
4. คำที่ใช้เรียกชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติ
5. คำที่ใช้เรียกชื่อ เมือง รัฐ สถาบัน
6. คำที่ใช้เรียกเกี่ยวกับ เครื่องนุ่งห่ม
7. คำที่ใช้เรียกเกี่ยวกับอาหาร เครื่องดื่มและอุปกรณ์อาหาร

8. คำที่ใช้เรียกเกี่ยวกับการศึกษา
9. คำที่ใช้เรียกเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี
10. คำที่ใช้เรียกเกี่ยวกับการพิมพ์
11. คำที่ใช้เรียกเกี่ยวกับการพนัน
12. คำที่ใช้เรียกเกี่ยวกับเพลง
13. คำที่ใช้เรียกเกี่ยวกับสังคม และปัญหาสังคม
14. คำที่ใช้ทางการแพทย์
15. กลุ่มคำเบ็ดเตล็ด

1. คำที่ใช้เรียกชื่อบุคคล ในบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ จะใช้คำเรียกชื่อบุคคลที่เป็นชาวต่างประเทศด้วยคำทับเสียงของภาษานั้น ๆ จะพบอยู่ในบทความเป็นจำนวนมาก เช่น

หลอดแอมเซอร์สตัด	แม็กคาร์ธี
ลอร์ดเบนต์ฟอร์ด	ลอร์ดบิง
ลอร์ดหลุยส์	เฮนรี เบอร์เนย์

ฯลฯ

คำทับเสียงที่ใช้เรียกชื่อบุคคลนี้ มีคำที่เรียกชื่อดำแหน่งเขียนเป็น 2 แบบ คือ

- 1.1 แบบที่เขียนตามเสียงอ่าน แต่ไม่เป็นที่นิยมใช้กัน เช่น หลอด เสอร์ ค็อกเตอร์
- 1.2 แบบที่เขียนกันอยู่ในปัจจุบัน และรู้จักกันโดยทั่วไป เช่น ลอร์ด เซอร์

ค็อกเตอร์

2. คำที่ใช้เรียกชื่อเกี่ยวกับสัตว์ มักจะพบอยู่ในบทความที่เกี่ยวกับเรื่องสัตว์ เช่น เรื่อง กว้าง เรื่องนก ทั้ง 15 เรื่อง คำทับเสียงเรียกชื่อเกี่ยวกับสัตว์ มีดังนี้

สะต๊ฟ	เบลกเบอร์ด (ชื่อนก)
บีเตอร์ล (กว้าง)	ไวบิน (ชื่อนก)
มัลลาร์ด (เปิดตระกูลมัลลาร์ด)	มัสเควี (ชื่อเปิด)

3. คำที่ใช้เรียกชื่อเกี่ยวกับพืช คำทับเสียงประเภทนี้ได้แก่ต้นไม้ซึ่งมีอยู่ในบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ เป็นจำนวนน้อย เช่น

คิลซิด (เมล็ดน้ำมัน)	เฮเซสัท
ต้นโอ๊ก	วอลนัท
ต้นชอลลี	อามันด์
ต้นเชอร์รี่	

4. คำที่ใช้เรียกชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติ คำทับเสียงประเภทนี้ได้แก่ ฤดูกาล พบว่ามีใช้ในบทความน้อยมาก เช่น ฤดูสปริง

5. คำที่ใช้เรียกชื่อเมือง รัฐและสถาบัน คำทับเสียงที่ใช้เรียกชื่อเมือง รัฐ และสถาบันนี้ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ใช้เขียนในบทความเป็นจำนวนมาก รองลงมาจากการใช้คำทับเสียงเรียกชื่อบุคคล เช่น

วิสคอนซิน	อ็อกทฟอร์ด
เอดินเบอเรอ	โอโอเนีย
เสนด์แฮมส์	เคมบริดจ์
คอลเลจ	บริติชนิวซีแลนด์

ฯลฯ

6. คำที่ใช้เรียกเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่ม พบว่า สุกิจ นิธมานเหมินท์ ใช้เขียนในบทความเป็นจำนวนน้อย เช่น

นิวลูค	ทักซิโด
โวลต์ลัค	สะแล็ค
เฟอร์	คินเนอร์แจ็กเก็ต
โอเวอร์โค้ด	บีเรตา
เบเวท์	

7. คำที่ใช้เรียกเกี่ยวกับอาหาร เครื่องดื่ม และผู้ปรุงอาหาร พบว่ามีการใช้คำเหล่านี้ ในบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ น้อยมาก เช่น

บุฟเฟต์	คุกกี้
คัสตาร์ด	ไอศกรีม
ค็อกเทล	ซูบ
ก๊าก	

8. คำที่ใช้เรียกเกี่ยวกับการศึกษา คำทับเสียงชนิดนี้มีใช้ในบทความน้อยมาก ทั้งนี้ เพราะคำเกี่ยวกับการศึกษาส่วนมากสุกิจ นิธมานเหมินท์ จะใช้เป็นคำทับศัพท์มากกว่าใช้คำทับเสียง คำทับเสียงที่ใช้เรียกเกี่ยวกับการศึกษา เช่น

เอ็ดดูเคชั่น	แรชันเนลิสต์
--------------	--------------

9. คำที่ใช้เรียกเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ มีคำประเภทนี้เพียงจำนวนน้อย เช่น

เรดิยม	ฟิสิกส์
ไฮดรอลิกส์	เมคณิกส์
เรเดียว (วิทยุ)	ไวร์เลสส์ (วิทยุ)
เทคนิค	

10. คำที่ใช้เรียกเกี่ยวกับการพิมพ์ พบว่ามีอยู่ในบทความเพียง 2 คำ คือ

ปฐุพ	บล็อก
------	-------

11. คำที่ใช้เรียกเกี่ยวกับการพนัน มีใช้เพียง 1 คำ คือ

บิลเลียด

12. คำที่ใช้เรียกเกี่ยวกับเพลง สุกิจ นิธมานเหมินท์ นำมาเขียนในบทความ 2

เพลง คือ

เซเรเนด

โอลด์แลงโซน

13. คำที่ใช้เรียกเกี่ยวกับสังคมและโศกนาฏกรรม มีคำอยู่ในบทความเป็นจำนวนน้อย เช่น

คอร์ปชั่น

คอนเซอร์เวทีฟ

แอนด์

ไซไซตี้

แก๊ง

14. คำที่ใช้ทางการแพทย์ สุกิจ นิธมานเหมินท์ใช้คำทางการแพทย์เขียนบทความ

โดยมีการอธิบายความหมายไว้ด้วย เพราะเกรงว่าผู้อ่านบางท่านอาจจะไม่ทราบความหมาย เช่น

เมโนทอส หมายถึง วัยที่ผู้หญิงมีประจำเดือน

15. กลุ่มคำเบ็ดเตล็ด เป็นกลุ่มคำที่ไม่สามารถจัดกลุ่มเข้าในข้อใดได้ เช่น

เก้

อาร์ม

ไค้ด (รหัส)

แอ็บสทูลด

แค็ตตาลอค

คิวโล

สปอร์ด

เยส, โน

ฟลัก

โควต (อ้างคำพูด)

โควต้า

การใช้คำทับเสียงภาษาอังกฤษที่ สุกิจ นิธมานเหมินท์ นำมาใช้ในบทความนั้น ส่วนมากมักจะเป็นคำเรียกชื่อบุคคล และคำเรียกชื่อเมือง รัฐ หรือสถาบันต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะบทความที่ผู้เขียนได้บรรยายถ่ายทอดความคิดออกมาเป็นตัวอักษรนั้น ส่วนมากจะมาจากประสบการณ์ตรงของผู้เขียน จึงมีการเรียกชื่อบุคคล และสถานที่ดังกล่าวเป็นจำนวนมาก คำทับเสียงประเภทอื่นที่นำมาใช้เขียนจะเป็นคำที่คนทั่วไปรู้จักดีอยู่แล้ว เช่น คอร์ปชั่น แอนด์ เทคนิก ก๊าก บริฟ ฯลฯ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ดั่งนั้นท่านมาร์ควิส ออฟ เฮสติ้งส์ Marquess of Hastings. จึงได้แต่งตั้งให้
ค็อกเตอร์ จอห์น คราวฟอร์ด Dr. John Crawford (ซึ่งไทยเราเรียกว่า กาละผัด)
เป็นทูตเข้ามาเจรจาขอให้ฝ่ายไทยยอมยกดินแดนเคตะหรือไทรบุรีที่เจ้าพระยานครฯ ยก
เข้าไปครอบครองนั้น กลับคืน ...

(โธมัส ราบัต บุณนางมาจากเมืองมะริกา” หน้า 85)

ผลที่สุดนามหาวิทยาลัยอ็อกฟอร์ด และเคมบริดจ์ตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 ลงมา ก็เหลือแต่
ซากหรือชื่อว่าเป็นที่รวมของสำนักคอลเลจต่าง ๆ เท่านั้น แทนที่คอลเลจจะเป็นหอ
สำนักของนักเรียน คอลเลจกลับชิงเอาหน้าที่เดิมของมหาวิทยาลัยไปหมดจนเหลือความ
เป็นมหาวิทยาลัยอยู่ก็แค่เพียงนาม

(“โซทิใหม่ โซทิเก่า โซทิไหน โซทิเรา” หน้า 128)

... ทุกคนต้องเรียนทเรียนของตนเอง ทุกคนต้องเข้าไปสอบไล่เองจะจ้างใครแทน
ไม่ได้ เพราะทำเช่นนี้ ก็เป็นการกระทำทุจริตไม่ซื่อตรง และการจะใช้วิธีครอบงำ
แบบประจบสอพลอเยินยอให้ลุ่มหลงนั้น จะนำมาใช้กับพระองค์ หรือนำมาใช้กับธรรมะของ
พระองค์นั้น ไม่สำเร็จดอก

(“ใจเควเป็นศัตรูของพระพุทธศาสนา” หน้า 4)

นายเกรแฮม ผู้นำจัดการไม่ได้ เป็นคนมีอุปาทานแอนตี้ศาสนาและรู้อะไรก็เพียงรู้อู ๆ
ปลา ๆ

(“พระยาอนุমানราชธনীข้าพเจ้ารู้จัก ” หน้า 307)

เทคนิคผ่ากับลูกไม้ไทยผัดกัน เทียบดูได้ง่าย คือ ขณะที่ผ่าไม่รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาวใช้วิธี
เอาไม้ซีกไปงัดไม้ทึงขวางเรือดื้อ ๆ

(“ผ่านพิภพลีลา ” หน้า 35)

ในที่สุดเมื่อตามตัวก็มาตามก็ถูกดักใจตัวสั้นงันก กราบทูลว่าตนได้รับพระบัญชาจาก
พระโอรสพระเจ้าโกเชอร์ให้ลอกหนังและย่างหมาคั่วด้วยมือของเขเอง

(เดินตามรอยเท้าผู้ใหญ่มานำไม่กัด ไปพูดขัดเขททำไมขัดใจเขา” หน้า 186)

ภาษาต้องเป็นฮินดี ส่วนศาสนาถึงจะเป็นฮินดู ที่ต้องย่ำเช่นนี้ก็เพราะมีคนตรวจปฏิทิน
บางคนรู้ดี พอเจอคำว่า ฮินดี ก็มักจะแก้ให้มันเป็นฮินดูแทบทุกที

(ในจักรพาทหรือ จากพราก” หน้า 368)

บนโต๊ะอาหารที่จัดแบบฟูเฟต์ มีขนมจีนภาคใ้หลวงวางอยู่รอบ ๆ

(ไฉญกิมาร์ แม่ศรีของหวาน” หน้า 64)

การจะสะกัดให้คงรูปเดิมกลับมานั้นเป็นอันสุดคิด เพราะไม่มีหยูกยาแก้ไข

(ใน” หน้า 484)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นนี้ ชี้ให้เห็นว่า สุกิจ นิธมานเหมินท์ นำคำทับเสียงมาใช้โดย
พิจารณาความเหมาะสม คำทับเสียงที่ใช้ส่วนมากมักเป็นที่เข้าใจความหมายโดยทั่วไป หากคำใดที่
ผู้เขียนคิดว่าอาจมีผู้อ่านบางท่านไม่เข้าใจ ก็จะมีคำอธิบายความหมายไว้ด้วยเสมอ

3.1.2 คำทับเสียงกลุ่มคำภาษาจีน ในบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์
มีคำทับเสียงที่เป็นภาษาจีน โดยจัดแยกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. คำที่ใช้เรียกชื่อบุคคล
2. คำที่ใช้เรียกชื่อประเทศ
3. คำที่ใช้เรียกเงินตรา
4. คำที่ใช้เรียกดวงดาว
5. คำที่ใช้เรียกยาเสพติด
6. คำที่ใช้เรียกอาหารและผลไม้
7. กลุ่มคำเบ็ดเตล็ด

ในการใช้คำทับเสียงภาษาจีนประเภทต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ สุกิจ นิธมานเหมินท์ จะใช้คำทั้งที่คนส่วนมากเคยได้ยินกันอยู่บ่อย ๆ เช่นคำว่า เจ็กเซียงฮ่องเต้ อ่อง ฯลฯ และคำที่คนทั่วไปไม่ค่อยรู้จัก เช่น อาเพียน แคเจีย ฯลฯ เมื่อผู้เขียนใช้คำทับเสียงภาษาจีนเหล่านี้เขียนในบทความเรื่องคนแซ่หลี่ และคนแซ่อื่น แล้วจะมีคำอธิบายความหมายไว้เป็นส่วนมาก แต่ก็มีบางคำที่ไม่ให้ความหมายไว้ เพราะคนไทยส่วนมากนำมาพูดจนติดปากและเข้าใจกันดีอยู่แล้ว ดังจะยกตัวอย่างคำทับเสียงภาษาจีนแต่ละประเภท ดังนี้

1. คำที่ใช้เรียกชื่อบุคคล การใช้คำทับเสียงเรียกชื่อบุคคลในบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ จะมีชื่อภาษาไทยกำกับอยู่ในบริบททุกชื่อ เช่น

เจ็กเซียงฮ่องเต้	หมายถึง	เจ้าแห่งภูเขายก
ไซฮ่องวี่, ชีวี่งมู่	หมายถึง	เจ้าแม่ หรือย่าแถม
หุตจี, ฮุด	หมายถึง	พระพุทธรูป
แคเจียว	หมายถึง	พระเจ้าตากสินมหาราช
แคเจีย	หมายถึง	พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
วี่ยเซียน	หมายถึง	เทพทั้ง 8 องค์
ฯลฯ		

2. คำเรียกชื่อประเทศ มักจะเป็นคำที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว เช่น

เสี้ยนล้อ	หมายถึง	ประเทศไทย, สยาม
ตงก๊ก	หมายถึง	ประเทศจีน (แผ่นดินใหญ่)

3. คำที่ใช้เรียกเงินตรา พบว่ามีอยู่ในบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ เพียง

1 คำ และเป็นคำที่คนทั่วไปรู้จักกันดีอยู่แล้ว คือคำว่า

เจ็กจี	หมายถึง	หนึ่งสลึง หรือยี่สิบห้าสตางค์
--------	---------	-------------------------------

4. คำที่ใช้เรียกดวงดาว ผู้เขียนใช้คำประเภทนี้เขียนบทความเพียง 1 คำ และให้ความหมายไว้ด้วย คือ คำว่า

ฮุยแซ	หมายถึง	ดาวหาง
-------	---------	--------

5. คำที่ใช้เรียกยาเสพติด จะมีเขียนอยู่ในบทความเพียง 1 คำ มิได้บอกความหมายไว้ แต่จะกล่าวถึงในบริบทอื่น ๆ เช่น

อาเฟียน	หมายถึง	ฝิ่น
---------	---------	------

คำนี้ชาวจีนส่วนมากจะออกเสียงเรียกว่า "อะเผียง"

6. คำที่ใช้เรียกอาหารและผลไม้ สุกิจ โฉมานเหมินท์ ใช้เขียนอยู่ในบทความเพียง 2 คำ และเป็นคำที่ผู้อ่านจะได้ยินอยู่เสมอ เช่น

บ๊ะจ๋อ	หมายถึง	หมูสับ
กาน้ำ	หมายถึง	ลูกสมอจีน

7. กลุ่มคำเบ็ดเตล็ด เป็นกลุ่มคำที่ไม่สามารถจัดเข้าในข้อใดได้ เช่น

ก๊วยเก๋เก๋า	หมายถึง	การแสดงความเคารพ
ยี่ห้อ	หมายถึง	ตรา, เครื่องหมาย
ปั่วฉ่าย	หมายถึง	พันธุ์ผสม, พันธุ์ทาง สัตว์พันธุ์ผสม
กิมฮวยอึ้งตัว	หมายถึง	ดอกไม้ทอง ของสีแดง
บือ	หมายถึง	ไม่มี
ฮวยฮวย	หมายถึง	ขายห่วย
หยวน	หมายถึง	ตกลง
จุ่นจู้	หมายถึง	กัปตันเรือ
เอ็งบู้	หมายถึง	นกกระต๊ว
เอ็งกอ	หมายถึง	นกชนิดหนึ่ง

การใช้คำทับเสียงภาษาจีน ในการเขียนบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ นั้น ส่วนมากคำที่ใช้มักจะเป็นคำเรียกชื่อบุคคลต่าง ๆ ซึ่งคำที่ใช้เรียกพระมหากษัตริย์ไทยนั้นคนทั่วไปจะไม่ค่อยรู้จัก หรือไม่เคยได้ยิน เช่น คำว่า แต้ฮั่ว แต้ฮุด แต้เจีย ฯลฯ ส่วนกลุ่มคำประเภทอื่นที่สุกิจ นิธมานเหมินท์ นำมาใช้มีบางคำคนทั่วไปใช้กันอยู่ประจำ เช่น คำว่า หมูปะฉ่อ หยวน ยี้หื้อ ฯลฯ ดังตัวอย่าง

ทางฝ่ายจีนนั้นได้จัดแจงแต่งชื่อแซ่ประธานหรือถวายมาให้ในหลวงเราเสร็จ เช่น พระนามของรัชกาลที่ 1 ก็ปรากฏในเอกสารจีนว่า เสี้ยนหลอก๊กก้อง แต้ฮั่ว ของ รัชกาลที่ 2 ก็เป็น เสี้ยนหลอก๊กก้อง แต้ฮุด

ในเอกสารของจีนที่หาพิงไปถึงพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวก็อ้างถึงพระนามว่า เสี้ยนหลอก๊กก้อง แต้ฮุด ส่วนพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นเขามันก็ทักไว้ว่า แต้เหม็ง และพระบาทสมเด็จพระปิยมหาราช พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นปรากฏพระนามตามภาษาจีนว่า แต้เจีย

(“คนแซ่อื่น” หน้า 39, 44)

นิธมานเหมินท์เนื้อคางคกหมูปะฉ่อ

ปีหน้าให้ใช้ยี้หื้อว่า เจงกวน

(“คนแซ่หลี่ เล่ม 1” หน้า 86, 281)

เขาขอตังตัวแทนนั้นกงสกุล เราก็อหยวน เขาขอตังักคณาธิชาเข้า เราก็อไม่ขัด เขาขอสั่ง สิทธินอกอาณาเขตเราก็อไม่ว่า เขาขอสะไรเราก็อให้

(“คนแซ่อื่น” หน้า 146)

ถ้าแน่ใจก็จะค่อยมาจิ้มก้องด้วยกิมฮวยฮั้งตีว คอกทองของแดง ...

ถ้าอีกอย่างหนึ่งมีหุดโจ คือ พระพุทธเจ้ามาโปรดนั้น ... ก็ได้บวชเป็นชู้ดต่อ ๆ กันมา
(คนแซ่หลี่ เล่ม 1” หน้า 294, 310)

ไทยสมัยเก่าเราเรียกว่า พระจอมผาเผือก หรือปู่แกนย่าแกน ซึ่งกินความไปถึง พระอุมาบรรพตด้วย จีนก็เผลอไปเรียกว่า เจ็กเชียงฮ้องเต้ ซึ่งแปลว่า เจ้าแห่งภูเขาหยก ส่วนย่าแกนหรือเจ้าแม่ก็เรียกว่า ไซฮ้องโบ๊ หรือเรียกตามภาษากลางว่า ซีวังมู่ Si Wang Mu อะไรทำนองนั้น

(“อวนเอี้ยจิ้น - อวนเอี้ยผรั่ง” หน้า 430)

สุกิจ นิธมานเหมินท์ ใช้คำทับเสียงภาษาจีนได้ตั้งในคำนำเสียง และความหมาย ทำให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายไม่สับสน สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ และช่วยสร้างบรรยากาศภายในเรื่อง ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับจีน ความสามารถในการใช้คำทับเสียงภาษาจีนของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้อย่างเหมาะสมนี้ เนื่องจากความสนใจในเรื่องภาษา และวิทยาการอื่น ๆ แล้ว ผู้เขียนยังเป็นผู้ที่มีเชื้อสายจีนอยู่ด้วย จึงส่งผลให้ผู้เขียนนำเอาความสามารถทางภาษาความรู้ต่าง ๆ มาใช้ได้ อย่างเหมาะสม และเป็นผู้ที่สามารถสรุปลำดับเสียงภาษาจีนมาเขียนในบทความเพื่อสร้างความเข้าใจ และเพิ่มสุนทรียรสให้แก่อ่านได้อย่างเหมาะสมยิ่ง

3.2 คำทับศัพท์

คำทับศัพท์ที่ปรากฏในบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ จะมีคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษมากที่สุด และภาษาสันสกฤตมีอยู่บ้างเล็กน้อยเท่านั้น ภาษาอื่นนอกจากที่กล่าวมานั้นไม่ปรากฏอยู่ในบทความเลย ในที่นี้จะขอลำดับถึงเฉพาะคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษเพียงชนิดเดียวเท่านั้น

3.2.1 คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ

เมื่อจัดแยกกลุ่มคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษแล้วได้ 20 ประเภทดังนี้

1. คำที่ใช้เรียกชื่อบุคคล

2. คำที่ใช้เรียกชื่อเกี่ยวกับสัตว์
3. คำที่ใช้เรียกชื่อพืช
4. คำที่ใช้เรียกชื่อธรรมชาติ
5. คำที่ใช้เรียกชื่อสถานที่ เมือง รัฐ สถาบัน
6. คำที่ใช้เรียกเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่ม
7. คำที่ใช้เรียกชื่ออาหาร และเครื่องดื่ม
8. คำที่เรียกชื่อเครื่องจักร เครื่องซักรีด และน้ำมันเครื่อง
9. คำที่ใช้เรียกเกี่ยวกับภาษาและวรรณกรรม
10. คำที่ใช้เรียกชื่อหนังสือ และหนังสือพิมพ์
11. คำที่ใช้เรียกชื่อ ปรัชญา และวัฒนธรรม
12. คำที่ใช้เรียกชื่อวันสำคัญ
13. คำที่ใช้เรียกในวงการการศึกษา
14. คำที่ใช้เรียกในด้านจิตวิทยา
15. คำที่ใช้เรียกเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง และการต่างประเทศ
16. คำที่ใช้เรียกชื่อเรือ
17. คำที่ใช้เรียกชื่อเครื่องราชอิสริยาภรณ์
18. คำที่ใช้เรียกชื่อเกี่ยวกับกล้องยาสูบ และน้ำมันไฟ
19. คำที่ใช้เรียกเกี่ยวกับศาสนา
20. กลุ่มคำอื่น ๆ

1. คำที่ใช้เรียกชื่อบุคคล พบว่าในบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์มีคำทับศัพท์ที่ใช้เรียกชื่อบุคคลเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพราะจากเรื่องราวที่ผู้เขียนอธิบายนั้นเป็นเรื่องจากประวัติศาสตร์ หรือ พงศาวดารต่าง ๆ ทั้งของไทยและของต่างประเทศ และเรื่องราวที่เขียนถึงนั้นมักจะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศ หรือเรื่องราวเหล่านั้นมีบางตอนที่

เขียนจากประสบการณ์ของผู้เขียนเอง จึงจำเป็นต้องกล่าวถึงบุคคลต่าง ๆ ด้วยคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษเป็นจำนวนมาก เช่น

Stuart Baker	Cordell Hull
Bertram E. Smythies	Ruth
Salim Ali	Professor Craib
Dr. John Crawford	Sir James Brookes

ฯลฯ

2. คำที่ใช้เรียกชื่อเกี่ยวกับสัตว์ คำทับศัพท์ประเภทนี้มีอยู่เป็นจำนวนมากในบทความที่เกี่ยวกับสัตว์ของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ คือเรื่องกว้าง และเรื่องนกต่าง ๆ เป็นจำนวน 15 เรื่อง ทั้งนี้เพราะผู้เขียนมีความสนใจในเรื่องสัตว์ต่าง ๆ มากโดยเฉพาะนกทุกชนิด ดังที่ได้กล่าวไว้ในเรื่องประวัติและผลงานของสุกิจ นิธมานเหมินท์ แล้วนั้น คำทับศัพท์ที่ใช้เรียกชื่อเกี่ยวกับสัตว์ มีดังนี้

คำเรียก	ความหมาย
Phasianidae	ชื่อนกในตระกูลไก่ฟ้า
Argus	ชื่อนกไก่ฟ้าชนิดหนึ่ง
Argus pheasant	นกหว่า
Black Bird	ชื่อนกชนิดหนึ่ง
Mesia	นกสีทอง
Atlas molt	ผีเสื้อข้าง
Beetle	กว้าง
Soft shelled turtle	เต่ากระดองอ่อน

ฯลฯ

3. คำที่ใช้เรียกชื่อพืช เป็นคำทับศัพท์ที่ใช้เรียกชื่อพืชพันธุ์ไม้ต่าง ๆ สุกิจ นิธมาน-
เหม็นท์ มีความมุ่งหมายที่จะอธิบายชื่อและคุณสมบัติของพืชชนิดต่าง ๆ เช่น

คำเรียก	ความหมาย
Kaempferia galangal	ต้นเปราะหอม
Kaempferia pendurata	หัวกระชาย
Rhododendron	ต้นโศโคร์เต็นตรอน
Horse Chestnut tree	ต้นเกาลัดม้า
Golden Rain	ต้นไทรชะง่อน
Golden Chain	ต้นไทรชะง่อน
Tilseed	เมล็ดน้ำมัน

4. คำที่ใช้เรียกชื่อธรรมชาติ เป็นคำทับศัพท์ที่ใช้เรียกสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเองตาม
ธรรมชาติ เช่น ภูเขา หิน สุกิจ นิธมานเหม็นท์ กล่าวถึงธรรมชาติดังกล่าวนั้น เป็นเพียงการ
เอ่ยถึงเมื่อตัวผู้เขียนพบในขณะที่เดินทางเพื่อทำหน้าที่เอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา คำ
ทับศัพท์ที่ใช้เรียกชื่อธรรมชาติ มีดังนี้

คำเรียก	ความหมาย
Mountain	ภูเขา
Ice - berg	ภูเขาน้ำแข็ง
Flint	ชื่อหิน

5. คำที่ใช้เรียกชื่อสถานที่ เมือง รัฐ และสถาบัน คำทับศัพท์ที่ใช้เรียกชื่อสถานที่ เมือง รัฐ และสถาบันต่าง ๆ มีเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพราะเป็นเรื่องราวจากประสบการณ์ในสมัยที่ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ศึกษาอยู่ที่ประเทศอังกฤษ และในระหว่างที่ปฏิบัติราชการอยู่หลายประเทศ จึงทำให้มีการใช้คำทับศัพท์เรียกชื่อสถานที่ และบ้านเมืองต่าง ๆ เป็นอันมาก เช่น

Mauritius	Deccan
New Hamshire	Oman
Philadelphia	Oasis
Potemkin's Village	Universities
Shan States	Cornell

ฯลฯ

6. คำที่ใช้เรียกเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่ม คำทับศัพท์ประเภทนี้พบอยู่ในบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ เป็นจำนวนน้อย ได้แก่

คำเรียก	ความหมาย
Blanket	ผ้าห่ม
Shawl	ผ้าคลุมไหล่, ผ้าขนสัตว์
Biretta	หมวกของบาทหลวง

7. คำที่ใช้เรียกชื่ออาหารและเครื่องดื่ม ในบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ มีคำทับศัพท์ประเภทนี้เป็นจำนวนน้อย ได้แก่

Icecream	Pea Soup
Cookies	Custard

8. คำที่ใช้เรียกชื่อเครื่องจักร เครื่องชั่ง และน้ำมันเครื่อง พบอยู่ในบทความเรื่อง เดียวคือ "มิตรพลี แด่คุณเสงี่ยม คงตระกูล" เขียนในเชิงอธิบายคำที่ใช้ในปัจจุบันระหว่างภาษาไทย และภาษาอังกฤษ คำทับศัพท์ที่ใช้เรียกชื่อเครื่องจักร เครื่องชั่ง และน้ำมันเครื่อง ที่พบในบทความมีจำนวน 4 คำ คือ

คำเรียก	ความหมาย
Water Wheel	เครื่องวัดน้ำ
Balance	ตราชั่ง, ตราชั่ง
Fat - grease	น้ำมันเหนียว
Petroleum jelly	น้ำมันจารบี

9. คำที่ใช้เรียกเกี่ยวกับภาษาและวรรณกรรม สุกิจ นิธมานเหมินท์ ใช้คำทับศัพท์ ที่เกี่ยวกับภาษาและวรรณกรรมในความหมายต่อไปนี้ คือ

คำเรียก	ความหมาย
Present Tense หรือ D - Tense	เดี๋ยวนี้ - แท้นส์
L - Tense	แล้ว - แท้นส์
K - Tense	ก่อน - แท้นส์
Poetical License	ความรู้สึกรักของกวีพาไป

คำเรียก	ความหมาย
Poetry	จินตวินิพนธ์
Verse	คำประพันธ์สำเนียงคำ
Dignity	ความสูงส่งของคำประพันธ์
ฯลฯ	

10. คำที่ใช้เรียกชื่อหนังสือ และหนังสือพิมพ์ ดังที่ได้กล่าวไว้ในประวัติและผลงานของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ แล้วว่า เป็นบุคคลที่รักการอ่านและชอบสะสมหนังสือเป็นอย่างมาก จึงทำให้ผู้เขียนต้องกล่าวถึงหนังสือต่าง ๆ ที่เป็นภาษาอังกฤษในบทความ และจะอยู่ในตอนที่ต้องอ้างหลักฐานประกอบการ เล่าเรื่อง ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนได้กล่าวอ้างอิงอย่างลอย ๆ เช่น

The Lands of the Sun	The Lays of the Pharisees
The Soul of a People	Etymological Dictionary
The Revolt of Asia	Oxford Dictionary
People and Politics of the Far East	Phaulkon the Adventure
Fortnightly Review (ชื่อ น.ส.พ)	Hindi Dictionary
Punch (ชื่อ น.ส.พ)	Lematin (ชื่อ น.ส.พ)

ฯลฯ

11. คำที่ใช้เรียกชื่อปรัชญา และวัฒนธรรม พบในบทความของสุกิจ นิธมานเหมินท์ เป็นจำนวนน้อยมาก ทั้งนี้เพราะผู้เขียนได้ใช้ภาษาไทยกล่าวถึงเรื่องนี้มากกว่าภาษาอังกฤษ เช่น

Metaphysic

The Growth of Civilization

12. คำที่ใช้เรียกชื่อเกี่ยวกับวันสำคัญ เป็นคำทับศัพท์ที่คนทั่วไปมักจะเข้าใจความหมายเป็นอย่างอื่น ดังนั้นสุกิจ นิมมานเหมินท์ จึงได้อธิบายความหมายกำกับไว้ด้วยเช่น

คำเรียก	ความหมาย
Boxing day	วันให้ของขวัญประจำปีในเทศกาลคริสต์มาส
Christmas Box	ของขวัญวันคริสต์มาส
Father Christmas หรือ Santa Claus	ซานตาครอส หรือ ผู้นำของรางวัลมาแจกเด็กที่ดีในวันคริสต์มาส

13. คำที่ใช้เรียกตำแหน่งหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา คำทับศัพท์ประเภทนี้ สุกิจ นิมมานเหมินท์ มิได้กล่าวขึ้นมาเพื่อความภูมิฐาน แต่กล่าวขึ้นมาเพื่อต้องการอธิบายคำและความหมายให้ผู้อ่านได้ทราบโดยทั่วกัน เพราะคำทับศัพท์เหล่านี้ในวงการศึกษามหาวิทยาลัยไทยได้นำมาใช้เรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องทางด้านการศึกษา ที่มีผลงานวิจัยหรือผู้ที่สำเร็จวุฒิการศึกษาต่าง ๆ และคำที่เกี่ยวกับหนังสืออ้างอิง และการสอบ เช่น

Reference	Re - examination
Professor	Fellowship
Professional Teachers	Tutorship
Master's Degree	Master Guild

14. คำที่ใช้เรียกในด้านจิตวิทยา เท่าที่ผู้วิจัยพบในบทความของ สุกิจ นิมมานเหมินท์ มีเพียง 1 คำเท่านั้น คือ Sadist ซึ่ง เดโซ สวานานท์ (2520 : 221) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ความผิดปกติทางเพศประการหนึ่ง โดยมีแนวโน้มที่จะสัมพันธ์ความปรารถนาและความ

พอใจในทางเพศกับการทำให้ผู้อื่นได้รับความเจ็บปวด ในบางกรณีการเพียงแต่ทำให้ผู้อื่นเจ็บปวด แต่อย่างเดียวก็น่าจะทำให้ตนเองเกิดความพอใจในทางเพศขึ้น แต่ในบางกรณี การทำให้ผู้อื่นเจ็บปวด เป็นเพียงบทนำไปสู่การแสวงหา ความพอใจทางเพศที่จะตามมา

15. คำที่ใช้เรียกเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง และการต่างประเทศ คำทับศัพท์ เหล่านี้พบในบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพราะตัวผู้เขียนเองเป็นผู้ดำรงตำแหน่งหน้าที่ทางการเมืองและการต่างประเทศ ดังนั้นเมื่อผู้เขียนเล่าเรื่องราวจากประสบการณ์ ทั้งที่อ่านจากหนังสืออื่น ๆ หรือจากการได้เห็นและเกี่ยวข้อง จึงทำให้มีคำทับศัพท์เหล่านี้คละเคล้าอยู่ในบทความต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก เช่น

คำเรียก	ความหมาย
Divine Rights of Kings	ลัทธิสิทธิเทวราช
The Ever - Victorious Army	กองทัพที่มีชัยตลอดกาล
A stern call to duty	เป็นการเรียกร้องอย่างหนักของหน้าที่
Capitulate	สัญญายอมแพ้
Surrender	ยอม, จำนน
unconditionally	ไม่มีเงื่อนไขใด ๆ
Credential	พระราชสาส์นตราตั้ง
Our gallant ally	สัมพันธมิตรอันกล้าหาญของเรา

16. คำที่ใช้เรียกชื่อเรือ ชื่อเรือที่สุกิจ นิมมานเหมินท์ นำมากล่าวอยู่ในบทความที่เล่าถึงเหตุการณ์ที่ไม่เป็นธรรมเมื่อ ค.ศ. 112 ที่ฝรั่งเศสเห็นว่าอังกฤษสามารถนำเรือเข้ามาจอดปากอ่าวไทยได้ ฝรั่งเศสจึงส่งมาบ้างเพื่อต้องการข่มขู่ไทย ชื่อเรือดังกล่าวได้แก่

Inconstant	(ฝรั่งเศส)	Lutin	(ฝรั่งเศส)
J.B Say	(ฝรั่งเศส)	Swift	(อังกฤษ)
Pallas	(อังกฤษ)		

17. คำที่ใช้เรียกชื่อเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ผู้เขียนได้นำคำทับศัพท์เหล่านี้มาอธิบายให้ผู้อ่านได้ทราบเกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ของชาวต่างประเทศ เช่น

The Royal Victorian Chain
The Royal Victorian Order
The Garter

18. คำที่ใช้เรียกชื่อเกี่ยวกับกล่องยาสูบและไม้ขีดไฟ พบในบทความเพียง 2 คำ คือ

Matches Pipe

19. คำที่ใช้เรียกเกี่ยวกับศาสนา เป็นคำที่สุกิจ นิมมานเหมินท์ นำมาใช้เรียกบุคคลในศาสนา และคำที่เกี่ยวกับศาสนาแต่นำไปใช้เรียกอย่างอื่น เช่น

คำเรียก	ความหมาย
Bishop Godfearing	คนกลัวพระเจ้า
Rice Christian	คริสเตียนที่เห็นแก่ข้าว
The Kingdom of the Yellow Robe	อาณาจักรแห่งเมืองกาสาหวัดร์

20. กลุ่มคำอื่น ๆ เป็นกลุ่มคำที่สุกิจ วัฒนานรินทร์ ใช้เขียนในบทความ แต่ไม่สามารถจัดเข้ากลุ่มใดได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้รวบรวมไว้โดยเฉพาะ เช่น

คำเรียก	ความหมาย
Adventures	นักแสวงโชค
Balemed diet	ความสมดุลตามความต้องการของร่างกาย
Disillusioned	บอกความจริงให้ทราบ
Dutch Courage	กล้าแบบวิลันดา
Godfearing man	คนกลัวพระเจ้า
Healthenish	ป่าเถื่อน
Innocent	บริสุทธิ์
Join The Navy and See The World	เป็นทหารเรือแล้วจะได้เที่ยวรอบโลก
Love's Labour's Lost	งานที่รักที่อุตส่าห์ทำแล้วก็ไร้ผล
Pedantic, Purist	คนอวดรู้, วางภูมิ, ฟุ้ง
Rice Christian	คริสเตียนที่เห็นแก่ข้าว
Right for self determination	บุคคลทุก ๆ ชาติ ย่อมมีสิทธิที่จะวางแผน การครองชีพให้ดำรงอยู่ในโลกตามปรารถนา ของตนโดยชอบธรรม
Spring is in the Air	อากาศที่สดชื่นในฤดูใบไม้ผลิ
Stand Point	จุดยืน
Technically in The Wrong	ความผิดตามตัวอักษร
The Kingdom of the Yellow Robe	อาณาจักรแห่งเมืองกาสาหวัดร์
Un English	เลวอย่างสิ้นดี
Under duress	จำใจทำเพราะถูกบังคับ

การใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษในบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ มีเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะ คำทับศัพท์ที่เป็นชื่อบุคคล สัตว์ ต้นไม้ สถานที่ เมือง สถาบันต่าง ๆ การเมือง การปกครอง และการต่างประเทศ ส่วนคำประเภทอื่น ๆ ที่ใช้ในการเขียนบทความนั้น มักจะเป็นคำที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว หากคำไหนที่สุกิจ นิมมานเหมินท์ คิดว่าไม่เป็นที่รู้จักกันก็จะมีคำอธิบายไว้ด้วย ซึ่งอาจจะเป็นคำอธิบายมาก่อนหรืออาจจะอธิบายตามหลังคำภาษาอังกฤษ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้น

จากการศึกษาลักษณะคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษที่ปรากฏในบทความของ สุกิจ นิมมานเหมินท์ แล้วนั้น ทำให้สามารถรวบรวม และจัดแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. ใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษโดยตรง เช่น

ก็เมื่อข้าพเจ้าไม่เช่กวีหรือ نمیเลือกวีแล้ว เฉนจึงหาฉมาวิจารณ์การกวีเล่า ข้าพเจ้าก็ขอเควดไปอีกครั้งหนึ่งว่า Fools rush in where angels fear to tread อะไรทำนองนั้น

(วิจารณ์เลียบกวี ของ พ.ฉ ประมวลฉมารค" หน้า 54)

ในไม่ช้านักเรียนผู้นั้นจะรู้สึกว่าการิยามารยาทของตนต่อเพื่อนนักเรียน และความรู้สึกต่าง ๆ ของเพื่อนนักเรียนต่อตนก็สำคัญต่อความเป็นอยู่ของตนเท่า ๆ กับการเล่าเรียนเหมือนกัน และจะรู้สึกถึงความสำคัญของการเป็นอยู่ร่วมสำนัก Corporate Spirit และความจำเป็นในการจะเชิดชูฟูเกียรติดีศักดิ์ของคอลเลจของตนให้เด่นขึ้น
... เมื่อได้รับปริญญา B.A. และออกไปแล้วสามปีก็จะกลับมารับปริญญา M.A. ต่อไปโดยฉต้องฉมีการสอบไล่ประการใดอีก

(“โชติใหม่ โชติเก่า โชติไหน โชติเรา” หน้า 88, 89)

2. ใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษโดยมีอธิบายความเป็นภาษาไทยอยู่เนบริบท เช่น

การที่เราจะเอาหินกับเหล็กมาเคาะกันให้ได้ไฟออกมา เราเรียกว่า 'ตีเหล็กไฟ' ภายหลังเมื่อฝรั่งนำเอาสิ่งที่เขาเรียกว่า matches เข้ามาซึ่งสะดวกกว่า และดีกว่า การมาเคาะเหล็กไฟ เราก็เรียกสิ่งนั้นว่า 'ไม้ขีดไฟ'

... อันเนื่องมาจากคนบางท้องถิ่นเรียก mountain ว่าภูเขา ๗ ก็มี และเรียกว่า 'เขา' ๗ ก็มี ฉะนั้นเพื่อให้คำว่า mountain นี้เป็นที่เข้าใจไว้ได้ทั่ว ๗ ไป ทุกภาคจึงเอาคำ 'ภู' กับ 'เขา' มารวมกันเป็น 'ภูเขา' ซึ่งอยู่เหนือก็ใช้ได้ อยู่ใต้ก็ฟังออก ว่าหมายความว่าอะไร

(มิตรพลีแด่คุณเสงี่ยม คงตระกูล" หน้า 233 - 234)

3. ใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษโดยมีคำเรียกเป็นภาษาไทยประกอบอยู่ข้างหน้าหรือข้างหลังอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น

เห็นผ้าผวยหม่นนอนในร้านแบกะดินในกรุงนิวเดลี ถามเขาวานี้แบกเรียกอะไร แบกตอบว่า 'กัมบัล' ก็เลยถึงบางอ้ออีกว่า กัมบัลของแบก หรือที่ไทยเราเรียกว่ากัมพล คือผ้าผวยของจีน ผ้า Blanket ของฝรั่งหรือ ผ้าหม่นนอนของไทยเรานั้นเอง

ครั้งหนึ่งข้าพเจ้าได้มีโอกาสไปดูการแสดงเกษตรกรรมของอินเดียซึ่งจัดให้เป็นงานมหัพราถนอง ๗ งานฉลองรัฐธรรมนูญของเรา เห็นเขามีการแสดงเครื่องวิดน้ำจากแม่น้ำขึ้นมาอย่างี่ฝรั่งเรียกว่า Water wheel ...

(มิตรพลีแด่ คุณเสงี่ยม คงตระกูล" หน้า 239)

ถ้าเขียนรูปนี้ก็ย่อมจะพอมิการ่าให้อภัย เพราะความรู้สึกของกวีพาไป (Poetical License) แต่ถ้าเป็นแต่เอานามานุกรมสัตว์นกหรือพืชมาเรียงกันต่อ ๗ พอให้มีสัมผัส แล้วก็เห็นว่าเหลวไหลทั้งเพ ผู้อ่านก็ไม่วู้เพราะไครเลยจะล่วงรู้ เมื่อไม่วู้ก็ไม่วู้เล็งเห็น เมื่อไม่วู้เห็นก็ชมได้แต่เลียง แต่ภาพในใจหาได้เกิดขึ้นไม่วู้ ลงท้ายบทประพันธ์ที่มุ่งจะให้เป็น 'จินตกวีนิพนธ์' (Poetry) ก็จะกลับกลายเป็นคำประพันธ์สำเนียงคำ (Verse)

ไป ... เพราะทุกสิ่งที่ทรงประพันธ์ทั้งความสูงส่ง (Dignity) ความไพเราะ และ ความงามธรรมชาติบวกกับความเรียบเรียงได้ดีกว่าคนอื่น ๆ มาก ...

(“เดินตามรอยเท้าผู้ใหญ่ว่าไม่กัด โปตุชัดเขทำนบัดใจเขา” หน้า 195 - 196)

เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าจากเทคโนโลยีมากขึ้น ประเทศไทยต้องมีสัมพันธไมตรีกับ ประเทศต่าง ๆ จึงทำให้คำภาษาต่างประเทศเข้ามาปะปนในภาษาไทยมากยิ่งขึ้น การใช้คำภาษา ต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาอังกฤษในบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ในลักษณะต่าง ๆ ดัง กล่าวมาแล้วนั้น จึงไม่เป็นปัญหาในการสื่อสารกับผู้อ่าน

นอกจากนี้การศึกษา คำทับเสียงและคำทับศัพท์ตามที่ผู้วิจัยได้จัดแยกเป็นประเภทต่าง ๆ แล้วนั้น เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ทราบถึงความรู้ความสนใจ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวบางส่วนของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ด้วย เช่น ด้านภาษา คำประพันธ์ เทคโนโลยีสมัยใหม่ เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ การเมือง การปกครอง การต่างประเทศ การศึกษา ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของ ชาวเมืองที่ผู้เขียนได้พบเห็น เป็นต้น

3.2.2 คำบาลี และคำสันสกฤต

ในบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ปรากฏว่ามีการใช้คำภาษา บาลีและคำภาษาสันสกฤตในการเขียนบทความเป็นจำนวนมาก แต่ผู้เขียนไม่ได้ใช้พรา้เพื่อจนทำให้ ผู้อ่านเกิดความรำคาญ กลับทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ในเรื่องคำบาลีและสันสกฤตเพิ่มขึ้น มีคำที่ใช้เป็น จำนวนมากที่คนทั่วไปทราบความหมายมาบ้างแล้ว แต่ก็มีบางคำที่ผู้อ่านยังไม่ทราบความหมาย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมคำศัพท์ภาษาบาลีและสันสกฤตไว้พอสังเขปดังนี้

คำบาลี และสันสกฤต	ความหมาย
กฤตยา	เวทมนตร์
คุยหระหัลล (คุยหระหัลล)	ความลับที่ควรปิดบัง
มานะประสาท	ฉมุก
ฉินทพากย์	คำขาด
คฺษณภาพ	อาการนิ่ง, สงบ
ทักขิณณ	ทางทิศใต้
ปริโยสาน, ปริโยसार	สิ้นสุดลง, จบลง
ปติวัตร	ความจงรักภักดี
มัจฉริยา	ความตระหนี่
สมุจเจต	การตัดขาด
หิตานุหิตประโยชน์	ประโยชน์เกื้อกูลน้อยใหญ่
อุทธีจ	ความฟุ้งซ่าน

ฯลฯ

คำบาลี และสันสกฤตที่รวบรวมมาดังกล่าวแล้วนั้น สุกิจ นิฆมานเหมินท์ นำมาใช้เมื่อกล่าวถึงบุคคลผู้มียศศักดิ์สูง เช่น พระมหากษัตริย์ หรือ ขุนนางผู้ใหญ่เท่านั้น ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมิได้นำคำเหล่านี้มาใช้อย่างพร่ำเพรื่อ อนึ่งในการนำคำบาลีและสันสกฤตมาใช้เขียนบทความแล้วผู้เขียนยังได้ให้ความหมายไว้ในที่ใกล้เคียง ซึ่งอาจจะบอกความหมายก่อน หรือ อาจจะบอกความหมายตามหลัง ทั้งยังนำมาใช้ได้อย่างดี ทำให้บทความนั้นเพิ่มความน่าอ่านและติดตามอย่างไม่รู้เบื่อ เช่น คำว่า ฉินทพากย์ ปริโยสาน เอตทคฺคะ เชษฐบุรุษ ดังตัวอย่าง

พระเจ้าดังไทจงฮ่องเต้ได้ทรงฟังขุนนางทั้งสองพูดดังนั้น มีพระทัยสับสนอนิจจัง ยินดียิ่งนัก จึงตรัสแก่ขุนนางทั้งสองว่า ท่านทั้งสองพูดดังนี้ถูกต้องตามกระแสธรรมสมควรแก่ศาสนา แล้ว พระองค์จึงรับสั่งเป็นฉันทพาทย์คำขาดว่า ถ้าผู้ใดเป็นพหูคัคค่านได้เพียงขึ้นอีก จะให้ลงโทษจงหนัก

(คนแซ่หลี่ เล่ม 2" หน้า 25)

คำว่า "ฉันทพาทย์" หมายถึง คำขาด หรือ คำพูด คำสั่งที่เด็ดขาดจากข้อความที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่าผู้เขียนได้ให้ความหมายของคำไว้จนล้นคำดัดไป จึงเป็นการสร้างความสับสนและความเข้าใจให้แก่ผู้อ่านได้ดังนี้

ขณะที่ผมไม่รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาวใช้วิธีเอาไม้ปักไปจัดไม้ซุงขวางเรือคือ ๆ เอากลางกระแสน้ำเชี่ยว จึงทำให้รัฐนาวาพม่าสมัยนั้นโคลงเคลง นำราชวงศ์ทุกมไปสู่อวสาน เป็นปริโยสานไปเลย

(ผ่านพิภพลีลา" หน้า 35)

คำว่า "ปริโยสาน" หมายถึง สิ้นสุดลง หรือจบลง ซึ่งสุกกิจ นิธมานเหมินท์ ได้ให้ความหมายว่า อวสาน คือ การสิ้นสุดลง หรือจบลง เช่นกัน โดยให้ความหมายนำมาก่อนถึงคำว่า ปริโยสาน อนึ่งการใช้คำดังกล่าวนี้ ผู้เขียนใช้อยู่ 2 แบบด้วยกัน คือ ปริโยสาน และปริโยสาร และใช้ในความหมายเดียวกัน

การสวรรคตของพระเจ้านรสีหบดีนั้น ถ้าจะถือเป็นเรื่องลึกลับก็นับว่าลึกลับเหมือนกันแต่นี้เขียนตามฝรั่งซึ่งเป็นเอกคัคคะทางมาศด้วยการวางยาพิษ

(ผ่านพิภพลีลา" หน้า 46)

คำว่า "เอตทัคคะ" หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญในทางใดทางหนึ่งเป็นพิเศษ แต่ สุกิจ วัฒนานนท์ นำมาใช้ควบคู่กับการฆ่าคน อาจนับว่าผู้เขียนเป็นคนแรกที่นำมาใช้ในทางนี้ และ ยังเป็นการสร้างสำนวนใหม่อีกด้วยคือ เอตทัคคะทางฆ่าคนด้วยการวางยาพิษ

คำบางคำ เช่น เชษฐบุรุษ สุกิจ วัฒนานนท์ นำมาใช้เรียกนำหน้าชื่อบุคคล เป็นการยกย่องให้เกียรติบุคคลที่กล่าวถึง ในขณะเดียวกันนั้นก็ทำให้ผู้อ่านรู้สึกขื่นไปในตัวด้วย เพราะ เชษฐบุรุษ หมายถึง พี่หรือผู้มีวัยสูงกว่า อาวุโสกว่า แต่ท่านนำมาใช้เรียกชื่อบุคคลเฉพาะดังนี้

คราวใดที่เชษฐบุรุษคอนสแตนเตอีน เสนานายกยังอยู่ ทุกสิ่งทุกอย่างก็เรียบร้อยใคร ๆ ก็เกรงใจ เพราะทุกคนยกให้เป็นพ่อเมือง ...

(“เรื่องของนายก ” หน้า 10 - 11)

3.3 การสร้างคำใหม่

การสร้างคำใหม่ในบทความของ สุกิจ วัฒนานนท์ มีทั้งที่แปลความมาจากภาษาอังกฤษ กำหนดคำขึ้นใหม่ และนำคำที่มีผู้กำหนดขึ้นเฉพาะ จึงทำให้บทความของท่านมีความแปลก และน่าสนใจเพิ่มขึ้นการสร้างคำใหม่ทั้ง 3 ลักษณะ มักจะมีอธิบายความหมายไว้ด้วย หรือก็จะมีคำภาษาอังกฤษกำกับไว้เพื่ออำนวยความสะดวกในการค้นหาความหมาย หรือที่มาของคำจึงเป็นลักษณะเฉพาะตัวของผู้เขียนประการหนึ่ง ซึ่งจะกล่าวละเอียดดังนี้

3.3.1 การสร้างคำใหม่ด้วยวิธีการแปลความจากภาษาอังกฤษ เช่น คำว่า จักรพรรดิราชาธิปไตย หรือ สวรรคาธิปไตย ทำคุณพระมหประเทศ ประสรมิ ดังตัวอย่าง

Imperial หรือ Celestial Mandate แปลว่า จักรพรรดิราชาธิปไตย หรือสวรรคาธิปไตย ซึ่งหมายถึง อาณาธิปไตย หรือคำสั่งของจักรพรรดิ ดังตัวอย่าง

ในฉบับก่อนข้าพเจ้าได้กล่าวถึง Imperial หรือ Celestial Mandate ของพระเจ้าเคียนหลงฮ่องเต้ หรือ เขียนหล่งวังกี้ แล้วแต่จะเอาตามแต่ใจ ซึ่งคนไทยส่วนมากเข้าใจ

เพราะได้ยินบ่อย ๆ หรือจะเอาตามสำเนียงหลวงสำเนียงกลาง หรือสำเนียงย่อ ซึ่งขณะนี้ กำลังเป็นสมัยนิยม เพราะกลืนอายุเมืองจีนกำลังขจรกระจายกระพือ กระพัด มามากมาย จนแทบจำไม่ได้ เพราะหวัดลงหูก็ว่าได้ ข้าพเจ้าแปลคำภาษาอังกฤษเหล่านั้นว่า จักรพรรดิ ราชาธิบดี หรือ สวรวรคานัฒติ อะไรทำนองนั้น ...

(“คนเข้อื่น” หน้า 67)

คำว่า “ทักษิณทรหมประเทศ” หมายถึง ประเทศหม่าหรือเมืองม่านใต้ หรือ Lower Burma ดังตัวอย่าง

ท่านที่เคยไปอยู่เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน ก็คงจะได้ยินเขาเรียกคนหม่ากันว่า ‘ม่าน’ ทั้งสิ้น ประเทศหม่าก็คือเมืองม่านใต้ หรือ Lower Burma นอกจากจะเกิดอุตรี มนุษยธรรมขึ้นเป็น ‘ทักษิณทรหมประเทศ’ ไปเท่านั้น

(“ผ่านพิภพลีลา” หน้า 41)

คำว่า “ประสะมิ” หมายถึง เติมเนย ดังตัวอย่าง
ในฉบับที่แล้วมานี้ ข้าพเจ้าได้นำเอาสิ่งที่เรียกว่า Celestial manmdate หรือว่า ข้าพเจ้าลองแปลเป็นไทยให้มันกลืนมเนย แบบที่พวกหมอไทยแผนโบราณ เรามักเรียกกันว่า ประสะนั้น ประสะนี้ เช่น ประสะบิง ประสะกานพลู ประสะมหาหิงส์ ซึ่งแปลว่า เติมบิง ข่า กระวาน กานพลู อบเชย มหาหิงส์ เข้าไปให้มีส่วนเท่ากับยาอื่น ... ถ้า ท่าน น.ม.ส. จะพรรณนา ท่านก็คงจะว่า ประสะมิ เพราะคำว่า มิ = ghee ก็คือ เนยที่พ้อครัวแขกใช้ปรุงอาหารนั่นเอง

(“คนเข้อื่น” หน้า 53)

คำว่า “สวรวรโครส” หมายถึง โอรสจากสวรวรค์ มาจากภาษาอังกฤษว่า “ The Son of Heaven ” ซึ่งนำมาเรียกพระนามของพระเจ้ากรุงจีน ดังนี้

สร้อยคำ

โดยเหตุที่พระเจ้ากรุงจีนนั้นเป็น 'สวรวโรรส' หรือที่เร

The Son of Heaven ...

3.2.2 การสร้างคำใหม่ด้วยการกำหนด ... ทวย นาคัทมิอยู่แล้ว
มาดัดแปลง หรือนำมาใช้ในความหมายใหม่ เช่น ขันทีโก่ สมการทางเพศ ชีวหนังสือ ทัพยาน
โพธิสัตว์หญิง บรูษมายาการ ฯลฯ ดังตัวอย่าง

... เหลือแต่ศัลยกรรมเพื่อสร้างขันทีคน และขันทีโก่ ...

(ผ่านพิพไลลา" หน้า 114)

คำว่า "ขันที" ปกติจะใช้กับผู้ชายที่ถูกตอนเท่านั้น แต่สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้นำมาใช้กับ
โก่ตอน เรียกว่า "ขันทีโก่" ทำให้เกิดความขบขันแก่ผู้อ่านวิธีหนึ่ง

... จะหานกคัมแคเพศวิถิต มาเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความพอดิ มีสมการทางเพศเสียที

(คัมแค" หน้า 393)

คำว่า "สมการ" หมายถึง ความเท่ากันของตัวเลขหรือนิพจน์ 2 นิพจน์ ซึ่งใช้ในทาง
คณิตศาสตร์ แต่สุกิจ นิธมานเหมินท์ นำมาใช้กับ ความสมดุลง่ายทางเพศของนก คือ ให้นกตัวผู้
และนกตัวเมียจำนวนเท่ากัน

ข้าพเจ้าจะนำเอาชีวหนังสือ ที่ท่านได้แต่งขึ้นก็ดี หรือแปลจากต้นฉบับภาษาต่างประเทศ
ก็ดี ก็คงจะต้องเพิ่มหน้าหนังสืออีกหลายสิบหน้า จึงขอยกมาเพียงเล่มเดียว

(พระยาอนุมานราชธนที่ข้าพเจ้ารู้จัก" หน้า 313)

คำว่า "ชีวหนังสือ" หมายถึง ประวัติ หรือเรื่องราวเกี่ยวกับหนังสือ ตามปกติเราจะใช้ว่าชีวประวัติบุคคล เมื่อสุกิจ วัฒนานรินทร์ นำมาใช้กับหนังสือเป็น "ชีวหนังสือ" ทำให้ผู้อ่านได้พบคำที่แปลกใหม่ และเห็นในความสามารถทางการสร้างคำของผู้เขียน

ทิพยบาน ที่พวกเรากำลังครวญครุ่นผินผายนั้นมาถึงแล้ว

(“ผ่านพิภพลีลา” หน้า 132)

คำว่า "ทิพยบาน" หมายถึง น้ำมะพร้าว จากข้อความใกล้เคียงได้บ่งบอกว่าเป็นน้ำมะพร้าว ทั้งนี้เพราะผู้ที่กำลังรอน้ำมะพร้าวอย่างกระหาย ดังนั้นจึงเรียกว่า เป็นน้ำทิพยบาน เปรียบเสมือนน้ำทิพย์ ที่มาช่วยแก้ความกระหาย

ธิดาของเปี้ยวจิ้งอ่อง ซึ่งภายหลังได้ยกย่องขึ้นเป็นโพธิสัตว์หญิง

(“คนเข้ฮั่น” หน้า 107)

คำว่า "โพธิสัตว์" หมายถึง ผู้ที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต เมื่อสุกิจ วัฒนานรินทร์ นำมาใช้คู่กับหญิง เพื่อชี้เฉพาะให้เห็นชัดเจนว่าหมายถึง เจ้าแม่กวนอิม นอกจากตัวอย่างคำดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีคำเหล่านี้อีกมากซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมไว้พอสังเขปดังนี้

คำศัพท์	ความหมาย
จันะภัย	ภัยจากจัน
จุลอำนาจ	มีอำนาจน้อย
ธรรมารยธรรม	ธรรมอันเจริญ

คำศัพท์	ความหมาย
นักวิหคนิคม	ผู้ที่ชอบเลี้ยงนกและศึกษาเรื่องเกี่ยวกับนก
นาวาอนุภาพ	อำนาจ หรือความยิ่งใหญ่ทางเรือ
บุรุษมาษาการ	ชายผู้มีเล่ห์เหลี่ยม
ผีทองเลว	ผีตอเหลือง
มุขบุรุษแห่งชาติ	ผู้นำของชาติ

ฯลฯ

จากการศึกษาเรื่องการสร้างคำศัพท์ใหม่ ผู้วิจัยพบว่า สุกิจ นิธมานเหมินท์ สร้างคำใหม่ขึ้นใช้ เพื่อให้ความรู้สึกทางความหมายดีขึ้นผู้อ่านเกิดความรู้สึกหรรษาไปตามถ้อยคำ ทั้ง ๆ ที่หากใช้คำธรรมดาตามความหมายแล้วจะให้ความรู้สึกที่ธรรมดา หรือบางคำอาจให้ความรู้สึกที่แรงเกินไป

3.3.3 การนำคำใหม่ที่มีผู้กำหนดขึ้นแล้ว แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักหรือใช้กัน

แพร่หลายนัก มาใช้ในบทความของสุกิจ นิธมานเหมินท์ ซึ่งคำใหม่ทั้งหลายที่ยกมาข้างล่างนี้ เจ้าพระยาภาศกรวงศ์เป็นผู้กำหนดขึ้น แต่ไม่เป็นที่ยอมรับหรือนำมาใช้กันในหมู่คนทั่วไป แต่สุกิจ นิธมานเหมินท์ สนใจที่จะนำคำใหม่เหล่านี้มาอธิบายเล่าสู่ให้ผู้อ่านได้รับรู้ และผู้เขียนได้กำกับภาษาอังกฤษลงไว้ให้ผู้อ่านได้รับทราบที่มาของคำที่กำหนดขึ้นใหม่นั้นด้วย ซึ่งเป็นวิธีการเขียนที่สร้างความน่าสนใจและความมีคุณค่าให้แก่บทความได้อีกประการหนึ่งด้วย ทั้งยังเป็นส่วนช่วยเผยแพร่ให้คนทั่วไปได้รู้จักคำเหล่านี้ให้มากขึ้น และเป็นประโยชน์แก่การศึกษาทางด้านภาษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้นไป คำที่มีผู้กำหนดขึ้นแล้วนั้น เช่น คำว่า บริษัทสีมา ตลาดเงินตรา ขนอมเหรียญ ธรรมญูประเพณี สวามีสภา ปฐมโฆษาลวามี สมุทปธานมาต กักบันตรามาตย์ เป็นต้น ดังตัวอย่าง

ท่านเจ้าพระยาภาศกรวงศ์ท่านเคยแนะนำให้ใช้คำว่า บริษัทสีมา

(คนเขื่อน " หน้า 69)

คำว่า "บริษัทสีมา" หมายถึง บริษัทจำกัด มาจากคำว่า Limited
 ดูเหมือนท่าน น.ม.ส. เอง เมื่อทรงนิพนธ์หนังสือเรื่อง The Money Market ซึ่ง
 พระองค์ท่านใช้คำว่า ตลาดเงินตรา ... ท่านเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ ก็แนะนำให้ใช้
 คำว่า บอนเทรีย

(ค้นเขื่อน" หน้า 69)

คำว่า "ตลาดเงินตรา" หรือ "บอนเทรีย" หมายถึง ตลาดเงินหรือการกู้ยืมเงินเพื่อ
 การค้าขาย

เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ได้แปลคำว่า Constitution ธรรมนูญประเพณี... คำว่า
 House of Lords ท่านก็ว่าของท่านว่า สวามีสภา... พอมา ถึงตำแหน่ง First
 Lord of the Treasury ซึ่งเป็นตำแหน่งราชการของนายกรัฐมนตรีอังกฤษตามแบบแผน
 ท่านก็ว่าของท่านเสียหยดย้อย ว่า ปฐมโณชาสวามิ ที่เขาเรียกอย่างธรรมดาว่า
 The Prime Minister หรือ Primer ท่านก็ว่าแบบท่านว่า สมุหปธานามาตย์...
 Cabinet นั้นของท่านเจ้าพระยาฯฯ ฟังแล้วออกจะพิลึกกึกกือ แต่จะเก่าก็กลัวด้วย
 หรือเปล่าไม่ทราบ ท่านว่า กักบันตรามาตย์...

(ค้นเขื่อน" หน้า 70)

คำว่า "ธรรมนูญประเพณี" หมายถึง แบบแผนในการตั้งรัฐธรรมนูญมาจากคำว่า
 Constitution

คำว่า "สวามีสภา" หมายถึง วุฒิสภา บอกคำว่า House of Lords

คำว่า "ปฐมโณชาสวามิ" หมายถึง ตำแหน่งราชการของนายกรัฐมนตรีอังกฤษมาจาก
 คำว่า First Lord of the Treasury

คำว่า "สมุหปธานามาตย์" หมายถึง นายกรัฐมนตรีของอังกฤษ มาจากคำว่า The Prime
 Minister

ส่วนคำว่า "กักบันตรามาตย์" หมายถึง คณะรัฐมนตรี มาจากคำว่า Cabinet

นอกเหนือจากคำที่ยกมาดังกล่าวแล้ว ยังมีอีกเป็นจำนวนหลายคำที่ได้รวบรวมมาไว้ดังนี้

คำศัพท์ที่มีผู้อื่นกำหนด	ความหมาย
ปกครองการ	อำนาจทางบริหาร
ตุลาการ	อำนาจทางตุลาการ
ทฤษฎีกาการ	อำนาจทางนิติบัญญัติ
ประติพันธ์, ประติพัทธ์	ฝ่ายค้านในสภา
รโหรานสมาชิก (Private Member)	สมาชิกในสภา
วิศวาสความเชื่อถือ (Vate of Confidence)	ความไว้วางใจ
วิศวาสมาดกร	สามที่นอกใจภรรยา
วิศวาสมาดกั	ภรรยาที่นอกใจสามิ
สวามีสัจจกรวาภิบาล (The Lord Chancellor)	ตำแหน่งเทียบรัฐมนตรียติธรรมของอังกฤษ หน้าที่เป็นอธิบดีศาลสูงสุด และเป็นประธาน สภานางด้วย
สมุหปธานมาตย์ มุณหมาดยาธิบติ (The Prime Minister หรือ Primer)	นายกรัฐมนตรีของอังกฤษ
สามัญสภา (House of Commons)	สามัญสภา หรือ สภาผู้แทนราษฎร

การใช้คำภาษาต่างประเทศในบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ทั้ง 3 ลักษณะ คือ คำทับเสียง คำทับศัพท์ และการสร้างคำใหม่ทำให้เห็นว่าผู้เขียนเป็นผู้มีความสามารถในการเลือกใช้คำต่างประเทศไม่ว่าจะเป็น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะผู้เขียนเคยศึกษาและต้องดำรงตำแหน่งหน้าที่ทางราชการในต่างประเทศเป็นเวลานาน อีกทั้งด้านความสนใจ และลักษณะนิสัยที่ชอบค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอจากการอ่านหรือจากการได้พบปะด้วยตนเอง สิ่งเหล่านี้จึงเป็นแหล่งความรู้ที่ผู้เขียนสามารถดัดดงนำมาสร้างวรรณกรรมที่

เทียบพร้อมไปด้วยสาระ และบรรจุเขียนด้วยภาษาที่มีเอกลักษณ์ของตนเองที่เป็นสิ่งสร้างความน่าสนใจและชวนติดตามอ่านยิ่งนัก

การสร้างคำศัพท์ใหม่นั้น แสดงให้เห็นความสามารถพิเศษในการใช้ภาษาไทยของผู้เขียนได้อย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ในเรื่อง และแสดงให้เห็นถึงการเป็นนักประดิษฐ์การขึ้นเขียนในทางภาษา ทั้งยังเป็นการสร้างคำให้มากขึ้นอันเป็นประโยชน์ต่อวัฒนธรรมทางภาษาของชาตินักการ

4. ประโยค

การสื่อความหมายทางภาษาด้วยวิธีการเขียนนั้น บางคนชอบสื่อความหมายด้วยประโยคสั้น ๆ กระชับรัด แต่บางคนกลับชอบที่จะสื่อความหมายด้วยการเขียนประโยคยาว ๆ ที่ให้รายละเอียดชัดเจน ทั้งนี้เป็นไปตามความถนัดของแต่ละบุคคล และเป็นไปตามความเหมาะสมกับเรื่องที่เขียน

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ พบว่า การเขียนบทความมีการใช้ประโยคทั้ง 3 ลักษณะ คือ ประโยคความเดียว ประโยคความซ้อน และประโยคความรวม แต่ลักษณะส่วนใหญ่แล้วเป็นประโยคความซ้อน และประโยคความรวมเป็นส่วนมาก ส่วนประโยคความเดียวนั้นมีบ้างเล็กน้อย เนื่องจากบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ เป็นความเรียงที่มุ่งเล่าเรื่องและแสดงเหตุผล จึงต้องอาศัยคำเชื่อม และการขยายความ เพื่อประกอบประโยคหลัก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 ประโยคความเดียว คือ ประโยคที่มีหน่วยกริยา 1 หน่วย มีหน่วยนาม 1 หน่วย หรือมากกว่านั้น และอาจมีหน่วยเสริมอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้ หน่วยนามที่อยู่ในประโยคความเดียว จะทำหน้าที่เป็นประธานหรือกรรมตรง หรือกรรมรอง ประโยคความเดียวที่มีแบบประโยคปรกติ จะต้องมีประธานอยู่ต้นประโยคเสมอ ส่วนกรรมตรงและกรรมรองซึ่งอยู่หลังกริยานั้นจะปรากฏหรือไม่ก็ได้ และกรรมรองอาจปรากฏในประโยคความเดียวมากกว่า 1 หน่วยก็ได้ ประโยคความเดียวที่ปรากฏในบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ มีปรากฏน้อยมาก และลักษณะที่พบโดยทั่วไป คือ ประโยคความเดียว มักจะมีประธานอยู่ต้นประโยค มีกริยา บางประโยคมีกรรมตรงมารับ บางประโยคอาจจะไม่มีประธาน แต่ละไว้ให้เข้าใจเอง ดังตัวอย่าง

การวิจัยต้องคำนึงถึงสภาพท้องถิ่น

(“การวิจัยกับการพัฒนาการศึกษา” หน้า 9)

โครงสร้างเป็นพันธุ์ไม้หัวพวงหน้าฝรั่ง

(“ความคิดไม่เป็นสาระของผู้ไม่มีสาระ” หน้า 47)

เช็กสเปียร์เคยกล่าวไว้แล้วว่าชื่อนั้นสำคัญไฉน

(“เรื่องของทูต” หน้า 13)

ศัตรูจริงของศาสนา ก็คือพุทธศาสนิกที่ไม่จริง พุทธศาสนิกที่ไม่ได้ศึกษา ไม่รู้จักคำสอนของ
พระองค์

(“ใครเป็นศัตรูของพระพุทธศาสนา” หน้า 5)

4.2 ประโยคความซ้อน คือ มีหน่วยกริยา 1 หน่วย มีหน่วยนาม 1 หน่วย หรือมากกว่านั้น และอาจจะมีหน่วยเสริมอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้ ประโยคความซ้อนต่างกับประโยคความเดียว ตรงที่หน่วยขยายของหน่วยนาม หรือ หน่วยกริยาในประโยคความซ้อนไม่ใช่คำแต่เป็นประโยค อาจกล่าวได้ว่าประโยคความซ้อนเกิดจากการนำประโยคมาขยายหน่วยนามหรือหน่วยกริยาในประโยคความเดียว ประโยคความซ้อนมี 3 แบบ คือ ประโยคความซ้อนที่มีประโยคขยายในหน่วยนาม จะมีคำเชื่อม ที่ ซึ่ง อัน นำหน้า เช่น หมวกใบที่คุณสวมอยู่สวยมาก

ประโยคความซ้อนอีกแบบหนึ่งเป็นประโยคความซ้อนที่มีประโยคขยายในหน่วยนาม และหน่วยกริยา คือ ทั้งหน่วยนามและหน่วยกริยาในประโยคความซ้อน อาจมีประโยคขยาย และหน่วยนามและหน่วยกริยาในประโยคขยายเองก็อาจมีประโยคขยายด้วย ทำให้ซับซ้อนขึ้นไปอีก เช่น ชายที่ข้าพเจ้ากล่าวถึงนี้ได้แต่งงานกับหญิงสาวคนหนึ่งซึ่งได้รับการศึกษาปานกลาง

ประโยคความซ้อนแบบที่ 3 เป็นประโยคความซ้อนที่มีประโยคขยายในหน่วยกริยา คือ ประโยคขยายในหน่วยกริยา คือ ประโยคขยายในหน่วยกริยาอาจมีคำเชื่อม ว่า หรือ ที่ นำหน้า ประโยคขยายนี้ไม่จำเป็นต้องอยู่ติดกับหน่วยหลัก อาจอยู่ท้ายประโยค มีคำอื่นคั่นระหว่างหน่วยหลัก

และประโยคขยายก็ได้ เช่น หัวหน้าสั่งพวกเราว่าอย่ามาสาย เรื่องที่ว่าเขาตายนะไม่จริงเลย
เขาตั้งใจที่เฮอร์รอดชีวิตมาได้

ในบทความของสุกิจ วัฒนานพรัตน์ มีประโยคความซ้อนปรากฏอยู่มาก ไม่น้อยไปกว่า
ประโยคความรวม ประโยคความซ้อนต่างจากประโยคความเดียวตรงที่หน่วยขยายของหน่วยนาม
หรือหน่วยกริยาในประโยคความซ้อนไม่ใช่คำแต่เป็นประโยค ประโยคความซ้อนที่ปรากฏมีทั้งประโยค
ที่ขยายหน่วยนาม และหน่วยกริยา และประโยคที่มาขยายนั้นมักจะใช้คำ " ที่, ซึ่ง, อัน, ว่า "
เป็นจำนวนมากบางย่อหน้าจะมีคำเหล่านี้ใช้อยู่ตลอดเลยทีเดียว ดังตัวอย่าง

การสะสมเก็บสิ่งของที่มีรูปร่างลักษณะแปลกประหลาดถูกอกถูกใจนั้นเป็นการกระทำที่มี
มานานแล้ว

... ข้อที่น่าสังเกตอีกข้อหนึ่งในลายกระแสะนี้ก็คืออักษรย่อที่บรรจุในวงกลมเหล่านั้น...
ลายที่งดงามเป็นพิเศษ ก็คือลายกระแสะข้อ หรือที่เรียกกันภายหลังว่า กระแสะข้อ
เครื่องหมายคลหรือลายอักษรอะไรไปกัน ลายนี้สิ่งสำคัญอยู่ที่ที่มาจะเป็นเหรียญซีก หรือ
เหรียญอันไหน ...

(“เครื่องลายครามชุดอักษรพระนาม จ.ป.ร.” หน้า 329, 337 - 338)

... เขามีหลายคำที่เขาหมายความว่าถึงนก แต่แสดงออกมาเป็นภาษากริยาซึ่งเราในฐานะ
ที่เป็นกวีไม่แพ้แบก แต่มาขัดสนซึ่งถ้อยคำ เมื่อเรายังขาดการติดต่อกับชนชาติอื่นในแหลม
อินโดจีนนี้ พวกเขาก็คงนอกจากคำว่า ปักษีที่ไทยเรายึดมาเป็นสัตว์ของเรา แล้วเขาก็ยัง
มีคำอื่นเป็นต้นว่า วิหค ซึ่งแปลว่า ผู้ที่สัญจรไปมาในเวหา สกนอันมีความหมายว่า นก
เฉย ๆ และไทยเราเอามาปรับเข้ารูปเป็นสกนธ์ สกนมา สกนุ ก็มี ทิชาชาติ ซึ่งแปลว่า
สัตว์ที่เกิดสองครั้ง ซึ่งเป็นคำที่ใช้เรียกพรหมณ์ อันนกนั้นมิได้มีกำเนิดออกมาเป็นตัวจาก
ท้องของแม่มันหักทันทันใด เหมือนสัตว์อื่นส่วนมาก จนชั้นแรกจะต้องออกมาเป็นไข่เสียก่อน
เหมือนดังที่บางแห่งที่ระมัดระวังภาษาก็จะว่า แม่นกคคพองเสียก่อน แล้วถึงจะกกหักไข่
หรือฟองนั้นจนกระทั่งลูกนกเจาะเปลือกไข่ออกมาให้พ่อแม่เลี้ยงต่อไป จนกว่าจะถึงคราว
ที่จะต้องออกวิ่งไต่หากินตามลำพัง

(“นก” หน้า 357 - 358)

4.3 ประโยคความรวม คือประโยคที่มีหน่วยกริยาตั้งแต่ 2 หน่วยขึ้นไป มีหน่วยนาม 1 หน่วยหรือมากกว่านั้น และอาจจะมีหน่วยเสริม และหน่วยเชื่อมอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้ เช่น ฌูว์จักเขาดั้งแต่ก่อนเข้าทำงาน เขาส่งสารเห็นใจคนในหน้าที่นี้ซึ่งเป็นคนรักงานยิ่งนัก

ลักษณะประโยคความรวมที่ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ใช้เขียนในบทความ จะมีทั้ง ประโยคความรวมธรรมดาและประโยคความรวมที่ซับซ้อน ด้านการใช้คำเชื่อมก็มีทั้งประโยคความรวมที่อาศัยคำเชื่อมและไม่อาศัยคำเชื่อม แต่ประโยคความรวมที่อาศัย คำเชื่อมมีมากกว่าที่ไม่อาศัย คำเชื่อม สำหรับคำเชื่อมที่ผู้เขียนใช้นั้นบทความมีอยู่หลากหลาย เช่น "ก็พอ ... สำหรับ ... เพราะ ... แต่ ... ก็ ... เพราะว่า ... แม้ ..." "ก็ ... แต่ ... ถ้า ... ก็ ... ฉะนั้น ... จึง ... " "หรือ ... เพราะ ... หรือ ... แม้แต่ ... แล้วยัง ... แต่ ... เพราะ ... แต่ถ้า ... และ ... ก็ ... " "พอ ... ก็ ... คราวนี้ ... เพราะ ... ในขณะที่ ... จนถึงกับ ... เพื่อ ... เพื่อ ... ขณะที่ ... แต่ก็ ... เพราะ ... และ ... ฉะนั้น ... เมื่อ ... จะ ... ถ้า ... โดย ... " ดังตัวอย่างบทความต่อไปนี้

เหตุการณ์ทางด้านฝรั่งเศสที่ได้พรรณามานี้ก็พอจะเห็นได้ว่าสำหรับประเทศไทย เวลา นั้นสถานการณ์อยู่ในเกณฑ์ร้ายแรงมาก เพราะเอกราชของชาติกำลังถูกคุกคามอย่างเห็น ได้ชัด (แต่) ขัยข้อนี้สมเด็จพระนารายณ์มหาราชจักรพรรทรานหรือเปล่าก็ยากที่จะรู้ได้ เพราะ ว่ามีหลายสิ่งหลายอย่างที่เราไม่ทันึกไว้ แม้ความทรงจำของแม่ทัพเรือฝรั่งเศสประจำ ประเทศไทย เซวาเลียร์ เดอ ฟอร์แบง Chevalier de Forbin ที่มีบรรดาศักดิ์ไทย เป็นออกพระศักดิ์สงครามก็ได้เคยอ้างว่าสมเด็จพระนารายณ์เคยรับสั่งอย่างนั้นอย่างนี้ (แต่) เราก็ไม่แน่ใจจะเชื่อสามได้เพียงใด ถ้าล้าเป็นบาทหลวง หรือ วิชเยนทร์เป็นล่าม เสียเอง (ก็) คงจะแปลกระแสรับสั่งไปในทางที่ตนต้องการให้เป็นไป ฉะนั้นผู้เก็บข้อความ จึงจำเป็นต้องใช้วิจารณญาณของตนเองถือสุภาษิตโบราณฝรั่งที่ว่า สิ่งใดใครเขาบอกต้อง เอาเกลือก่อนใด ๆ ปล่อยไปด้วย

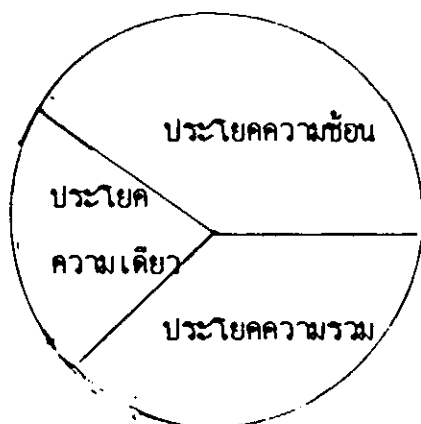
(“ไดญากิมาร์ แม่ศรีของหวาน” หน้า 87)

นอกจากนี้ยังมีการใช้ประโยคที่มีความยาวตั้งแต่ 1 หน้า ถึง 2 หรือ 3 หน้า ดังตัวอย่าง
จากเรื่อง " เร่งทำข้า ฯ"

คนที่ตกลาข้าง ฯ ปกนั้นใช้มันปูเป็นเหยื่อเกี่ยวกับตัวเบ็ดซึ่งมีสายควั่นจากรังบุงชนิดหนึ่ง
(บุงชนิดนี้มักอยู่ตามต้นฝรั่งทำรังคล้าย ฯ รังไหม และในที่สุดออกมาเป็นผีเสื้อข้างที่
เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Atlas Molt) และมีท่อนกลม ฯ ทำด้วยหนามทองเหลืองซึ่ง
เบาลอยน้ำเหมือนไม้ก๊อกติดอยู่ด้วย พอยทอดเหยื่อลงไปลึกครู่ใหญ่ ฯ ก็เห็นท่อนมีอาการ
ขยับขึ้น ฯ ลง ฯ พอเห็นว่าปลาตั้งต้นกลืนเบ็ดเข้าไปแล้ว คนตกลาคนนั้นก็วัดคันเบ็ด
ขึ้นมาพร้อมทั้งตัวปลาขนาดเล็ก ฯ ดึงขึ้นมาด้วย เมื่อปลตกลาออกจากคันเบ็ดลงช่อง
ซึ่งผูกติดกับนั้นเอาไว้แล้ว เขาก็จัดแจงเกี่ยวมันปูที่ตัวเบ็ดใหม่แล้วก็ลงมือตกต่อไปในน้ำ
ข้าก็ได้ปลาอีก ฉะนั้นก็อยากจะถามเขาเหมือนกันว่าวันหนึ่ง ฯ เขาได้ปลามากพอที่จะ
คุ้มกับเวลาที่เสียไปทีเดียวหรือ เพราะเห็นปลาชนิดที่เขาตกได้เป็นชนิดปลาสร้อย ปลา
ตะเพียน ที่ไม่สู้มีราคาค่างวดอะไรนัก ถึงหากว่าได้เต็มช่องก็คงได้ไม่กี่สตางค์ แต่ก็ต้อง
อดกลั้นความกระหายอยากรู้ไว้ เพราะเคยได้ทราบว่าเป็นธรรมเนียมของพรานเบ็ดเขา
ถือกันนักว่ ถ้าระหว่างที่ตกเบ็ดนั้นหากมีใครถามว่าได้ปลามากหรือน้อยแล้วก็ป็นอันเชื่อ
ได้ว่าวันนั้นเป็นต้องอัปยศทั้งวัน ปลาจะไม่ตอดเบ็ดเสียเลย (ข้อนี้เท็จจริงประการใด
ฉันไม่เคยพิสูจน์) แต่ทว่าหน้าตาของพรานเบ็ดคนนั้นดูขึงขังขึงขังไม่น่าจะชักชวนได้
สนทนาคด้วยนัก คล้าย ฯ กับว่าแกล้งจะมีคณาพาทักทายปราศรัยเพราะไม่ทราบถึงลัทธิ
ช่วยข้อนี้ก็ได้ จึงต้องล้อมรั้วกันคนด้วยสิหน่าเสียก่อน

(" เร่งทำข้า ฯ" หน้า 110 - 111)

จากการศึกษาลักษณะประโยคทั้ง 3 ชนิดแล้ว พบว่า สุกิจ นิธมานเหมินท์ ใช้ประโยค ความรวมและประโยคความซ้อนในการเขียนบทความมาก หรืออาจกล่าวได้ว่าผู้เขียนใช้กลุ่มประโยค ยาวมากที่สุด ซึ่งพอจะเขียนเป็นรูปภาพได้ดังนี้

การที่สุกิจ นิธมานเหมินท์ ใช้ประโยคความรวมและประโยคความซ้อนหรือเรียกรวมว่า กลุ่มประโยคยาวในการเขียนบทความมากที่สุดนั้น เป็นไปเพื่อความเหมาะสม และเป็นการสร้างความกระจำเด่นชัดให้แก่บทความ และสร้างความเข้าใจในรายละเอียดของเรื่องให้แก่ผู้อ่าน ทั้งนี้เพราะผู้เขียนใช้คำเชื่อมร้อยต่อบรรยากาศในแต่ละประโยคได้ราบเรียบไม่สะดุด ถึงแม้ว่า สุกิจ นิธมานเหมินท์จะต้องอ้างอิงหรือทำความเรื่องต่าง ๆ ที่ซับซ้อนก็ตามผู้เขียนก็สามารถใช้ประโยค ความรวมและประโยคความซ้อนได้อย่างดีเยี่ยม

5. การใช้โวหาร

โวหาร เป็นศิลปะการใช้ภาษาที่ผู้พูดหรือผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายขยายความให้ ชัดเจนขึ้น หรือ เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความฝัน หรือความรู้ หรือเพื่อตกแต่ง เสนอแนะ สั่งสอนในบางเรื่องที่ต้องการในบางกรณี อาจต้องยกตัวอย่างประกอบเรื่องราวที่พูดหรือ เขียน หรือต้องอาศัยการเปรียบเทียบในบางกรณี ทั้งนี้เพื่อให้การพูดหรือเขียนนั้นบรรลุเป้าหมาย ที่ต้องการนั้นคือ ผู้ฟัง หรือผู้อ่านเข้าใจตามไปด้วย

ในการศึกษาโวหารจากบทความของสุกิจ นิธมานเหมินท์นั้นพบว่ามีการใช้โวหารต่าง ๆ

5.1 บรรยายโวหาร

5.2 พรรณาโวหาร

5.3 เทศนาโวหาร

5.4 สาธกโวหาร

5.5 โวหารภาพพจน์

การใช้โวหารทั้ง 5 ชนิดในการเขียนบทความนั้น สุกิจ นิธมานเหมินท์ ใช้โวหารชนิด บรรยายโวหารมากที่สุด รองลงมาได้แก่สาธกโวหาร โวหารภาพพจน์ เทศนาโวหารและพรรณาโวหาร ตามลำดับ ทั้งนี้เพราะบทความแทบทุกเรื่องเป็นบทความที่มุ่งให้ความรู้แก่ผู้อ่านมากที่สุด แต่ในการเขียนนั้นจะต้องอาศัยโวหารชนิดอื่น ๆ ประกอบด้วยเพื่อให้บทความนั้นน่าสนใจ และแฝงไว้ด้วยความเพลิดเพลิน ดังจะได้กล่าวถึงโวหารต่าง ๆ ดังนี้

5.1 บรรยายโวหาร (พรพรวณ ธาราภูมาศ. 2519 : 115) หมายถึง ชื่นเชิงในการอธิบายเรื่องราวอย่างถี่ถ้วนตามความรู้ของผู้แต่ง โดยไม่แสดงความรู้สึกลงไปด้วย เพื่อมุ่งให้ผู้อ่านได้รับความรู้เป็นสำคัญ นอกจากนี้ โมริ ชื่นสำราญ (2529 : 85 - 87) ได้ให้ข้อแนะนำเกี่ยวกับการเขียนบรรยายโวหารเพิ่มเติมดังนี้

การบรรยายที่ดี ผู้เขียนจะต้องเริ่มต้นด้วยการวางจุดมุ่งหมายในการเขียนให้แน่นอนว่า ผู้เขียนเขียนเพื่อวัตถุประสงค์อะไร เช่น เพื่อให้ความรู้หรือความคิดหรือให้ความสนุกเพลิดเพลิน และการรู้จักเลือกสรรข้อมูลที่จะนำมาประกอบการบรรยาย ตลอดจนสามารถลำดับเรื่องหรือเหตุการณ์อย่างดี เน้นในสิ่งที่ควรเน้น รวมทั้งรู้จักเลือกใช้ถ้อยคำสำนวนโวหารและตัวอย่างข้ออ้างอิงได้อย่างเหมาะสม

ในการเขียนบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ นิยมใช้บรรยายโวหารเป็นหลัก เนื่องจากบทความแทบทุกเรื่องเป็นบทความที่มุ่งให้ความรู้ จึงมีการอธิบายรายละเอียดอย่างชัดเจน เพียบพร้อมด้วยเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์ ซึ่งเป็นเหตุผลที่เหมาะสมทำให้ผู้อ่านยอมรับโดยปราศจากข้อสงสัย เช่น

ข้อความตอนหนึ่งของบทความเรื่อง "ลอร์ดหลุยส์กับเมืองไทย" ซึ่งสุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้บรรยายถึงบทบาททางการทูตของหลุยส์ในกามาเยือนเมืองไทย จนกระทั่งได้รับพระราชทาน เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดแห่งประเทศไทยด้วย ดังตัวอย่าง

ในการมาเยี่ยมกรุงเทพฯ ครั้งนี้ ลอร์ดหลุยส์ได้ถือโอกาสด้านส่วนตัวที่จะทำให้กามา ประเทศไทยได้ประสบผลสำเร็จยิ่ง เป็นต้นว่าด้วยการถวายรถจี๊ปแก่พระราชบิดา หม่อมของไทย แต่ครั้นแล้วรถคันนั้นในไม่ช้าก็ถูกไฟไหม้เผาแผ่นดินของพระองค์เองขมยไปจากหน้าพระที่นั่งเสียอีก นอกจากนี้ลอร์ดหลุยส์ยังได้พยายามไปในงานสันนิบาต ณ สโมสรนายทหารฝ่ายไทย ซึ่งจัดให้มีลีลาศเวลาเย็นเสมอ ๆ จึงทำให้สัมพันธภาพ ระหว่างไทยกับอังกฤษดีขึ้น ลอร์ดหลุยส์ได้เคยแจ้งให้นายกรัฐมนตรีไทยในขณะนั้นทราบ ว่า การที่ไทยจะต้องให้ข้าว 1,500,000 ตันนั้น อาจจะทำให้เศรษฐกิจภายในของ ไทยต้องได้รับความกระทบกระเทือนอย่างรุนแรง ฉะนั้นอังกฤษจึงเต็มใจที่จะรับซื้อแทน ที่จะเรียกเอาเปล่า ๆ อย่างเมื่อแรกในเวลาที่ลอร์ดหลุยส์ยังอยู่ในกรุงเทพฯ ก็ได้รับ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดแห่งประเทศไทย (มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก) ("ลอร์ดหลุยส์กับเมืองไทย" หน้า 41)

การอ้างเหตุผลโดยหลักตรรกศาสตร์ที่เห็นได้ชัดเจนในการบรรยายถึงเหตุการณ์ที่รัฐบาล ฝรั่งเศสปิดอ่าวไทย เมื่อ 25 กรกฎาคม ร.ศ. 112 ว่าเหตุการณ์ครั้งนั้นไทยก็มีข้อบกพร่อง ในด้านต่าง ๆ ดังข้อความต่อไปนี้

ในเวลานั้น ถ้าพิจารณาโดยดั่งแท้แล้วก็จะเห็นได้ว่า ฝ่ายไทยมีข้อบกพร่องอยู่เหมือนกัน เพราะเหตุว่าไทยยังมิทันได้จัดการป้องกันประเทศเพียงพอ ทั้งนี้เพราะเราเพิ่งตื่นขึ้นใหม่ ๆ และเป็นประเทศเล็ก ๆ ซึ่งในขณะนั้นยังขาดผู้รักชาติผู้ทรงวิद्याคุณ และผู้ที่ไม่เห็นแก่ตัวอีกมาก อีกประการหนึ่งฝ่ายไทยมักหลงเชื่อว่า ในกรณีไทยถูกรุกรานแล้ว ต่างประเทศคงจะยื่นมือเข้ามาช่วยขว้าง โดยเฉพาอย่างยิ่งที่สุด ไทยหวังว่าอังกฤษจะ

ต้องกันท่าฝรั่งเศสไว้ให้จนถึงที่สุด ... แต่เมื่อมีเหตุเกิดขึ้นแล้ว ก็หาได้เป็นไปดังไทย
คาดไม่ถึง ...

(“เมื่อน้ำมาปลากินมด ครั้นน้ำล้นมดกินปลา” หน้า 25)

จากตัวอย่างการเขียนบรรยายโวหารด้วยการอ้างเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์นั้นแสดงให้เห็นถึงลักษณะส่วนตัวของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ว่าเป็นบุคคลที่มีเหตุผล และตัวผู้เขียนเองก็เคยกล่าวถึงเรื่องเหตุผลไว้ในบทความเรื่อง “สตรีเรียนวิทยาศาสตร์ไปทำไม” ซึ่งสรุปความได้ว่า ในการเรียนสายวิชาทางวิทยาศาสตร์นั้นเป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดถึงเหตุผล และนำเอาหลักแห่งเหตุผลนี้มาใช้ในชีวิตประจำวัน นับว่าเป็นความคิดที่สอดคล้องกันกับความคิดและลักษณะส่วนตัวของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ที่สำเร็จการศึกษานิเทศศาสตรบัณฑิตเป็นแขนงหนึ่งในวงการวิทยาศาสตร์ สิ่งนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้ สุกิจ นิธมานเหมินท์ เป็นบุคคลที่คิด พูด เขียนหรือกระทำสิ่งใดอย่างมีเหตุผล

5.2 พรรณนาโวหาร (พรพรม ธารานุมาศ. 2519 : 116) หมายถึงขั้นเชิงในการรำพัน อาจเป็นการรำพันถึงความรู้สึกของตนหรือของผู้อื่นหรือรำพันถึงสิ่งต่าง ๆ เพื่อมุ่งให้ผู้อ่านเกิดความซาบซึ้งประทับใจเป็นสำคัญ นอกจากนี้ โฆรี ชื่นสำราญ (2529 : 100) ได้ให้คำนิยามของพรรณนาโวหารเพิ่มเติมดังนี้ พรรณนาโวหารจะต้องประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. สามารถให้รายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ ได้ถูกต้องชัดเจน
2. สามารถพรรณนาสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องการจะกล่าวถึงให้เห็นเป็นรูปธรรมได้
3. สร้างให้เกิดอารมณ์คุ้นเคยเสมือนใกล้ชิดสิ่งนั้นได้

สุกิจ นิธมานเหมินท์ นิยมใช้พรรณนาโวหารร่วมกับบรรยายโวหาร ในบางครั้ง ผู้เขียนจะใช้โวหารภาพพจน์ร่วมด้วย เพื่อเพิ่มความน่าสนใจให้แก่บทความยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะบทความส่วนมากของผู้เขียนมีความยาวมาก ดังนั้นวิธีการเขียนลักษณะดังกล่าวนี้ จึงทำให้ผู้อ่านรู้สึกเพลิดเพลินกับบทความเหล่านั้น พร้อมทั้งได้รับสาระความรู้จากประสบการณ์ของผู้เขียนไปด้วย เช่น

บทความตอนหนึ่ง ของเรื่อง "รัตนบุรุษไทยสมัยก่อน" ที่สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้บรรยายถึงเมืองฝรั่งเศส และพรรณนาความวิจิตรตระการตาของท้องพระโรงตามความรู้สึกที่ได้เห็นความงามนั้นดังนี้

ในเมืองฝรั่งเศสมีช่างทำนาฬิกาเยนตร์และเป็นสมป็นไฟ แกล้งส่องเห็นไกลเป็นไกล กระทำของวิเศษอื่น ๆ ก็ได้ต่าง ๆ ทั้งเงินทองก็มีมากแลในวังพระเจ้าฝรั่งเศสให้หลอมเงินเป็นท่อน 8 เหลี่ยม ใหญ่ประมาณ 3 ก่า โดยยาว 7 คอก 8 คอก กองอยู่ริมถนนเป็นอันมาก เหมือนตุ้จเสาอันกองไว้กำลังคนแต่ 13 คน 14 คน จะยกท่อนเงินขึ้นมิได้ไหว ภาชนะท้องพระโรงข้างในนั้นค้ำขึ้นด้วย แผ่นศิลามีสีต่าง ๆ จ้าหลักกลายฝังด้วยเงินทองแลแก้วต่างสีเป็นลดาวัลย์ แลต้นไม้ดอกไม้หญ้าและรูปสัตว์ต่าง ๆ พื้นผนังก็ประดับด้วยกระจกภาพกระจกเงาอันวิจิตรควรจะพิศวง เป็องบนเพดานนั้นให้แผ่นทองบางคุดแผ่นทองอังกฤษตัดเป็นเส้นน้อย ๆ แล้วผูกเข้าเป็นพวงพุ่มห้อยย้อยแลแขวนโคมแก้วมีสีฐานต่าง ๆ สีแก้วแลสีทองก็รุ่งเรืองโสภาสง่างามยิ่งนัก ...

(“รัตนบุรุษไทยสมัยก่อน” หน้า 212)

นอกจากนี้ สุกิจ นิมมานเหมินท์ ยังได้เขียนพรรณนาความรู้สึกของลอร์ดโรสเบรีที่มีต่อฝรั่งเศส และทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกร่วมกับผู้เขียนคือ ความไม่พึงพอใจในการกระทำของฝรั่งเศสที่มีต่อไทย ซึ่งผู้เขียนใช้ศิลปะในการเขียนถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกของลอร์ดโรสเบรีได้ดี ถึงแม้ว่าเรื่องราวดังกล่าวนี้มาจากบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่เป็นภาษาอังกฤษก็ตาม แต่ผู้เขียนสามารถใช้โวหารในการแปล เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวจากบันทึกได้อย่างหมดจดยิ่งนัก ดังตัวอย่าง

ลอร์ดโรสเบรีเกรงว่าเรื่องนี้ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท จะทรงคิดเห็นไปว่าเป็นความคิดของคนใจจัด ที่จริงลอร์ดโรสเบรีจะเป็นคนเช่นนั้นก็หาไม่ เพราะทุกคราวที่ได้อ่านทราบถึงการกระทำของฝรั่งเศสแล้ว เลือดในกายเดือดพล่านไปหมด ฝรั่งเศสทำแก่ไทยอย่างทำได้ทำเอา อายากบูกตะลุยเข้าไปกับูก อายากห้าพันห้าหมื่นก็ทำลงไป แล้วยังมีหน้ามา

เรียกร้องเอาคืนแดนตั้งสองในห้าของประเทศไทยเป็นการตอบแทนเสียอีก จริงอยู่
ถึงไทยจะเป็นชาติที่ไม่วิเศษวิโสอะไรนักก็ตาม แต่ก็สมควรอย่างยิ่งที่จะทำแก่
ไทยเหมือนเห็นเป็นตัวเองอะไรอย่างหนึ่งจะนั้น ...

(“เมื่อน้ำมาปลาภิรมศ ครั้นน้ำลตมคกินปลา” หน้า 29)

5.3 เทศนาโวหาร (พรพรวณ ธาธาณูมาศ. 2519 : 117) หมายถึงชั้นเชิง
ในการอธิบายข้อความให้กว้างขวางออกไป โดยยกเหตุผลหรือหลักฐานมาประกอบ เพื่อมุ่งให้ผู้อ่าน
เห็นจริง เชื่อถือ และปฏิบัติตามได้

การใช้เทศนาโวหารในการเขียนบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์นั้น เป็นการ
เขียนเพื่อชี้แจง หรือแสดงเหตุผลให้ผู้อ่านได้ทราบความจริง เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติ ลักษณะเหตุผล
หรือหลักฐานที่นำมาชี้แจงและแนะนำส่วนมากเป็นไปตามหลักตรรกศาสตร์ คือ เป็นเรื่องที่เหมาะสม
และใกล้ตัวหรือเกี่ยวกับชีวิตประจำวันของผู้คน จึงทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น วิธีการอ้าง
เหตุผลให้ผู้อ่านเชื่อถือที่ผู้วิจัยได้พบในบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ มี 4 วิธี คือ

- 5.3.1 วิธีเขียนแบบเทศนาโวหารล้วน
- 5.3.2 วิธีเขียนแบบเทศนาโวหารระคนกับสาธกโวหาร
- 5.3.3 วิธีเขียนแบบเทศนาโวหารระคนกับโวหารภาพพจน์
- 5.3.4 วิธีเขียนแบบเทศนาโวหารระคนกับบรรยายโวหาร

5.3.1 วิธีเขียนแบบเทศนาโวหารล้วน เป็นวิธีเขียนเพื่อต้องการแนะนำ
สิ่งสอนตรง ๆ ในแต่ละประเด็น เช่น การปฏิบัติตนของบุคคลทั่วไป และการอบรมสั่งสอนเยาวชน
และปัจเจกชนให้รักธรรมชาติ เป็นต้น

ในเรื่องการปฏิบัติตนของบุคคลทั่วไป สุกิจ นิมมานเหมินท์ได้กล่าวถึงความจริงที่คนส่วน
มากปฏิบัติอยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะในเรื่องของการทำความดี ภายในระยะเวลา 15 วัน คนจะทำ
ดีคือการไปวัดทำบุญเพียง 1 วัน และในระหว่าง 15 วันก็ประกอบกรรมอื่นที่มีขอบถึง 14 วัน ได้แก่
การประจบสอพลอ คอรัปชั่น ฯลฯ ดังตัวอย่าง

ก็เมื่อหลักธรรมของพระองค์นั้นอยู่ที่การกระทำ ท่านก็ได้กล่าวหลายครั้งหลายคนว่าให้ทำแต่สิ่งดีให้ละเว้นแต่สิ่งชั่ว ทำใจให้สะอาดเท่านั้นก็พอไม่ต้องไปประจบสอพลอ กตัญญู กตเวที ต่อนายของตน ถึงกับเอาสมบัติของผู้อื่นไปกำนัล ไม่ต้องแสดงแค่ว่าภายนอกให้คนเห็น และลุ่มหลงคิดว่าตนนั้นเป็นคนเลื่อมใสในพระพุทธองค์จริง ไม่ต้องไปตีโพยตีพายของตนงอแงไม่รู้จักประกอบกรรมดี และไม่ต้องแก่งแย่งทำหลอกตัวเอง ถ้าทำดีนั้น 15 วัน ทำครั้งหนึ่งก็พอ 14 วัน ทำอะไรต่ออะไรที่เลวทราม แต่พอวันที่ 15 ก็หันมาเข้าวัด เข้าวาเสียว เพราะทำดีแสดงออกมาให้คนเห็นโดยมุ่งอาศัยวิธีคอร์ปชั่นกังฉินตบตาโลก เสียวันเดียวเท่านั้นย่อมไม่เพียงพอที่จะล้างบาปซึ่งสะสมมาตั้งแต่ 14 วัน เพราะมีแต่จะมาก่ายกองจมมุลินท์ทุกที

(“ใจเป็นศัตรูของพระพุทธศาสนา” หน้า 4 - 5)

เทศนาโวหารที่กล่าวถึงการอบรมสั่งสอนเพื่อปลูกฝังความรักธรรมชาติให้แก่เยาวชน และปัจเจกชน ให้ตระหนักถึงความสำคัญและคุณประโยชน์ของธรรมชาติที่มีต่อมวลมนุษย์อย่างมหาศาล ดังตัวอย่าง

ไม่ว่าจะเป็นพ่อคน แม่คน หรือครูบาอาจารย์ ก็ตามจะต้องช่วยกันอบรมสั่งสอนให้เด็ก ๆ และผู้ใหญ่ที่ไม่ค่อยมีความคิดหาวิธีจักรักธรรมชาติ ช่วยทำนุบำรุงรักษาไว้ ซึ่งนก และสัตว์ป่าต่าง ๆ ที่ไม่เป็นภัยกับเรา มินั้นแล้ว เราอาจจะเหลือแต่คนกระจองอก นกเอี้ยง สาริกา หรือหนูทองขาว แมลงสาบไว้ให้ลูกหลานเราชื่นชมในอนาคตว่าเป็นสัตว์ป่าที่ยังคงเหลืออยู่ให้ได้พบได้เห็น นอกจากรูปของนกและสัตว์อื่น ๆ ที่ยังมีปรากฏอยู่ในตำราเรียนตำราเท่านั้น

(“นก” หน้า 357)

5.3.2 วิธีเขียนแบบเทศนาโวหารระคนกับสาธกโวหาร เป็นวิธีเขียน

เพื่อชี้แจงแสดงเหตุผล แนะนำให้ผู้อ่านปฏิบัติตาม พร้อมทั้งมีการยกตัวอย่างประกอบให้เห็นชัดเจน

เช่น บทความตอนหนึ่งจากเรื่อง " เร่งทำข้า ๆ " ที่สุกิจ นิมมานเหมินท์ กล่าวในเชิงสิ่งสอน แนะนำคนทั่วไปให้รู้จักผ่อนปรน นำใจเขามาใส่ใจเรา และยกตัวอย่างประกอบเรื่องด้วย การนำวิธีการตกปลาของชายสองคน วิธีการเขียนด้วยเหตุผลประกอบการยกตัวอย่างย่อมทำให้ผู้อ่านเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น และมีส่วนดึงดูดความสนใจของผู้อ่านให้เห็นจริงตามไปด้วย นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนเป็นผู้ที่มีความสังเกต สามารถนำเอาสิ่งต่าง ๆ ที่พบเห็นมาเป็นเครื่องเตือนสติสำหรับ การดำรงชีวิตของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี สิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตของผู้เขียนแล้ว มิได้ผ่านเลยไปโดยไร้ประโยชน์ หากได้เก็บนำมาคิดเพื่อเป็นสิ่งที่เตือนใจ เตือนสติ ที่มีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับคนทั่วไป ดังตัวอย่าง

แต่ผมคิดว่าเรามีใจยาวรอบคอบประคองสายป่านที่ยาว ๆ แล้ว แม้จะมีสิ่งใดมากระทบ ทำให้ใจเรารู้สึกสั่นกระเทือนเพื่อนไหวอย่างแรง ๆ ก็ดี ถ้าเราจะกะผลึกะผลามรวบรัดทั้งเอาโดยพละการตามอำเภอใจของเราผู้เดียวแล้ว ที่ไหนเลยเราจะสามารถตัดสินใจทำไปได้เล่าเหมือนกับชายตกปลาสองคน ซึ่งถ้าหากเขาตะกละมือรีบร้อนจะจับเอาตัวปลาได้โดยเดียวโดยมิได้คำนึงถึงความต้านทานหนทางการดึงแห่งสายเบ็ดของตนแล้ว ที่ไหนเลยสายไหมอันเล็ก ๆ แบบบางเช่นนั้นจะทนได้ ในที่สุดสายเบ็ดก็อาจจะขาดกลางคันและลวนนั้นก็พลอยสูญไปเสียเปล่า ๆ ด้วย การที่ทำงานใจเย็นรู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาวเอาใจเขามาใส่ใจเรา คิดหน้าคิดหลังซึ่งใจให้คิดแล้ว ในที่สุดก็จะทำการใหญ่ ๆ หรืองานที่สลักสำคัญสำเร็จไปได้

(เร่งทำข้า ๆ หน้า 113 - 115)

5.3.3 วิธีเขียนแบบเทศนาโวหารระคนกับ อุปมาโวหาร เป็นวิธีการ

เขียนเชิงแนะนำสั่งสอน หรือชักเตือนให้ผู้อ่านปฏิบัติตาม พร้อมทั้งเปรียบเทียบเพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น แพทย์รักษาโรคให้แก่โสเภณี

ในบทความตอนหนึ่งที่ สุกิจ นิมมานเหมินท์ เขียนเชิงแนะนำให้แพทย์ทั้งหลายคำนึงถึงจรรยาแพทย์เห็นแก่ความเป็นมนุษย์ของคนทุกอาชีพ ไม่ควรรังเกียจโสเภณีที่มาขอรับการรักษา เช่น แพทย์บางคนที่ทำตนเสมือนพ่อค้าที่หวังแต่กำไรและเลือกรักษาบุคคลบางกลุ่มเท่านั้น ดังตัวอย่าง

นายแพทย์ที่เคยเป็นศิษย์ของข้าพเจ้าคงเห็นแล้วว่า บัญหาโสเภณีกับหมอ นั้น ความจริง ก็เป็นเรื่องธรรมดา เพราะหมอก็ต้องพยายามรักษาโรคให้ไม่ว่าบุคคลผู้นั้นจะเป็นไพร่ ผู้ดีกระฎุมพี หรือโสเภณีในกฎหมายหรือนอกกฎหมายก็ตาม เมื่อเป็นคนไข้มาถึงแล้ว ถึงจะชั่วคิมจันก็จำเป็นต้องยอมรับรักษาไว้หมด เพราะการกระทำเช่นนั้นเป็นจรรยา ของแพทย์ ไม่ขัดกับศีลและวินัยใด ๆ ทั้งสิ้น แม้แต่โสเภณีก็อาจเป็นมารดาของคนดีมี ชื่อเสียงได้เหมือนกัน แพทย์ผู้นั้นจะได้ชื่อว่า ตนเป็นเสมือนหนึ่งพ่อค้าธรรมดาที่ภาษา แยกเรียกว่า ไวทยา ซึ่งทั้ง ๆ ที่เขาหมายความถึงพ่อค้าเฉย ๆ ก็จริง แต่เมื่อเขียน เป็นภาษาไทยแล้ว ก็ตรงกับคำว่า แพศยา ซึ่งมีความหมายไม่ต่างกับโสเภณีเท่าใด (บัญชาโสเภณีกับหมอ หน้า 173)

5.3.4 วิธีเขียนแบบเทศนาโวหารระคนกับบรรยายโวหาร เป็นวิธีการ

เขียนเชิงแนะนำสั่งสอน หรือ ดักเตือน พร้อมทั้งการอธิบายความอย่างละเอียด เช่น กล่าวถึงวิธีการแทรกซึม ของคณะบุคคลที่คิดล้มล้างราชบัลลังก์ของจีน เพื่อเตือนให้คนไทยได้ตระหนักถึงภัยนี้ด้วย

วิธีการเขียนเทศนาโวหารระคนกับบรรยายโวหารนี้ สุกิจ โฉมมานเหมินท์ กล่าวถึง เหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์จีนมาแล้ว จากนั้นจึงเตือนคนไทยให้ระมัดระวังภัยที่จะทำลายล้างชาติบ้านเมืองทุกเมื่อ ดังตัวอย่าง

เรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวอะหมอ ซึ่งนับว่าเป็นกำเนิดเดิมของพระเจ้าชยุเอียนตันั้น ข้าพเจ้า เข้าใจว่า เป็นวิธีการแทรกซึมของคณะที่ล้มพระราชบัลลังก์ที่พยายามจะกระจายข่าว ออกุศลให้เกิดความศุภมัน และเกลียดชังในองค์พระมหากษัตริย์ให้เกิดขึ้น ยิ่งเป็นโอกาส ที่จะตำหนิความเหลวไหล ส่วนพระองค์แล้วก็ยังพยายามหาเหตุผลทางไสยศาสตร์ และ ทางลัทธิวิญญานศาสตร์ มาทำให้ราษฎรที่โง่เขลาเบาปัญญา จะได้สิ้นความนับถือ และความสวามิภักดิ์บรรพทาให้พินาศสาปสูญไปตั้งนั้นเอง ดังนั้นจึงสมควรที่ประชาชนชาว ไทยจะระลึกเสมอว่าวิธีการของฝ่ายทำลายนั้นเป็นวิธีการที่คิดกันมาอย่างสุ่มรอบคอบ เอาเรื่องศาสนา เศรษฐกิจ ไสยศาสตร์ และการปกครองมาท้วงกันให้ยุ่งงุนงง

ไปหมด แล้วถึงคราวก็จะได้อย่างกรายเข้ามาอย่างสบาย และพวกเราก็จะได้แต่อัปภา
บ่อ มองดูกัน ทำคาปรี ๑ เท่านั้น

(คันแซ่หลี่ เล่ม 1" หน้า 158)

5.4 สาธกโวหาร (พรพรม ธาตุมาศ. 2519 : 118) คือการยกตัวอย่าง เพื่อสนับสนุนเรื่องราวของคนที่ผู้อ่านเข้าใจ และเชื่อถือสิ่งที่ยกขึ้นมาเป็นตัวอย่าง

ในการเขียนบทความนั้น สุกิจ นิธมานเหมินท์ นิยมใช้สาธกโวหารเขียนร่วมกับ บรรยายโวหาร หรือเทศนาโวหาร หรือพรรณนาโวหารและในบางครั้งต้องอาศัยโวหารภาพพจน์ หรือการเปรียบเทียบด้วย สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนคือ มีการใช้สาธกโวหาร หรือการยกตัวอย่างประกอบ ทุกเรื่อง ทั้งนี้เพราะผู้เขียนมีเจตจำนงที่จะให้ผู้อ่านได้รับทราบรายละเอียด และตัวอย่างที่มาจาก ประสบการณ์ของผู้เขียน ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นว่าผู้เขียนเป็นผู้รอบรู้ในเรื่องราวต่าง ๆ มากมาย ราว กับว่าตัวผู้เขียนเป็นเครื่องบันทึกความจำแบบอัตโนมัติ ที่พร้อมจะถ่ายทอดข้อมูลความจำได้ตลอดเวลา

สาระของสาธกโวหาร ที่สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้ยกมาเป็นตัวอย่างประกอบบทความ นั้น มีสาระต่าง ๆ 8 ประเภท คือ

- 5.4.1 วรรณคดี นิทาน ชาดก และหนังสือต่าง ๆ
- 5.4.2 ภาษา
- 5.4.3 การปกครอง และการต่างประเทศ
- 5.4.4 การศึกษากับการทำงาน
- 5.4.5 ความสามารถของบุคคล
- 5.4.6 การสมรส
- 5.4.7 อาหาร
- 5.4.8 สัตว์

5.4.1 วรรณคดี นิทาน ชาดก และหนังสือต่าง ๆ สาระของสาธกโวหารที่ สุกิจ นิธมานเหมินท์ นำเรื่องราวจากวรรณคดี ได้แก่สามก๊ก ขุนช้างขุนแผน ฯลฯ นิทานอีสป ได้แก่

เชอควิลิส ซาดก ได้นก มโหสถ และหนังสือต่าง ๆ ได้นก Aagard The Birds of Northern Thailand ฯลฯ

ในการยกตัวอย่างประกอบในการเขียนบทความนี้ จะมีทั้งลักษณะที่เล่าเรื่องราวประกอบ และอ้างชื่อเพียงอย่างเดียวโดยไม่เล่าเรื่อง ดังตัวอย่าง

5.4.1.1 วรรณคดี สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้ยกเรื่องราวจาก ขุนช้างขุนแผน มาประกอบบทความเรื่อง "ไฉนภิรมย์ แม่ศรีของหวาน" โดยยกมาจากตอนที่ นางศรีบุษาสั่งสอนนางศรีมาลาเรื่องการปรุงอาหาร ดังนี้

แล้วรู้ทั้งชำนาญหวานคาว	การกับข้าวก็ให้จบครบทั่ว
ถ้ำรสมือโอชาแล้วอย่ากลัว	ไม่หายอยากยั่วให้ย่ำใจ
วิธีต้มดินหมักให้รู้แน่	ถ้าเปื่อยแท้แล้วคั่วด้วยทองใส่
มะขามเปียกรสชาติมักขาดไป	ชอบแต่ใส่ น้ำส้มจึงกลมละมุน
หนึ่งไปไก่ฮ้างไฟแต่ห่างห่าง	เป็นยางต้มต่อยอกพอรุ่นร้อน
เอาไม้คนเสียให้ขาวราว (กะ) ร้อน	น้ำปลาต้มปนเหาะหนอยชอยหอมลง
อันของคาวของท่านทำวทองก็เมา	ภรรยาวิชเยนทร์ผ่านดินหลัง
ได้ทำเนียบถวายนารายณ์มาหลายครั้ง	โปรดให้ตั้งเป็นตำรับจารึกไว้

(ไฉนภิรมย์ แม่ศรีของหวาน" หน้า 56)

หนังสือวรรณคดีที่สุกิจ นิธมานเหมินท์ ยกเป็นตัวอย่างในบทความเรื่อง "ไปเที่ยวหาหนังสือ" โดยกล่าวถึงหนังสือที่คนส่วนมากสะสม

หนังสือปกอ่อน เล่นละสลึงนี้บางคนเก็บไว้เป็นพัน ๆ เล่ม เช่น เรื่องโสนน้อยเรือนงาม เรื่องศรณรินทร์ เรื่องวงศ์สุวรรณ เรื่องรวมเกียรติ เรื่องลักษณะวงศ์ เหล่านี้มักจะจบแต่ละเรื่องเป็นหนังสือหลายสิบเล่มหลายสิบสิ่ง โดยเฉพาะเรื่องรวมเกียรติก็เงินกว่าร้อยสิ่ง ถ้ามาก็เป็นพวกเก็บตำรา เช่น กฎหมายราชบุริ และกฎหมายอื่น ต่อไปก็เป็น

พวกเก็บหนังสือวรรณคดีเช่น เรื่องอิเหนา พระอภัยมณี หรือหนังสือหาเวสสันดรชาดก
มหาชาติ ทศชาติ ...

(“ไปเที่ยวหาหนังสือ” หน้า 270)

5.4.1.2 นิทานอิสป ผู้เขียน ได้ยกเรื่องราวจากนิทานอิสป
ในเรื่องของความพยายามช่วยตนเอง เพื่อเขียนบทความประกอบ “ใครเป็นศัตรูของพระพุทธศาสนา”
ดังนี้

ผู้ที่ชอบทำอาการแสดงด้วยกิริยาภายนอก เช่น นอนน้อยต่อชีบานาสงม์ ผ่านวัดวาอาราม
สกุญเจตีย์ ยกมือไหว้ท่วมหัว แต่หากใจไม่บริสุทธิ์ ขณะที่เดินทางผ่านหน้าวัดพระแก้ว
ก็ยกมือวันทาสาธุการ แต่พอเข้ากระทรวงก็คิดจะไปคอร์รัปชั่นหาเงินไม่สุจริตคิดหลอกลวง
หลวงประชาชนอะไรทำนองนี้ก็แสดงว่า ยังไม่เข้าใจคำสั่งสอนหลักธรรมของพระองค์
หลงคิดว่าเพียงแต่ยกมือไหว้ แล้วพระจะมาโปรด มาช่วยตนทำอย่างนั้นอย่างนี้ผิดทั้งเพ
หลักของพระองค์ก็เช่นเดียวกับคำของ เซอควิลส์เทพารักษ์ ในนิทานอิสป ที่คนขับ
เกวียนได้บนบานศาลกล่าวขอให้มาช่วยจุดให้เกวียนหลุดพ้นจากหล่ม และเทพารักษ์ก็ได้
สอนให้คนขับคนนั้น ให้เอาย่าแบกลูกล้อ แล้วไล่วัวเข้า เกวียนจึงจะพ้นหล่มไปได้ ไม่
ต้องตีโพยตีพาย ย้อนวนสวรรค์ให้มาช่วย

(“ใครเป็นศัตรูของพระพุทธศาสนา” หน้า 4)

5.4.1.3 ชาดก สุกิจ นิฆมานเหมินท์ได้ยกเรื่องราวจากชาดก
เรื่อง มโหสถ มากล่าวในบทความเรื่อง “เครื่องลายครามชุดอักษรพระนาม จ.ป.ร.” ได้เหมาะสม
กับเนื้อเรื่องดังนี้

การสะสมเก็บสิ่งของที่มีรูปร่างลักษณะแปลกประหลาดถูกออกถูกใจนั้นเป็นการกระทำที่มี
มานานแล้ว ... ท่านที่เคยอ่านหรือเคยฟังเทศน์มโหสถชาดกมาแล้ว คงจะจำได้ว่า

ครั้งหนึ่งท้าววิเทโห์กษัตริย์เจ้าเมืองวิเทนครได้ทอดพระเนตรเห็นแสงแก้วมณีฉายออกมาจากสระน้ำข้างวัง จึงมีรับสั่งให้หาผาถวายเป็น ... พวกนักปราชญ์แนะนำให้วัดน้ำสระจนแห้งก็ไม่พบ มหาเสด็จจึงทูลว่าเห็นรังกาอยู่บนยอดไม้ต้นหนึ่งในบริเวณนั้น หากจะให้ราชบุรุษปีนต้นไม้ขึ้นไปที่รังกาได้แล้ว คงจะได้มณีเป็นแน่ ... ข้าพเจ้าตั้งใจจะแสดงว่าไม่เฉพาะคนเท่านั้น แม้สัตว์จานยังรู้จักเก็บสะสมสิ่งที่มีคุณค่าเห็นว่าสวยงามถูกต้องของมัน ...

(“เครื่องลายครามชุดอักษรพระนาม จ.ป.ร.” หน้า 331 - 332)

5.4.1.4 หนังสือต่าง ๆ หมายถึงหนังสือที่สุกิจ นิธมานเหมินท์ ยกตัวอย่างประกอบเรื่องในบทความ ส่วนมากเป็นหนังสือภาษาอังกฤษทั้งยังเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านที่ต้องการทราบรายละเอียดต่าง ๆ ของหนังสือที่กล่าวถึง เช่นสุกิจ นิธมานเหมินท์ ยกตัวอย่างหนังสือที่เขียนเกี่ยวกับนก ดังนี้

ยิ่งถ้าเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับนกในบ้านเราแล้วก็ไม่ผิดกับหาเลือกกับปู เพราะจำนวนหนังสือที่เขียนเป็นภาษาต่างประเทศดูเหมือนจะไม่มีเกิน 4 - 5 เล่มก็ว่าได้ เป็นต้นว่า หนังสือของคอนเตมาร์ก ชื่อ Aagard ซึ่งเขียนเรื่อง The Common Birds of Bangkok ถัดจากนั้นก็หนังสือของนาย Deignan แห่ง Smithsonian Institute ที่เขียนเรื่อง The Birds of Northern Thailand ...

(“นก” หน้า 359)

สุกิจ นิธมานเหมินท์ ยกตัวอย่างหนังสือที่ดำเนินคดีไทยอยู่เสมอ ดังนี้

จะหาผู้เขียนโดยหวังดีต่อเมืองไทยจริง ๆ ได้น้อยนัก นักสัตววิทยาก็มักเป็นชาวฝรั่งเศส และพวกนี้เป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิดกันขึ้น ลอร์ด เคอร์สัน (Lord Curzon) เคยกล่าวถึงเรื่องนี้ในหนังสือพิมพ์ (Fortnightly Review) แล้ว นอกจากนี้ก็ยังมี

นักเขียนและนักการเมือง เช่น เซอร์เฮนรี นอร์แมน (Sir Henry Norman) ที่ตีพิมพ์
 ทุกสิ่งทุกอย่างที่ไทยกระทำในหนังสือ Peoples and Politics of the Far East ...
 (หรั่งไย ไทยเป็น หรั่งเขิน ไทยหัว" หน้า 107)

5.4.2 ภาษา เป็นการยกตัวอย่างคำ พร้อมอธิบายความหมายประกอบ
 การเขียนบทความ

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้ยกตัวอย่างคำบางคำ พร้อมอธิบายความหมายไว้ด้วย เช่น
 คำว่า Pacification ปรากฏอยู่ในเอกสารของฝรั่งเศสที่ทำกับฝ่ายไทย ซึ่งสุกิจ นิมมานเหมินท์
 เขียนบทความเรื่อง "เมื่อน้ำมาปลาภิเษม ครั้นน้ำลตมดกปลา" และได้กล่าวถึงเรื่องดังกล่าวนี้
 ดังตัวอย่าง

ขณะที่ฝ่ายไทยขอคัดค้านหรือขอให้ชี้แจง ขณะนั้นไทยก็จะได้รับคำตอบห้วน ๆ อย่าง
 มะนาวไม่มีน้ำ ทำนองเหยียดหยามเป็นต้นว่า เมื่อกรรมพันธ์เทววงศ์ ฯ ได้ขอให้ชี้แจง
 ถึงความหมายของคำว่า Pacification ผู้แทนฝรั่งเศสกลับตอบว่า ฝรั่งเศสใช้คำนี้
 เพื่อป้องกันมิให้ไทยคอยแหย่ให้เกิดขบถขึ้นในเขตฝรั่งเศส กรรมพันธ์เทววงศ์ ฯ ได้
 ทรงออกความเห็นว่ ในกรณีเช่นนั้นกล่าวที่หลังฝรั่งเศสอาจจะตีความเอาเองว่า
 Pacification นี้ยังไม่เป็นผลสำเร็จสิ้นสุดลง และอาจจะกล่าวหาว่าไทยเป็นผู้ก่อ
 ให้เกิดเรื่องขึ้นอีกก็ได้ ...

(เมื่อน้ำมาปลาภิเษม ครั้นน้ำลตมดกปลา" หน้า 24)

นอกจากนี้ สุกิจ นิมมานเหมินท์ ยังได้ยกตัวอย่างคำโปรตุเกสที่ไทยเรานำมาใช้ใน
 ปัจจุบันเช่น เสหลัง สบู่ ตะราง ปืบ ฯลฯ ดังตัวอย่าง

เราใช้คำโปรตุเกสอยู่หลายคำ เช่นคำว่า 'เสหลัง' ก็เป็นภาษาโปรตุเกส เขียนว่า
 leilo แต่อ่านว่า 'เสหลัง' คำว่าสบู่ก็มาจากภาษาโปรตุเกส คำที่แปลหน้อยคือ

คำว่า 'ตะราง' ของไทยเรา เชื่อว่ามาจากคำโปรตุเกสที่ว่า tronco ท่านคิดว่า ตัวท่านยังแข็งแรง กำลังวังชายังดีพร้อม ท่านก็มักคุยว่าตะบึงยังไหว อะไรทำนองนั้น สังฆราชผู้นี้ท่านว่าคำว่า 'บึง' นี้มาจากคำโปรตุเกสว่า piepa ...

(มิตรพลีแต่คุณเสงี่ยม คงตระกูล" หน้า 240)

5.4.3 การปกครองและการต่างประเทศ เป็นการยกตัวอย่างเกี่ยวกับ ความเป็นเอกราชของประเทศ และความสัมพันธกับประเทศอื่น มาประกอบการเขียนบทความ ทำให้ บทความมีสาระหนักแน่นมากขึ้น

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้ยกตัวอย่างพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการปกครองประเทศทำให้ประเทศไทยเป็นเอกราชมาจนถึงปัจจุบันจากเรื่อง "เถียงกันเปล่า ๆ ไม่เข้ายา โบราณว่าอดใจได้เป็นพระ" ดังตัวอย่าง

ประเทศข้างเคียงเราทั้งหลาย เป็นต้นว่าประเทศพม่า ประเทศญวน เขมร และประเทศอินเดียส่วนมาก ต้องเสื่อมเสียเอกราชไปเพราะขาดประมุขที่ทรงไว้ซึ่งบันติริยาภาพ ปราศจากการรู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว ระงับโทโสส่วนตัวไว้ไม่อยู่ จึงนำเอารัฐนาวาเข้าไปชนแก่งหรือหินโสโครกพากันพินาศไปทั้งสิ้น ไทยเราประเทศเดียวเท่านั้นที่ต้นตัมเมล็ดอดปลอดภัยมาได้เช่นนี้ ก็จำเป็นจะต้องเห็นว่าพระขันติอันแน่นำของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นส่วนสำคัญยิ่งส่วนหนึ่ง ซึ่งประสาทให้ความเป็นเอกราชของเรายังคงค้างอยู่ ...

(“เถียงกันเปล่า ๆ ไม่เข้ายา โบราณว่าอดใจได้เป็นพระ” หน้า 121)

นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้นำเอาการเจรจาสันติภาพระหว่างไทยและจักรวรรพอังกฤษ มาประกอบการเขียนบทความเรื่อง "ลอร์ดหลุยส์กับเมืองไทย" ดังตัวอย่าง

ความที่เกี่ยวกับประเทศไทย ดังที่ข้าพเจ้าจะพยายามเก็บรวบรวมมาให้ได้ความดังต่อไปนี้ ...

เมื่อสงครามสิ้นสุดลงแล้ว ก็ได้มีการเจรจาระหว่างผู้แทนอังกฤษ และไทย ทางอังกฤษ ฉลาดและไหวทันเลยถือโอกาสเกี่ยงงอนเรียกร้องค่าปฏิกรรมสงคราม โดยอ้างว่า ประเทศไทยไม่เพียงแต่ปล่อยให้ผู้ญวนยาคกริฑาทัพผ่านประเทศไทยไปจนถึงสิงคโปร์ เท่านั้น มิหนำซ้ำยังรวมและร่วมกับผู้ญวนประกาศสงครามต่อประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นการ ละเมิดกติกาสัญญาไม่รุกรานซึ่งกันและกัน อันได้ทำไว้เมื่อ ค.ศ. 1941 เสียอีก ...

(“ลอร์ดทูลย์สกับเมืองไทย” หน้า 35)

5.4.4 การศึกษากับการทำงาน เป็นการยกตัวอย่างเกี่ยวกับการศึกษา

และการทำงานของบุคคลที่มีชื่อเสียงมาประกอบเนื้อความ เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้ยกตัวอย่างเกี่ยวกับการศึกษาและการทำงานในชีวิตจริงของผู้เขียนเองมาประกอบการเขียนบทความเรื่อง “เครื่องลายครามชุดอักษรพระนาม จ.ป.ร.” ในตอนที่กล่าวถึงคุณสมบัติของว่าบุคคลผู้ทำงานคนละด้านกับที่สำเร็จการศึกษามา ดังนั้น ผู้เขียนจึงยกตัวอย่างจากชีวิตจริงของตนเองเกี่ยวกับการทำงานไม่ตรงตามที่ศึกษามา ดังตัวอย่าง

อันคนเราที่จะได้ถึงอมตภาพนั้นไม่จำเป็นจะต้องอาศัยถนนที่ตนได้มุ่งหมายว่าจะจะเป็นทางเดินที่ได้เลือกเห็นมาแต่เดิม หากแต่ว่าเป็นทางอดิเรกที่ได้จิ้งหะกับความคึกคัก ทะเยอทะยาน ...

ในชีวิตของข้าพเจ้าเองก็เป็นเรื่องทำนองนี้ กล่าวคือไปเรียนมาเสียอย่างหนึ่ง เช่น ไปเรียนวิชาวิศวกรรมศาสตร์มาแล้ว พอลงมาทางราชการใช้ให้ไปสอนวิชาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบ้าง ไม่เกี่ยวข้องกับบ้าง ใช้ให้ไปทำธุรการเสียบ้าง แล้วแต่ความต้องการของกรมกระทรวงเกิดจะต้องการใช้ขึ้นมา ลงท้ายด้านที่เรียนมากกลับไม่ได้ใช้ ส่วนด้านที่ไม่ได้เรียนแต่พอใจอยู่บ้าง กลับเป็นประโยชน์มากกว่า ...

(“เครื่องลายครามชุดอักษรพระนาม จ.ป.ร.” หน้า 345)

5.4.5 ความสามารถของบุคคล เป็นการยกตัวอย่างเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลต่าง ๆ มาประกอบการเขียนบทความ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความหนักแน่นและสาระที่น่าอ่านมากขึ้น

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้ยกตัวอย่างเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลต่าง ๆ เช่น พระมหากษัตริย์ ขุนนางข้าราชการต่าง ๆ มาประกอบการเขียนบทความได้อย่างเหมาะสม ในตัวอย่างที่ยกมาประกอบต่อไปนี้ เป็นการยกย่องสรรเสริญพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งผู้เขียนยกตัวอย่างประกอบเรื่อง "เปิดแดงก็คือเปิดน้ำนั้นเอง" ดังตัวอย่าง

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่อยู่ในเกณฑ์อุดมมาน กล่าวคือทรงเป็นยอดเยี่ยมในศาสตร์ต่าง ๆ หากผู้เสมอเหมือนได้ยาก ไม่ว่าจะเป็นทางศิลปหรือทางศาสตร์ทั้งนี้ทั้งนั้น มิได้มุ่งหมายจะถวายเป็นอาศิรวาทราชสดุดะไว้ทั้งสิ้น แต่อยากจะทำให้ทุกคนทราบว่า พระเกียรติยศฐาบรรดาศักดิ์ทั้งหมดทั้งหมดนั้น ก็หาได้ทำให้บทความพระราชนิพนธ์ต่าง ๆ ทางด้านการปกครอง รัฐประศาสนศาสตร์ ทางประวัติศาสตร์ ทางศาสนาปรัชญาแห่งชีวิต จากศิลปศาสตร์ ทางศิลปกรรมศิลป์ ทางปากะศิลป์ ฯลฯ ดีขึ้นไปกว่าความดีที่มีอยู่ในตัวแล้วไม่

(“เปิดแดงก็คือเปิดน้ำนั้นเอง” หน้า 419 - 420)

นอกจากนี้ สุกิจ นิมมานเหมินท์ ยังได้นำเอาความสามารถของเจ้าพระยาบดินทร์เดชา มากล่าวประกอบกับบทความเรื่อง "หนูเอ๋ย ! จงจำคำครว้า" โดยยกประกอบในตอนที่กำลังถึงบรรพบุรุษแต่เดิมมิได้รับการศึกษา แต่ว่ามีความสามารถจนเป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลทั่วไป ดังตัวอย่าง

เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าคิดว่า ชีวิตของท่านนักกรมไทยชั้นแม่ทัพใหญ่เคยยกกองทัพไทยไปไว้ภายในสมรภูมิเขมร ลาว และญวนมาแล้ว เมื่อรัชกาลที่ 3 กล่าวคือ ในประวัติของท่านเจ้าพระยาบดินทร์เดชา ซึ่งเป็นผู้มีฝีมือปราบเจ้าอนุและเคยนำกองทัพไทยไปเหยียบไช่ฮ่งฮมาแล้วด้วย ...

(“หนูเอ๋ย ! จงจำคำครว้า” หน้า 347)

การยกตัวอย่างบุคคลที่สนใจศึกษารวบรวมพจนานาติ ประกอบบทความเรื่อง "ไปเที่ยวหาหนังสือ" เพื่อต้องการอธิบายให้ผู้อ่านเห็นความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีความสนใจต่างกัน ดังนั้นแต่ละคนจึงเลือกสะสม และเลือกศึกษาในสิ่งที่ตนสนใจ ดังตัวอย่าง

ส่วนอีกพวกหนึ่งนั้น เหมือนกับคนที่บอกว่า อยากจะศึกษาเรื่องพจนานาติพอบอกแล้วก็เข้าไปเฝ้าเค็ดคอกน้ำใบไม้มากรวบรวมเอาไว้เพื่อค้นคว้า ในเมืองไทยมีบุคคลพวกนี้อยู่มากที่ท่าที่ท่าอย่างนี้จะมีชื่อเสียง เป็นต้นว่า มหาอำมาตย์ตรีพระยาวันฤกษ์ทิราณ (ทองคำ เศรษฐีลา) แห่งกระทรวงเกษตรราธิการในสมัยก่อน ... ถัดจากนั้นก็ยังมีอำมาตย์เอก พระยาวิจิตร วัณทร (โต โกเมศ) ท่านผู้นี้อยู่กรมป่าไม้ พรรณไม้ต่าง ๆ นั้น ถ้าไม่รู้จักก็ส่งไปถามที่กรมป่าไม้ หรือส่งไปตามสวนพฤษชาชาติ ที่กัลกิตตา หรือส่งไปถามถึงสวนคิวการ์เดน กรุงลอนดอน ที่สวนคิวการ์เดนมีพฤกษศาสตราจารย์คงแก่เรียนทำหน้าที่รวบรวมและตรวจสอบดู แล้วก็ให้ชื่อเสียงเสร็จ เราจึงได้คำรับตำราเกี่ยวกับพฤษชาชาติในบ้านเรา ถ้าเราไม่มีบุคคลพวกนี้ เราก็ไม่รู้ที่บ้านเรามีอะไรบ้าง ฝรั่งเศสไม่เคยมาเมืองไทยเลยอย่างโปรเฟสเซอร์เครฟ ยังรู้หมดว่าในเมืองไทยมีต้นไม้กี่ชนิด อย่างนั้นอยู่ที่ไหน ตำบลไหน ... คนที่สะสมรวบรวมแบบโปรเฟสเซอร์เครฟ นับว่ามีบุญคุณแก่โลก ...

(“ไปเที่ยวหาหนังสือ” หน้า 269 - 270)

5.4.6 การสมรส เป็นการยกตัวอย่างเรื่องการสมรสของชาวอิตาลี ประกอบการเขียนบทความ เพื่อเป็นการเน้นให้เห็นความสำคัญของเรื่องที่กำลังพูดถึงขึ้น

ลูกิจ นิธมานเหมินท์ ได้ยกตัวอย่างผู้นำอิตาลี ที่สนับสนุนให้ชายหญิงสมรสกันมาก ๆ ทั้งนี้เพราะท่านผู้น่าคิดว่ามีส่วนช่วยลดปัญหาการว่างงานได้ เนื่องจากผู้หญิงจะไม่ต้องละทิ้งงานในครอบครัวมาแย่งอาชีพกับพวกผู้ชาย ดังตัวอย่าง

แต่โดยเหตุที่ฝ่ายหญิงได้มีรสเสีภาพใหม่ก็ชักคิดใจจนแทบจะว่ามาไปด้วยเสีภาพทั้งปวง จึงทอดทิ้งภาระของตนเข้ามาแข่งกับชายทางอาชีพต่าง ๆ แม้ว่าจะได้ค่าจ้าง

น้อยกว่าบ้างก็ทนเอา เหตุนี้เป็นข้อหนึ่งซึ่งทำให้จำนวนคนที่ว่างงานตามประเทศต่าง ๆ ในยุโรปและอเมริกาจึงสูงกว่าที่ควรจะเป็น มีนักเศรษฐกิจบางท่านและนักปกครอง เช่น ... ท่านมุสสลินี ได้พยายามที่จะให้ชาย และหญิงชาวอิตาลีแต่งงานกันมาก ๆ แทนที่จะอยู่เป็นโสด หรือมีภรรยาจนเกินควร โดยหาวิธีช่วยเหลือทางทุนทรัพย์ ...

“อันนั้นตั้งแต่กำเนิดเกิดมา จะหุงข้าวหุงปลาหมีเค” หน้า 15)

5.4.7 อาหาร เป็นสาธกอาหารที่ยกตัวอย่าง อาหารต่าง ๆ มาประกอบ ในการเขียนบทความในตอนที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องอาหาร

สุกิจ วัฒนานรินทร์ ได้ยกตัวอย่างชื่ออาหารจีนหลายชนิด เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบถึงการ จัดอาหารถวายพระเจ้ากาลาอะฮัว แห่งเกาะซาไวตีที่เสด็จเยือนประเทศจีน ดังตัวอย่าง

อาหารที่หลิวฉวงเจียงจัดถวายพระเจ้ากาลาอะฮัวก็เป็นแบบจีนธรรมดา เช่น รังนก ปลาทอดน้ำแดง หูฉลามผัด ลูกชิ้นเนื้อ เนื้อสันแกะทอด หมูทอดกรอบ นกกระทาสับ ไก่พะโล้ เห็ดยัดไส้หมูแฮม ไก่วงย่าง หมูแฮมต้ม เนื้อแกะย่างและขนมฝรั่ง ไข่และ ขนมจีนยัด ไข่ ... ตามมีตามเกิด

(ผ่านพิภพลีลา” หน้า 115)

นอกจากนี้สุกิจ วัฒนานรินทร์ ยังได้กล่าวถึงอาหารของชาติอื่นที่ไทยนำมาดัดแปลง อีกเป็นจำนวนมาก ปรากฏในบทความเรื่อง “ไฉญากิมาร์ แม่ศรีของหวาน” ดังตัวอย่าง

แต่คงมีหลายอย่างเป็นของไทยเรานำกับข้าวชาติอื่นมาดัดแปลง จนกระทั่งเจ้าของเดิม เองก็แทบจะจำไม่ได้ ตัวอย่างเช่น บะหมี่กรอบ อย่างที่จีนเขากินกันกับสิ่งที่เราเรียกว่า หมี่กรอบของเรา ซึ่งมีรสเปรี้ยวหวาน เค็ม มัน เผ็ด กรอบ รวมกันไปในกับข้าวอย่าง เดียวนั้น ส่วนหมี่ชนิดเส้นอ่อนนั้นเล่าเราก็แปลงเป็นหมี่กะทิ ...

(“ไฉญากิมาร์ แม่ศรีของหวาน” หน้า 54)

5.4.8 สัตว์ เป็นสาธกโวหารที่ยกตัวอย่างสัตว์ต่าง ๆ มาประกอบในการเขียนบทความ

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้นำเอาชื่อนก มาเป็นตัวอย่างประกอบในเรื่อง "นกกาบบัว" ที่มีสเตอร์เด็กแนน เป็นผู้บันทึกชื่อนกต่าง ๆ ที่ได้พบเห็นไว้ทั้งหมด แต่ไม่มีนกกาบบัว ดังตัวอย่าง

มีสเตอร์เด็กแนนรู้จักกับข้าพเจ้าดี และเขาฟังถึงแก่กรรมไปเมื่อเร็ว ๆ นี้เอง เขาสังเกตเห็นนกอะไรที่โหนกันก็บันทึกไว้หมด เป็นต้นว่าเปิดหงส์, เปิดปากลาย, เปิดก่า, จากพราก, เปิดน้ำ, เปิดลาย, เปิดแดง, คับแค, นกปากห่าง, นกกระสาคอดำ, นกกระสาคอขาว, นกช้อนหยอคำ ไว้อย่างละเอียด แต่นักบันทึกของเขามิได้บ่งออกมาเลยว่านกกาบบัวทางภาคเหนือของประเทศไทย แม้แต่ตัวเดียว ...

(“นกกาบบัว” หน้า 488)

จากการศึกษาสาธกโวหารในบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ที่มีทั้งหมด 8 ประเภทนั้น พบว่าผู้เขียนนิยมใช้สาระที่เกี่ยวกับวรรณคดีต่าง ๆ มากที่สุด รองลงมาได้แก่ ความสามารถของบุคคลและการต่างประเทศ อันสืบต่อไปคือเรื่องสัตว์ ที่ผู้เขียนนิยมใช้นก เป็นตัวอย่างประกอบในการเขียนบทความ นอกจากนั้นคือ ภาษา การศึกษากับการทำงาน การสมรส และอาหาร มีบ้างประปราย แต่ไม่มากเท่ากับเรื่องที่ถูกกล่าวข้างต้นแล้ว

การเขียนบทความด้วยการใช้สาธกโวหารหลายประเภท ดังกล่าวนั้น แสดงให้ผู้อ่านได้เห็นว่า สุกิจ นิมมานเหมินท์ เป็นผู้ที่มีสนใจศึกษาสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว เป็นผู้รอบรู้วิทยาการต่าง ๆ มากมาย และเป็นผู้ที่มีความสามารถจดจำเรื่องราวได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นแขนงวิชาใด ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ วรรณคดี ประวัติศาสตร์ ฯลฯ จึงทำให้ สุกิจ นิมมานเหมินท์ สามารถนำเอาความรู้เหล่านั้นมาใช้เขียนบทความได้ทุกขณะตามต้องการ และเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้บทความน่าสนใจลักษณะเฉพาะตัวและเปี่ยมไปด้วยสาระ

5.5 โวหารภาพพจน์ (Figures of speech) (วิภา กองกะนันท์. 2523 : 40 - 49) เป็นศิลปะการใช้ภาษาโดยเขียนหรือพูดให้มีความหมายกำกวม หนักเบาชัดเจน ทั้งนี้เพื่อถ่ายทอด

อารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ การใช้โวหารเปรียบเทียบ หรือโวหารภาพพจน์แสดงให้เห็นถึงชั้นเชิง และประสิทธิภาพในการใช้ภาษาของกวี และนักเขียนเพราะโวหารมีผลกระทบต่ออารมณ์ ความรู้สึก และความคิดของผู้อ่านได้ดีกว่าการใช้ถ้อยคำบอกเล่าอย่างตรงไปตรงมา

โวหารภาพพจน์ ที่สุกิจ นิมมานเหมินท์ นิยมใช้ในบทความมี 7 ประเภท คือ

อุปลักษณ์	(Metaphor)
อุปมา	(Simile)
สมพจน์นัย	(Synecdoche)
นามนัย	(Metonymy)
บิฎุภาพพจน์	(Allusion)
อุทาหรณ์	(Analogy)
นินิฎุจา	(Rhetorical Question)

ดังจะได้อธิบายโวหารแต่ละประเภทดังนี้

1. อุปลักษณ์ (Metaphor) (วิชา กนกนันท์. 2523 : 42) เป็นโวหารที่เปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบเทียบกันว่าเป็นสิ่งเดียวกัน หรือเท่ากันทุกประการ โดยใช้คำว่า "เป็น, ทำนอง" นำหน้าสิ่งที่จะเปรียบเทียบ

ในการใช้โวหารภาพพจน์แบบอุปลักษณ์ (Metaphor) นี้ สุกิจ นิมมานเหมินท์ มักจะนำสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวมากที่สุดมาใช้ในการเปรียบเทียบ หรือเป็นสิ่งที่คนทั่วไปรู้จักกันดีอยู่แล้ว ได้แก่ คน สัตว์ พืช ธรรมชาติ สถานที่ คำพังเพย และสิ่งอื่น ๆ หลากหลายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ผู้เขียนนำสิ่งเหล่านี้มาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นบทความที่เขียนขึ้นมามีชีวิตชีวาน่าติดตามอ่านไปจนจบ ดังจะได้กล่าวถึงสิ่งที่นำมาเปรียบเทียบโดยแยกออกเป็นประเภทต่าง ๆ ต่อไปนี้

1.1 คน คือการนำเอาลักษณะของคนทั่วไปหรือตัวละครในวรรณคดีมาใช้เปรียบเทียบ เช่น เหยียดจัน พระยาน้อย ฯลฯ โดยนำมาใช้สื่อความหมายในทำนองยกย่อง

สุกิจ นิมมานเหมินท์ นำเอาคำเรียกที่ปรีชาราชการแผ่นดินของจีนมาใช้ในการเปรียบเทียบเชิงอุปลักษณ์ เพื่อต้องการแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนไม่ต้องการใช้ถ้อยคำจากตำแหน่งที่ปรึกษาของสำนักคิดที่อื่น ๆ ดังตัวอย่าง

ดังนั้นเพื่อจะไม่ให้เป็นการปฏิเสธอย่างเสียใจ และไม่เป็นภาระเดือดร้อนเปรียบ
บรรณาธิการ 'กรุงเทพ' ว่าพบเห็นต้นเป็นเหี้ยมจัน ที่ปรึกษาราชการแผ่นดินฝ่าย
พลเรือนของเจ้าผู้ครองนครกัณฑ์

(คนแห่หลี่ เล่ม 1 " หน้า 60)

นอกจากนี้ สุกิจ นิมานเหมินท์ ได้นำคำว่า "พระยาน้อยชมตลาด" จากเรื่อง
ราชาธิราช มาเปรียบเทียบเชิงอุปมาในความหมายที่คล้ายกันว่า เมื่อผู้เขียนมีเวลาว่างมักจะ
เดินชมสิ่งต่าง ๆ พร้อมกับหาซื้อหนังสือ เครื่องลายคราม และนก ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เขียนสนใจมาก
เป็นพิเศษ ดังตัวอย่าง

ข้าพเจ้า เมื่อว่างราชการงานเมืองก็มักจะถือโอกาสเดินเป็นทำนองพระยาน้อยชมตลาด

(คนแห่ฮั่น" หน้า 35)

1.2 สัตว์ คือการนำเอาสัตว์ต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์หรือเรื่องราว
ที่กล่าวถึงได้อย่างเหมาะสม

ลักษณะของสัตว์ที่ สุกิจ นิมานเหมินท์ นำมาใช้ในการเปรียบเทียบได้แก่ ช้าง หมู
เสือ หอย และไก่ โดยใช้สื่อความหมายโดยนัยเพื่อให้เห็นความของตลกขบขันยิ่งขึ้น ผู้เขียนนำ
มาใช้ 2 ลักษณะคือ

1.2.1 ลักษณะที่เป็นสำนวน

1.2.2 ลักษณะที่ไม่เป็นสำนวน

1.2.1 ลักษณะที่เป็นสำนวน คือ การนำสำนวนที่มีชื่อสัตว์ เป็นคำเปรียบ-
เทียบ เช่น คำว่า เสียนอนกิน งบเป็นไก่ตาแตก

สุกิจ นิมานเหมินท์ นำคำว่า "เสียนอนกิน" ซึ่งมีความหมายว่า ผู้ที่ได้ผลประโยชน์
มากโดยไม่ต้องลงทุนมาก ดังตัวอย่าง

ทำตัวเป็นเลือนอนกิน คำระวางของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

(ไฉญากิมาร์ แม่ศรีของหวาน" หน้า 82)

คำว่า "เลือนอนกิน" เป็นสำนวนที่นำมาใช้โดยหมายถึง พวกแขก หรือชาวอินเดีย
ที่อาศัยหาผลประโยชน์จากการเก็บเงินคำระวางจากสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

นอกจากนี้ผู้เขียนได้นำเอาคำว่า "งงเป็นไก่ตาแตก" มาใช้กับอาการงงของคน
ดังตัวอย่าง

ท่านแม่ทัพผู้ใจคอโลเลอยู่เป็นทุนเดิมแล้ว ก็เลยงงเป็นไก่ตาแตก

(ไฉญากิมาร์ แม่ศรีของหวาน" หน้า 89)

ข้อความนี้เมื่ออาศัยบริบททำให้ทราบความหมายดังกล่าวว่า ผู้เขียนหมายถึง แม่ทัพ
เดส์ฟาร์ซ์ของฝรั่งเศสได้รับคำสั่งจากรัฐบาลฝรั่งเศสให้ลดการสนับสนุนเจ้าพระยาวิชเยนทร์ที่
ไม่ซื่อสัตย์กับฝ่ายไทย จึงทำให้แม่ทัพผู้นี้สงสัย และงุนงงกับคำสั่งนี้ทั้ง ๆ ที่ ฝรั่งเศสคอยซ้ำเติม
และข่มขู่ไทยเสมอมา

1.2.2 ลักษณะที่ไม่เป็นสำนวน คือการนำเอาลักษณะของสัตว์เปรียบเทียบกับโดยตรง
เช่น ช้าง หมู และหอย เป็นต้น

สุกิจ นิมมานเหมินท์ นำเอาคำว่า "ช้าง" มาใช้เปรียบเทียบกับประเทศใหญ่ที่มีอำนาจ
และนำเอาคำว่า "เนื้อหมู" มาใช้เปรียบเทียบกับโดยหมายถึง เป็นของที่ได้มาง่าย หรือมีค่าน้อย
ในข้อความดังกล่าวนี้ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านเห็นว่า ประเทศจีนและแอฟริกา เป็นประเทศใหญ่มี
อำนาจทางการเมืองมาก ต้องกลืนกลายมาเป็น ประเทศที่ต้องสูญเสียความมีอำนาจ ความยิ่งใหญ่
นั้นไป

นอกจากนี้ ผู้เขียนนำเอา "หอยโบราณ" มาใช้เปรียบเทียบกับคนที่เชื่องช้าไม่ทันสมัย
หรือโง่ ดังตัวอย่าง

แล้วเขาก็จะหัวเราะ และบอกท่านโปรเฟสเซอร์เหล่านั้นแก่ทีมเป็นหอยโบราณ
(Fossils) ที่เดียว

(“เซทิเก่า เซทิใหม่ เซทิไหน เซทิเรา” หน้า 132)

คำว่า “หอยโบราณ” หมายถึง เก่าแก่ ไม่ทันสมัย เชื่องช้า และโง่งซึ่งเป็นความเห็นของ
นักศึกษาบางคนที่ไม่ชอบกฎระเบียบของมหาวิทยาลัย จึงหาว่าไม่ชอบโปรเฟสเซอร์ ทั้งยังคิดว่า บุคคล
เหล่านั้นเป็นคนแก่ที่เชื่องช้า ไม่ทันสมัย และโง่งด้วย

1.3 หิ คือการนำเอาพืชที่เป็นอาหารคนและสัตว์ มาใช้เปรียบเทียบในบทความ เช่น
อ้อย หนึ่น ข้าวดอก เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อใช้สื่อความหมายทั้งในทางอ้อมน้อย ในด้านลบ และในด้าน
ความชำนาญ

สุกิจ วัฒนานเหมิท์ ใช้ “อ้อย” เป็นคำเปรียบเพื่อสื่อความหมายในทางอ้อมน้อย
ดังตัวอย่าง

เมืองจีนก็เริ่มทลายลงมา ฆ่า ฆวน ซวา มลายู ก็กำลังจะตกเป็นอ้อย ที่ข้างรอกอย
จะพบเคียวเป็นกัษอาหาร

(“คนแซ่หลี่” หน้า 146)

คำว่า “อ้อย” ในที่นี้หมายถึง ไม่มีกำลังที่จะป้องกันตนเองได้ บรรดาประเทศมหาอำนาจ
ทั้งหลายมุ่งหวังที่จะครอบครองดินแดนดังกล่าว

ส่วนคำว่า “หนึ่น” ใช้สื่อความหมายในทางลบดังตัวอย่าง

แล้วพระเจ้าแผ่นดินไทยเวลานั้น ก็กำลังเป็นหนึ่นกะบูน กับฮอลันดาอยู่

(“คนแซ่หลี่ เล่ม 1” หน้า 146)

“หนึ่น” เป็นพืชชนิดหนึ่ง เมื่อนำมาใช้คำเดียวโดด ๆ จะไม่มีความหมายอื่น แต่เมื่อนำ
มาใช้คู่กับบูน จะหมายถึง คนไม่ถูกกัน

คำว่า "ข้าวดอกแดง" เป็นคำเปรียบเพื่อสื่อความหมายในด้านเพิ่มความชำนาญ
ดังตัวอย่าง

เพราะผู้แต่งก็มีเลขาการณีสาว ๆ ทัพท์เก่งเป็น ข้าวดอกแดง
(“คนแซ่ฮั่น” หน้า 46)

คำว่า "ทัพท์เก่งเป็นข้าวดอกแดง" หมายถึงทัพท์คิดได้รวดเร็วคล่องแคล่ว

1.4 ธรรมชาติ คือการนำเอาสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมาเปรียบเทียบกับ
เหตุการณ์ในเรื่อง เช่น ฝน

สุกิจ วัฒนานรินทร์ นำเอา "ฝน" มาเป็นสิ่งที่เปรียบเทียบกับเพื่อสื่อความหมายในทำนอง
ให้ทราบจำนวน และให้เห็นภาพของการระดมยิงอย่างหนัก ดังตัวอย่าง

จะนั่นพอถูกระดมยิงมาเป็นท่าฝน
(“ผ่านพิภพลีลา” หน้า 34)

คำว่า "ท่าฝน" หมายถึง ฝนตกหนักมากในแต่ละครั้งเมื่อนำมาใช้ในการยิงปืน จึงมี
ความหมายว่า ยิงปืนรัวเร็วเป็นชุด ชุดละจำนวนมาก หรือถูกระดมยิงอย่างหนัก

1.5 สำนวนคำพังเพย คือการนำเอาสำนวนคำพังเพย มาใช้ในการเปรียบเทียบ
สำนวนคำพังเพยที่สุกิจ วัฒนานรินทร์ นำมาใช้ เช่น เบี้ยล่าง หน้าม้า ขวานผ่าซาก ดังตัวอย่าง

โปรตุเกสอยู่ในฐานะเป็นเบี้ยล่าง ของฮอลันดา
(“ไฉญากิมาร์ แม่ศรีของหวาน” หน้า 84)

คำว่า "เบี้ยล่าง" หมายถึง มีกำลัง อ่อนแอ อธิปไตยน้อยกว่า หรือเสียเปรียบอีกฝ่ายหนึ่ง
ในที่นี้หมายความว่า โปรตุเกสเป็นชาติที่มีกำลังน้อยกว่าฝ่ายฮอลันดา จึงทำให้ฝ่ายฮอลันดาเข้มแข็ง และ
พยายามเอาเปรียบอยู่เสมอ หรือกล่าวได้ว่า โปรตุเกสเสียเปรียบฮอลันดา

... โดยอาศัยบทหลวงตาชาเร็ด ซึ่งเป็นหน้าม้าของวิชเณทร์

(ไฉณากิมาร์ แม่ศรีของหวาน" หน้า 86)

คำว่า "หน้าม้า" หมายถึง ผู้ที่เป็นสื่อด้วยเล่ห์เหลี่ยมเพื่อให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม ในข้อความข้างต้นนี้มีความหมายว่า บทหลวงตาชาเร็ด กระทำตนให้เป็นสื่อให้มีผู้เชื่อถือเห็นดี เห็นชอบตาม วิชเณทร์จะชักจูง หรือแนะนำทั้งนี้ยังแฝงไว้ด้วยเล่ห์เหลี่ยมกลโกงต่าง ๆ

มุสเสลิณี เป็นคนกล้ามากถึงหาญพอที่จะพูดออกมาได้เช่นนี้ เพราะฉะนั้นจะเรียกว่า เป็นขวานผ่าซาก ก็คงจะไม่ผิดจากความจริงไปนัก

(ดาวเดือนเลื่อนลับสัจฉิณี สุริยันเยี่ยงยอดบรรพต" หน้า 153)

คำว่า "ขวานผ่าซาก" หมายถึง พูดโผงผาง หรือพูดตรงเกินไป โดยไม่เกรงใจใคร ในที่นี้กล่าวถึงมุสเสลิณี เป็นคนขวานผ่าซาก เพราะเป็นคนกล้าพูดตรง โดยไม่เกรงกลัวผู้ใด

1.6 สถานที่ คือ การนำคำที่เรียกสถานที่ต่าง ๆ มาเป็นสิ่งที่เปรียบเทียบ เพื่อให้มีความหมายเด่นชัดขึ้น เช่น ลังเวียน ป้อม เขื่อน ดังตัวอย่าง

เมืองเราจึงกลายเป็นลังเวียนสำหรับเพื่อนบ้านรุกรานรังแกเอาเสมอ ๆ

(เมื่อน้ำมาปลากินมด ครั้นน้ำล้นตลิ่งกินปลา" หน้า 14)

คำว่า "ลังเวียน" หมายถึงคอก หรือวงล้อมสำหรับเป็นที่ต่อสู้อยู่ เช่น ลังเวียนมวย ในที่นี้สุกิจ นิมมานเหมินท์ นำมาใช้ในความหมายว่า เมืองไทยกลายเป็นสถานที่ที่ประเทศเพื่อนบ้านมักจะมารุกรานอยู่เสมอ

กลับหากันเห็นไปว่า มุสเสลิณี เป็นป้อมเป็นเขื่อน อันเดียวเท่านั้นที่จะกั้นลัทธิคอมมิวนิสต์

(ดาวเดือนเลื่อนลับสัจฉิณี สุริยันเยี่ยงยอดบรรพต" หน้า 152)

คำว่า "ป้อม เขื่อน" หมายถึง สิ่งที่ยกป้องกันไม่ให้สิ่งใดล้นล้ำเข้ามาในอาณาเขตได้ ในข้อความข้างต้นนี้ หมายความว่ามุสโสลินี เป็นบุคคลที่มีความสามารถมากเป็นที่เกรงขาม ของคนจำนวนมาก โดยเฉพาะฝ่ายคอมมิวนิสต์ ดังนั้นคนส่วนมากจึงเห็นว่ามุสโสลินี มีอำนาจมากพอที่จะ กีดกันลัทธิคอมมิวนิสต์ไม่ให้เข้ามาเผยแพร่ และก่อความสงบได้

เมืองไทยเป็นเมืองสมบูรณ์จริง เป็นอุ้งข้าวอุ้งน้ำ

(เมื่อนำมาแปลจากเดิม ครั้นน้ำล้นคดกินปลา" หน้า 13)

คำว่า "อุ้งข้าวอุ้งน้ำ" หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ พืชพันธุ์ธัญญาหาร ทรัพย์สิน ค่าน้ำใช้เรียก เมืองไทยเพราะเป็นเมืองอุดมสมบูรณ์จึงเรียกว่า เป็นอุ้งข้าวอุ้งน้ำ

1.7 อื่น ๆ เป็นสิ่งที่นำมาใช้เปรียบเทียบอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว ดังนี้

1.7.1 องค์การ คือนำเอาชื่อย่อขององค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ หรือ

ร.ส.พ. มาใช้เปรียบเทียบ

สุกิจ นิมมานเหมินท์ นำเอาองค์การ ร.ส.พ. มาใช้เปรียบเทียบถึงจุดประสงค์ของ การปฏิบัติงาน นั่นคือ การบริการรับส่งสินค้า โดยใช้สื่อความหมายในด้านลบ ซึ่งหมายถึงการ เอาเปรียบโดยหวังผลกำไร ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช้การค้า ดังตัวอย่าง

แขกเหล่านี้ บำเพ็ญตนเป็น ร.ส.พ

(ได้อุทกิมาร์ แม่ศรีของหวาน" หน้า 82)

คำว่า "ร.ส.พ." ซึ่งนำมาใช้หมายถึง แขนหรือขาอินเดียวที่มีมักจะรับอาสา จากสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ให้ตนเป็นผู้รับส่งสินค้าต่าง ๆ และเรียกเก็บค่าเสียเวลานั้น ๆ จากพระองค์ด้วย

1.7.2 กิริยาอาการที่แสดงความสุภาพ คือ การนำเอาอาการลูกขึ้นยืนต้อนรับ มาใช้ในการเปรียบเทียบกับกริยาของบุคคลของธง

สุกิจ นิมมานเหมินท์ นำคำว่า "ประจูนนาการ" ซึ่งหมายถึงอาการลุกขึ้นยืนต้อนรับ เพื่อสื่อความหมายในทำนองรับรู้การมาของบุคคลดังตัวอย่าง

ทางเรือพระที่นั่งก็สละธงมหาราชเป็นทำนองรับการประจูนนาการ

(ผ่านพิภพลีลา' หน้า 102)

2. อุปมา (Simile) (วิภา กงกะนันท์ 2523 : 43) เป็นโวหารที่เปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบว่าเหมือนกัน

คำที่สุกิจ นิมมานเหมินท์ นิยามขึ้นการเปรียบเทียบ คือคำว่า เหมือน คล้ายกับ รวมกับ คู่จ คู่จดัง เจก อย่าง เช่นเดียวกับ เสมือนหนึ่ง และปานประจุ เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ ที่สุกิจ นิมมานเหมินท์ นำมาเปรียบเทียบ ได้แก่ คน สัตว์ พืช ธรรมชาติ ส่วนวนคำพังเพย อาหาร เทคโนโลยีสมัยใหม่ และสิ่งของอื่น ๆ

ลักษณะการเปรียบเทียบอุปมาที่ สุกิจ นิมมานเหมินท์ ใช้ในการเขียนบทความ พบว่ามี

3 ลักษณะ คือ

1. การใช้คำอุปมาครั้งเดียว
2. การใช้คำอุปมาหลายครั้งในที่ใกล้เคียง ๆ กัน หรือในย่อหน้าเดียวกันโดยที่ความอุปมาไม่ซ้ำกัน

3. การใช้คำอุปมา และอุปลักษณ์ร่วมกัน

เรื่องลักษณะการเปรียบเทียบอุปมา นี้ จะกล่าวละเอียดในตอนท้าย และในที่นี้จะกล่าวถึงสิ่งที่สุกิจ นิมมานเหมินท์ นำมาเปรียบเทียบในการอุปมาดังนี้

2.1 คน คือ การนำเอาลักษณะพฤติกรรมของคนทั่วไป และลักษณะของตัวละครจากวรรณคดี มาเปรียบเทียบ เช่น คนบ้ายอ เจ้าลังกา นางละเวง ฤาษีกลไกญ กวนอุนักเจียรระโนเพชร ฯลฯ

สุกิจ นิมมานเหมินท์ นำลักษณะของคนดังกล่าว มาใช้เปรียบเทียบเพื่อสื่อความหมายไปในทำนองคำทนิ ยกย่อง และ ประชด เช่น

ผู้เขียนนำเอาลักษณะที่เจ้าลิงกาและนางละเวง ยกย่องสังฆราชมาใช้กล่าวเปรียบเทียบ เพื่อสื่อความหมายในทำนองยกย่อง ดังตัวอย่าง

เกิดมีน้ำพระทัยเพื่อแผ่ยกย่องสังฆราชบาทหลวงปานประดุจเจ้าลิงกา และนางละเวง
ในเรื่องพระอภัยมณีว่าได้

(โศภณกิมาร แม่ศรีของหวาน" หน้า 87)

สุกิจ นิมมานเหมินท์ นำลักษณะความสามารถของนักเจียรไนเพชร มาใช้เปรียบเทียบ เพื่อสื่อความหมายในทำนองยกย่องความสามารถอันยอดเยี่ยมของพระสารประเสริฐ ที่สามารถ แปลเรื่อง กามนิธ ร่วมกับพระยาอนุมานราชธนด้วยการใช้ภาษาที่ไพเราะงดงามยิ่งนัก ดังตัวอย่าง

โดยความร่วมมือของคุณพระสารประเสริฐ ซึ่งเป็นเสมือนนักเจียรไนเพชรอย่างเอก
(พระยาอนุมานราชธนที่ข้าพเจ้ารู้จัก" หน้า 313)

การนำเอาพฤติกรรมของฤาษีกลไกโยทที่บำเพ็ญตบะจนกระทั่งตะแคง เพราะทนความ เย้ายวนของสตรีไม่ได้ มากกล่าวเปรียบเทียบเชิงคำทณิ ดังตัวอย่าง

นั่นแหละ หากมีเลขานุการณี และเสมียนพิมพ์สอยจริงแล้วก็ตะแคงแตก สมาธิสลาย
กลายเป็นฤาษีกลไกโยทไปเสียก็ได้

(คนเข้อื่น" หน้า 46)

ลักษณะต่อไปคือ สุกิจ นิมมานเหมินท์ ยังได้นำเอาลักษณะความรับผิดชอบของ "กวนอู" เป็นตัวละครในเรื่อง "สามก๊ก" มากกล่าวเปรียบเทียบในเชิงประชดประชัน ที่ไม่มีใคร สามารถ รับผิดชอบงานเหมือนกวนอู ดังตัวอย่าง

แม้ทศนายกองจีนสมัยนั้นก็เผอิญหาผู้มีเครหัวแข็งกล้ารับผิดชอบเหมือนกับกวนอู ทหารเสือ
ของเล่าปี่

(คนแซ่หลี่ เล่ม 1 หน้า 220)

นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้นำลักษณะของคนทั่วไปที่พึงพอใจกับคำชมหรือสมปากมาเปรียบเทียบกับ
นกวาญักษ์ ดังตัวอย่าง

คราวนกวาญักษ์ ซึ่งเป็นนกที่อยู่ได้ด้วยการกินลมกินแล้งเหมือนกับคนน้ำยอทั่ว ๆ ไป

(โศภณกิมมาร์ แม่ศรีของหวาน" หน้า 83)

2.2 สัตว์ คือ การนำเอาสัตว์ต่าง ๆ มาใช้เปรียบเทียบแบบอุปมา เช่น เสือ
สิหราช คางคก นก ผีเสื้อ เหยี่ยว ฯลฯ

สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้นำลักษณะของสัตว์ดังกล่าวมาใช้เปรียบเทียบแบบอุปมา
ซึ่งสื่อความหมายไปในเชิงความน่ากลัว ความไม่พึงพอใจ ความอ่อนด้อย ความยิ่งใหญ่ ความอิสระ
และความงดงาม ดังนี้

ผู้เขียนนำลักษณะนิสัยของเสือ คือ ความดุร้าย มาเปรียบเทียบกับอารมณ์ของสตรี คือ
พระมเหสี ในขณะที่เกิดความหึงหวงมักจะดุร้าย เป็นการเปรียบเทียบที่สื่อความหมายให้เกิดความ
รู้สึที่น่ากลัว ดังตัวอย่าง

นั่นชื่อว่า พระมเหสีบึ้ง เหมือนหนึ่งเสือ

(คนแซ่หลี่ เล่ม 2 หน้า 307)

การนำลักษณะความองอาจของสิหราช มาเปรียบเทียบกับทำนองของเคอไซมอนด์ ซึ่งสื่อ
ความหมายให้ความสง่าผ่าเผย และความแข็งแกร่ง และสุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้นำเอา
ธรรมชาติของคางคกมาเปรียบเทียบกับกิริยาท่าทอมอบกับพื้นของวิชเยนทร์ ที่สื่อความหมายให้ผู้อ่านเห็น

ความอ่อนด้อยของสิ่งที่ถูกเปรียบ ทั้งยังแสดงภาพความขัดแย้งให้เห็นในระหว่างความเปรียบเทียบสองสิ่งคือ ความสง่าผ่าเผย ความแข็งแกร่ง กับ ความอ่อนด้อย ดังตัวอย่าง

เมื่อกลับมาถึงฝรั่งเศสแล้ว เคอโชมองค์ก็แสดงเยี่ยงนักทศนาจรทั้งหลายแหล่ กล่าวคือ
อดแบ่งไม้ไหว ำให้ช่างจำหลักภาพการถวายพระราชสาส์นที่แสดงท่าทางของทนาย^๑อย่าง
สิหราชอาจง ำให้พระนารายณ์ต้องยืนพระหัตถ์มารับและแสดงตัวพอลคลอส์นวิซเอนด์สวม
หมวกบาเรตหมอบแต่อยู่กับพื้น เหมือนตัวคางคกใหญ่ อยู่แทบเท้าของเคอโชมองค์นั่นเอง
(คนแซ่หลี่ เล่ม 1 " หน้า 276)

สุกิจ โฉมมานเหมินท์ นำเอาความสามารถของนกกระจาบจากเรื่องสรรพสิทธิ์คำฉันท์
มาเปรียบเทียบกับหลี่เหียะก้วย ซึ่งเป็นเขียนของชาวจีน โดยสื่อความหมายในด้านความอิสระเสรี
ดังตัวอย่าง

หลี่เหียะก้วยก็เป็นเขียนที่ขาเขยงถือลักกะเท้าเหล็กข้างหนึ่ง และถือน้ำเต้าที่มีไหย่
ออกมาเป็นสัญลักษณ์ แสดงว่ามีอิทธิฤทธิ์ถอดหัวใจไผมาได้เหมือนเจ้านกกระจาบ คัวที่
ไปหลงเกสรดอกบัวจนถูกหุบเอาไว้ออกไม่ได้ ...

(คนแซ่หลี่ เล่ม 1 " หน้า 13)

และการนำเอาลักษณะการบินของนกและผีเสื้อ มาเปรียบเทียบกับกรไล้ชิงช้า ของ
นางเขียวของเฮาในเรื่อง "คนแซ่หลี่" ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพของการเคลื่อนไหว และความ
งดงามมีชีวิตชีวา นับเป็นความเปรียบเทียบที่ไพเราะงดงามและประทับใจผู้อ่านได้ดี ดังตัวอย่าง

เมื่อถีบชิงช้าขึ้นบนันดูเหมือนนกบินแจลบนันไป เมื่อโยนกกลับมาดั่งผีเสื้อโผลงมาจับดอกไม้
ครั้นถีบนันไปคล้ายกับนกบินจะขึ้นไปคาบเอาพระอาทิตย์ เมื่อชิงช้าโยนกลับลงมาดูเหมือน
อย่างเหยี่ยวโผลงคาบเอาอาหาร

(คนแซ่หลี่ เล่ม 2 " หน้า 61)

2.3 พืช คือ การนำเอาต้นไม้ ดอกไม้และต้นหญ้ามาใช้เปรียบเทียบกับข้อความหรือสภาพการณ์ในบทความ เช่น ต้นมะขามที่เพิ่งแตกใบ ต้นไม้ หญ้า และดอกบัว ฯลฯ

สุกิจ นิมมานเหมินท์ นำเอาต้นไม้ ดอกไม้ และต้นหญ้า ดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับความหมาย เพื่อสื่อความหมายให้เห็นการเริ่มต้นชีวิต การพึ่งพาอาศัย การต้องการความปลอดภัยคุ้มครอง และความบริสุทธิ์ของสิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติ ดังนี้

การนำเอาลักษณะการแตกใบของต้นมะขามมาเปรียบเทียบกับสิ่งเดียวกันคือต้นไม้ทั่วไป โดยสื่อความหมายให้เห็นการเริ่มต้นของชีวิตจากธรรมชาติ ให้สัมผัสถึงความอ่อนนุ่มของใบอ่อน และ ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสดชื่นของต้นมะขามที่แตกใบอ่อน ดังตัวอย่าง

ต้นไม้ต้นไร่ซึ่งมีแต่กิ่งแต่ก้านก็เริ่มต้นแตกใบอ่อนสีเขียวอ่อน ๆ นำดูล้ำกับต้นมะขาม
เพิ่งแตกใบในเมืองเรา

(“ความคิดไม่เป็นสาระของผู้ไม่มีสาระ” หน้า 44)

ผู้เขียนนำเอาต้นไม้และหญ้าที่อาศัยอยู่บนภูเขา มาเปรียบเทียบกับการผากตัวของขุนนางราชวรากับเอี้ยก๊กตง ซึ่งสื่อความหมายให้ผู้อ่านทราบถึงการปกป้องคุ้มครองและการพึ่งพาอาศัยกัน ดังตัวอย่าง

ตัวเรากับขุนนางราชวรซึ่งไปผากตัว เหมือนต้นไม้และหญ้าที่อาศัยอยู่บนภูเขา
(“คนแซ่หลี่ เล่ม 2” หน้า 438)

การนำเอา “ดอกบัว” ที่จะผุดขึ้นที่น้ำ” มาเปรียบเทียบกับนางเอี้ยกวยซุ่ย ที่อาบน้ำเสร็จใหม่ ๆ ว่าจะมีความงามไม่แพ้กัน เพื่อสื่อความหมายให้ผู้อ่านเห็นภาพความสะอาดบริสุทธิ์ของสิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติ ดังตัวอย่าง

นางเอี้ยกวยซุ่ยอาบน้ำใหม่ ๆ คิดดูเหมือนดอกบัว ที่จะผุดขึ้นที่น้ำ

(“คนแซ่หลี่ เล่ม 2” หน้า 352)

2.4 ธรรมชาติ คือ การเปรียบเทียบโดยการนำสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มาเปรียบเทียบกับบุคคล สภาพพื้นถนนและต้นไม้ เช่น ดิน ภูเขา พระอาทิตย์ ท้องฟ้า เมฆ ดอกไม้ สุกิจ นิธมานเหมินท์ นำเอาธรรมชาติดังกล่าวมาเปรียบเทียบโดยสื่อความหมายให้ผู้อ่าน เห็นความยิ่งใหญ่ ความแข็งแกร่ง ความไม่มีแก่นสาร ความน่ากลัว ความสะอาดบริสุทธิ์ และการถูกทำลายจนเหลือแต่ความไม่น่าชม ทั้งนี้ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านได้มองเห็นภาพได้ชัดเจน และรับความรู้สึกได้ดียิ่งขึ้น ดังนี้

การนำเอาลักษณะของภูเขาใหญ่ และภูเขาน้ำค้างที่ถูกแสงแดดละลายมาเปรียบเทียบกับบุคคล โดยให้ความหมายว่าเป็นความยิ่งใหญ่ ความแข็งแกร่ง และความไม่มีแก่นสารใดเลย ดังตัวอย่าง

เอียกกิดง เปรียบเหมือนว่าภูเขาใหญ่ ตัวเรากับขุนนางราชบุตรซึ่งไปผากตัวเหมือนต้นไม้ แลหนักที่อาศัยอยู่บนเขา แต่เราเห็นว่าเหมือนกับภูเขาน้ำค้างต้องแสงแดดก็จะละลายไป หากันสารไม

(คันแซ่หลี่ เล่ม 2 " หน้า 438)

ผู้เขียนเปรียบเทียบเอียกกิดง เหมือนภูเขาใหญ่ เพราะเอียกกิดงมีกำลัง มีอำนาจและความสามารถที่จะเป็นที่พึ่งพิงของคนทั้งหลายได้ ส่วนความเปรียบเทียบกับภูเขาน้ำค้างต้องแสงแดด ก็จะละลายไป เพราะว่าเอียกกิดง มีอำนาจ และความสามารถจริง แต่เมื่อถูกผู้มีอิทธิพลมากกว่า บังคับให้ทำตามก็ไม่สามารถจะต้านทานได้ จึงไม่มีแก่นสารใดที่จะยึดเอาเป็นที่พึ่งได้

นอกจากนี้ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ยังได้นำลักษณะแสงพระอาทิตย์มาเปรียบเทียบกับร่างกายมนุษย์ได้แสงไฟ ทำให้รู้สึกน่าเกรงขาม ดังตัวอย่าง

จนถึงกับผู้ที่ได้ยลโฉมพระวรกายได้แสงไฟแล้วจะเห็นพระองค์ลุกโผล่ดังพระอาทิตย์
เมื่อแรกขึ้น

(ผ่านพิภพลีลา " หน้า 75)

ความเปรียบเทียบที่แปลกซึ่งสุกิจ นิธมานเหมินท์ นำเอาสภาพของพื้นถนนที่เต็มไปด้วย
หิมะทำให้สั้น ไปเปรียบเทียบกับดินบนกระเจก ทำให้รู้สึกน่ากลัวและต้องระมัดระวัง ดังตัวอย่าง

ทำให้น้ำที่ติดพื้นถนนแข็งและสั้นเหมือนกับดินบนกระเจก อันตรายมาก

(“ความคิดไม่เป็นสาระของผู้ไม่มีสาระ” หน้า 43)

การนำความงดงามของหญิงสาว เปรียบเทียบกับท้องฟ้าที่ปราศจากเมฆ ทำให้สื่อ
ความหมายถึงความสะอาดบริสุทธิ์หมดจด ดังตัวอย่าง

นางมีรูปร่างงามหมดจดดั่งท้องฟ้าปราศจากเมฆ

(“คนเข้อื่น” หน้า 188)

สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้นำเอาสีของดอตะโกมาเปรียบเทียบกับต้นไม้ที่ไร้ใบและถูกคลุม
ไปด้วยเขม่าละอองดำหนึ่ ทำให้เกิดภาพดำทึบอยู่ในบรรยากาศ ก่อให้เกิดความรู้สึกเปลี่ยวเหงา
แก่ผู้พบเห็น ดังตัวอย่าง

เพราะไม่ช้าแต่จะไร้ใบเท่านั้น ลำต้นเองก็ดำเปื้อนไปด้วยเขม่าละอองดำหนึ่ที่ไม่หมดติ
ดูล้ำยากับสีของดอตะโกแก่ ๆ ...

(“ความคิดไม่เป็นสาระของผู้ไม่มีสาระ” หน้า 42)

2.5 อาหาร คือ การนำเอาอาหารและผลไม้แช่เย็นมาใช้ในการเปรียบเทียบ
เช่น ชุปถั่ว และแช่เย็น เป็นต้น

สุกิจ นิธมานเหมินท์ นำอาหารและผลไม้แช่เย็น มากล่าวเปรียบเทียบให้เห็นบรรยากาศ
สลัว ๆ ให้ความรู้สึกนุ่มสบายตา ความเชื่องช้าที่น่าดื่มด่ำ และความรู้สึกที่หวานฉ่ำของผลไม้ ดังนี้

การเปรียบเทียบมาด้วยการนำเอาบรรยากาศยามที่หมอกลงจัดมาเปรียบเทียบกับซุปรถั่ว ทำให้เห็นบรรยากาศที่ไม่แจ่มใส ดังตัวอย่าง

ขณะที่ฉันเดินลัดดัดมุ่งไปบ้าน วันนั้นมีหมอกสีเทาบนท้องอย่างที่เราเรียกกันว่า
ซุปรถั่ว (Pea Soup) ตกหนามาก

(“ความคิดไม่เป็นสาระของผู้ไม่มีสาระ” หน้า 43)

การนำลักษณะความอ่อนนุ่มของแป้งหมี่มาเปรียบเทียบกับน้ำนม ซึ่งนับว่าเป็นความ
ละเอียดอ่อนในการเลือกสรรหาสิ่งเปรียบเทียบยิ่งนัก ดังตัวอย่าง

นมที่อ่อนละมุนเหมือนแป้งหมี่ที่เขาฟอก

(“เรื่องของนายท ” หน้า 7)

ความเปรียบเทียบที่ผู้เขียนได้นำเอาลักษณะระหว่างการ “อมความจริง” ของคนกับการ
“อน้ำตาล” ของผลไม้แช่อิ่ม มาเปรียบเทียบเพื่อสื่อความหมายในลักษณะปิดบังซ่อนเร้น ดังตัวอย่าง

แต่ชาติฝรั่งเศษเขานิยมหุคอะไรให้สั้น ๆ แต่อมความจริงไว้เหมือนกับแช่อิ่มที่อน้ำตาล
ไว้มาก ๆ

(คนแซ่หลี่ เล่ม 2 หน้า 232)

2.6 สำนวนคำพังเพย คือ การนำเอาสำนวน คำพังเพยมาใช้เปรียบเทียบ เพื่อ
เสริมความเข้าใจของผู้อ่านได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น กิ้งก่าได้ทอง มะนาวในมือน้ำ ฯลฯ

สุกิจ นิธมานเหมินท์ นำเอาสำนวน คำพังเพยมาใช้เปรียบเทียบ ทำให้สื่อความหมาย
ในทางลบ คือ ทำให้รับรู้ถึงความเยือกเย็น และความกระด้าง ดังนี้

สำนวนคำพังเพยว่า "กึ่งกำไ้ทอง" ทำให้ผู้อ่านรับรู้ถึงความเย่อหยิ่งของบุคคล
ดังตัวอย่าง

... ประกอบกับนิสัยเห็นแก่ตัวของมนุษย์ไม่ว่าผู้ใดชาติใดศาสนาใด ประกอบกับความ
เย่อหยิ่ง เพราะผิวเพราะศาสนา เสมือนกึ่งกำไ้ทอง ซึ่งจะเป็นทองแท้หรือทองจริง
เจ้ากึ่งกำไ้นั้นก็หาทราบไม่

(เมื่อน้ำมาปลากินมด ครั้นน้ำลตมดกินปลา "หน้า 9)

ในข้อความข้างต้นนี้ สุกิจ นิธมานเหมินท์ กล่าวถึงบรรดาต่างชาติทั้งหลาย เช่น อังกฤษ
ฝรั่งเศส โปรตุเกส ฮอลันดา ที่แสดงความดูถูกชาวเอเชีย ทั้ง ๆ ที่แต่เดิมชาติเหล่านี้เคยเป็นพวก
เร่ร่อน นักแสวงโชค และนักผจญภัยมาก่อนที่จะเป็นชาติที่รุ่งเรือง ผู้เขียนจึงเปรียบว่า เป็นเสมือน
กึ่งกำไ้ทอง

สำนวนคำพังเพยว่า "มะนาวไม่มีน้ำ" ที่สุกิจ นิธมานเหมินท์ นำมาใช้กับคำพูดที่กระด้าง
ไม่มีน้ำเสียงของความนุ่มนวล ดังตัวอย่าง

ขณะที่ฝ่ายไทยขอคัดค้านหรือขอให้ชี้แจง ขณะนั้นไทยก็จะได้รับคำตอบห้วน ๆ อย่าง
มะนาวไม่มีน้ำ ทำนองเหยียดหยาม ...

(เมื่อน้ำมาปลากินมด ครั้นน้ำลตมดกินปลา "หน้า 24)

2.7 เทคโนโลยีสมัยใหม่ คือการนำเอาสิ่งที่เป็นผลผลิตมาจากความเจริญทางด้าน
เทคโนโลยีทั้งหลายมาใช้ในการเปรียบเทียบ เช่น เครื่องบิน กุญแจทอง โทรศัพท์ เป็นต้น

สุกิจ นิธมานเหมินท์ นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มานำใช้เปรียบเทียบในบทความ ทั้งนี้ทำให้
สื่อความหมายถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อย คุณค่าความสำคัญ การกระตุ้นความรู้สึก และการ
เคลื่อนไหวไปด้วยความพลอดพย

การนำเอาลักษณะการบินของนกเป็นฝูง เปรียบเทียบกับเครื่องบินทำให้ผู้อ่านเห็นภาพ
ความเป็นระเบียบของนก และบินไปตามลำดับ ดังตัวอย่าง

บางครั้งบางคราวข้าพเจ้าเคยเห็นฉันทนเป็นฝูง ๆ คล้ายกับเครื่องบินแบบป้อมกัน B 29
(ในกระเรียน " หน้า 453)

ผู้เขียนนำความรู้ภาษาอังกฤษ มากล่าวเปรียบเทียบว่าเป็นกุ่มเจทอง เพื่อให้ผู้อ่านตระหนัก
ในความสำคัญ และเห็นคุณค่าของภาษาอังกฤษที่จะเปิดสมองไปสู่ความรู้ทางนิรุกติศาสตร์ ดังตัวอย่าง

นอกจากจะเป็นผู้อ่านและเขียนภาษาไทยได้อย่างดีแล้ว ความรู้ภาษาอังกฤษจึงเป็น
เสมือนกุ่มเจทองให้ท่านสามารถเสาะแสวงด้านความรู้ในทางนิรุกติศาสตร์มาเป็นทุนสมบัติ
(พระยาอนุมานราชธนที่ข้าพเจ้ารู้จัก หน้า 312)

การนำเอาความรู้สึกที่ถูกซ่อนบดกับไฟฟ้าเข้ามาเปรียบเทียบเพื่อให้ผู้อ่านได้สัมผัสถึง
ความหมายที่ผู้เขียนต้องการสื่อ คือ การกระตุ้นความรู้สึกที่เจ็บแค้นนั้นๆ ดังตัวอย่าง

เมื่อช่วยขุขุดค่อนเธอว่าอ้วนหน้ากลมเป็นพระจันทร์วันเพ็ญ เช่นนี้แล้วก็ย่อมจะเป็น
เหมือนไฟฟ้ามาจี้ใจ ...

(คนแซ่หลี่ เล่ม 2 " หน้า 300)

ผู้เขียนนำเอาลักษณะการหมุนตัวลงเพื่อชะลอการตกอย่างรวดเร็วของลูกยาง เปรียบเทียบ
กับซูชิ ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพของการหมุนตัวลงของลูกยางในลักษณะที่สวยงาม และหมุนตาม
ทิศทางลม ดังตัวอย่าง

เมื่อเวลาลูกันหลุดร่วงลงมานันก็จะหมุนตัว ชลอการตกโดยการดึงดูคของโลกที่เรียกว่า 'กราวิตี' เสมือนซูชิ หรือใบพัดของเครื่องบินเฮลิคอปเตอร์ ทำให้กระแสลมที่โบกโชยพัดค่อย ๆ นำเอาเมล็ดไปทั้งในระยะห่างออกไปจากลำต้นเดิม

(คันแซ่หลี่ เล่ม 2 " หน้า 88)

2.8 สิ่งของอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ อาวุธ เครื่องประดับ อุปกรณ์การเขียน ภาชนะ และเครื่องดื่ม เป็นต้น

สุกิจ นิธมานเหมินท์ นำสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวมาใช้เปรียบเทียบในบทความเพื่อสื่อความหมายดังนี้คือ ความเจ็บปวดจากการถูกทำร้าย สิ่งที่มีค่าสูงส่ง ความเปราะบาง ความสปรก ความอ้วน และความรู้สึกเปลี่ยนสถานะใหม่

2.8.1 อาวุธ คือการนำเอาอาวุธ เช่น พระเนนเหล็ก มาใช้ประกอบในการเปรียบเทียบ ทั้งนี้เพื่อสื่อความรู้สึกถึงความเจ็บปวดจากการถูกทำร้าย ดังตัวอย่าง

เมื่อววยฮุยขอดคอนเธอว่า อ้วนหน้ากลมเป็นพระจันทร์วันเพ็ญ เช่นนั้นแล้วก็ยอมจะเป็นเหมือนโพ่ฟ้ามาจี้ใจ ประจุ บุษเอาพะเนนเหล็กมาตีที่ขมดทางพระยานาคราช

(คันแซ่หลี่ เล่ม 2 " หน้า 300)

2.8.2 เครื่องประดับ คือการนำเครื่องประดับต่าง ๆ เช่น แก้วมณี และกระจก มาใช้ในการเปรียบเทียบ เพื่อสื่อความหมายในด้านเพิ่มคุณค่าและความเปราะบางทางอารมณ์ แก่สิ่งที่เป็นคู่เปรียบเทียบกับตามลำดับดังนี้

สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้นำ แก้วมณี ซึ่งเป็นเครื่องประดับที่มีค่า มาเปรียบเทียบให้เห็นความสามารถในการแปลเรื่อง "กามนิศ" ของพระยาอนุมานราชธน ดังตัวอย่าง

จึงทำหนังสือเล่มนี้เทียบพร้อมไปด้วยความฉลาดในการวางโครงเริ่มของเจ้าของเดิม
 บวกกับความสามารถในทางแปลของท่านเจ้าคุณอนุมานฯ และความเป็นศิลปินเอกในด้าน
 ขัดเกลาคัดแปลงแก้ไขให้ออกมาเป็นเสมือนหนึ่งแก้วมณี อันที่นายช่างได้เจียรระในบัดสี
 (พระยาอนุมานราชธนที่ข้าพเจ้ารู้จัก” หน้า 313)

การนำความเปราะบางทางอารมณ์ของสตรี ไปเปรียบเทียบกับแผ่นกระจก เพื่อสื่อความ
 หมายถึงอารมณ์ที่เปราะบาง หวั่นไหวง่าย ดังตัวอย่าง

อันสตรีสาวนั้นอนุมาเหมือนแผ่นกระจก มีทางที่จะร้าวและแตกได้ง่าย
 (คนเข่อ้น” หน้า 189)

2.8.3 อุปการณการเขียน คือการนำอุปการณการเขียน เช่นน้ำหมึกมาใช้อยู่
 ในการเปรียบเทียบ เพื่อสื่อความหมายให้ผู้อ่านได้สัมผัสถึงความสปรกของน้ำฝนเมื่อแรกตก
 ดังตัวอย่าง

ประเดี๋ยวนึง ฝนก็ตกลงมาด้าเหมือนน้ำหมึก
 (คนเข่อ้น เล่ม 2” หน้า 380)

2.8.4 ภาพนะ คือการนำเอาภาพนะที่ใช้บรรจุน้ำมาเปรียบเทียบใน
 บทความ เช่น คุ่มน้ำ เพื่อสื่อความหมายในทางอ้อมลงพุงมาก ดังตัวอย่าง

ท้องอันลกชั้นเหมือนคุ่มอยู่ในท้อง
 (คนเข่อ้น เล่ม 2)

2.8.5 เครื่องตี คือการนำเอาสุรา มาเป็นสิ่งเปรียบเทียบกับบุคคล เพื่อสื่อความหมายในทางเปลี่ยนสภาพของบุคคล ซึ่งหมายถึงบุคคลในสถาบันได้รับตำแหน่งหน้าที่ใหม่ ดังตัวอย่าง

ข้อนี้แน่แท้ท่านผู้อำนวยความสะดวกคนใหม่ ซึ่งก็เหมือนเหล่าเก่าในขบวน

(“คนแฉ่ง” หน้า 163)

ลักษณะของการใช้อุปมา

จากการศึกษาการใช้ภาษาในบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ พบว่ามีการใช้ลักษณะอุปมาอยู่ 3 ลักษณะ คือ

1. การใช้คำอุปมาครั้งเดียว
2. การใช้คำอุปมาหลายครั้งในที่ใกล้ ๆ กัน หรือในย่อหน้าเดียวกัน
3. การใช้คำอุปมา และอุปลักษณ์ร่วมกัน

1. การใช้คำอุปมาครั้งเดียว หมายถึง การกล่าวเปรียบเทียบแบบอุปมาเพียงครั้งเดียวในย่อหน้าหนึ่ง ๆ แล้ว ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ชัดเจน ผู้เขียนใช้คำอุปมาครั้งเดียวมากที่สุดในการเขียนบทความ เช่น ตัวอย่างที่นำความดี เปรียบเทียบกับเกราะป้องกันตัว ดังนี้

มธุบุรุษของเขาเป็นคนใจดีไม่ถึงเนื้อถึงตัว และไม่กลัวราชฎรทำร้ายเพราะเชื่อว่าความดีของตนย่อมเป็นเสมือนเกราะบังศาสตร์พิฆาต เพียงพออยู่แล้ว

(“เรื่องของนายก” หน้า 7)

หรือการเปรียบเทียบระหว่าง “ลูกกาฝาก” กับ “ไข่มุกปลอม” ว่ามีลักษณะคล้ายกัน ทั้งนี้เพื่อสื่อความหมายในทางอ้อมด้อยและเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนของลูกกาฝากดังนี้

กาฝากชนิดนี้ เรียกกันว่า 'มิสซีเลโต' (Mistletoe) มีลูกกลม ๆ ขนาดลูกมะเขือพวง สีขาวใส ๆ คล้ายกับไข่มุกปลอมชนิดเลว ๆ

("วันเกิดหรือวันคล้ายวันเกิด" หน้า 174)

2. การใช้คำอุปมาหลาย ๆ ครั้ง ในที่ใกล้ ๆ กัน หรือในย่อหน้าเดียวกัน โดยที่ความอุปมาไม่ซ้ำกัน หมายถึงการกล่าวเปรียบเทียบแบบอุปมาตั้งแต่สองครั้งหรือมากกว่า ในย่อหน้าเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อต้องการสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้นให้แก่ผู้อ่าน เช่น การเปรียบเทียบทำนองของบุคคลหนึ่งกับสิทธราช และเปรียบเทียบอีกบุคคลหนึ่งว่าหมอบเหมือนคางคก ซึ่งการเปรียบเทียบดังนี้ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายในลักษณะที่ยิ่งใหญ่ และลักษณะอ่อนด้อย ของอีกฝ่ายหนึ่ง ดังตัวอย่าง

เมื่อกลับมาถึงฝรั่งเศสแล้ว เดอโชมองต์ ก็แสดงเยี่ยงนักทศนาจรทั้งหลายแหล่ กล่าวคือ อดแบ่งไม่ไหว ให้ช่างจำหลักภาพการถวายพระพรสาส์นที่แสดงท่าทางของตนยืนอย่างสิทธราชอาจอง ให้พระนารายณ์ต้องยืนพระหัตถ์มารับ และแสดงตัวพอลคอส์สัน วิชเยนทร์ สวมหมวกบาเรต์หมอบแต่อยู่กับพื้น เหมือนตัวคางคกใหญ่ อยู่แทบเท้าของเดอโชมองต์นั่นเอง

("คนแซ่หลี่ เล่ม 1" หน้า 276)

หรือการเปรียบเทียบอุปมาที่นำภูเขาดินไม้ หญ้า และภูเขาน้ำค้างมาเปรียบเทียบกับบุคคล คือ ยันลกซัน ขุนนางจีน ทำให้สื่อความหมายในลักษณะความยิ่งใหญ่ ความอ่อนด้อย และความไร้แก่นสาร ดังตัวอย่าง

เอี้ยก๊กคง เปรียบเหมือนว่าภูเขายักษ์ ตัวเรากับขุนนางราษฎรซึ่งไปฝากตัว เหมือนดินไม้ แลหญ้าที่อาศัยอยู่บนเขา แต่เราเห็นว่าเหมือนกับภูเขาน้ำค้างต้องแสงแดดก็จะละลายไป หาแก่นสารไม่ ...

("คนแซ่หลี่ เล่ม 2" หน้า 438)

3. การใช้คำอุปมาและอุปลักษณ์ร่วมกัน หมายถึง การเปรียบเทียบที่มีทั้งแบบอุปมา และอุปลักษณ์ ในข้อความเดียวกันหรือในที่ใกล้เคียงกัน เพื่อเพิ่มความกระจ่างชัดให้แก่ข้อความยิ่งขึ้น เช่น นำการพูดเปรียบเทียบกับ น้ำท่วมทุ่ง และเครื่องบินที่หาสนามบินลงไม่พบ ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพและเข้าใจความหมายได้ดียิ่งขึ้น ดังตัวอย่าง

লেখพูดเป็นน้ำท่วมทุ่ง เหมือนเครื่องบินที่หาสนามบินลงไม่พบ ต้องวนเวียนไปมาอยู่นั่นแหละ
(คนแซ่หลี่ เล่ม 2 " หน้า 233)

ข้อความเปรียบเทียบที่น่าทึ่งนักสมเปรียบเทียบกับพระจันทร์วันเพ็ญ และ การถูกค้อนขุดถึงมด้อย เปรียบเทียบกับไฟฟ้ามาจี หรือ เปรียบเทียบกับ พระเนนเหล็กติดบนดหางพระยานาคราช ทั้งนี้เพื่อสื่อความหมายถึงความไม่พึงพอใจ ความเจ็บแค้นใจในคำพูด ดังตัวอย่าง

ก็เมื่อวายุซุย ขอดค้อนเธอว่า อ้วนหน้ากลมเป็นพระจันทร์วันเพ็ญ เช่นนั้นแล้วก็ย่อมจะเป็น
เหมือนไฟฟ้ามาจีใจประดุจบุรุษเอาพระเนนเหล็กมาติดที่บนดหางพระยานาคราช

(คนแซ่หลี่ เล่ม 2 " หน้า 300)

จากการศึกษาคำเปรียบเทียบแบบอุปมาแล้วนั้น แสดงให้ผู้อ่านได้เห็นว่า สุกิจ นิธมานเหมินท์ เป็นผู้ที่สรรคำในการเปรียบเทียบได้ไม่ซ้ำแบบใคร มีความแปลกใหม่ในการเปรียบเทียบ นอกจากนี้ยัง มีการอุปมาหลายครั้งในข้อความที่ใกล้กัน และมีการใช้อุปมาพร้อมกับอุปลักษณ์ได้อย่างกลมกลืน นับได้ว่าสุกิจ นิธมานเหมินท์ มีวิธีการเปรียบเทียบในการเขียนบทความที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง ซึ่งแตกต่างจากนักเขียนคนอื่น อย่างเห็นได้ชัดเจน

3. สมพจน์นัย (Synecdoche) (วิภา กงกะนันทน์. 2523 : 45) คือ การกล่าวถึงส่วนใดส่วนหนึ่งของส่วนทั้งหมดเพียงบางส่วน แต่ให้มีความหมายคลุมหมดยกส่วน

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ใช้คำเปรียบเทียบประเภทสมพจน์ในการเขียนบทความเป็นจำนวนมาก และคำเปรียบเทียบที่ใช้ได้แก่ งมืองอติณ และเบี้ยยาไล่ ซึ่งสื่อความหมายในเชิงเกียจคร้านและเงิน หรือ ค่าตอบแทนที่จะใช้ซื้ออาหารมาหล่อเลี้ยงชีวิต

คำว่า "งมืองอติณ" หมายถึง ความเกียจคร้าน ซึ่งเป็นการนำเอามือ และเท้า มากล่าวแทนตัวบุคคล ดังตัวอย่าง

คิดว่าตนนั้นเป็นคนเลื่อมใสในพระพุทธองค์จริง ไม่ต้องไปศึกษาหา งมืองอติณ ไม่รู้จักประกอบกรรมดี ...

(ใจกรเป็นศัตรูของพระพุทธศาสนา" หน้า 4)

คำว่า "เบี้ยยาไล่" หมายถึง เป็นเงินเป็นทอง หรือค่าตอบแทนที่จะใช้ในการเลี้ยงชีวิต โดยให้ "ไล่" ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย แทน "ชีวิต" ดังตัวอย่าง

โดยคิดเอาค่าธรรมเนียมและค่ารับค่าเฝ้าฉันนี่เป็น เบี้ยยาไล่

(คนแช่เย็น" หน้า 45)

4. นามนัย (Metonymy) (วิภา กงกะนันท์ 2523 : 45) คือ การเอ่ยถึงสิ่งหนึ่งแต่ให้มีความหมายเป็นอย่างอื่น

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ใช้การเปรียบเทียบแบบ นามนัย ในการเขียนบทความเป็นจำนวนมาก คำเปรียบเทียบที่ใช้เขียน เช่น ตัวเล็ก ๆ และยัดไส้ ซึ่งสื่อความหมายทางด้านการปรนเปรอความสุข และ การประหลาดผิดจากข้อกำหนดหรือกฎเกณฑ์ ดังตัวอย่าง

การนำคำว่า "ตัวเล็ก ๆ " ซึ่งหมายถึง ผู้หญิงสาวรุ่นมาถวายพระเจ้าขุนเอยนตั้งเรื่อง "คนแช่หลิ" เพื่อปรนเปรอความสุขแก่พระองค์ ดังตัวอย่าง

จึงมีรับสั่งให้พวกข้าเฝ้าเหล่าเสนาฯให้ออกไปหา ตัวเล็ก ๆ มาถวาย

(คนแช่หลิ เล่ม 1 ' หน้า 124)

คำว่า "ยัดไส้" หมายถึง การเพิ่มเติมข้อความลงไปในสัญญาโดยมิได้บอกกล่าวให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบ ฝรั่งเศสจึงไม่พอใจจีนเป็นอย่างมากที่ลักลอบเพิ่มเติมข้อความลงไป ทำให้ฝรั่งเศสต้องเป็นฝ่ายเสียเปรียบจีน ดังตัวอย่าง

ครั้นเมื่อมีการแลกเปลี่ยนสัตยาบันกันแล้ว ทางฝรั่งเศสถึงมาต่อว่าสัญญา ฝรั่งเศส - จีน ฉบับจีนมีการยัดไส้ พิเศษเข้าไป

(คนเข่งอื่น" หน้า 56)

5. ปฏิรูปจน์ (Allusion) (วิภา กงกะนันท์. 2523 : 47) คือการใช้ข้อความที่ดัดแปลงมาจากข้อความอันเป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว เช่นวาทะของนักปราชญ์ สำนวนคำพังเพย และคำโคลง เป็นต้น

ปฏิรูปจน์ หรือ Allusion นี้ มีคำเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การกล่าวอ้างถึงสิ่งอื่น ซึ่งทองสุก เกตุโรจน์ (2529 : 15) ได้ให้ความหมายว่า การกล่าวอ้างถึงบุคคล สถานที่หรือเหตุการณ์หรืองานวรรณกรรมชั้นอื่น หรือข้อความตอนใดตอนหนึ่งในงานวรรณกรรมชั้นอื่นโดยตรงหรือโดยปริยาย

จากบทความของทองสุก นิมมานเหมินท์ มีลักษณะการเขียนโวหารชนิดนี้ 2 ลักษณะ คือ

1. การดัดแปลงข้อความจากวาทะของนักปราชญ์ สำนวนคำพังเพยและคำโคลง
2. การกล่าวอ้างถึงสิ่งอื่น

5.1 การดัดแปลงข้อความจากวาทะของนักปราชญ์ สำนวนคำพังเพยและคำโคลง

ทองสุก นิมมานเหมินท์ ได้นำวาทะของนักปราชญ์ สำนวนคำพังเพยและคำโคลงมาดัดแปลงได้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องและเหตุการณ์ในเรื่อง เช่น

เบ๊ยบน

ล้มลุกจากหมอนนอนเสื่อ

มือเฝ้ายาวสาวไปสาวมา

บนบานศาลกล่าว

ไม้หลักปักปูกระเบื้อง

ยกตนข่มเขา

ข้าวคืออำนาจ

สุดหล้าฟ้าแดง

ฯลฯ

ข้อความที่ดัดแปลงดังกล่าวนี้ นำมาดัดแปลงเขียนเพื่อต้องการสื่อความหมายต่าง ๆ เช่น การได้เปรียบ มีโอกาสในการแย่งชิงผลประโยชน์กัน ความเจ็บไข้ ความโลเลไม่แน่นอน ความมีอำนาจ และการบอกระยะทางอันไกลโพ้น เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นวิธีการสร้างอารมณ์ขันให้เกิดขึ้นกับผู้อ่านได้วิธีหนึ่ง

สุกิจ นิมมานเหมินท์ นำคำว่า "เบี้ยบน" มาใช้เพื่อสื่อความหมายถึงการได้เปรียบ โดยดัดแปลงจาก "เบี้ยล่าง" ซึ่งหมายถึงการเสียเปรียบและผู้เขียนนำ "เบี้ยบน" มาใช้ในรูปแบบของคำวิเศษณ์เพื่อขยายนาม ดังตัวอย่าง

ฝ่ายซอลันดาถือว่าตนเป็นเบี้ยบน

(คนแซ่ฮั่น " หน้า 139)

ข้อความดังกล่าวนี้ ฝ่ายซอลันดาเป็นฝ่ายได้เปรียบจึงเป็น "เบี้ยบน" ส่วนฝ่ายไทยซึ่งเสียเปรียบจึงกลายเป็นเบี้ยล่างไป

การใช้สำนวนว่า "มีอัครยาวสาวไปสาวมา" เพื่อสื่อความหมายถึงมีโอกาสในการแย่งชิงผลประโยชน์กัน โดยที่ผู้เขียนดัดแปลงมาจากสำนวน "มีอัครยาวสาวได้สาวเอา" ดังตัวอย่าง

ฉะนั้นโยธาธิการอาจมาขึ้นกับกระทรวงอุตสาหกรรมก็ได้ เพราะวังไกลโก แล้วแต่
มีอัครยาวสาวไปสาวมา ย่อมถูกเสมอ

(“เรื่องของนายก ” หน้า 6 - 7)

การใช้สำนวน "ล้มลุกจมอนอนเื่อ" ในความหมายถึง ความเจ็บไข้ซึ่งคัดแปลงมาจาก "ล้มลุกคลุกคลาน" และ "ล้มอนอนเื่อ" สุกิจ นิธมานเหมินท์ นำมาคัดแปลงรวมเป็นสำนวนเดียวกัน และใช้ในตำแหน่งของคำกริยาเช่นเดิม ดังตัวอย่าง

มักจำแลงแปลงกายเป็นสตรีสาวไปสมสู่อยู่กับชายหนุ่มที่กำลังมุ่งจะเข้าไปสอบไล่ชิง
จอหงวนขุนในเมืองหลวง จนต้องล้มลุกจมอนอนเื่อถูกสูบเอากำลังพลังวังชา
ไปหมด

(“คนแซ่หลี่” หน้า 222)

การใช้สำนวน "ไม้หลักปักปุยกะบือ" เพื่อสื่อความหมายถึงความโกลาเลไม่น่าแน่นอน โดย
คัดแปลงมาจากสำนวน "ไม้หลักปักเลน" ทั้งนี้สำนวน "ไม้หลักปักปุยกะบือ" มาใช้ในหน้าที่
ของคำวิเศษณ์ ดังตัวอย่าง

ขึ้นทำตัวเป็นไม้หลักปักปุยกะบือ

(“คนแซ่ฮั่น” หน้า 83)

สุกิจ นิธมานเหมินท์ เปลี่ยนสำนวน "ไม้หลักปักเลน" เป็น "ไม้หลักปักปุยกะบือ"
คงเนื่องมาจาก "เลน" นั้นมีสภาพและเหมือนมูลควายหรือมูลกระบือ อีกทั้งมูลควายยังเป็นปุ๋ยที่
ชาวบ้านนิยมนำไปใส่ต้นไม้ ผู้เขียนจึงนำมาใช้แทนคำว่า "เลน" และใช้ในความหมายเดียวกัน

การใช้สำนวน "สุตหล้าฟ้าแดง" เพื่อสื่อความหมายถึงระยะทางอันไกลโพ้น ซึ่งสุกิจ
นิธมานเหมินท์ คัดแปลงมาจาก "สุตหล้าฟ้าเขียว" คงเนื่องมาจากว่า เมื่อมองขอบฟ้าคราวใด
มักจะเห็นแต่แสงสีส้มจับขอบฟ้าทุกคราว และผู้เขียนนำมาใช้ในหน้าที่ของคำวิเศษณ์ ดังตัวอย่าง

การนำ "ข้าวคืออำนาจ" (Rice is might) มาจาก ธรรมคืออำนาจ (Right is
might) เพื่อสื่อความหมายของควมมีอำนาจ ดังตัวอย่าง

ซึ่งเป็นเหตุให้ลอร์ดทูลย์สได้แผลงสุภาษิตจาก (Right is might) 'ธรรมคืออำนาจ'
มาเป็น 'ข้าวคืออำนาจ' (Rice is might)

(ลอร์ดทูลย์สกับเมืองไทย" หน้า 42)

ที่เป็นเช่นนี้เพราะทางอังกฤษได้ส่งลอร์ดทูลย์สมาเจรจาขอซื้อข้าวไทย แต่ทางไทยไม่
ส่งไปให้ จึงทำให้ลอร์ดทูลย์สเห็นว่าข้าวมีความสำคัญ และใช้เป็นเครื่องต่อรองอำนาจได้

5.2 การกล่าวอ้างถึงสิ่งอื่น

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้กล่าวอ้างถึงสิ่งอื่นเป็นจำนวนมากในบทความ และพบในบทความ
เกือบทุกเรื่อง ซึ่งสามารถจัดประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

5.2.1 กล่าวอ้างถึงวรรณคดี

5.2.2 กล่าวอ้างถึงประวัติศาสตร์ และตำนาน

5.2.3 กล่าวอ้างถึงคำสอนทางศาสนา

การกล่าวอ้างถึงสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นั้น พบว่า สุกิจ นิมมานเหมินท์ กล่าวอ้างถึงวรรณคดี
มากที่สุด รองลงมา คือ ประวัติศาสตร์และตำนานจำนวนน้อยที่สุดคือ การกล่าวอ้างถึงคำสอนทาง
ศาสนา การศึกษาเรื่องการเสนอเนื้อเรื่องโดยการกล่าวถึงสิ่งอื่นนี้ เป็นข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่า
ผู้เขียนเป็นผู้ที่มีความสนใจในสิ่งต่าง ๆ มาก และสิ่งที่ผู้เขียนได้นำมากล่าวทั้งหมดนั้น มีความหลากหลาย
และเป็นสิ่งเร้าความสนใจของผู้อ่านให้เกิดความสนใจเฝ้ารู้ตามไปด้วย ทั้งยังเป็นกลวิธีที่
น่าสนใจและเป็นแบบอย่างแก่นักเขียนในรุ่นหลังได้ด้วย นักเขียนที่จะสามารถชักชวนให้ได้อ่านจะต้อง
เป็นผู้ที่มีความเฝ้ารู้ สนใจ ค้นคว้า สังเกตและต้องเป็นนักอ่านอยู่เสมอ เพราะผู้เขียนเปรียบพร้อม
ด้วยคุณสมบัติดังกล่าวแล้ว จึงไม่เป็นอุปสรรคต่อการเขียนบทความเลยแม้แต่น้อย การกล่าวอ้างสิ่ง
ต่าง ๆ ที่หลากหลายนั้นนอกจากจะให้ความรู้ที่มีคุณค่าแล้ว ยังเป็นวิธีการสร้างความเพลิดเพลินให้แก่
ผู้อ่านอีกด้วย ดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดดังนี้

5.2.1 กล่าวอ้างถึงวรรณคดี เป็นการนำเหตุการณ์ที่เด่นของตัวละคร

วรรณคดีไทยและจีน คำประพันธ์จากวรรณคดีไทย และวรรณคดีภาษาอังกฤษมากล่าวให้สัมพันธ์กับ

เนื้อเรื่องของบทความ เนื่องจากสุกิจ นิมมานเหมินท์ สนใจจดจำเนื้อเรื่องและคำประพันธ์ได้ดีเป็นพิเศษ จึงทำให้ผู้เขียนถ่ายทอดออกมาในบทความได้มากมาย ทำให้ผู้อ่านเพลิดเพลินกับความรู้ และเรื่องราวของวรรณคดี ทั้งยังสร้างความแปลกใจในความจำเป็นเลิศของผู้เขียนอีกประการหนึ่งด้วย

วรรณคดีที่ สุกิจ นิมมานเหมินท์ นำมากล่าวอ้างในบทความได้แก่ รามเกียรติ์ อิเหนา พระอภัยมณี สังข์ทอง ลิลิตนิทราชาคริต ภาพย่นโคลงประพาสธารทองแดง กาพย์ โองการแข่งน้ำ นิราศลอนดอน นิราศสุพรรณ นิราศธารทองแดง นิราศพระบาท นิราศไทรโยค ลิลิตพายัพ ลิลิตตะเลงพ่าย ลิลิตเพชรมงกุฎ พระนลคำฉันท์ ศกุนตลา สมุทรโฆษคำฉันท์ มหาเวสสันดรชาดก ราชาริราช พระมเหศวรเถาเถา ภาพย่นโคลงเห่เรือชมเครื่องคาวหวาน และบทกวีของเชกสเปียร์ ดังจะกล่าวถึงดังนี้

5.2.1.1 ตัวละครจากวรรณคดี การนำตัวละครจากวรรณคดีมากล่าวถึงในด้านยกย่องความสามารถหรือพฤติกรรมของตัวละคร ซึ่งทำให้เพิ่มคุณค่าแก่ตัวละครดังกล่าวด้วย บางเรื่องที่นำมาอ้างผู้เขียนจะกล่าวขึ้นมาโดยมิได้มุ่งหมายจะยกย่องหรือลดความสำคัญของตัวละครแต่ประการใด แต่จะยกมากล่าวเสริมเรื่องเพื่อเพิ่มความสนุกสนานให้แก่บทความ เช่น บทความเรื่อง "ผ่านพิภพลีลา" ตอนที่กล่าวถึง ประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์มาแต่อดีต และจะมีชนชาติอื่นลี้ภัยมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอยู่เสมอ และผู้เขียนได้กล่าวอ้าง มะกะโท จากเรื่องราชาริราช ที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร จากพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ดังตัวอย่าง

... จะโน้นจึงไม่แปลกอะไรเลย ที่คนอื่นเมืองอื่นเมื่อเดือดร้อน ก็จะต้องหนีร้อนมาพึ่งร่มไม้ในโพธิ์ของท่าน ตัวอย่างเช่น มอญมะกะโท ที่มาสมัครอยู่กับคนเลี้ยงช้างจนกระทั่งเก็บเบี้ยได้ทุนได้ มาซื้อเมล็ดพรรณผักกาดมาปลูกกับปุ๋ยมูลช้างได้ผักกาดงาม ๆ ไปถวาย จนกระทั่งในที่สุดตามพงศาวดารพบว่า ได้พระราชธิดาพ่อขุนรามคำแหงและช้างเผือกอีกเชือกหนึ่งหนีไปตั้งเนื้อตั้งตัวสมคบกับตราพญา หัวหน้านมอญเมืองพะโคซึ่งราชสมบัติจากเฮอร์สของพระเจ้านรสีหบดีวงศ์ภูกามต่อไป

(ผ่านพิภพลีลา" ตอน 1 หน้า 28 - 29)

บทความเรื่อง "รัตนบุรุษไทยสมัยก่อน" ตอนที่กล่าวถึงชื่อสถานที่ที่อินเดีย ผู้เขียนก็อธิบายถึงที่มาแห่งชื่อทันที ซึ่งมาจากตัวละครในเรื่อง "รามเกียรติ์" ทั้งยังกล่าวในทำนองยกย่องความสามารถของตัวละครคือ พระราม ดังตัวอย่าง

... เคยเห็นจำหน้าของบอกตำแหน่งหนของสถานทูตเราว่าอยู่ที่ Chanakyapuri ก็ได้หักถามขึ้นทันทีว่า Chanakyapuri นั้นหมายถึงเป็นเมืองของท้าวชนกแห่งกรุงมิลินดาโชโหม ท้าวชนกองค์ที่เขามาความนี้ครั้งหนึ่ง ทรงบำเพ็ญพรตเป็นฤาษี และเป็นผู้ได้ทรงพบและทำนุบำรุงนางสีดามาแต่เล็กจนโต จนกระทั่งกลับคืนเข้าพระนคร 'จึงได้ตั้งพิธียกศิลาของพระปิ่นไกรลาสราชฐาน' อันเป็นช่องให้พระรามได้แสดงพระพลกำลังว่ายอดเยี่ยมกว่าบรรดาหน่อภัยพิบัติทั้งปวง และได้รับการอภิเชกเป็นคู่ครองกับนางสีดา

(“รัตนบุรุษไทยสมัยก่อน” หน้า 201)

5.2.1.2 คำประพันธ์จากวรรณคดี เป็นการยกคำประพันธ์จากวรรณคดีมาอ้างเพื่อเสริมความหนักแน่นน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น และสร้างความสนใจแก่ผู้อ่านโดยนำประสบการณ์ร่วมของผู้อ่านมาอ้าง เนื่องจากคำประพันธ์ที่นำมาจากวรรณคดี ส่วนมากจะเป็นวรรณคดีที่รู้จักกันทั่วไป จึงทำให้ผู้อ่านมีส่วนร่วมและมีความสนใจมากยิ่งขึ้น เช่น บทความเรื่อง "ตะกุ่ม - ตะกรวม หรือ กระลาหัวเหม่ง" ตอนที่กล่าวถึง นกตะกุ่มหัวล้าน ซึ่งนำมาจากนิราศสุพรรณ ดังตัวอย่าง

นกตะกุ่มกลุ่มเกลื่อนท้อง	ทุ่งนา
คุ่มคุ่มลุ่มลุ่มปลา	ปากโจ้ง
ขยอกขยอกกลอกเหนียงพา	เพียนเที่ยว เกรียวแซ
ศิระตะกุ่มไฉ่	เล่าล้นบ้านเรา

(“ตะกุ่ม - ตะกรวม หรือ กระลาหัวเหม่ง” หน้า 505)

บทความเรื่อง "คนเขื่อน" ตอนที่กล่าวถึงหอย ก ข ว่าคนที่ชอบเล่นหอยจนเลิกไม่ได้นั้น
เปรียบเหมือนคนที่ติดยาเสพติด ผู้เขียนจึงเชิญชวนผู้อ่านให้ส่งจดุปัจจัยไทยธรรมไปร่วมกุศล และยก
คำประพันธ์จากเรื่อง "โรเมโอ - จูเลียต" มากล่าว ดังตัวอย่าง

จะนั้นหากท่านผู้อ่านจะเกิดศรัทธาส่งจดุปัจจัยไทยธรรมไปร่วมการกุศลบ้าง ก็จะเป็นที่
น่ายินดีแทนด้วยกันทุกฝ่าย สมดังที่ปราชญ์เชกสเปียร์ได้กล่าวว่า 'อันว่าความกรุณา
ปราณี จะมีใครบังคับก็หาไม่ หลังมาเองเหมือนฝนอันชื่นใจ จากฟากฟ้าสุราลัยสู่
แดนดิน...

(“คนเขื่อน” หน้า 179)

บทความบางเรื่อง เช่น "หนูเอ๋ย! จงจำคำครวญ" ได้นำคำประพันธ์ภาษาอังกฤษอ้างใน
บทความด้วย โดยนำบทกวีของ Thomas Gray พร้อมทั้งคำประพันธ์ที่แปลโดยพระยาอุปกิตศิลปสาร
อ้างไว้ให้ผู้อ่านได้ทราบด้วย ซึ่งผู้เขียนได้ กล่าวเปรียบเทียบลวงมหาสิทธิโหวหาว่าเป็นดวงแก้ว
ดังตัวอย่าง

ชีวิตของท่านก็จะเป็นเสมือนบทกวีของ Thomas Gray ที่ชื่อ Elegy Written in a
Country Churchard ตอนหนึ่งว่า

Full many a gem of purest ray serene

The dark unfathom'd caves of ocean bear :

Full many a flower is born to blush unseen,

And waste its sweetness on the desert air.

ซึ่งท่านเจ้าคุณอุปกิตศิลปสาร ได้แปลเป็นกลอนดอกสร้อยให้ชื่อเรียกว่า 'รำพึงในป่าช้า'
และได้แปลข้อความตอนนั้นว่า

ดวงเอยดวงฉนิ	มักจะลี้ลับอยู่ในนภา
หรือไต้ท้องท้องสมุทรสุดสายดา	ก็เลื่อนชาล้นฉนิฉน
บุบผาติชูสีและมิกลิ่น	อยู่ในถิ่นที่ไกลเช่นไพรสมต์
ไม่มีใครได้เคยเลยสักคน	ย่อมบานหล่นเปล้าดาฉนมาฉนเอย

(หนูเอย! จงจำคำครวว่า” หน้า 342)

5.2.2 กล่าวอ้างถึงประวัติศาสตร์ และตำนาน เป็นการอ้างเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์จากพงศาวดาร และตำนาน ซึ่งเป็นผลมาจากการค้นคว้า และนิยักรักการอ่านของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ จึงอดไม่ได้ที่จะต้องกล่าวอ้างถึงเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์และตำนานต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความรู้ที่มีคุณค่าเกี่ยวกับเรื่องราวในประวัติศาสตร์ การเล่าเรื่องราวแทรกเช่นนี้ ผู้เขียนเล่าได้อย่างสนุกเพลิดเพลินเหมือนกับตัวผู้เขียนมาเล่าให้ฟังต่อหน้า

เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และตำนานที่ผู้เขียนนำมากล่าวอ้างในบทความได้แก่ พงศาวดารจีนชยุถึง พงศาวดารเหนือ ประวัติศาสตร์พม่าตอนใต้กลางสองฐาน พ.ศ. 1820 เหตุการณ์ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชในเรื่องความสัมพันธ์กับฝรั่งเศส เหตุการณ์ในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเจ้าพระยาเดโชชัย เหตุการณ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวส่วนที่เกี่ยวข้องกับเจ้าพระยาบดินทร์เดชา เหตุการณ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหม่อมราโชทัยไปอังกฤษ เหตุการณ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในส่วนที่กล่าวถึงเปิดศักราช ๕๐๐ ปีตำนานวัดพระนางเชิง ตำนานกำเนิดหอย ก ข ตำนานเปิดยายหอม ตำนานปากท้องไก่ เป็นต้น ดังจะแยกกล่าวต่อไปนี้

5.2.2.1 ประวัติศาสตร์ เป็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชาติด้านเมือง ซึ่งสุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้ข้อมูลมาจากหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรทั้งจากพงศาวดารไทย จดหมายเหตุ หรือนักที่ส่วนตัวของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ จึงทำให้บทความมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ผู้อ่านได้รับความรู้ทางประวัติศาสตร์ และเกิดความรู้สึกสนใจ หวังแทน ประเทศขึ้นมาในขณะเดียวกัน เช่น บทความเรื่อง "คนแซ่ฮั่น" ตอนที่กล่าวถึง ข้อมูลที่ผู้เขียนค้นคว้ามาจาก

จดหมายเหตุฝรั่งเศส เกี่ยวกับ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงอุปถัมภ์มิชชันนารี และศาสนาคริสต์ ดังตัวอย่าง

ข้าพเจ้าได้กล่าวเรื่องคณะทูตเมืองอิหร่านที่เข้ามา ณ กรุงศรีอยุธยา นั้น ก็ได้ทราบจากเบาะแสแหล่งฝรั่งเศสเป็นลายลักษณ์อักษรจริง ๆ ก็มีในจดหมายเหตุที่ทูตฝรั่งเศส เซวาลิเยร์ เดอโฌมองด์ ที่กล่าวหาตึงไปถึง และที่บาทหลวงดาซาร์ตคณะเยซูอิต และบาทหลวงเดอซัวลี ที่เข้ามาทำนองอนุศาสนประจำคณะทูต และที่พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงแน่วพระทัยว่าคราวนี้สมเด็จพระนารายณ์ของเราอย่างใดก็คงจะล่มลง เลื่อนศาสนาเถื่อนศาสนาคริสต์เป็นแน่แท้ ทั้งนั้นทั้งนี้ก็เพราะฝรั่งเศสส่วนมากแม้แต่ในปัจจุบันนี้ยังแคบมาก เข้าใจไม่ได้เลยว่าทำไมพระนารายณ์หรือใครก็ตามที่ถือศาสนาอื่นมาก่อน เมื่อมาประสบพบและสังคมกับพระบาทหลวงแล้ว ถึงกับแสดงอหังการยัมนคริ ถวายเงินถวายทอง เป็นการอุปถัมภ์ศาสนาใหม่ ยกย่องพระบาทหลวงเสมือนพระราชครูบูรพาโรหิต แล้วมีหน้าเข้ายังพระราชทานที่ดินสร้างโบสถ์ สร้างสถานการศาสนา ฯลฯ เช่นนั้นแล้ว ที่จะไม่เลื่อมใสปลงตกที่จะยอมรับเป็นคริสต์นิกายกะ ย่อมเป็นสิ่งที่เหลือเชื่อ

(“คนเข้อื่น” หน้า 75)

5.2.2.2 ตำนาน เป็นการเล่าตำนานประกอบเนื้อเรื่องในบทความ ตำนานเกี่ยวกับสถานที่ ขม หวย ก ข ทำให้ผู้อ่านสนุกและได้รับความรู้กับประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ ซึ่งผู้เขียนข้อมูลมาจากการค้นคว้า การอ่าน และสังเคราะห์ความรู้ไว้อยู่เสมอ เช่น บทความเรื่อง “คนเข้อื่น” ตอนนั้นก็กล่าวถึงพระนางสร้อยดอกหมากสิ้นใจตาย เพราะพระเจ้าสายน้ำผึ้งสัพยอก แต่นางเข้าใจว่าเป็นเรื่องจริง จึงเป็นที่มาแห่งชื่อวัดเจ้าพระนางเชิง ข้อมูลที่น่าสนใจว่าผู้เขียนนำมาจากพงศาวดารเหนือ ดังตัวอย่าง

ครั้งถึงเสด็จไปบนสำเภารับนาง นางดัดพ้อว่าไม่ไป พระเจ้าสายน้ำผึ้งจึงสัพยอกว่าไม่ไปแล้วก็อยู่ที่นี้ทอดพระโอรสลง นางก็สิ้นใจตาย พวกจีนไทยรำรักแซ่ไป

จุลศักราช 406 ปีมะโรงฉอก กิ่งเชิดศกมาพระราชทานเพลิงที่แหลมบางกะจะ
สถาปนาเป็นพระอาราม ให้นามชื่อว่าวัดเจ้าพระนางเชิง แต่นั้นมา

(คนเขื่อน " หน้า 112)

บทความเรื่อง "ผ่านพิภพลีลา" ตอนที่กล่าวถึงชาวจีนผู้ถูกขังไว้ให้ศึกษาสร้างความ
เดือนร้อนให้มากมาย ต่างเกลียดชังจึงเอาแป้งมาปั้นสมมติว่าเป็นชินไคว แล้วนำลงทอดในน้ำมัน
ร้อน ๆ ให้สาแก่ใจ เรียกว่า ปาท่องโก๋ ดังตัวอย่าง

คนจีนเกลียดชัง 'ชินไคว' ผู้นี้มากเพราะเป็นคนที่ทำร้ายคนดี ทำตัวเป็นแนวหัวและ
นายหน้าให้แก่มังคุด หัวหน้าขบวนการยาเสพติดจีน จับเอาพระเจ้าแผ่นดินจีนไปขังเป็น
นักโทษ เพื่อแก้แค้นให้สาสมทั้ง ๆ ที่ชินไควตายไปแล้วตั้งเจ็ดแปดร้อยปีมาแล้ว พวกจีน
ยังอุตส่าห์จดจำโดยเอาแป้งสาสมปั้นเป็นแท่งคู้ มีข้างบาติหม้อหอบเป็นเค้ารูปชินไคว
แล้วก็ทอดทั้งลงในกระทะน้ำมันที่ร้อนเดือดพล่าน และรูปชินไควที่ถูกทอดเสียกรรม
มีวันผุดวันเกิดได้ชาตินี้ นอกจากจะเป็นการแก้แค้นการกระทำของกังฉินต่อคงคินให้สา
แก่ใจแล้ว ก็ยังเป็นการหาเงินหาทองประกอบสัมมาชีพ ทำอาหารเข้าให้คนไทยได้
รับประทานแบ่งทอดกรอบ ๆ ... ร้างชินไควทอดนี้คือ ปาท่องโก๋หรืออูจาเกีย

(ผ่านพิภพลีลา" หน้า 29 - 30)

5.2.3 กล่าวอ้างถึงคำสอนทางศาสนา เป็นการนำคำสอนทางศาสนาพุทธ
คริสต์ โคลงโลกนิติ มากกล่าวอ้างเพื่อเสริมบทความให้มีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ผู้เขียนได้
กลั่นออกมาจากความคิดและความจำ แล้วนำมาพิจารณาใช้ให้สัมพันธ์กับเนื้อเรื่องได้อย่างสนิทโดยไม่
ติดขัด นอกจากนั้นคำสอนหรือโคลงสุภาษิตที่นำมายังเป็นเครื่องเตือนใจผู้อ่านได้ดีอีกด้วย เช่น
บทความเรื่อง "คำพูด" สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้ยกคำสอนของศาสดาในศาสนา และลัทธิอื่น มา
กล่าวอ้างเรื่องการพูด และคำพูด ดังตัวอย่าง

นักปราชญ์ศาสนาพุทธท่านกัณนิยมนั้นสรรเสริญความจริงโดยมิได้มีข้อแย้งกันเลย พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ว่า 'ความจริงเป็นสิ่งไม่ตาย' พระเยซูก็เคยสั่งสอนไว้ว่า 'ความจริงจะทำให้ท่านทั้งหลายหลุดจากการเป็นทาส' บงจู้ นักปราชญ์จีนและพระมะหะหมัดก็ได้แนะนำให้นักบุญทุกคนใช้ความจริงต่อกันและกันเสมอ นั่นแหละความจริงเป็นคาบสองคมให้คุณและให้โทษได้ เช่นเดียวกับทุกสิ่งทุกอย่างที่เราสามารถจะนำไปใช้ได้ทั้งทางที่ผิดและที่ถูกต้อง ... สุภาสิคภาษาเขมร (ภาษายาว) อยู่บทหนึ่งซึ่งเป็นทีสันนิษฐานกันว่าเป็นคำของพระเจ้าโชโลมอน ดังที่ปรากฏในคัมภีร์เก่าภาคสุภาสิคว่า 'คำพูดที่พูดกันโดยถูกต้องแล้วย่อมจะงามนำคุณ เช่นเดียวกับลูกแอปเปิลทองในกระเจาจะเงินจะนั้น' คุณเหมือนครั้งหนึ่งพระพุทธเจ้าก็ได้ทรงรับสั่งสอนพระโมคคัลลาน์ อัครสาวก ว่า 'เมื่อไม่มีสิ่งดีที่มีประโยชน์จะพูดแล้ว ก็ให้รักษาความสงบปากอันเป็นเครื่องหมายของอริยชนเกิด

(คำพูด" หน้า 130)

เรื่อง "คนแซ่หลี่" เมื่อกล่าวถึง พระเจ้าเหียนจงเมงตี้ ที่มีนางสนมกำนัลคู่ใจเป็นจำนวนมาก สุกิจ นิธมานเพินท์ จึงนำโคลงกระทู้ ของ กรมพระยาเดชาดิศร มาอ้างดังตัวอย่าง

ข้างสาร	หกศอกใช้	เสียดา
งูเห่า	กลายเป็นปลา	อย่าต้อง
ข้าเก่า	เกิดแต่ตา	คนปู้ กิติ
เมียรัก	อยู่ร่วมห้อง	อย่าไว้วางใจ

(คนแซ่หลี่" เล่ม 2 หน้า 462)

6. อุปมาหรณ์ (Analogy) (วิชา กงกะนันท์. 2523 : 56) คือวิธีการเปรียบเทียบเรื่องราว เหตุการณ์ หรือความคิดสองอย่างที่ไม่จำเป็นต้องเปรียบเทียบว่าคล้ายกัน โดย

การยกข้อความที่เชื่อว่าง่ายแก่การเข้าใจเปรียบเทียบกับสิ่งที่ผู้เขียน หรือผู้พูดต้องการจะอธิบาย เป็นวิธีการเปรียบเทียบที่คล้ายกับอุปมา (Simile) แต่มีความแตกต่างที่อุปมา (Simile) เป็นการเปรียบเทียบด้วยคำ ในขณะที่อุทาหรณ์เป็นการเปรียบเทียบข้อความ

สุกิจ นิธมานเหมินท์ นิยามใช้อุทาหรณ์ในการเขียนบทความมากโดยนำเอาคุณลักษณะของ สิ่งต่าง ๆ มาเป็นอุทาหรณ์ เช่น คน ลัคว์ พืช เทศกาล และความรู้สึก เป็นต้น

6.1 คน คือ การนำเอาลักษณะพฤติกรรมของคนมาเปรียบเทียบกับซึ่งมีทั้ง พระมหากษัตริย์ เทพ นักบวช ข้าราชการ ผู้ใหญ่ และเด็ก มาเป็นสิ่งที่เปรียบเทียบ ทั้งนี้เพื่อ เปรียบเทียบในส่วนที่มีลักษณะร่วมกันหรือเหมือนกัน ดังต่อไปนี้

6.1.1 พระมหากษัตริย์ โดยการนำเอาลักษณะแห่งความดี หรือ ความเลว และความรู้สึกที่มีน้ำหนักเท่า ๆ กัน ของพระมหากษัตริย์มาเปรียบเทียบกัน

สุกิจ นิธมานเหมินท์ นำเอาความรู้สึกของพระจักรพรรดิญี่ปุ่นที่ทรงรังเกียจ พระเจ้า กาลาอะฮัว แห่งชาไวอิ ที่จะมาสู่ขอพระราชธิดาของพระจักรพรรดิ โดยนำความรู้สึกนี้ไป เปรียบเทียบ สมเด็จพระบรมโกศ ทรงรังเกียจสมิงทอเช่นกัน ดังตัวอย่าง

แต่พระเจ้าจักรพรรดิญี่ปุ่นคงจะทรงรู้สึกรังเกียจในพระราชธิดาของคิน^๕เช่นเดียวกับสมเด็จพระบรมโกศทรงรังเกียจสมิงทอจะนั้น

(หรั่งโย ไทหมิ่น หรั่งเบน ไทหว้า ” หน้า 120)

การเปรียบเทียบพฤติกรรมทำนองเดียวกันที่ พระเจ้าอยู่หัวสุริยามรินทร์ และพระเจ้าดงจง ที่ปล่อยปลละละเลยพระราชกิจ เพราะทรงฝึกฝนในสตรีเพชฌมานัก ดังตัวอย่าง

พระเจ้าอยู่หัวสุริยามรินทร์ ปล่อยปลละละเลยพระราชกิจ มัวแต่ทรงสติดกับอิตถิฉินโค พระเจ้าดงจงก็ฉินนั้น

(คนแซ่หลี่ เล่ม 2 ” หน้า 183)

การเปรียบเทียบความรู้สึกความพึงพอใจแบบเดียวกันที่พระรวมโปรดกุฎมาน กับ พระนารายณ์มหาราชโปรดหลวงวิษเณทร์ ดังตัวอย่าง

พระรวมโปรดคำแหงกุฎมานอย่างไร พระนารายณ์ก็โปรดหลวงวิษเณทร์ฉันนั้น

(“ไฉญกัณมาร แม่ศรีของหวาน” หน้า 83)

การเปรียบเทียบความนิยมในการส่งโอรสภักดิ์ให้ไปศึกษา ณ สถาบันที่มีชื่อเสียง ซึ่ง พระมหากษัตริย์ของเขานิยมส่งโอรสให้เข้ามาศึกษาอบรมที่กรุงเทพมหานคร ทำนองเดียวกับ กษัตริย์อินเดียแต่โบราณจะต้องส่งราชโอรสไปเรียนวิชาการต่าง ๆ จากสำนักศึกษาปาโมกข์ แห่ง ดัถกะศิลา ดังตัวอย่าง

ครั้งหนึ่งเขานิยมให้เจ้านายของเขาเข้ามาทำนุก หรือรับการอบรมที่กรุงเทพมหานคร แบบกษัตริย์โบราณนิยมส่งพระวรวงศ์ให้ไปศึกษา ณ สำนักศึกษาปาโมกข์ที่เมืองดัคศิลา แต่โบราณกาลครั้งกระโน้น

(“ไฉญกัณมาร แม่ศรีของหวาน” หน้า 63)

6.1.2 นักบวช โดยการนำเอาลักษณะพฤติกรรมที่คล้ายกันของนักบวชมา เปรียบเทียบกัน และยังนำมาเปรียบเทียบกับนักศึกษาด้วย เช่น ความมานะพยายามของพระถัง-ซัมจั๋งในการศึกษา และการแสวงหาสมาชิกของนักบวชสองท่าน คือ พรานซิส และ โดมินิก เป็นต้น สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้กล่าวเปรียบเทียบความมานะพยายามของ นิลิต กับ พระถัง-ซัมจั๋ง ในการสอบเข้าเพื่อศึกษาในสถาบัน ดังตัวอย่าง

พระถังซัมจั๋งอุตส่าห์นั้นมากตากดางทางเดินไปจนถึงมหาวิทยาลัยแห่งนาลันทาฉันใด บ้าพเจ้าก็เชื่อว่านิลิตชายหญิงที่ได้รับเข้ามาอยู่ในสำนักจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็คงจะ ได้สำนุกสำนึกหันผ่ายอุปสรรคต่าง ๆ ตั้งแต่ชั้นมูลมาจนถึงมัธยมบริบูรณ์ เข้ามาจนถึง

ด้านอันสุดท้ายกล่าวคือ การสอบไล่คัดเลือกจนได้เป็นนิสิตของมหาวิทยาลัยนี้ เช่นเดียวกับ
กันกับที่ พระดังซิมจึงได้รับการต้อนรับเข้าไปทำสังฆกรรม ณ มหาวิทยาลัยแห่งนี้
เป็นแน่

(“โชติเก่า โชติใหม่ โชติไหน โชติเรา” หน้า 124)

การเปรียบเทียบที่สุกิด นิมิต्तเหนือที่ นำลักษณะความแตกต่างของจุดประสงค์ ในการ
 หาสมาชิก ของนักบุญทั้งสองมาเปรียบเทียบกัน คือ นักบุญฟรานซิส หาสมาชิกเพื่อช่วยบำเพ็ญกุศล
 แต่นักบุญโดมินิกหานักเทศน์เพื่อตั้งสำนักใหญ่ ดังตัวอย่าง

นักบุญฟรานซิสแห่งอะซิซิ (St. Francis of Assisi) ก็ได้เกลี้ยกล่อมหาสมาชิก
 ให้เข้ามาช่วยในสำนักของท่านเพื่อบำเพ็ญกุศลต่อไป เช่นเดียวกับที่นักบุญโดมินิก (St.
Dominic) ได้หาสมัครพรรคพวกที่ชำนาญการเทศนาคริสต์ธรรมขึ้นเป็นสำนักใหญ่

(“โชติเก่า โชติใหม่ โชติไหน โชติเรา” หน้า 125)

6.1.3 ข้าราชการ โดยการนำเอาบุคคลเมื่อถึงวัยชราแล้วไม่สามารถ
 ปฏิบัติงานต่าง ๆ ได้ มากเท่าเดิมมาเปรียบเทียบกัน ดังตัวอย่าง

ส่วนกรณีพระดังไทจง เมื่อธรรมชาติของพระองค์ไม่สามารถจะหาพระกำลังวังชามากมาย
 รับสนองพระราชอัธยาศัย เสมือนบุคคลแก่ซึ่งไม่สามารถจะหาเงินทองมาสำรองการ
สุรุ่ยสุร่ายของผู้ใจเหิน

(“คนแซ่หลี่ เล่ม 1” หน้า 69)

6.1.4 สามัญชนทั่วไป โดยการนำเหตุการณ์และพฤติกรรมของบุคคลทั่วไป
 และเด็กมาใช้เปรียบเทียบกับเหตุการณ์ภายในเรื่อง เช่น พฤติกรรมขององค์ลีมาล คนทั่วไป และ
 เด็ก เป็นต้น

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้นำเหตุการณ์ขององค์ลีมาลที่ตามพระพุทเจ้าไม่ทัน มาเปรียบเทียบกับคนทั่วไปที่ตามความคิดของเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ไม่ทัน ดังตัวอย่าง

ครั้งทีอ่านถึงเรื่องเจ้าพระยาภาสกรวงศ์แล้วก็อดคิดไม่ได้ว่าท่านเกิดเร็วเกินไป คนเขาตามไม่ทัน เหมือนกับ องค์ลีมาลตามพระองค์ไม่ทัน ก็ร้องตะโกนส่งเสียงออกมาฉันทัน

(คนเขอื่น " หน้า 68)

การนำเอาลักษณะของการแบกขนของสรรพสิ่งมาถกเถียงด้วยตลอดเวลา ไปเปรียบเทียบกับบุคคลที่แบกขนของขันธ์ เพื่อไปอวยพรวันเกิดของผู้มีศรัทธาบรรดาศักดิ์ เป็นวิธีการเปรียบเทียบที่ทำให้เห็นภาพพระพุทเจ้าได้ชัดเจน ดังตัวอย่าง

เขียนที่มีชื่อยั่วให้คนเขาค้นมือก็คือ เขียนนำไขว่ไขว่ ที่ไปไหนก็อดแบกกระบุงตะกร้า หรือกระเช้าดอกไม้เป็นน้ำหลัง เหมือนคนที่กำลังจะมุ่งหน้าจะไปสู่ประตูบ้านผู้ยิ่งใหญ่ ในวันคล้ายวันเกิดของท่านนั้น

(คนแซ่หลี่ เล่ม 1" หน้า 87)

การนำเอาการสังกตกรรมเดินในด้านดีที่เป็นประโยชน์มาเปรียบเทียบกัน เช่น นำเอาคนที่มีความดีมาก่อนย่อมส่งผลให้ดียิ่งขึ้น เปรียบเทียบกับคนที่มีความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์มาก่อนแล้ว หากจะเรียนแพทย์หรือวิทยาศาสตร์มาก่อนแล้ว หากจะเรียนแพทยศาสตร์หรือวิศวกรรมศาสตร์ย่อมมีโอกาสสำเร็จได้ง่ายขึ้น ดังตัวอย่าง

พระพุทเจ้า ท่านมิได้ดูถูกบุคคลใด ๆ หมด คนใดมีพื้นฐานทางความรู้หรือความประพฤติดีมาแต่เดิมแล้ว หรือมีทำทางที่ส่อว่าจะดีได้ ท่านก็ชักนำเอามาเป็นลูกศิษย์ของท่าน หลักของท่านก็คือ กรรมหรือการกระทำแต่ปางหลัง ถ้ากระทำดีมาแล้ว ก็ย่อมจะมีผลดียิ่งขึ้น เหมือนคนที่มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาบ้างแล้ว หากจะต้องการเรียนเป็นแพทย์ต่อหรือ

เป็นวิศวกรรมที่ยั่งยืนทางสำเร็จเร็วขึ้น แต่ถ้าคนที่หัวไม่ถึง ฟังทฤษฎีลึกซึ้ง ท่านก็ไม่
ลงโทษว่าโง่งเงาเท่าต้น ท่านเป็นแต่ว่ายังเตรียมไม่พร้อมไม่ได้ที่ต้องเตรียมต่อไปอีก
(‘ใครเป็นศัตรูของพระพุทธศาสนา’ หน้า 3)

การเปรียบเทียบที่ไม่ได้คือน้ำมะพร้าวมาเป็นเวลานานเหมือนกับเด็กที่จากมารดาไปนาน
แล้วมีโอกาสผจญคนแม่อีก เป็นการเปรียบเทียบความรู้สึกตื่นเต้นจิตใจของบุคคลที่ไม่เคยสัมผัสกับ
บางสิ่งบางอย่างมาเป็นเวลานาน แต่แล้วก็ได้กลับมาสัมผัสอีกครั้งหนึ่ง ดังตัวอย่าง

ตั้งแต่ออกจากเมืองของตนมาก็ไม่เคยได้รับน้ำมะพร้าวอีกเลย ดังนั้นพอเห็นลูกมะพร้าว
แขวนเป็นทะลาย ๆ ทั้งสองฝั่ง จึงรู้สึกจิตใจเหมือนเด็กที่จากมารดาไปนาน ๆ แล้ว
ได้มีโอกาสผจญคนแม่อีกก็ว่าได้

(‘ผ่านพิภพลีลา’ หน้า 130)

6.2 สัตว์ คือ การนำเอาพฤติกรรมของสัตว์มาเป็นสิ่งเปรียบเทียบกับข้อความหรือ
เหตุการณ์ที่กล่าวถึงในบทความ ทั้งนี้เพื่อเปรียบเทียบลักษณะร่วมที่คล้ายกัน หรือเหมือนกัน สัตว์ที่นำ
มาเปรียบเทียบเช่น จิ้งหรีด ราชสีห์ สุนัข แมว และสุนัขป่ากับลูกแกะ เป็นต้น

สุกิจ นิมมานเหมินท์ นำเอาลักษณะของคนไทยและคนจีนที่ไม่ค่อยสนใจประวัติศาสตร์ของ
ชาติ จึงถูกชนชั้นชนให้หลงเชื่อได้ง่าย ๆ มาเปรียบเทียบกับจิ้งหรีดที่ถูกบันทึกหามาจัดจิ้งหรีดตัวที่อยู่
ใกล้ตน ดังตัวอย่าง

เพราะคนจีนส่วนมากก็เหมือนกับคนไทยไม่น้อยที่ไม่สนใจประวัติศาสตร์ของชาติของตน
ไม่รู้จักถึงความสามารถ และการเสียสละของบรรพบุรุษของตน ดังนั้น เมื่อมีใครมา
บันทึกให้หลงเชื่อเอาง่าย ๆ ทำนองจิ้งหรีดที่พอถูกมือที่สามมาบันทึกก็หันมาจัดเพื่อนจิ้งหรีด
ของตนเอง

(‘คนเข่งอื่น’ หน้า 102)

การนำเอาเหตุการณ์ของข้าราชการฝ่ายธรรมที่ถูกฝ่ายธรรมลอทำร้าย ใส่ความเสมอ
เปรียบกับ ราชสีห์ ที่ถูกฝูงสุนัขทำร้าย ดังตัวอย่าง

ส่วนคนคงจินกับโลกย่อมจะไม่ค่อยเข้าใจ เห็นว่าบัณฑิตหลงรับประทานอุตมคติอันเป็น
เสมือนหนึ่ง สม ๑ แล้ง ๑ หาประโยชน์มิได้ อย่างดีก็ต้องถูกพวกกังฉินรวมกลุ่มทำร้าย
รังแก แจกเช่นราชสีห์ที่ถูกฝูงสุนัขล้อมล้อมรวมจับรวมตอดเป็นเกมสนุก

(คนเขลลิ่ง เล่ม 2 " หน้า 161)

การนำเอาเหตุการณ์ของชาวตะวันตกที่ไม่ยอมปฏิบัติตามกฎระเบียบของประเทศที่ตนไป
อาศัยมาเปรียบเทียบกับ แม่ที่อาศัยรังหนูแล้วรังควานเจ้าของรังเสมอ ทั้งนี้เพื่อต้องการสื่อ
ความหมายให้ผู้อ่านได้ทราบถึงชาวตะวันตกที่ฝ่าฝืนกฎหมายขนบประเพณี และพยายามเอาเปรียบ
คนไทย ดังตัวอย่าง

เพราะฉะนั้นเมื่อ (ชาวตะวันตก) ไปอยู่ในที่แห่งใดก็ไม่ประพฤติตัวให้สมกับที่ตนเป็น
แขกเมือง พยายามที่จะวางปิ้งผิ้งกว่าตนวิเศษไม่ยอมปฏิบัติตามกฎหมายจารีตประเพณี
ของประเทศที่ตนไปอยู่ ทำตัวเหมือนกับแม่ที่ไปขอรูของหนูอยู่แล้วทำอาละวาด
รังควานเจ้าของรัง แย่งเอารัศเอาเปรียบ เอาความสะดวกต่าง ๆ ทางการค้าและ
การเมืองเสมอ ๆ

(ไถ่ยกกันเปล่า ๆ ไม่เข้ายาโบราณว่าอดใจได้เป็นพระ " หน้า 195)

และการนำเหตุการณ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสไปเปรียบเทียบกับสุนัขป่ากับลูกแกะ ทั้งนี้เพื่อ
สื่อความหมายว่าไทยเราเป็นประเทศเล็กและกำลังน้อย ไม่สามารถที่จะไปตอบโต้กับ ฝรั่งเศสซึ่ง
เป็นประเทศใหญ่ได้ ดังตัวอย่าง

เมื่อฝรั่งเศสจัดการปิดอ่าวไทยมาได้ 2 วันแล้ว ไทยเห็นว่าการที่จะต่อล้อต่อเถียงด้วย
ถ้อยคำกับฝรั่งเศสต่อไปย่อมไม่มีผลเสียแล้ว เหมือนในนิทานอีสปเรื่องหมาป่ากับลูกแกะ
จึงได้ยินยอมจะปฏิบัติตามคำขาดของฝรั่งเศสทุกประการ

(“เมื่อน้ำมาปลาภิเษก ครั้นน้ำลดคมดกปลา” หน้า 22 - 23)

6.3 พืช คือการนำเอาพืชมาเป็นสิ่งเปรียบเทียบกับเนื้อเรื่องในบทความ เพื่อให้
ผู้อ่านได้สัมผัสกับความรู้สึก และเข้าใจความหมายของเนื้อเรื่อง ที่สุกิจ นิธมานเหมินท์ กล่าวถึง
มากยิ่งขึ้น พืชที่นำมาเปรียบเทียบ เช่น ดอกกุหลาบ และผักคอง เป็นต้น

สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้นำกลิ่นของทุเรียนเปรียบเทียบกับกลิ่นของดอกกุหลาบ คละเคล้า
กับกลิ่นปุย ดังตัวอย่าง

เขายอมรับกันว่า ทุเรียนเป็นผลไม้ที่มีรสเลิศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เสียแต่เมื่อ
แกะเปลือกออกแล้วก็ส่งกลิ่นที่รุกรับกับมานะประสาทเป็นที่สุด ซึ่งพวกเขาเรียกว่า เป็น
เสมือนดอกกุหลาบที่นำมอันยุดขึ้นจากกองปุยอันอวลกลิ่นก็ว่าได้

(“ผ่านพิภพลีลา” หน้า 139)

การนำเอา “ขวดผักคอง” มาเปรียบเทียบกับคุณค่าของชีวิต ซึ่งเป็นการ
เปรียบเทียบให้เห็นคุณค่าของชีวิตด้วยการกระทำสิ่งดีงาม เป็นอุทาหรณ์ที่แปลกใหม่ ไม่มีผู้ใด
เปรียบเทียบเช่นนี้มาก่อน จึงนับเป็นความชาญฉลาดของสุกิจ นิธมานเหมินท์ ยิ่งนัก ดังตัวอย่าง

ชั่วอายุของเราก็เหมือนขวดใบใหญ่ ซึ่งเราบรรจุการกระทำต่าง ๆ ของเราลงไป
เช่นเดียวกับที่เขารวผักคอง ลงไปในขวดผักคอง ถ้าสิ่งที่บรรจุลงไปในนั้นเป็นของ
น่ากินน่าดู ใจเรา เห็นก็ย่อมชอบ อยากจะลิ้มชิมรส หรือเก็บไปตั้งโต๊ะอวดแขก แต่ถ้า
เราเอาผักหรือผลไม้ที่เน่าเฟะใส่ลงในขวดของเราลงไปกับของดี ๆ บางอย่างที่เรา
เรามีอยู่แล้ว ค่าของผักคองแห่งชีวิตของเราก็ย่อมเสื่อมลงไปทุกที

(“วันเกิด หรือวันคล้ายวันเกิด” หน้า 167)

ผู้เขียนเปรียบเทียบให้เห็นว่าในชีวิตของคน ๆ หนึ่งนั้นหากสะสมความรู้ความสามารถ คุณความดีไว้ในตลอดชีวิตแล้วย่อมเป็นที่รักใคร่ นับถือของคนทั่วไป แต่หากสะสมแต่ความชั่ว กระทำ ให้อื่นเดือดร้อนอยู่ทั่วไปแล้ว ย่อมจะเป็นที่เกลียดชังของคนอื่น เหมือนขวดผักดองที่ผู้ดองมักจะ คัดเลือกผักที่สวยงามใส่ดองไว้ ใคร ๆ เห็นก็ต้องการ หากเป็นขวดผักดองที่มีแต่ผักเน่า ก็จะไม่ มีใครต้องการ ดังนั้นผู้เขียนจึงสนับสนุนให้เพิ่มคุณค่าให้กับชีวิตด้วยการกระทำดี มีประโยชน์ต่อส่วนรวม หากทำแต่ความชั่ว สร้างความเดือดร้อนแล้วย่อมจะทำให้ค่าของผักดองแห่งชีวิตเสื่อมลงเรื่อยไป นับว่าเป็นอุทาหรณ์ที่มีคุณค่า และมีความแปลกใหม่ นับว่าเป็นศิลปะชั้นเยี่ยมในการเปรียบเทียบของ สุกิจ นิธมานเหมินท์

6.4 เทศกาล คือ การนำเอางานเทศกาลมาเป็นสิ่งเปรียบเทียบเพื่อให้อ่าน ได้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น ตรุษสงกรานต์ เป็นต้น

สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้นำเอาเทศกาลตรุษสงกรานต์ มาเป็นสิ่งเปรียบเทียบ เพราะ เป็นเทศกาลที่คนทั่วไปเคยสัมผัสและรู้จักดีอยู่แล้ว ยังเป็นสิ่งง่ายในการเปรียบเทียบ เนื่องจากการ นำประสบการณ์เดิมของคนทั่วไปมากล่าว ดังตัวอย่าง

นางเคยตกกัญหิณกับบ่าวไพร่ แต่งตัวประกวดกันให้ไปเที่ยวที่คลองเจดกั้งเป็น
ธรรมเนียม เหมือนหนึ่งข้างไทยเมื่อยามตรุษสงกรานต์แต่งตัวพากันไปเที่ยวไหว้พระ
พวกราษฎรชาวบ้านพากันมาดูเป็นจำนวนมาก

(คนแซ่หลี่ เล่ม 2 " หน้า 360)

6.5 ความรู้สึก คือ การนำเอาความรู้สึกของคนมาเปรียบเทียบกัน เพื่อเป็น อุทาหรณ์ ให้อ่านบทความได้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น

สุกิจ นิธมานเหมินท์ นำเอาความรู้สึกของชาวตะวันตกและญี่ปุ่นที่จะไม่ลืมบ้านเกิดของตน มาเปรียบเทียบกับ คนไทยที่มักจะไม่ค่อยนึกถึงเมืองไทย กลับคิดว่าอยู่ห่างเมืองไทยได้ยิ่งสบายใจ มากเท่านั้น ดังตัวอย่าง

อาจเป็นเพราะฝรั่งและญี่ปุ่น เขามีต้นไม้ดอกงาม ๆ เช่นนี้กระมัง ฝรั่งและญี่ปุ่น ถึงไม่ค่อยจะลิ้มชาติของเขา ไม่ว่าจะอยู่ไกลแสนไกลก็ยังตั้งหน้าตั้งตาคิดถึง และรักบ้านเดิมอยู่เสมอ ส่วนคนไทยเราก็ดูเหมือนยิ่งจะห่างเมืองไทยได้เท่าใด หรือเหยียดเมืองไทย ลงได้เท่าใด ก็ดูเหมือนจะสบายใจเอาเมื่อนั้น ข้อนี้เป็นสิ่งที่แปลกเล็กน้อย ถ้าหากเป็นจริงตามที่สันนิษฐานมา

(ความคิดไม่เป็นสาระของผู้ไม่มีสาระ” หน้า 48)

การเปรียบเทียบความรู้สึกที่แตกต่างกันระหว่างชาวตะวันตก และญี่ปุ่น กับคนไทยนี้ คงเป็นความรู้สึกจากประสบการณ์ของสุกิจ โฉมานเหมินท์ ที่สังเกตจากคนไทยในต่างแดนเป็นจำนวนมาก ที่ไม่กลับเมืองไทย ผู้เขียนคงพบเมื่อศึกษาอยู่ ณ ประเทศอังกฤษ และในขณะที่ รัฐบาลการ และต้องไปประจำอยู่ในหลายประเทศ

7. ปฏิจจา (Rhetorical question) (วิชา กนกนันทน์. 2523 : 57)

เป็นศิลปะของการใช้คำถาม คือ เป็นคำถามที่มีได้หวั่งคำตอบ ผู้ถามมีเจตนาจะเรียกร้องความสนใจมากกว่าต้องการคำตอบ แต่หากจะมีคำตอบ คำตอบนั้นก็มักจะเป็นคำตอบปฏิเสธ

สุกิจ โฉมานเหมินท์ ได้นำปฏิจจามาใช้ในการเขียนบทความเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ มาก โดยนำมาใช้เพื่อกระตุ้นเร้าความสนใจของผู้อ่านให้คิดเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ เช่น ประชาธิปไตยในเรื่องชนชั้น ภาษาไทย ประวัติศาสตร์ และการต่างประเทศ เป็นต้น

การใช้คำถามในการเขียนบทความนี้ จะเป็นคำถามที่ผู้เขียนไม่ต้องการคำตอบจากผู้อ่าน แต่ผู้อ่านจะทราบคำตอบได้จากบริบทข้างเคียงเหล่านั้น ลักษณะคำถามกระตุ้นเร้าที่สุกิจ โฉมานเหมินท์ ใช้เขียนบทความมี 5 ชนิด ดังนี้

1. ลักษณะคำถามกระตุ้นเร้า

1. คำถามกระตุ้นเร้าตอนต้น
2. คำถามกระตุ้นเร้าตอนกลาง

3. คำถามกระตุ้นเร้าตอนท้าย
4. คำถามกระตุ้นเร้าตอนต้น และตอนท้าย
5. คำถามกระตุ้นเร้าในที่ใกล้เคียงกัน

* ผู้วิจัยยังได้พบว่า สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้ใช้คำถามในการเขียนบทความทั้งหมด 5 ชนิด ซึ่งจะกล่าวในข้อ 2. ดังนี้

2. ชนิดคำถาม

1. ถามเหตุผลของการกระทำหรือสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยการใช้คำว่า "ทำไม"
2. ถามถึงผู้กระทำหรือผู้ถูกกระทำด้วยการใช้คำว่า "ใคร"
3. ถามถึงวิธีการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยการใช้คำว่า "อย่างไร, ประการใด"
4. ถามถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยการใช้คำว่า "อะไร"
5. ถามถึงปริมาณของสิ่งที่ต้องการกล่าวถึงด้วยการใช้คำว่า "เท่าใด"

คำถามกระตุ้นเร้าลักษณะต่าง ๆ ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

1. คำถามกระตุ้นเร้าตอนต้น คือการใช้ประโยคคำถามในตอนต้นย่อหน้า จากนั้นจึงกล่าวอธิบายถึงเหตุผลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ ซึ่งเป็นวิธีการกระตุ้นเร้าความสนใจของผู้อ่านให้ติดตามเนื้อเรื่องได้วิธีหนึ่ง ดังตัวอย่าง

ดังนั้น มหาอุปราชหลี่ หรือ หลี่ช่วงเจียงนี้เป็นใครกันเล่า ถึงสามารถใช้วิธีล่วงหน้า และไล่เบี้ยเอาจนแม้แต่พระราชธิดาศรีชาไวโอเองก็ต้องทรงยอมจำนนเมื่อเผชิญกับ "กำแหงเมืองจีน" ผู้นี้เข้า

(“ผ่านพิภพลีลา” หน้า 111)

2. คำถามกระตุ้นเร้าตอนกลาง คือ ตอนต้นของย่อหน้าได้กล่าวนำเรื่องมาก่อน มีการใช้คำถามในตอนกลาง จากนั้นจึงอธิบายหรือกล่าวถึงเหตุผลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ ซึ่งเป็นวิธีการกระตุ้นเร้าความสนใจของผู้อ่านให้ติดตามเนื้อเรื่องอีกวิธีหนึ่ง ดังตัวอย่าง

... ครั้นต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทำการปราบดาภิเษกขึ้น เสด็จถวัลย์ราชย์แล้วก็ทรงให้จัดส่งคณะทูตไปแจ้งการผลัดแผ่นดินใหม่ ของไทย คณะทูต หรือล่านจะไปแจ้งแถลงไปประการใดหรืออย่างไร แต่ก็ปรากฏว่าฝ่ายจีนบันทึกข้อความ ว่าทางประเทศสยามแต่เจิวสิ้นพระชนม์ ราชสมบัติตกอยู่กับตัวพระอนุชาของแต่เจิว...

(“คนเข่งอื่น” หน้า 100)

3. คำถามกระตุ้นเร้าตอนท้าย คือการใช้คำถามเมื่อจบย่อหน้าหรือจบเรื่องที่กล่าวถึงแล้ว ซึ่งเป็นวิธีที่จะกระตุ้นเร้าความสนใจของผู้อ่าน เพื่อให้ผู้อ่านคิดเอง โดยอาศัยหาคำตอบจากบริบทที่กล่าวมาแต่ต้นของข้อความนั้น ๑ ดังตัวอย่าง

เมื่อท่านเพิ่งเล็งถึงคุณสมบัติประชาธิปไตยซึ่งเป็นคุณธรรมประจำชาติไทยแล้ว จึงอดที่จะพิศวงไม่ได้ว่า ก็เมื่อเรามีของดีแล้ว ทำไมถึงจะต้องเอาราคีมาปกคลุมเล่า

(“เดินตามรอยเท้าผู้ใหญ่หมาไม่กัด บทพูดขัดเขวทำนบบังใจเขา” หน้า 190)

4. คำถามกระตุ้นเร้าตอนต้นและตอนท้าย คือ การใช้คำถามในตอนต้น ๑ ย่อหน้า และมีการกล่าวอธิบายให้เหตุผลต่าง ๆ จากนั้นจึงถามย้ำตอนท้ายอีกครั้งหนึ่ง เป็นวิธีกระตุ้นเร้าความสนใจของผู้อ่าน และเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้อ่านลืมคำถามตอนต้น และเป็นวิธีการเน้นความสำคัญของเรื่องที่กล่าวถึง ดังตัวอย่าง

เรามีภาษาที่ดีที่กะทัดรัดไม่รุงรัง ทำไมเราจึงพากันเหยียดคำเดิมของเราเสียแล้ว ไปยืมเอาคำเขมร หรือคำของแขกซึ่งเคยผ่านลัทธิทางวัฒนธรรมและทางการเมืองมาคลุมเราไว้เป็นเวลานานมาใช่ ถ้าเขมรหรือแขกเขาประสงค์จะให้เราใช้คำของเขา เพราะดีกว่าเรา นั้นก็น่าจะเป็นความรู้เอาแต่ดีข้างเดียวของเขา แต่ไทยเราไม่น่าจะไปรับรองความเห็นข้างเดียวของเขาเลย เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว ทำไมเราจึงจะต้องนิยม

เอาคำของเขามาเชิดชูกยกยอไว้ เพื่อจะได้แสดงว่า คำ 'ของเขาอื่น' นั้นเป็นของ
ผู้ดีแท้ควรจะทำกันเล่า

(“เดินตามรอยเท้าผู้ใหญ่มานึกคิด ไปพูดขัดเขาทำไมจิตใจเขา” หน้า 191)

5. คำถามกระตุ้นเร้าในทั้งใกล้เคียงกัน คือ การใช้คำถามหลายครั้งและเป็นคำถาม
ต่างชนิดกันย่อหน้าเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกและคิดถึงคำตอบของคำถามนั้น ๆ
ดังตัวอย่าง

... เพราะภาษาจีนเขียนทีละคำก็เลยกลายไปว่า พระพุทธยอดฟ้าฯ นั้นเป็นน้องชาย
พระเจ้าตาก บัดนี้สันมยุพระเจ้าตากน้องชายก็เป็นแทนไม่ต้องกล่าวว่าพระเจ้าตากทรง
เสียพระจริต จึงทรงถูกสำเร็จโทษทำให้เสียประวัติเปล่าๆ ข้าพเจ้าเองก็ใคร่จะรู้ว่า
เหตุใดจีนจึงขนานพระนามของสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ว่า แต่ยั่วเล่า มีใครใน
ประวัติศาสตร์จีนที่มีชื่ออย่างนี้มาแต่ก่อนนั้น ...

(“คนแซ่ฮั่น” หน้า 100 - 101)

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้นำลักษณะคำถามกระตุ้นเร้า ชนิดต่าง ๆ มาใช้ในการเขียน
บทความเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ดังที่กล่าวไว้แล้ว ดังนั้นผู้วิจัยจะได้อธิบายโดยละเอียดดังนี้

7.1 ประชาธิปไตยเรื่องชนชั้น โดยการนำเอาการแบ่งชนชั้น และการยอมรับ
ความสามารถ คุณวุฒิ และคุณสมบัติของคนในสังคมโดยมิได้นำเอาชาติตระกูลกำเนิดมาเป็น
บรรทัดฐานในการเลื่อนฐานะหรือแสดงความสามารถในสังคมมากล่าวถึงในบทความในรูปของคำถาม
ที่ต้องการทราบถึงเหตุผลที่คนไทยไม่คำนึงถึงความดีที่น่าสรรเสริญของไทยซึ่งมีอยู่แล้ว ดังตัวอย่าง

ฝรั่งเองก็เคยสรรเสริญไทยเราว่า เป็นชาติเดียวเท่านั้นที่เป็นผู้รักและนิยมบุคคลโดยคุณวุฒิ
และคุณสมบัติของเขาเองมากกว่าคุณสมบัติที่จะได้มาโดยสายโลหิตเป็นต้นว่า เจ้ากนิษฐ
หม่อมเป็นไพร่ นายกับบ่าวก็มีไม่คอยรังเกียจกันเมื่อต่างเพศ เด็ก ๆ ก็ชวนกันเล่นปะปน

กันโดยไม่มีเดียดฉันท์ประการใด ไพเราะระกูลคำก็สามารถเขยิบฐานะขึ้นถึงชั้นเสนาบดีได้ ซึ่งในพระเทอโองกฤษเองก่อนที่พรรคกรรมกรมีอำนาจแล้ว ตำแหน่งเสนาบดี และ ตำแหน่งการเมืองการทูตที่สำคัญ ๆ แล้วก็ย่อมเป็นเอกลาภของผู้มีตระกูล และผู้ดีเท่านั้น เพราะฉะนั้นเมื่อท่านฟังเสียงถึงคุณสมบัติประชาธิปไตย ซึ่งเป็นคุณธรรมประจำชาติไทย แล้วจึงอดที่จะพิศวงไม่ได้ว่า ก็เมื่อเรามีของดีแล้วทำไมถึงจะต้องเอาราคีมาปกคลุมเล่า

(“เดินตามรอยเท้าผู้ใหญ่น่าไม่กิด ไปพูดกับเขาทำไมขัดใจเขา” หน้า 190)

7.2 ภาษาไทย สุกิจ นิธมานเพนิท์ ได้นำเอาความคิดของตนเองเกี่ยวกับ ภาษาไทยมาเขียนบทความในรูปของคำถาม ที่ต้องการทราบเหตุผลของการนิยมนิยามภาษาของชาติอื่น ดังตัวอย่าง

เรามีภาษาที่ดีที่กะทัดรัดไม่รุงรัง ทำไมเราจึงพากันเหยียดคำเดิมของเราเสีย แล้ว ไปยืมเอาคำเขมร หรือคำของแขกซึ่งเคยผ่านลัทธิทางวัฒนธรรม และทางการเมืองมา คลุมเราไว้เป็นเวลานานมาชั้ ถ้าเขมรหรือแขกเขาประสงค์จะให้เราใช้คำของเขา เพราะดีกว่าเรา นั้นก็น่าจะเป็นความรู้เอาแต่ดีข้างเดียวของเขา แต่ไทยเราไม่น่าจะ ไปรับรองความเห็นข้างเดียวของเขาเลย เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วทำไมเราจึงจะต้องนิยมนิยามเอาคำของเขา มาเชิดชูยกยอไว้ เพื่อจะได้แสดงว่า คำ ‘ของเขานี้’ นั้นเป็นของผู้ดีแท้ควรจะทำกันเล่า

(“เดินตามรอยเท้าผู้ใหญ่น่าไม่กิด ไปพูดกับเขาทำไมขัดใจเขา” หน้า 191)

7.3 ประวัติศาสตร์ โดยการนำเอาประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับการตั้งรกรากของ บรรพบุรุษไทย มาเขียนบทความ และใช้คำถามเพื่อถามถึงบุคคลที่เป็นเจ้าของประเทศแต่เดิม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เจตนาสมัยของเพลงนี้ก็เพื่อจะปลุกใจเด็กไทย และคนไทยที่มีอาชีพค้าขายให้รู้สำนึกถึงหน้าที่ และความรับผิดชอบของคนไทยปัจจุบันที่จำเป็นต้องปฏิบัติให้สมกับที่บรรพบุรุษของตนได้เข้า ยึดครองตั้งรกรากในที่ ๆ บัดนี้ เราเรียกกันว่าประเทศไทยก็เมื่อคนไทยยังไม่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยนั้น ใครเล่าเป็นเจ้าของประเทศไทย ?

(“ผ่านพิภพลีลา” หน้า 57)

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ยังได้นำความคิดเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในไทย และชาว เปอร์เซีย ในประเทศไทยเขียนแทรกอยู่ ในบทความและผู้เขียนมีความสงสัยในปริมาณของชนทั้งสองกลุ่มนี้ เพราะผู้เขียนเห็นว่าชนเหล่านี้มีอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมากนั่นเอง ดังตัวอย่าง

... แต่เราหาทราบกันไม่ว่า อิทธิพลของแขกเทศแขกเปอร์เซียของเมืองไทยสมัยนั้น
ว่าได้เข้ามาฝังรกรากกันแน่นหนาเท่าใด

(“คนเข้ฮั่น” หน้า 94)

7.4 การต่างประเทศ หมายถึง การนำความคิดเกี่ยวกับการต่างประเทศมาเขียนแทรกในบทความเชิงคำถาม ซึ่งเป็นวิธีการสร้างความสนใจแก่ผู้อ่านวิธีหนึ่ง เช่น สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้นำความสงสัยเกี่ยวกับคณะทูตได้แจ้งการปลดปล่อยแผ่นดินในสมัยกรุงธนบุรีมาสู่สมัยรัตนโกสินทร์ให้ทางจีนทราบอย่างไร และมีความสงสัยต่อเนื่องในเหตุผลที่จีนได้ขนานพระนามพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าว่าแต่ฮั่ว หรือคงเป็นเพราะมีบุคคลในประวัติศาสตร์จีนเคยมีชื่อเรียกเช่นนั้น ดังตัวอย่าง

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกกระทำการปราบดาภิเษกขึ้นเถลิงถวัลย์ราชย์แล้ว ก็ทรงให้จัดส่งคณะทูตไปแจ้งการปลดปล่อยแผ่นดินใหม่ของไทย คณะทูตหรือล้ามจะไปแจ้งแถลงไปประการใดหรืออย่างไร ข้าพเจ้าเองก็ใคร่จะรู้ว่า เหตุใดจีนจึงขนานพระนาม

ของสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าว่า แค้ว เล่า มีใครในประวัติศาสตร์จีนที่มีชื่ออย่างนี้มาแต่
ก่อนนั้น ...

(คนเขื่อน” หน้า 100 - 101)

เมื่อศึกษาโวหารทั้ง 5 ประเภทจากบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้แก่ บรรยาย
โวหาร พรรณาโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหาร และ โวหารภาพพจน์ แล้วพบว่า สุกิจ
นิมมานเหมินท์ ใช้บรรยายโวหารมากที่สุดรองลงมาตามลำดับได้แก่สาธกโวหาร โวหารภาพพจน์
เทศนาโวหาร และพรรณาโวหาร ทั้งนี้เนื่องจากเป็นบทความที่ผู้เขียนมุ่งเสนอความรู้เป็นหลักและ
เคลือบเคล้าไปด้วยความเพลิดเพลินแห่งศิลปะทางภาษาและวิธีการเสนอ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า
สุกิจ นิมมานเหมินท์ได้นำความสนใจของตนเองในเรื่องเกี่ยวกับคน และวิทยาการต่าง ๆ อัน
หลากหลายมาบรรจงถ่ายทอดออกเป็นลายลักษณ์ด้วยความประณีตในเนื้อหา ภาษาและความคิด จึง
ทำให้บทความเหล่านั้นน่าสนใจ และชวนให้ผู้อ่านติดตามเรื่องราวได้เป็นอย่างดี

กลวิธีในการเขียนบทความ

กลวิธีในการเขียนบทความ

โดยทั่วไปบทความมีส่วนประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ชื่อเรื่อง ความนำ เนื้อเรื่อง และ บทสรุป นักเขียนบทความที่ดีย่อมจะต้องเลือกวิธีการเสนอบทความให้เป็นที่น่าสนใจ นับตั้งแต่การตั้งชื่อเรื่องเพื่อเป็นการเชิญชวนให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกสนใจ ความนำที่ดีย่อมเป็นสิ่งดึงดูดใจให้ติดตามเนื้อเรื่องต่อไปจนจบ เมื่อผู้อ่านพบกับข้อความลงท้ายหรือการสรุปเรื่องราวอย่างเหมาะสม จะเป็นการสร้างความประทับใจให้กับผู้อ่านบทความนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี

ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงกลวิธีการเขียนบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ ตั้งแต่การตั้งชื่อเรื่อง ความนำ เนื้อเรื่อง และความลงท้าย หรือการสรุปเรื่อง พบว่า สุกิจ นิมนานเหมินท์ มีวิธีการเสนอผลงานที่ทำให้บทความน่าสนใจและเป็นที่ประทับใจผู้อ่านได้ดังนี้

1. การตั้งชื่อเรื่อง

ในการเขียนหนังสือทุกประเภท แม้ว่าจะเขียนได้ดีเพียงใดก็ตาม หากตั้งชื่อเรื่องไม่น่าสนใจแล้วไซ้ร้ ก็ยากนักที่จะเรียกร้องให้มิผู้หยิบอ่าน ดังที่เจือ สตะเวทิน (2517 : 124) กล่าวไว้ว่า "ในการตั้งชื่อเรื่องจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพิถีพิถัน ลองดูหลาย ๆ ชื่อ แล้วเลือกชื่อที่จะสะดุดใจบรรณาธิการที่สุด คือ ต้องดีให้ได้ ดี คือ ทำให้กระพือความสนใจ" และสิทธา พินิจ-ภูวดล (2516 : 40) ได้กล่าวว่า "ในการเขียนเรียงความหรือบทความ ผู้เขียนจำเป็นต้องพิถีพิถันเลือกสรรถ้อยคำที่จะใช้เป็นชื่อเรื่อง เพราะชื่อเรื่องเป็นจุดแรกที่กระพือสายตาผู้อ่าน ชื่อเรื่องที่ดีย่อมมีส่วนช่วยในเรียงความหรือบทความนั้นประสบความสำเร็จได้เป็นอันมาก"

เกณฑ์การตั้งชื่อเรื่อง ที่ สิทธา พินิจวุฒล (2516 : 40 - 41) ได้กำหนดไว้มีดังนี้คือ

1. ตั้งชื่อตามความสำคัญของเรื่อง
2. ตั้งชื่อเป็นรูปคำถาม
3. ตั้งชื่อแบบขัดความ
4. ตั้งชื่อเรื่องแบบตรงตัว
5. ตั้งชื่อแบบเร้าความสนใจ
6. ตั้งชื่อแบบเปรียบเทียบ

เมื่อพิจารณาการตั้งชื่อบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ แล้วพบว่ามีความพิถีพิถัน และประณีตในการสรรคำเพื่อการตั้งชื่อบทความให้มีลักษณะแปลกและน่าสนใจ มีทั้งหมด 5 ลักษณะคือ

- 1.1 ตั้งชื่อแบบตรงตัว
- 1.2 ตั้งชื่อแบบเร้าความสนใจ
- 1.3 ตั้งชื่อแบบเปรียบเทียบ
- 1.4 ตั้งชื่อในลักษณะคำถาม
- 1.5 ตั้งชื่อแบบขัดความ

ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในแต่ละหัวข้อดังนี้

1.1 ตั้งชื่อแบบตรงตัว (สิทธา พินิจวุฒล และคนอื่น ๆ. 2516 : 41)

คือจะเขียนเรื่องใดก็ใช้ชื่ออย่างนั้นอย่างตรงไปตรงมา วิธีนี้นิยมใช้ในทุกโอกาส

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้ตั้งชื่อลักษณะนี้เป็นแบบง่าย และตรงตามเนื้อเรื่องที่เขียน ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ทันที และทำให้ทราบเนื้อเรื่องที่จะกล่าวถึงบ้างอย่างคร่าว ๆ แต่รายละเอียดและความน่าสนใจนั้นผู้อ่านต้องติดตามอ่านเนื้อเรื่องจึงจะเข้าใจได้อย่างชัดเจน และในการตั้งชื่อเรื่องแบบตรงตัวมีจำนวนมากที่สุดถึง 35 เรื่องดังนี้

เรื่อง "คนแซ่หลี่"

เรื่อง "คนแซ่ฮั่น"

เรื่อง "ปัญหาโสเภณีกับหมอ"

เรื่อง "คำพูด"

เรื่อง "จดหมายจากอินเดีย"

เรื่อง "ประวัติบางคำ"

- เรื่อง "ตะกรุม - ตะกราม หรือนกกระสาหัวเหม่ง"
- เรื่อง "เครื่องลายครามชุดอักษรพระนาม จ.ป.ร"
- เรื่อง "เขมิน ราบัด บุณางจากเมืองมะริกา"
- เรื่อง "วันเกิดหรือวันคล้ายวันเกิด" เรื่อง "มิตรพลีแด่คุณเสงี่ยม จงตระกูล"
- เรื่อง "พระยาอนุมาณราชอนที่ข้าพเจ้ารู้จัก" เรื่อง "จุฬารำลึก"
- เรื่อง "ความผิดแบบวิสันดา" เรื่อง "เชียงตุง - เชียงรุ่ง"
- เรื่อง "วิจารณ์ลัทธิของ พ.ณ. ประมวลมารค" เรื่อง "เรื่องของนายก"
- เรื่อง "กากี" เรื่อง "ลอร์ดหลุยส์กับเมืองไทย"
- เรื่อง "เรื่องของทูต" เรื่อง "กว้าง"
- เรื่อง "ไถ่น้ำ หรือนกศุข" เรื่อง "นกจักรพาก หรือจากพราก"
- เรื่อง "เปิดหงส์" เรื่อง "คัมแค"
- เรื่อง "เปิดยายหอม" เรื่อง "เปิดลาย"
- เรื่อง "เปิดแดงก็คือ เปิดน้ำนั่นเอง" เรื่อง "อวนเอี้ยจีน - อวนเอี้ยฝรั่ง"
- เรื่อง "นกกระสา" เรื่อง "นกกระเรียน"
- เรื่อง "นกปากห่าง หรือนกกระสาปากห่าง" เรื่อง "นกกาบัว"
- เรื่อง "นกแต่ - นกกระแตแต้แว๊ด - กระต๋อยตีวิด"
- เรื่อง "นก"

1.2 ตั้งชื่อแบบเร้าความสนใจ (ลีธฮา พินิจาวตล และคณะ. 2516 : 41)

คือการใช้วิธีพลิกแพลงด้วยการใช้ถ้อยคำแปลกใหม่เพื่อให้สะดุดตา สะดุดใจผู้อ่าน

การตั้งชื่อบทความแบบเร้าความสนใจนี้ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้เลือกสรรถ้อยคำมาตั้งชื่อบทความโดยการใช้วิธีเล่นคำสัมผัสคล้องจองหรืออาจใช้คำพ้องเพี้ยนมาตั้งชื่อ เป็นการสร้างความสนใจแก่ผู้อ่าน และเป็นการเชิญชวนให้ผู้อ่านติดตามที่จะอ่านเรื่องราวต่อไป สำหรับการตั้งชื่อแบบเร้าความสนใจนี้ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ตั้งชื่อไว้ทั้งหมดรวม 10 เรื่อง ดังนี้

เรื่อง "ดาวเดือนเลื่อนลับลัดนัยน์ สूरินเยียมยอศบรรพดา"

เรื่อง "ผ่านพิพลิลลา"

เรื่อง "โชติเก่า โชติใหม่ โชติไหน โชติเรา"

เรื่อง "เดินตามรอยเท้าผู้ใหญ่นานไม่กัด ไปพูดกับเขาทำไมบัดใจเขา"

เรื่อง "หนูเอ๋ย ! จงจำคำครูว่า"

เรื่อง "ความคิดไม่เป็นสาระ ของผู้ไม่มีสาระ"

เรื่อง "อันน้องนั้นแต่กำเนิดเกิดมา จะหุงข้าวหุงปลาก็มีเคย"

เรื่อง "เถียงกันเปล่า ๆ ไม่เข้ายา โบราณว่า อดใจได้เป็นพระ"

เรื่อง "หรั่งโย ไทยเป็น หรั่งเงิน ไทยหัว"

เรื่อง "รู้จักชมไม่รู้จักชม"

จากชื่อบทความทั้ง 10 เรื่องนี้ เป็นเครื่องแสดงให้ผู้อ่านเห็นว่า สุกิจ นิธมานเหมินท์ มีศิลปะในการตั้งชื่อบทความให้เร้าความสนใจได้เป็นอย่างดี เพราะเมื่อผู้อ่านเห็นชื่อบทความแล้ว มักจะเกิดความคำถามขึ้นในใจว่าเรื่องนี้จะกล่าวถึงอะไร และเป็นไปในทำนองไหน ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากแก่การคาดคะเน เช่น เรื่อง "ดาวเดือนเลื่อนลับลัดนัยน์ สूरินเยียมยอศบรรพดา" นี้ สุกิจ นิธมานเหมินท์ นำมาจากเรื่องรามเกียรติ์ตอนศึกกฤณภักดิ์ เนื้อเรื่องในตอนต้นกล่าวถึง รามเกียรติ์ แต่ต่อมาผู้เขียนกล่าวถึงวัดเจ็ดยอดที่เชียงใหม่ และเนินทั้ง 7 ที่กรุงโรม แต่ลงท้ายด้วยเรื่องเกี่ยวกับภาษาไทย

หรือจากตัวอย่างชื่อบทความ "รู้จักชม ไม่รู้จักชม" นี้ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้กล่าวถึงว่าการที่จะแสดงให้ผู้อื่นรู้ว่าตนเป็นผู้มีการศึกษาไม่ใช่อายุที่การพูดภาษาไทยปนภาษาอังกฤษ แต่อยู่ที่ผู้เข้าภาษาจะพูดอย่างไรให้คนฟังเข้าใจความหมายและมีความไพเราะจากบทความเรื่องนี้ จึงทำให้เข้าใจว่า การที่สุกิจ นิธมานเหมินท์ ตั้งชื่อบทความ "รู้จักชมไม่รู้จักชม" เพราะคนที่รู้ภาษาอังกฤษและไม่รู้ภาษาอังกฤษเลยต่างก็รับประทานอาหารคนละ 1 ชาม เท่านั้น ทั้งกล่าวเป็นทำนองประชดประชันผู้ที่พูดภาษาอังกฤษปนภาษาไทยอยู่เสมอ

นอกจากนี้ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ยังได้ตั้งชื่อโดยการนำคำซ้ำว่า "โชติเก่า โชติใหม่ โชติไหน โชติเรา" คำว่า "โชติ" นี้เป็นภาษาจีน หมายถึง ประเทศอินเดียที่พระถังซำจั๋ง ไป

ศึกษาพระไตรปิฎก ผู้เขียนจึงเรียกว่า "โชติเก่า" แต่เมื่อพุทธศาสนาเสื่อมจากอินเดีย แต่ไปเจริญรุ่งเรืองเป็นลัทธิลามะที่ประเทศทิเบตแล้ว จึงเรียก ทิเบตว่า "โชติ" สุกิจ นิธมานเหมินท์ จึงเรียกว่า "โชติใหม่" ส่วนคำว่า "โชติเรา" นั้นผู้เขียนหมายความว่า มหาวิทยาลัยลอนดอน ที่ผู้เขียนได้สำเร็จการศึกษา ณ ที่แห่งนั้น

จากตัวอย่างที่ขอบทความที่ยกมาอธิบายข้างต้นพอสังเขปนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการตั้งชื่อบทความได้อย่างดีเยี่ยม การตั้งชื่อแปลก และมีความไพเราะ แต่แฝงไว้ด้วยความหมายนี้จะเป็นสิ่งประทับใจผู้อ่าน และผู้พบเห็นได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะผู้เขียนคิดอยู่เสมอว่า "สิ่งใดที่หัวใจกลั่นออกมาสิ่งนั้นก็ย่อมจะเป็นที่ประทับใจแก่ผู้ที่ได้ฟังทั้งสิ้น และเมื่อฟังแล้วก็ไม่รู้สึกระคายประเจ็ดจนถึงกับแปร่งหู" (สุกิจ นิธมานเหมินท์. 2510 : 21)

1.3 ตั้งชื่อแบบเปรียบเทียบ โดยอาศัยใจความสำคัญของเรื่องมาใช้ในลักษณะเปรียบเทียบ

สุกิจ นิธมานเหมินท์ ใช้ตั้งชื่อบทความแบบเปรียบเทียบนี้เพียง 4 เรื่องเท่านั้น แต่ผู้เขียนสามารถตั้งชื่อได้อย่างมีความหมาย และมีความไพเราะ ทั้งยังช่วยให้ผู้อ่านจำชื่อเรื่องได้ง่าย ทั้งนี้เพราะผู้เขียนมีความสามารถที่จะเปรียบเทียบความหมาย และพินิจาคำที่จะใช้แทนความเปรียบเทียบนั้นได้อย่างเหมาะสม เช่น

เรื่อง "เมื่อน้ำมาปลากินมด ครั้นน้ำล้นมดกินปลา"

เรื่อง "รัตนบุรุษไทยสมัยก่อน"

เรื่อง "โคตมิกิมาร์ แม่ศรีของหวาน"

เรื่อง "การบูรบอร์เนียว"

สำหรับการตั้งชื่อบทความแบบเปรียบเทียบนี้ บางครั้ง สุกิจ นิธมานเหมินท์ นำเอาคำพ้องเพมาตั้งชื่อ เช่น เรื่อง "เมื่อน้ำมาปลากินมด ครั้นน้ำล้นมดกินปลา" ซึ่งมีความหมายในทำนองว่า เมื่อมีโอกาสก็พยายามเอาสิ่งที่ตนสูญเสียไปคืน หรือแก้แค้นที่เคยถูกรังแกมาก่อน ดังนั้น สุกิจ นิธมานเหมินท์ นำมาตั้งชื่อเพราะต้องการให้ฝรั่งเศสได้รับรู้รสแห่งความทุกข์ความขมขื่น ที่เคยสร้างไว้กับไทย ดังนั้น เมื่อฝรั่งเศสแพ้สงครามแก่เยอรมันแล้ว จึงเป็นโอกาสที่เยอรมันจะบังคับข่มขู่ เอากับฝรั่งเศสได้ ผู้เขียนเปรียบฝรั่งเศส เป็นปลา และเปรียบเยอรมันนี้เป็นมด

ส่วนบทความเรื่อง "รัตนบุรุษไทยสมัยก่อน" นั้น สุกิจ นิธมานเหมินท์ ดึงชื่อนี้ขึ้นมา เนื่องจากผู้เขียนได้กล่าวถึงความสามารถของเจ้าพระยาโกษา (ปาน) ในการทำหน้าที่ราชทูต เมื่อครั้งไปเจริญสัมพันธไมตรีกับฝรั่งเศส ผู้เขียนจึงยกย่องความสามารถของพระยาโกษา(ปาน) หรือออกพระวิสุทธิสุนทร (ปาน) ว่าเป็นบุคคลตัวอย่างและมีคุณค่าสมกับเป็น รัตนบุรุษไทย

แต่ว่าเรื่อง "การบูรบอร์เนียว" นี้ สุกิจ นิธมานเหมินท์ มิได้กล่าวถึงเรื่องการบูร แต่อย่างใด หากกล่าวเป็นบทกวีแปลเรื่องจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยนั้น ควรกระทำด้วยความรอบคอบและด้วยความเข้าใจ ผู้เขียนได้กล่าวแนะนำนักแปลทั้งหลายให้ศึกษาให้ถ่องแท้ก่อนที่จะแปลความหมายออกโดยการยกตัวอย่าง "การบูรบอร์เนียว" ขึ้นมาว่า ผู้แปลไม่รู้ว่าความหมายว่าเป็น พิมเสน แต่ได้เขียนอย่างทับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า "Borneo Camphor" ดังนั้นผู้เขียนจึงใช้คำว่า การบูรบอร์เนียวมาเป็นความเปรียบเทียบกับโดยการนำมาตั้งเป็นชื่อบทความนั่นเอง

และชื่อบทความสุดท้ายคือ "โศภากิมาร์ แม่ศรีของหวาน" นั้น เนื่องมาจากว่าเรื่องนี้ ผู้เขียนได้กล่าวถึง คุณหญิงวิษเณทร์ หรือคุณท้าวทองกีมม้าซึ่งมีชื่อเดิมว่ามาริกิมาร์ และเป็นภรรยาของเจ้าพระยาวิษเณทร์ เธอเป็นต้นตำรับอาหารหวานหลายอย่างของไทย ดังนั้น สุกิจ นิธมานเหมินท์ จึงยกย่องเธอให้เป็น "แม่ศรีของหวาน" ดังกล่าว

1.4 ตั้งชื่อเรื่องในลักษณะคำถาม โดยนำจุดสำคัญของเรื่องมาตั้งเป็นประโยคคำถามทำให้ผู้อ่านเกิดความสงสัย และสนใจต่อไปเกี่ยวกับคำตอบที่จะได้จากการอ่านบทความนั้น ๆ

ลักษณะการตั้งชื่อเรื่องแบบคำถามนี้ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ใช้ตั้งชื่อเพียง 2 เรื่อง และเป็นคำถามที่สร้างความน่าสนใจให้แก่ผู้อ่านยิ่งนัก คือ

เรื่อง "นักเรียนสตรี เรียนวิทยาศาสตร์ไปทำไม"

เรื่อง "ใครเป็นศัตรูของพระพุทธศาสนา"

บทความเรื่อง "นักเรียนสตรีเรียนวิทยาศาสตร์ไปทำไม" สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้นำเอาคำถามและความเห็นที่คนส่วนมากไม่เห็นความจำเป็นที่ผู้หญิงเรียนวิทยาศาสตร์มาตั้งเป็นชื่อบทความ ก่อนที่ผู้เขียนจะตอบคำถามนั้นในเนื้อเรื่อง ผู้เขียนได้ให้เหตุผลของการเรียนวิทยาศาสตร์ว่าเป็นการฝึกฝนให้ใช้ความคิด และพยายามหาเหตุผลโดยมิใช่การเดาสุ่ม และการเรียนวิทยาศาสตร์ยังเป็น

เครื่องเหนียวรั้งมิให้หุ่่งชานเกินไป หากคนที่เรียนแล้วปฏิบัติได้ เช่นนี้ผู้เขียนจะสนับสนุน ไม่ว่าหญิงหรือชายก็ควรเรียนวิทยาศาสตร์ด้วยกันทั้งสิ้น

ส่วนบทความเรื่อง "ใครเป็นศัตรูของพระพุทธศาสนา" นั้นผู้เขียนตั้งชื่อเรื่องได้น่าสนใจมาก ตั้งชื่อในรูปคำถามเช่นนี้ ทำให้ผู้อ่านต้องการทราบว่าใครคือศัตรูของพุทธศาสนา ผู้อ่านจะคิดต่อไปทันทีว่า ศาสนามีศัตรูได้อย่างไร แต่เมื่ออ่านแล้วจึงทราบว่า สุกิจ นิธมานเหมินท์ มีความเห็นว่า ศัตรูของพุทธศาสนา คือ พุทธศาสนิกชนที่ไม่ปฏิบัติตามพุทธานุศาสน์ ไม่ศึกษาคำสอนของพระองค์ ทั้งยังใช้พุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาอำนาจราชศักดิ์นั่นเอง

1.5 ตั้งชื่อแบบบทความ (สิทธา หินจาวดล และคณะ. 2516 : 41) เป็นวิธีการตั้งชื่อให้มีความขัดแย้ง หรือตรงข้ามกับสิ่งที่ควรจะเป็น โดยเร้าความสนใจของผู้อ่านให้ต้องการอ่านเนื้อเรื่องเพื่อคลี่คลายความขัดแย้งนั้น

สุกิจ นิธมานเหมินท์ ตั้งชื่อเรื่องแบบบทความเพียง 1 เรื่อง เป็นการตั้งชื่อโดยใช้ความตรงข้ามกันทำให้ผู้อ่านเกิดความสงสัย และสนใจใคร่ทราบเนื้อเรื่องต่อไป คือ

เรื่อง "เร่งทำช้า ๆ"

ในความเป็นจริงแล้ว เมื่อใช้คำว่า "เร่ง" แล้วควรจะเป็นเร่งทำเร็ว ๆ มากกว่า แต่ สุกิจ นิธมานเหมินท์ กลับใช้คำว่า "ช้า ๆ" แทน ทั้งนี้เป็นวิธีการตั้งชื่อที่แปลก และน่าสนใจมากใน ความหมายของชื่อและเนื้อเรื่องนั้น หมายถึงการเร่งปฏิบัติตนให้เป็นคนรู้จักความรอบคอบไม่ฉุนเฉียว รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาวและพยายามเข้าใจอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเปรียบเหมือนกับการตกเบ็ดโดยผู้ตกเบ็ดจะต้องรู้จักวิธีการผ่อนสายเบ็ดอย่างช้า ๆ ไม่ผลิผลาม กิจที่ทำจึงจะสำเร็จสมประสงค์

เมื่อได้ศึกษาถึงวิธีการตั้งชื่อบทความทั้ง 6 ลักษณะ ของสุกิจ นิธมานเหมินท์ แล้วนั้น พบว่ามีการใช้วิธีการตั้งชื่อแบบตรงข้ามมากที่สุดถึง 35 เรื่อง รองลงมาคือ การตั้งชื่อแบบเร้าความสนใจ ซึ่งมีจำนวน 10 เรื่อง อันดับถัดไปคือ การตั้งชื่อแบบเปรียบเทียบมีจำนวน 4 เรื่อง การตั้งชื่อในลักษณะคำถามมีจำนวน 2 เรื่อง และการตั้งชื่อแบบบทความมีเพียง 1 เรื่องเท่านั้น

ในการตั้งชื่อเรื่องบทความของสุกิจ นิธมานเหมินท์ นั้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถทางด้านภาษาเป็นอย่างยิ่ง ผู้เขียนเป็นผู้เข้าใจงานเรื่องของภาษา และสามารถนำมาใช้

ได้อย่างเข้าถึงความหมายซึ่งเป็นแก่นแท้ของภาษา ทั้งยังมีศิลปะในการที่จะเลือกใช้คำและความ
ได้อย่างเหมาะแก่กาลเทศะมีความแปลกใหม่ และคมคำ ทำให้จำได้ง่ายและครอบคลุมถึงเนื้อเรื่อง
ทั้งหมด พร้อมทั้งสื่อความหมายได้ตรงตามความต้องการ ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจถึงความหมาย
นั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี จึงกล่าวได้ว่า สุกิจ นิธมานเหมินท์ เป็นนักเขียนบทความที่มีความสามารถ
ในการตั้งชื่อเรื่องได้ดีมากคนหนึ่งจนเป็นที่กล่าวขวัญกันมาแต่อดีต นับเป็นอัจฉริยภาพทางด้านภาษา
ความจำ และความคิด ทั้งนี้เนื่องจาก สุกิจ นิธมานเหมินท์ เป็นพหุสูตร คือเป็นผู้ที่ฟังมาก อ่านมาก
ศึกษาเล่าเรียนมามาก จึงนำความรู้ที่มีอยู่มาเขียน และตั้งชื่อบทความได้ประทับใจผู้อ่าน

2. การเขียนความนำ ในรี ขึ้นสำราญ (2529 : 14) ได้ให้คำอธิบายความหมาย
ของคำว่า "ความนำ" ไว้ในหนังสือนิเทศภาษา และหลักการเขียน พอสรุปได้ดังนี้ ความนำ
หมายถึง ข้อความที่เขียนไว้ในตอนต้นเรื่อง ใช้เป็นสิ่งที่ช่วยเร่งเร้าใจ และความคิดของผู้อ่านให้
ติดตามอ่านเนื้อเรื่องต่อไป และควรเขียนให้น่าสนใจ ตรงเป้าหมาย สั้น ได้ความคิด ตามปกติ ส่วน
ที่เป็นความนำอาจจะเขียนด้วย ข้อความสั้น ๆ แต่สามารถสื่อความคิดที่ผู้เขียนต้องเน้นไว้ได้ตลอด
เรื่อง และเป็นส่วนที่ช่วยให้น่าอ่านเป็นสอง หรือสามเท่าที่จะติดตามอ่านเนื้อเรื่องต่อไป

สีธา พินิจกุล และคณะ (2516 : 82 - 83) ได้แบ่งลักษณะการเขียนความนำ
หรือ การขึ้นต้นไว้ 11 ลักษณะคือ

1. ขึ้นต้นด้วยข้อความที่เป็นข่าว
2. ขึ้นต้นด้วยข้อความที่เป็นคำถาม
3. ขึ้นต้นด้วยการบอกจุดมุ่งหมายของการเขียนบทความนั้น ๆ
4. ขึ้นต้นด้วยการบอกบทสรุปใจความสำคัญของบทความนั้น
5. ขึ้นต้นด้วยสุภาษิต บทกวี คำกล่าว หรือคำอุปมาอุปไมย
6. ขึ้นต้นด้วยเรื่องเกร็ดขำขัน
7. ขึ้นต้นด้วยข้อความที่กระทบใจ
8. ขึ้นต้นด้วยบทพรรณนา
9. ขึ้นต้นด้วยข้อความที่เป็นเรื่องเล่านิทานหรือนิยาย

10. เริ่มต้นด้วยการย่อพื้นความหลัง สภาพหรือปรากฏการณ์

11. เริ่มต้นด้วยการสนทนาปฏิสนธการผู้อ่านโดยตรง

สุกิจ นิมมานเหมินท์ นิยมนำประสบการณ์ที่ได้จากการทำงาน และจากการอ่าน มาเขียน เริ่มต้นความน่ามากเป็นพิเศษ ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำมาจัดรวบรวมไว้ในหัวข้อเดียวกันคือ ความน่าที่เป็น เรื่องเล่าจากประสบการณ์ ส่วนความน่าลักษณะอื่น ๆ นั้น ผู้วิจัยได้จัดแยกแต่ละลักษณะ และเรียง ตามลำดับการใช้ตั้งแต่จำนวนมากไปหาจำนวนน้อย ดังตารางต่อไปนี้

ลำดับที่	ลักษณะความน่า	จำนวนบทความ
1	ความน่าที่เป็นเรื่องเล่าจากประสบการณ์	25
2	ความน่าที่แสดงความคิดเห็น	17
3	ความน่าที่กล่าวท้าวความเดิม	8
4	ความน่าที่บอกเจตนาหรือจุดประสงค์ของเรื่อง	8
5	ความน่าที่เป็นคำถาม	2
6	ความน่าที่เป็นคำหึงเพยหรือสุภาษิต	2
7	ความน่าที่แปลกและกระต๊ว	1
8	ความน่าที่เริ่มต้นด้วยเพลง	1
9	ความน่าที่เป็นข่าว	1

สุกิจ นิมมานเหมินท์ เขียนความน่าในลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวซึ่งเป็นภาษาที่ง่ายสร้าง ความเข้าใจได้ชัดเจนเป็นการสร้างความคุ้นเคย และความรู้สึกลึกซึ้งให้แก่ผู้อ่าน พร้อมทั้งให้ความรู้และความเพลิดเพลินเกี่ยวกับสาระต่าง ๆ เช่น เรื่องการทำงานและการปฏิบัติตนของบุคคล สำคัญต่าง ๆ นับตั้งแต่พระมหากษัตริย์ ข้าราชการ สามัญชน ทั้งที่เป็นคนไทยและชาวต่างประเทศ

เรื่องการศึกษา ภาษา วรรณคดี เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ และสัตว์ เป็นต้น จึงทำให้ผู้อ่านสนใจที่จะติดตามอ่านบทความต่อไปจนจบเรื่อง

2.1 ความน่าที่เป็นเรื่องเล่าจากประสบการณ์ คือ การนำเรื่องราวต่าง ๆ จากประสบการณ์ของผู้เขียน และเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับบทความนั้น ๆ มาเขียนนำ

วิธีนี้เป็นวิธีเขียนความน่าที่ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ใช้มากที่สุดถึง 25 เรื่อง ผู้เขียนจะนำเรื่องราว จากประสบการณ์ของตนในอดีตตั้งแต่เยาว์วัยจนถึงขณะที่มีชีวิตอยู่ ทั้งที่พบเห็นในระหว่างศึกษา และปฏิบัติราชการมาใช้เขียนความน่า ซึ่งมีเนื้อความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่เขียน เรื่องเล่าต่าง ๆ เช่น สาธุ หมู่บ้านของอินเดีย ครวสานักนายกรัชมณตรี การศึกษาของผู้เขียน การสังเกตคนตกปลา การดำรงตำแหน่งทางวิชาการ ฯลฯ เรื่องราวเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความสนใจ ความสังเกตและความจำเป็นเลิศที่ สุกิจ นิธมานเหมินท์ มีต่อเรื่องต่าง ๆ รอบตัวอันมีประโยชน์ต่อการเขียนบทความในภายหลัง การถ่ายทอดเรื่องราวสาระต่าง ๆ ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้และความเพลิดเพลินในเวลาเดียวกัน

การเขียนความน่าบทความที่เป็นเรื่องเล่าจากประสบการณ์มีรายชื่อ ดังนี้

"ลอร์ดหลุยส์กับเมืองไทย"	"โฉมงามกับเจ้าชายอสูร"
"เอมลิน ราชินี บุนนาคมาจากเมืองอเมริกา"	"หญิงไทย เป็น หญิงจีน ไทยหัว"
"โชทีใหม่ โชทีเก่า โชทีไหน โชทีเรา"	"การบูรบอร์เนียว"
"มิตรพลีแด่คุณเสงี่ยม คงตระกูล"	"รัตนบุรุษไทยสมัยก่อน"
"นักเรียนสตรีเรียนวิทยาศาสตร์ไปทำไม"	"เร่งท่าข้า ๆ"
"ปัญหาโสเภณีกับหมอ"	"จุฬาราลีก"
"นายก ดอน 2"	"อวนเอี้ยจีน - อวนเอี้ยฝรั่ง"
"นกกระสา"	"เปิดลาย"
"ไก่ฟ้า หรือนกคู้"	"นกแต้ - นกกระแตแต้แว๊ด - กระต๋อยตีวิด"
"ตะกุ่ม - ตะกราม หรือนกกระสาหัวเหม่ง"	
"ผ่านพิภพลีลาตอน 2 ตอน 3 ตอน 5"	"คัมภีร์"
"ดาวเดือนเลื่อนลับลัดนัก สู้วันเยี่ยงยอศบรรพดา"	

"เถียงกันเปล่า ๆ ไม่เข้ายา โบราณว่าคางไว้ได้เป็นพระ"

ดังตัวอย่างจากบทความเรื่อง "นกกระสา" เริ่มความน่าไว้นี้

เมื่อเป็นเด็กอยู่จำได้ว่าครั้งหนึ่งเมื่อเรียนวิชาบทเรียนตอนที่กล่าวถึงเรื่องสาคร จำได้ว่าครูเคยสอนสาครนั้นมีอยู่สองชนิดกล่าวคือสาครลาน และสาครวิลาด ทำจากแบ่งในลำต้นปาล์มชนิดหนึ่งเรียกว่า ต้นสาคร ... และในหนังสือบทเรียน ของกรมศึกษาธิการสมัยนั้นกล่าวไว้ด้วยว่าสาครวิลาดนั้นใช้ทำขมไข่นกกระสาได้ ข้าพเจ้าเวลานั้นเป็นเด็กอยู่เชียงใหม่ไม่เคยเห็นนกกระสามาก่อนเลย มาเริ่มเห็นภาพของนกกระสาก็เมื่อเริ่มเรียนหนังสือภาษาอีสานของ พระจรัสชวณะพันธ์ ...

(ในนกกระสา" หน้า 434)

นอกจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เขียนได้พบมาด้วยตนเองแล้วยังมีประสบการณ์ที่ได้รับมาจากการอ่าน วรรณคดี ภูมิศาสตร์ พงศาวดาร และประวัติศาสตร์ ซึ่งผู้เขียนได้นำมาเขียนขึ้นต้นบทความ ดังตัวอย่างความน่าจากเรื่อง "คืบแค" เริ่มความน่าไว้นี้

สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีของไทยเรานั้น ข้าพเจ้าเคยยินย่นมาหลายครั้งหลายครา ในโอกาสต่าง ๆ ว่า กระบวนกวีที่เข้าใจ เอาใจใส่และพรรณนาถึงธรรมชาติวิทยาอย่างถูกต้อง และไพเราะเพราะพริ้งพร้อม ๆ กันไปนั้นจะหาใครมาสู้ท่านเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ กรมขุนเสนาทักษิ์ กรมพระราชวังบวรสถานมงคลในรัชสมัยบรมโกศแล้วหาได้ไม่ แต่พอถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ... รัตนราชกวีพระองค์นี้คือ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยนั่นเอง ท่านผู้จัดที่ได้อ่านพระราชนิพนธ์ อีเหินาคอนจากเมืองหมันยา ...

ว่าพลางทางชมคณานก

โผนผกจับไม้ยังมี

.....

.....

.....

.....

คืบแคจับแคสันโดษเดี่ยว

เหมือนเปล่าเปลี่ยวคืบใจในไพรกว้าง

ชมวิหคนกน้ำไปตามทาง

คณิงนางพลากรับโยธี

(คัมภีร์" หน้า 385 - 386)

สุกิจ นิธมานเหมินท์ ขึ้นต้นความนำบทความในลักษณะการเล่าเรื่องที่ได้จากประสบการณ์ของผู้เขียนเองเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้เขียนเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากและเป็นประสบการณ์ในชีวิตตั้งแต่เยาว์วัยจนถึงการอวสานของชีวิต ซึ่งเป็นประสบการณ์จากการศึกษา การทำงาน การอ่าน และการสนทนา เป็นที่น่าสังเกตว่า สุกิจ นิธมานเหมินท์ สามารถจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้ดี และมีความสังเกตในสิ่งต่าง ๆ รอบตัว จึงทำให้สามารถนำมาเขียนเป็นเรื่องราวต่าง ๆ ในบทความสู่สายตาผู้อ่านได้ ด้วยเหตุนี้เอง จึงทำให้ความรอบรู้และความสามารถในด้านต่าง ๆ ของผู้เขียน มีผลต่อการเขียนความนำในลักษณะที่เป็นเรื่องเล่าจากประสบการณ์มากที่สุด

2.2 ความนำที่แสดงความคิดเห็น คือ การเขียนความนำด้วยข้อความที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ

สุกิจ นิธมานเหมินท์ นำความคิดเห็นส่วนบุคคลมาเขียนเป็นความนำเพื่อนำผู้อ่านก่อนที่จะเข้าสู่เนื้อเรื่อง ความคิดเห็นนำมาเขียนเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ เช่น การกระทำ การพูด การศึกษา การสะสม และการทำพจนานุกรม โดยนำเรื่องเหล่านี้มากล่าวถึงในส่วนที่จะเกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องเท่านั้น ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าว ทั้งยังได้รับความคิดที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับการศึกษา การปฏิบัติตน ภาษา และสัตว์ เป็นความคิดที่ผู้เขียนมอบให้ผู้อ่านเป็นลายลักษณ์อักษรสามารถนำมาใช้ในสิ่งสมได้ทุกสมัย

การเขียนความนำบทความโดยการแสดงความคิดเห็น มีจำนวน 17 เรื่อง มีรายชื่อ ดังนี้

"วันเกิดหรือวันคล้ายวันเกิด"

"เชียงตุง - เชียงรุ่ง"

"เครื่องลายครามชุดอักษ พระนาม จ.ป.ร."

"หนูเอ๋ย ! จงจำคำครูว่า"

"นกกระเรียน"

"เปิดหงส์"

"นก"

"เปิดยายหอม"

"เปิดแดงก็คือเปิดน้ำนั้นเอง"

"นกปากห่างหรือนกกระสาปากห่าง"

"รู้จักซาม ไม่รู้จักซาม"

"ผ่านพิภพลีลาตอน 1 ตอน 6 ตอน 11 ตอน 13 ตอน 14"

"เดินตามรอยเท้าผู้ใหญ่ว่าไม่กล้าไปพูดขัดเข่าทำนบจิตใจเขา"

ดังตัวอย่างจากบทความเรื่อง "เปิดหงส์" เริ่มเรื่องดังนี้

โดยปกติเมื่อเราไปพบศัพท์แสงอะไรใหม่ ๆ แล้ว สิ่งแรกที่เราคิดจะไปค้นคว้าก็คือหนังสือ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน แต่เมื่อได้ค้นบ่อย ๆ แล้ว ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกรู้สึกขึ้นว่า คำศัพท์เกี่ยวกับธรรมชาติวิทยา เช่น ชื่อสัตว์ต่าง ๆ กิติ พืชพันธุ์ธัญญาหารกิติ ดอกไม้ ดอกไม้กิติ คำอธิบายที่เราได้รับก็มักจะสั้นจนแทบจะว่าห้วนกว่าได้ แต่ก็จะมีผู้แก้แทนว่า กิพจนานุกรมหรือดิกชันนารีนั้นเขาอธิบายพอให้รู้ความหมายคร่าว ๆ เท่านั้น ว่า นั้นเป็น นก เป็นหนู เป็นเป็ด เป็นไก่ ...

(“เปิดหงส์” หน้า 374)

บทความเรื่อง “รู้จักซาม ไม่รู้จักซาม” ที่กล่าวถึงการพูด การสนทนากัน หากไม่จำเป็น แล้วควรนั่งเสียดีกว่า ดังตัวอย่าง

ในการสนทนาระหว่างคนสองคน ถ้าคู่สนทนาเป็นเพศเดียวกันแล้ว ถ้อยคำไม่จำเป็นจะต้องนุ่มเพื่อยนักรู้ ก็ยังจะพอเข้าใจกันได้ดี การใช้คำเพียงแต่คำหนึ่งหรือสองคำพร้อมกับท่าทางประกอบอีกเล็กน้อยก็ดูเหมือนจะพอ แต่ถ้าคู่สนทนาเป็นคนต่างถิ่น และต่างเพศกันแล้วย่อมทำให้การสนทนาที่ง่ายกลายเป็นยาก หนักเบา ก็กะไม่ถูก ลงท้ายอาจเปิดหนทางให้เข้าใจผิดกันได้ง่าย ๆ ตกทำนองต้องเกณฑ์ที่ว่า ‘พูดไปสองไพเบี้ย’ สู้แต่นั่งเสียจะดีกว่ากรรมมัง ?

(“รู้จักซาม ไม่รู้จักซาม” หน้า 18)

2.3 ความน่าที่ท้าวความเดิม คือการกล่าวถึงเรื่องราวในตอนอื่นที่เคยกล่าวมาแล้วเพียงเล็กน้อย เพื่อเตือนความทรงจำของผู้อ่าน การเขียนความนำชนิดนี้มักจะเขียนในกรณีที่บทความเรื่องนั้น ๆ มีหลายตอน แต่ละตอนมักจะขึ้นความนำทุกครั้ง

สุกิจ นิมมานเหมินท์ เขียนความนำด้วยการท้าวความเดิมในเรื่อง "ผ่านพิภพลีลา" ซึ่งมีทั้งหมด 14 ตอน แต่จะท้าวความเดิมอยู่ 7 ตอน และในเรื่อง "เรื่องของนายก" ได้กล่าวท้าวความเดิมอีก 1 ตอน รวมเขียนความนำในวิธีนี้มีจำนวน 8 เรื่อง ซึ่งเป็นวิธีที่ผู้เขียนต้องการทบทวนเรื่องราวที่ผ่านมาในตอนต้นให้ผู้อ่านอีกครั้งหนึ่ง ทำให้ผู้อ่านสามารถติดตามเรื่องได้เร็วขึ้น

การเขียนความนำบทความลักษณะดังกล่าว 8 เรื่อง มีดังนี้

"คนเข่งอื่น"

"ความคิดไม่เป็นสาระของผู้ไม่มีสาระ"

"อันน้องนี้แต่กำเนิดเกิดมาจะหุงข้าวหุงปลาก็มีเคย"

"ผ่านพิภพลีลา ตอน 7 ตอน 8 ตอน 9 ตอน 10 ตอน 12"

ดังตัวอย่างความนำจากบทความเรื่อง "ผ่านพิภพลีลาตอน 8" เริ่มเรื่องดังนี้

ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้ว แต่แรกเริ่มที่จะเสด็จประเวศค้ำวแดนทะเลของพระเจ้ากาลากะฮัว บรมราชาธิราชแห่งหมู่เกาะแซนดิวิชแล้วว่าสาเหตุแรกที่เดียวที่ทำให้พระองค์นั้นใคร่เสด็จพระราชดำเนินรอบพิภพ ก็เพราะทรงมีพระทัยมุ่งจะเป็นพระมหากษัตริย์องค์แรกในโลกนี้ที่จะนำรอยพระบาทยุคลก้าวรอบโลกกอบรกับที่ทางบ้านเมือง ของพระองค์ก็บังเกิดเหตุอาเพศภัยไข้ทมิฬระบาบไปทั่วเกาะ ดังนั้นหากรีบเสด็จออกนอกประเทศได้เร็วเท่าใด ก็ย่อมจะเป็นการปลอดภัยต่อพระองค์เองเท่านั้น ...

(ผ่านพิภพลีลา ตอน 8" หน้า 91)

2.4 ความนำที่บอกเจตนาหรือบอจุดประสงค์ของเรื่อง คือการเขียนความนำแบบตรง ๆ บอจุดประสงค์หรือเนื้อเรื่องให้ผู้อ่านทราบทันทีโดยไม่อ้อมค้อม

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ใช้วิธีเขียนความนำลักษณะนี้มีจำนวน 8 เรื่อง ทั้ง ๆ ที่วิธีเขียนลักษณะนี้อาจทำให้ผู้อ่านสนใจน้อย แต่ผู้เขียนกลับเขียนได้อย่างมีชีวิตชีวา เราอาจมองของผู้อ่านได้ดี จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้อ่านจำนวนมากสนใจอ่านบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ สำหรับเนื้อหาที่นำมาเขียนความนำลักษณะที่บอกเจตนาหรือจุดประสงค์ของเรื่อง เช่น บุคคล การทำงาน การศึกษา ภาษา และสัตว์ เนื้อเรื่องดังกล่าวนี้บรรยายเป็นภาษาที่ง่ายแก่การเข้าใจ เป็นวิธีการสร้างความเป็นกันเองและสร้างความรู้สึกที่ใกล้ชิดกับผู้อ่านได้ดีวิธีหนึ่ง

การเขียนความนำบทความที่บอกเจตนาหรือบอกจุดประสงค์ของเรื่อง 8 เรื่อง มีรายชื่อ ดังนี้

"วิจารณ์สิบกวี ของ พ.ณ ประมวลมารค"	"คำพูด"
"ประวัติบางคำ"	"จดหมายจากอินเดีย"
"นกจักรพาทหรือจากพราว"	"กว้าง"
"นกกาบัว"	"กากี"

ดังตัวอย่างความนำจากบทความเรื่อง "คำพูด" ดังนี้

คำพูดก็คือเสียงซึ่งเกิดจากการสั่นสะบัดของกล้ามเนื้อลำคอหนึ่งในลำคอของเรา ซึ่งถ้ามีผู้ใดได้ยินแล้ว บางคนก็อาจสามารถที่จะเข้าใจความหมายของเสียงนั้น ๆ ได้ เมื่อผู้พูดได้ส่งเสียงออกมาและผู้ฟังสามารถเข้าใจได้แล้ว ก็เป็นที่เข้าใจกันว่าฝ่ายหนึ่งพูดกับอีกฝ่ายหนึ่ง

(คำพูด หน้า 129)

2.5 ความนำที่เป็นคำถาม คือ การเริ่มต้นความนำด้วยการใช้คำถามที่เกี่ยวกับเรื่องที่เขียน

สุกิจ นิมมานเหมินท์ เขียนความนำด้วยคำถามเพื่อเร่งเร้าให้ผู้อ่านคิดคำตอบกระตุ้นเตือนให้กระตือรือร้นที่จะติดตามเรื่องราวต่อไป ในบทความของ สุกิจ นิมมานเหมินท์ เริ่มต้นความนำในลักษณะนี้มีจำนวน 2 เรื่อง มีรายชื่อดังนี้

"เมื่อน้ำมาปลากินมด ครั้นน้ำล้นมดกินปลา" และ "พระยาอนุমানราชชนที่ข้าพเจ้ารู้จัก" ดังตัวอย่างความน่าจากเรื่อง "เมื่อน้ำมาปลากินมด ครั้นน้ำล้นมดกินปลา" ที่ใช้คำถามถามเกี่ยวกับบุคคลสำคัญที่คนส่วนมากรู้จัก ดังนี้

"ใครหนอ เป็นหม่อมราชวงศ์" พอพูดถึงหม่อมราชวงศ์แล้วใคร ๆ ก็ต้องตอบได้ว่า "ก็ใครอีกเล่า คนที่แต่งนิราศลอนดอนอย่างไรละ" ข้อนี้เป็นความจริงไม่มีใครเถียงเลย แต่ก็เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตหม่อมราชวงศ์ ...

(เมื่อน้ำมาปลากินมด ครั้นน้ำล้นมดกินปลา" หน้า 6)

2.6 ความน่าที่เป็นคำพังเพย ภาษิตหรือบทกวี คือ การเริ่มต้นเขียนความน่าด้วยคำพังเพย ภาษิตของไทยหรือต่างประเทศ หรือบทกวี

สุกิจ โฉมมานะวัฒน์ ได้นำบทกวี คำพังเพยไทยและคำพังเพยของอังกฤษ เป็นขึ้นต้นเป็นความน่า เพื่อดึงดูดความสนใจผู้อ่าน และเพื่อนำผู้อ่านเข้าสู่เนื้อเรื่อง เพราะคำพังเพยหรือบทกวี ที่นำมาเขียนนำนั้นจะมีความหมายหรือถ้อยคำที่เกี่ยวข้องหรือบอกเรื่องราวที่เขียนในเนื้อเรื่องไว้ด้วย ความน่าลักษณะนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสนใจและความรอบรู้ของผู้เขียน ที่เข้าใจและนำคำพังเพยมาใช้ได้อย่างเหมาะสมถึงแม้จะเป็นคำพังเพยของต่างประเทศก็ตาม ผู้เขียนได้อธิบายความหมายไว้ด้วย จึงเป็นข้อสนับสนุนให้ผู้อ่านได้เห็นถึงความเป็นผู้รู้สนใจศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ และเป็นประโยชน์ต่อการเขียนบทความด้วยการเขียนความน่าบทความที่เป็นคำพังเพยหรือบทกวี มีจำนวน 2 เรื่อง คือ

"เดินตามรอยเท้าผู้ใหญ่มาน่าไม่กลัวไปทุกบัดเขาทำไม่บัดใจเขา"

"ความผิดแบบวิสันดา"

ดังตัวอย่างความน่าจากเรื่อง "เดินตามรอยเท้าผู้ใหญ่มาน่าไม่กลัวไปทุกบัดเขาทำไม่บัดใจเขา" มีดังนี้

การทำอะไรต่าง ๆ ถ้าทำตามระเบียบแบบแผน หรือตามตัวอย่างผู้อื่นที่ทำมาแล้วอย่าง
ที่เรียก "เจริญรอยพระบาทพระศาสดา" แล้วก็เป็นการปลอดภัยไม่มีการดำเนินผิดหรือ
และได้ได้ สมกับที่คนโบราณชอบพูดกันและคนสมัยนี้ส่วนมากก็ยังนิยมถือเอาเป็นคติว่า
"เดินตามผู้ใหญ่หมาไม่กัด" การทำอะไรที่เป็นการณ์นอกกลุ่มนอกทางผิดแปลกไปกว่าประเพณี
นิยม หรือสมัยนิยมแล้ว มักทำให้ผู้ที่กระทำไปนั้นเป็นเป้าของสายตา และเป็นจุดรวม
ของการดำเนินคิดของคนทั่ว ๆ ไป ทำให้นึกถึงภาษิตฝรั่งบทหนึ่งซึ่งกล่าวว่า ไฉน
เลือกเข้ามาในเมื่อเทวดายังคร้ามองค์ (Fools rush in where angels fear
to tread) ...

(“เดินตามรอยเท้าผู้ใหญ่หมาไม่กัดไปสุดขีดเขาทำไม่ขัดใจเขา” หน้า 183)

2.7 ความน่าที่แปลกและกระทบใจ คือ ความน่าที่แปลกแตกต่างจากปกติ ไม่เป็น
ไปตามที่บุคคลทั่วไปเคยพบหรือเข้าใจมาก่อน

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้เขียนความน่าที่ด้วยการกล่าวผิดไปจากที่คนทั่วไปเคยได้ยิน เช่น
พระพุทธศาสนาไม่ใช่ศาสนาเป็นต้น ข้อความลักษณะนี้ทำให้ผู้อ่านเกิดความสงสัยใคร่ติดตามเนื้อเรื่อง
ต่อไปว่าเหตุใดผู้เขียนจึงกล่าวเช่นนั้น ซึ่งเป็นวิธีการยั่วยุให้ผู้อ่านเกิดความสนใจได้วิธีหนึ่ง และ
การเขียนความน่าที่ลักษณะนี้มีเพียง 1 เรื่อง คือ “ใจเป็นศัตรูของพระพุทธศาสนา” ซึ่งเริ่มความน่า
ไว้ดังนี้

เมื่อพูดถึงของที่แปลกที่สุดในโลกเราแล้วก็น่าจะนับเอาว่า พระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่แปลก
ที่สุด เพราะถ้าจะถือเอาตามความหมายของโลกส่วนใหญ่ที่เกี่ยวกับศาสนา เช่น พวก
คริสต์ พวกมะหะหมัด และพวกอื่น ๆ เข้าใจกันแล้ว พระพุทธศาสนากลับไม่ใช่ศาสนา
เสียเลย เพราะศาสนาอื่น ๆ นั้น ตั้งต้นก็จะกล่าวถึงว่า ใจเป็นผู้สร้างโลกที่เรา
กำลังอยู่นี้ และมนุษย์ชาติของเรามีกำเนิดมาอย่างไร สิ่งใดก่อให้เกิดความเข้าใจถึงบาป
บุญคุณโทษ และอะไรคือมิอะไร เป็นลูกโซ่ติดกันเป็นพิศไปหมด

(“ใจเป็นศัตรูของพระพุทธศาสนา” หน้า 1)

2.8 ความน่าที่ขึ้นต้นด้วยเพลง คือ การนำเพลงมาขึ้นต้นเป็นความนำของบทความ

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้นำเพลงปลุกใจ มาขึ้นต้นความนำในเรื่องที่เกี่ยวกับการตั้งมั่นราชธานีของไทยมาแต่โบราณ โดยขึ้นต้นเพียงวรรคเดียว จากนั้นจึงเป็นการอธิบายแสดงความคิดเห็นของผู้เขียนเกี่ยวกับชนชาติเดิมที่อยู่ในบริเวณแหลมทองมาก่อน มีผลทำให้ผู้อ่านมีความรู้สึกรักชาติ ห่วงแผ่นดินและภาคภูมิใจในความเป็นเจ้าของแหลมทองร่วมกับผู้เขียน การเขียนความนำลักษณะนี้มี 1 เรื่อง คือเรื่อง "ผ่านพิภพลีลา" ซึ่งเริ่มความนำไว้ดังนี้

'แหลมทองไทยได้ครองเป็นแดนไทย' เป็นเพลงซึ่งเด็กไทยนิยมร้องกันมากครั้งหนึ่ง เจตนาของเพลงนี้ก็เพื่อจะปลุกใจเด็กไทยและคนไทยที่มีใจเด็กให้รู้สำนึกหน้าที่และความรับผิดชอบของคนไทยปัจจุบันที่จำจะต้องปฏิบัติให้สมกับที่บรรพบุรุษของตนได้ยึดครองตั้งรกรากในที่ ๆ บัดนี้เราเรียกกันว่า ประเทศไทย ก็เมื่อคนไทยยังไม่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยนั้น ใครเล่าเป็นเจ้าของประเทศไทย ?

(ผ่านพิภพลีลา ตอน 4" หน้า 57)

2.9 ความน่าที่เป็นข่าว คือ การนำข่าวจากหนังสือพิมพ์มาเขียนนำบทความ

เพื่อจูงใจผู้อ่านให้สนใจอ่านบทความ

สุกิจ นิมมานเหมินท์ อ้างถึงพาดหัวข่าวในหนังสือพิมพ์ที่เกี่ยวกับเรื่องนายกรัฐมนตรี แต่มีได้นำนายกรัฐมนตรีของไทยมากล่าวถึง กลับกล่าวถึงบุคคลอื่นที่มีนามสกุลคล้ายๆว่า "นายก" ซึ่งเป็นชาวสิงหล ส่วนอีกคนหนึ่งเป็น "เสนานายก" ของลังกา ซึ่งมีความสำคัญต่อการอพยพคนจนและการสร้างเมืองอนุราธบุรี การเขียนความนำลักษณะนี้เป็นการสร้างความสนใจและดึงดูดความสนใจผู้อ่านได้วิธีหนึ่ง สุกิจ นิมมานเหมินท์ นำข่าวมาเขียนความนำเพียง 1 เรื่อง คือ "เรื่องของนายก" ซึ่งเริ่มความนำไว้ดังนี้

ท่านที่อ่านหนังสือพิมพ์เพราะเห็นพาดหัวโลดโผน แล้วถึงชื่อหนังสือนั้นอ่านคงจะรู้สึกผิดหวังไปตาม ๆ กันเป็นแน่ เพราะอย่างน้อย ๆ ก็คงคิดว่าข้าพเจ้าผู้นี้ก็เคยได้

รับใช้ใกล้ชิด ๆ หนา ท่านนายกรัฐมนตรีปัจจุบันนี้มานาน คงมีอะไรบ่า ๆ ผิด ๆ ร้อน ๆ มาก่านักท่านผู้อ่านสักเรื่องสองเรื่องเป็นแน่... ข้าพเจ้าจะกล่าวถึงบุคคล สักคนสองคนที่มีคำว่า 'นายก' ห้อยท้ายชื่อสกุลของเขา และเขาเหล่านั้นได้ อดสักรับใช้ประเทศชาติของเขาด้วยความพยายามมากนั้นสักเพียงใด

(“เรื่องของนายก ตอน 1” หน้า 1)

3. การเสนอเนื้อเรื่อง ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2518 : 185) กล่าวว่า การเขียน เนื้อเรื่องอาจแบ่งออกเป็นหลายตอน บางตอนอาจจะขอย่อออกได้หลายย่อหน้า และบางตอนอาจจะ มีเพียงย่อหน้าเดียว และทุกย่อหน้าต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันประดุจลูกโซ่ ไม่เขียนวกวน นอกจากนั้นการเขียนตัวเรื่องให้ได้ผลดียังต้องคำนึงถึงการจัดระเบียบความคิดไม่ให้สับสน รู้จักลำดับ ความ ขยายความ ใช้ประโยคสำคัญ และการให้เหตุผล รวมทั้งการรู้จักใช้โวหาร สำนวน คำพังเพย ภาษิตและสุภาษิตต่าง ๆ เพื่อเสริมแต่งให้เรื่องมีรสชาติน่าอ่านยิ่งขึ้น การเขียนตัวเรื่อง ต้องยึดหลัก 5 ประการ คือ

1. เขียนให้มีแนวคิดอย่างเดียว ไม่พูดนอกเรื่องหรือพูดในสิ่งหมกหมมเกินจำเป็น
2. เขียนให้ทุกส่วนทุกตอนของเรื่องสัมพันธ์กันโดยตลอด
3. รู้จักเน้นในส่วนที่สำคัญ
4. เขียนให้สมบูรณ์ ไม่ทิ้งส่วนสำคัญของเรื่อง
5. ต้องเขียนให้มีความชัดเจนแจ่มแจ้งถูกต้อง และมีเหตุผล

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2518 : 95) ยังได้แบ่งส่วนประกอบของย่อหน้าไว้ว่า ในย่อหน้า หนึ่ง ๆ จะประกอบด้วยประโยค 2 ชนิด คือ

1. ประโยคใจความ (บางทีเรียกว่า ประโยคสำคัญ) ประโยคชนิดนี้เป็นใจความสำคัญของย่อหน้า หรือจะเรียกว่าเป็นประโยคหลัก เพราะเป็นประโยคที่แสดงความคิดหรือสรุปความคิดของย่อหน้าเอาไว้ทั้งหมด ตามปกติประโยคชนิดนี้มักอยู่ต้นย่อหน้า บางคราวอยู่ท้ายย่อหน้า บางทีอยู่ต้น และท้ายย่อหน้า และบางครั้งก็อยู่กลางย่อหน้า

2. ประโยคขยายความ เป็นประโยคที่ประกอบขยายหรือสนับสนุนประโยคใจความให้ละเอียดและเด่นชัดยิ่งขึ้น ตามปกติจำนวนประโยคขยายความจะมีมากกว่าจำนวนประโยคสำคัญ แต่จะมีจำนวนเท่าใดไม่สามารถอนุมานได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การเขียนของแต่ละคน

การศึกษาการเสนอเนื้อเรื่องบทความของสุกิจ นิธมานเหมินท์ ผู้วิจัยจะศึกษาสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1 ประโยคใจความสำคัญ

3.2 การขยายประโยคใจความสำคัญในย่อหน้า

3.3 ลักษณะการเขียนย่อหน้า

3.4 ประเภทของเนื้อเรื่อง

เมื่อศึกษาลักษณะการเขียนย่อหน้าในบทความของสุกิจ นิธมานเหมินท์ พบว่าประโยคใจความสำคัญอยู่ตอนต้น ตอนกลาง ตอนท้าย และปรากฏอยู่ทั้งตอนต้นและตอนท้ายของย่อหน้าด้วย นอกจากประโยคใจความทั้ง 4 ลักษณะนี้แล้ว ยังพบว่าบางย่อหน้าไม่มีประโยคใจความสำคัญ การเขียนย่อหน้าทั้ง 5 ลักษณะ คือ ย่อหน้าที่มีประโยคใจความสำคัญในตำแหน่งต่าง ๆ และย่อหน้าที่ไม่มีประโยคใจความสำคัญมีคละเคล้ากันไปในบทความเกือบทุกเรื่อง วิธีการเขียนประโยคใจความที่มีความหลากหลายเช่นนี้ เป็นการบอกสาระสำคัญของเรื่องให้ผ่านได้ทราบในลักษณะต่าง ๆ กัน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงความสำคัญ และจุดประสงค์ ของเรื่องที่อ่านได้เร็วขึ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าผู้เขียนใช้วิธีการเขียนย่อหน้าที่มีประโยคใจความสำคัญอยู่ตอนต้นย่อหน้ามากที่สุด เพราะเป็นการบอกใจความสำคัญให้ผู้อ่านทราบ เป็นส่วนกำหนดให้ผู้เขียนตระหนักถึงเรื่องที่เขียนว่ากำลังเขียนเรื่องอะไร และเป็นวิธีหนึ่งที่สร้างย่อหน้าให้มีเอกภาพอีกด้วย ดังจะได้แยกกล่าวถึงรายละเอียดของประโยคใจความสำคัญในแต่ละลักษณะดังนี้

3.1 ประโยคใจความสำคัญในลักษณะต่าง ๆ

3.1.1 ประโยคใจความสำคัญอยู่ตอนต้นย่อหน้า คือการนำประโยคใจความสำคัญเป็นคำตั้ง จากนั้นจึงค่อยขยายความในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประโยคในความสำคัญนั้น

๕๕ สุกิจ นิธมานเหมินท์ได้เขียนบทความในลักษณะที่นำเอาประโยชน์ใจความสำคัญไว้ตอนต้น ย่อหน้าเป็นจำนวนมากที่สุด ซึ่งผลทำให้ผู้อ่านทราบใจความสำคัญของเรื่องในแต่ละย่อหน้าได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นการบอกเรื่องราวให้ผู้อ่านได้ทราบล่วงหน้า วิธีการนี้ทำให้ผู้เขียนตระหนักอยู่เสมอว่ากำลังเขียนเรื่องอะไร และเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ย่อหน้ามีเอกภาพ จึงเป็นส่วนที่สร้างความสมบูรณ์ให้แก่บทความยิ่งขึ้น เช่น บทความเรื่อง "คนแซ่ฮั่น" มีตอนหนึ่งที่กล่าวถึง พระราชตระกูลแห่งสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ว่าเป็นชาวจีนแซ่แต้ ดังตัวอย่าง

เมื่อพูดถึงสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ก็เป็นที่ทราบกันดีว่าพระองค์ท่านมีพระชนกเป็นจีนแซ่แต้ บ่อนี้เป็นที่รับกันอยู่ทั่วไปเมื่อได้ทราบคาบิเชกเป็นกษัตริย์สยามก็เคยส่งไปแจ้งกิจจาให้ทางประเทศจีนทราบว่า บัดนี้มีการสถาปนาราชวงศ์ใหม่ขึ้นในประเทศไทยแล้ว อาลักษณ์ หรือล่ามคงจะแจ้งให้ฝ่ายจีนทราบว่ามีคนแซ่แต้ขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติครองกรุงสยามแล้ว ฝ่ายจีนก็บันทึกว่าพระเจ้าแผ่นดินสยามองค์ใหม่ทรงพระนามว่า 'แต้เจียว' เจียวตรงนี้ก็คงเป็นคำที่จีนย่อความ หรือรวบรัดเอาความว่าเจ้ากรุงธนบุรีเอาเสียงพยางค์แรกไว้เท่านั้น ฉะนั้นตลอดรัชสมัยของพระองค์ท่าน ทางประเทศจีนเขาก็รู้จักท่านในพระนาม 'แต้เจียว' นั้นเอง

(“คนแซ่ฮั่น” หน้า 36)

เรื่อง “รัตนบุษไทยสมัยก่อน” ตอนที่กล่าวถึงเจ้าพระยาโกษาปานว่าเป็นผู้เคร่งครัดในขนบธรรมเนียมทางการทูต คือ เมื่อไปทำหน้าที่ยังต่างประเทศ หากยังมิได้เข้าเฝ้าถวายพระราชสาส์นแด่พระมหากษัตริย์ของประเทศนั้น ๆ แล้ว ท่านจะไม่ยอมรับเชิญไปงานใด ๆ อย่างเป็นทางการ ดังตัวอย่าง

โกษาปานเป็นผู้รักษามนุษยธรรมนิยมการทูตอย่างเคร่งครัด เช่นเมื่อยังมิได้ถวายพระราชสาส์นแด่พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ท่านก็ไม่ยอมรับเชิญไปงานอย่างเปิดเผยเป็นทางราชการเลย แม้ที่สถานทูตออัสเตรียในกรุงปารีสจัดการจุดดอกไม้ไฟฉลองชัยชนะ

ของพระเจ้าจักรพรรดิออสเตเรีย ที่ทรงตีเมืองบูดาเปสต์คืนมาได้จากตรุกี และได้
 เชื้อเชิญคนไทยด้วย ท่านก็บอกว่า การจะไปดูงานของราชทูตออสเตรียนั้น อันที่จริง
 ก็ยากจะไปดูเหลือเกิน แต่เสียใจที่จะรับเชิญของท่านอัครราชทูตออสเตรียไม่ได้
 เพราะว่าเมื่อไม่กี่วันนี้เองเจ้ากระทรวงฝ่ายนครบาลก็ได้เชิญให้ไปดูงานหรรสที่ชาว
 ปารีสเล่นถวายก็มีได้ไปด้วย ขณะนั้นข้าพเจ้ายังมิได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้า-
 แผ่นดิน ข้าพเจ้าจึงไม่ยอมรับเชิญ และเมื่อเจ้าของบ้านออกปากเชิญเองแล้วก็ยัง
 รับเชิญไม่ได้ เหตุใดเล่าเมื่อคนต่างชาติมาหาเขาเชิญจึงจะยอมรับเชิญของเขาเล่า
 (รัตนบุรุษไทยสมัยก่อน" หน้า 258 - 259)

3.1.2 ประโยชน์ใจความสำคัญอยู่ตอนกลางย่อหน้า คือการกล่าวอธิบาย
 รายละเอียด หรือขยายความมาก่อน จึงกล่าวถึงประโยชน์ใจความสำคัญไว้ตรงกลางย่อหน้า จากนั้น
 จึงอธิบายความหรือขยายความต่อไปอีก

สุกิจ นิมมานเหมินท์ เขียนบทความโดยนำลักษณะการเขียนประโยชน์ใจความสำคัญไว้
 ตอนกลางย่อหน้า เพื่อต้องการให้ผู้อ่านได้ทราบรายละเอียดบางส่วนเสียก่อน จึงค่อยเน้นใจความ
 สำคัญและเพิ่มเติมรายละเอียดให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นกลวิธีในการสร้างความสนใจ และช่วยเพิ่ม
 ความเข้าใจให้แก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดีอีกวิธีหนึ่งเช่น เรื่อง "เดินตามรอยเท้าผู้ใหญ่วินิจฉัยคดี ไป
 ทดบัดเข่าทำไมบัดใจเขา" ตอนที่กล่าวถึงเรื่องพจนานุกรมนิรุกติศาสตร์เพื่อเป็นคำอธิบายคำ
 ต่าง ๆ ที่ความหมายเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจะเป็นคำทำให้กุสุตรกุลธิดาได้ค้นคว้าเพิ่มเติมเมื่อศึกษา
 ค้นคว้าวรรณคดี ประวัติศาสตร์ และพงศาวดารของชาติไทย ดังตัวอย่าง

เวลานี้เป็นเวลาที่เรากำลังต้องการปรับปรุงคำรับคำรททุกอย่างของเราให้ถูกต้อง
 ครบถ้วนและทันสมัย มีผู้แต่งตำราวิทยาศาสตร์ อักษรศาสตร์ คณิตศาสตร์ หรือในที่สุด
 แม้แต่ปรัชญาก็มีผู้ทำกันมากแล้ว ข้าพเจ้าจึงอยากเห็นพจนานุกรมภาษาไทยที่เปลี่ยนแปลง
 ของคำนั้น ๆ ลงไปอย่างที่เราเรียกว่าพจนานุกรมนิรุกติศาสตร์ (Etymological
 Dictionary) อย่างแท้จริง เพื่อที่จะให้กุสุตรกุลธิดาที่มีความประสงค์จะอ่านหนังสือค้นคว้า

ทางวรรณคดีเก่า ๆ กวี หรือทางประวัติศาสตร์ และพงศาวดารของชาติไทยให้เข้าใจ ได้ดี เพราะเวลานี้อย่างที่เห็นไกลเลย ถ้าเราอ่านศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง หรืออ่านตำนานชาติไทยก็ต่าง ๆ แล้ว เราจะพบคำหลายคำ ซึ่งถ้าไม่มีผู้แจ้งให้เรา อาจจะเข้าใจเป็นความหมายเป็นโหละพ่อไป

(เห็นความรอยเท้าผู้ใหญ่มานั่งคิด ไปพูดกับเขาทำไมบัดใจเขา" หน้า 154 - 155)

เรื่อง "อันน้องนั้นแต่กำเนิดเกิดมา จะหุงข้าวหุงปลาก็มีเคย" ตอนที่กล่าวถึงการสนับสนุน การตั้งโรงเรียนการเรียนนั้น ทั้งนี้สุกิจ นิมมานเหมินท์ เห็นว่าเป็นการบำรุงความสงนภายใน ประเทศ และเป็นการช่วยเตรียมสร้างวิบุรุษเพื่อรับใช้ประเทศชาติด้วย ซึ่งเป็นตอนที่มิใช่ประโยชน์ ความสำคัญอยู่ตอนกลางย่อหน้า ดังตัวอย่าง

ในการปรับปรุงการศึกษาของประเทศไทย รัฐบาลของเราก็ได้จัดให้เปิดและคิดขยาย โครงการที่จะเปิดโรงเรียนการเรียน การช่างสำหรับสตรีให้ทวีขึ้นต่อไป ซึ่งน่าจะนับ ว่าเป็นการเดินที่ถูกต้องทางอยู่แล้ว เพราะการที่จะส่งเสริมสร้างกำลังของชาติ และปลูก ความรักชาติให้แรงกล้าขึ้น นั้นมีอะไรที่จะเป็นเครื่องเร้าใจคนเราได้ดีกว่า 'บ้านที่มี ความสุข' โดยมิบ้านที่มีความสุข ผู้นั้นก็ย่อมจะรักมาก เมื่อรักมาก ความเสียสละและ ความกล้าหาญในการจะรักษาบ้านให้ เป็นของตนอยู่เสมอไป ก็ย่อมจะรุนแรงมากเมื่อ ประเทศของตนซึ่งก็เป็นที่ตั้งของบ้านของตนเกิดเดือดร้อนด้วยภัยภายในหรือภัยภายนอก แล้วไม่ต้องสงสัยเลยว่าจะไม่ได้รับความสนับสนุนของพลเมืองอย่างเต็มที่ เพราะฉะนั้น การตั้งโรงเรียนการเรียนนั้นก็เป็น การบำรุงความสงนภายในประเทศ และเป็นการ ตระเตรียมสร้างวิบุรุษเพื่อรับใช้ชาติในยามฉุกเฉินด้วย แต่ความสำเร็จทั้งนี้ก็ย่อมจะ แล้วแต่คณะครู และนักเรียนของโรงเรียนนี้จะทำให้ถูกต้องตามหลักที่รัฐบาลได้ลงไว้ ทางการสอน การเรียน และการนำเอาวิชาความรู้ที่ได้อบรมกันออกไปใช้ในครอบครัว ของตนต่อไป

(อันน้องนั้นแต่กำเนิดเกิดมา จะหุงข้าวหุงปลาก็มีเคย" หน้า 16 - 17)

3.1.3 ประโยชน์ของความสำคัญอยู่ตอนท้ายย่อหน้า คือ การอธิบายเรื่องราวอย่างละเอียดมาก่อน แล้วจึงรวมความที่กล่าวมาแล้วเป็นประโยชน์ความสำคัญ ซึ่งเป็นการสรุปความในย่อหน้านั้น ๆ

สุกิจ โฉมมานเหมินท์ ได้เขียนบทความในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นกลวิธีที่สร้างความสนใจและชักนำผู้อ่านให้สนใจติดตามอ่านรายละเอียดในย่อหน้านั้น ๆ ไปตลอดแล้วจึงหมวดเป็นใจความสำคัญที่กระชับอีกครั้งหนึ่ง จึงเป็นการจูงใจ เพิ่มความเข้าใจ และเป็นการย้ำความสำคัญให้ผู้อ่านจดจำได้นาน ผู้เขียนใช้ประโยชน์จากความสำคัญอยู่ตอนท้ายย่อหน้ามีจำนวนน้อย ทั้งนี้เพราะผู้เขียนลงท้ายย่อหน้าด้วยการยกคำกล่าวของบุคคล หรือคำประพันธ์ หรือสุภาษิต หรือการยกตัวอย่าง จึงทำให้การลงท้ายย่อหน้าในลักษณะที่เป็นประโยชน์ความสำคัญมีจำนวนน้อยดังกล่าว ตัวอย่างการเขียนประโยชน์ความสำคัญอยู่ตอนท้ายย่อหน้าเช่น บทความเรื่อง "หวังใย ไทยเป็น หวังเงิน ไทยหัว" ในตอนที่กล่าวถึงประเทศอิหร่านในสมัยหนึ่งที่ยังมีกำลังเข้มแข็ง จึงทำให้ประเทศที่มีอำนาจเกรงใจไม่กล้าระราน ดังตัวอย่าง

เรื่องพระเจ้าชาห์นี้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในขณะที่ประเทศอิหร่านยังรุ่งโรจน์ไม่มีอำนาจวาสนาอันใด แต่เมื่อ 4 - 5 ปีมานี้ มีนักหนังสือพิมพ์เยอรมันคนหนึ่งได้เขียนข่าวเรื่องประเทศอิหร่าน โดยมีข้อความประชดกระหนกระเทียบถึงพระเจ้าชาห์ริซาข่าน (Shah Riza Khan) พระราชาปัจจุบันของประเทศอิหร่านอย่างรุนแรงในบางข้อ พอเรื่องนี้ถึงพระโสดมพระเจ้าชาห์ก็ส่งพระโอรสไปยังสถานทูตอิหร่านในกรุงเบอร์ลิน แจ้งแก่รัฐบาลเยอรมันให้จัดการแก่นักหนังสือพิมพ์ผู้นี้ทันที และให้ทางกระทรวงต่างประเทศเยอรมันขอหมายราชการด้วย มิฉะนั้นรัฐบาลอิหร่าน จะถอนทูตจากรัฐบาลเยอรมันเสีย ในที่สุดทางรัฐบาลเยอรมันก็ได้รับจัดการอะลุ่มอล่วยให้เป็นไปตามพระประสงค์ของพระเจ้าชาห์ทันที นี่แสดงให้เห็นว่าตราบใจเมื่อประเทศเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้รวบรวมกันเป็นปึกแผ่นมีกำลังเข้มแข็งมั่นคงแล้ว ถึงหาประเทศเขาจะไม่กลัวก็ยังเกรงใจอยู่บ้าง ไม่ระรานนัก เมื่อคราวที่มีข้อพิพาทระหว่างบริษัทน้ำมันอังกฤษ และรัฐบาลอิหร่าน เรื่องภาษีน้ำมันสันนิบาตชาติก็ได้ตัดสินให้ฝ่ายอิหร่านเป็นผู้ได้เปรียบ

(“หวังใย ไทยเป็น หวังเงิน ไทยหัว” หน้า 103)

3.1.4 ประโยชน์ใจความสำคัญอยู่ตอนต้น และตอนท้ายย่อหน้า คือ การเริ่มย่อหน้าด้วยประโยคใจความสำคัญ แล้วขยายความไปจนจบย่อหน้าพร้อมกับลงท้ายด้วยการสรุปใจความสำคัญอีกครั้งหนึ่งเพื่อเป็นการเน้นย้ำให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

สุกิจ นิมมานเหมินท์ เขียนบทความและใช้การเขียนประโยคใจความสำคัญอยู่ตอนต้น และตอนท้ายย่อหน้า เพื่อเน้นย้ำให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญในเรื่องที่กล่าวถึงได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และตรงอยู่ในความทรงจำของผู้อ่านได้นาน ทั้งยังช่วยเสริมสร้างทัศนคติในย่อหน้าได้เป็นอย่างดี เช่น บทความเรื่อง "เดินตามรอยเท้าผู้ใหญ่มาน่ากิด ไปหุดขัดเขททำนบัดใจเขา" ที่กล่าวถึงความไพเราะ ในบทพระราชนิพนธ์ และพระปรีชาสามารถของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างของกวีที่เป็นกวีแท้ บรรยายได้ด้วยคำง่ายอ่านได้เพราะแล้วความก็กระจ่างดีจนแทบจะใช้เป็นนิยายของสิ่งที่พรรณาได้ก็คือบทพระราชนิพนธ์ของเจ้าฟ้ากรมขุนเสนาพิทักษ์ ซึ่งเรามักจะคุ้นกับพระนามเดิมของพระองค์ท่านว่าเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ หรือเจ้าฟ้ากุ้งนั่นเอง ผู้ใดเคยอ่านภาพย์หอโคลงเห่เรือหรือบทประพันธ์อื่น ๆ ของพระองค์ท่าน เช่น นันทโศภนนิทศสุรคำหลวงหรือพระมาลัยคำหลวง ฯลฯ แล้วก็คงสะกิดใจมาก เพราะทุกสิ่งที่ทรงประพันธ์ทั้งความสูงส่ง (Dignity) ความไพเราะ และความงามธรรมชาติผนวกกับความเรียบเรียงได้ดีกว่ากวีอื่น ๆ มาก

(เดินตามรอยเท้าผู้ใหญ่มาน่ากิด ไปหุดขัดเขททำนบัดใจเขา " หน้า 142)

นอกจากนี้ในบทความเรื่อง "การบูรบอร์เนียว" ตอนที่กล่าวถึงการแปลว่า ผู้แปลควรระมัดระวัง และทำความเข้าใจเรื่องที่จะแปลให้ดีกว่านี้เพราะผู้เขียนเคยอ่านเรื่องแปลที่แปลมาโดยปราศจากความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ทำให้เกิดความเข้าใจไขว้เขวไป ซึ่งเป็นตอนที่มิประโยชน์ใจความสำคัญอยู่ตอนต้นและตอนท้าย ดังตัวอย่าง

การแปลเรื่องจากฝรั่งเป็นไทยนั้น สิ่งแรกที่ผู้แปลควรคำนึงอยู่เสมอก็คือ อย่างน้อยตนเองควรจะเข้าใจเรื่องที่ตนจะแปลเสียก่อน เมื่อเข้าใจแล้วถึงค่อยแปลออกไปตาม

ที่เข้าใจ ถ้าเป็นเช่นนั้นผู้อ่านก็จะเข้าใจได้บ้างไม่มากนัก... มีเรื่องหนึ่งซึ่งผู้แปลให้ชื่อว่า 'อียิปต์กับวัฒนธรรม' แปลจาก The Growth of Civilization แต่ลองอ่านบรรทัดแรกสิท่าน ผู้แปลขึ้นต้นอย่างนี้ 'ศพอาษาเป็นการะอูดกษณซึ่งสำคัญยิ่งของชาวอียิปต์ต่อวัฒนธรรมของโลก ความเชื่อและการปฏิบัติกลุ่มใหญ่ได้ลัอมรอนันซึ่งได้ถูกถกปัญหากันอย่างสำคัญไปแล้ว...' ท่านเข้าใจอะไรบ้างจากประโยคข้างบนนั้นแต่ละประโยค ข้าพเจ้าชักสงสัยว่าท่านผู้แปลเองก็คงจะรู้สึกว้าเหวเ็นเรื่องที่ท่านอูดศัพท์แปลไปทั้ง ๆ ที่ไม่แน่ใจ... เพราะฉะนั้นลิสต์ทั้งหลายที่จะแปลอะไรจากภาษาฝรั่งเศสมาเป็นภาษาไทยแล้วก็น่าจะใช้ความระมัดระวังเป็นอย่างยิ่งที่จะไม่พยายามแปลสิ่งใดที่ตนไม่รู้ ออกไปโดยไม่ชวนขวยเปิดพจนานุกรมที่ไว้ใจได้ หรือดู Reference อื่น หรือได้ถามผู้รู้มาให้แน่นอนเสียก่อน เพราะคนธรรมดาถ้าปล่อยไปออกมาย่อมจะมีผู้เต็มใจยกให้มากกว่าลิสต์ของมหาวิทยาลัยซึ่งคนหมู่มากย่อมจะเพ่งเล็งหรือคาดหมายว่า เป็นผู้ควรจะรู้ดีแล้ว

(“เถียงกันเปล่า ๆ ไม่เข้ายา โบราณว่าอูดใจได้เป็นพระ” หน้า 125)

3.1.5 ย่อหน้าที่ไม่มีประโยคใจความสำคัญ คือ ย่อหน้าที่เขียนอธิบายเรื่องราวไว้อย่างละเอียด แต่ไม่ได้กล่าวสรุปใจความสำคัญไว้ ผู้อ่านจะต้องสรุปใจความสำคัญด้วยตนเอง

สุกิจ นิมมานเหมินท์ เขียนบทความบางย่อหน้าไม่มีประโยคใจความสำคัญ ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้เขียนมุ่งขยายความเพื่อสร้างความเข้าใจและความชัดเจนของเนื้อหาให้แก่ผู้อ่าน โดยไม่บอกประโยคใจความสำคัญให้ทราบ ซึ่งทำให้ผู้อ่านต้องคิดถึงความมุ่งหมายของเนื้อหาที่ผู้เขียนเสนอไปในย่อหน้าที่อ่าน เช่น บทความเรื่อง “ความคิดไม่เป็นสาระของผู้ไม่มีสาระ” ในตอนที่กล่าวถึงความงามของดอกไม้วโรดิเด่นตรอนแถบภาคเหนือของประเทศไทย ประเทศพม่า ไปจนถึงเขตประเทศทิเบต ดังตัวอย่าง

มีต้นไม้อีกหนึ่งชนิดหนึ่งซึ่งมีมากตามภูเขาทางเหนือ ๆ ประเทศเรา และประเทศมาไปจนถึงเขตทิเบตมีดอกเป็นช่อ ๆ ใหญ่ ๆ สีสรรวรรณะต่าง ๆ กัน แต่งามจนแทบจะพรรณนาไม่ถูกกว้างมเพียงใด เห็นแล้วครึ่งตาฝงใจไม่มีลืม เขาเรียกชื่อว่าต้นโรโดเดนดรอน (Rhododendron) ศาสตราจารย์แบนคลินแห่งคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้บอกให้ฉันทราบว่า ดอกไม้ชนิดนี้ตามทางไปเมืองยูนาน (เมืองช่อ) มีมาก และได้ถ่ายรูปมาทำกระจกกายให้ดูที่ไทยไซไซต้นานมาแล้วด้วย (ความคิดไม่เป็นสาระของผู้ไม่มีสาระ" หน้า 49 - 50)

ประโยชน์และความสำคัญของข้อความดังกล่าวนี้คือ ดอกไม้ต้นโรโดเดนดรอน มีความงดงามมาก จะมีความงามภูเขาภาคเหนือของไทย พม่า ทิเบต และยูนาน

3.2 การขยายประโยชน์ความสำคัญในย่อหน้า

ในแต่ละย่อหน้าจะมีองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นประโยชน์ความสำคัญและส่วนที่เป็นการขยายความประโยชน์ความสำคัญ วิธีการขยายความประโยชน์ความสำคัญในย่อหน้า อาจทำได้หลายวิธี (ศรีศิลป์ บุญจร. 2526 : 786) ได้แก่ 1. การอธิบาย 2. การยกตัวอย่าง 3. การเปรียบเทียบ 4. การให้เหตุผล

เมื่อศึกษาถววิธีการเขียนบทความของ สุกิจ นิธมาพนันท์ แล้วพบว่าผู้เขียนขยายประโยชน์ความสำคัญในย่อหน้า 4 วิธี คือ

1. การอธิบาย หรือให้คำจำกัดความ
2. การยกตัวอย่าง
3. การเปรียบเทียบ
4. การให้เหตุผล

การขยายประโยชน์ความสำคัญในย่อหน้าทั้ง 4 วิธีนี้ผู้เขียนใช้เป็นจำนวนมากทุกวิธี ทั้งนี้เพราะความหลากหลายของการขยายประโยชน์ความสำคัญลักษณะต่าง ๆ นี้ เป็นส่วนเสริมสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้อ่านให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันผู้อ่านจะสนใจติดตามสาระต่าง ๆ ที่มีคุณค่า

ซึ่งผู้เขียนได้บรรจุถ่ายทอดออกมาเป็นตัวอักษรที่ร้อยรับกันอย่างประณีต สารดังกล่าวมาจากประสบการณ์ของผู้เขียนที่เป็นผลจากการค้นคว้า และความเป็นนักอ่านตัวฉกาจผู้หนึ่งนั่นเอง ดังจะได้กล่าวถึงการขยายประโยชน์ใจความสำคัญทั้ง 4 วิธี ต่อไปนี้

3.2.1 การขยายประโยชน์ใจความสำคัญโดยการอธิบายหรือให้คำจำกัดความ

เมื่อต้องการขยายความอย่างละเอียดให้เป็นที่เข้าใจแจ่มชัดยิ่งขึ้น

สุกิจ วัฒนานนท์ ใช้วิธีอธิบาย หรือให้คำจำกัดความในการขยายประโยชน์ใจความสำคัญในย่อหน้าเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพราะเรื่องที่เขียนส่วนมากเป็นเรื่องที่ต้องอธิบายหรือให้คำจำกัดความ และผู้เขียนมุ่งเสนอสาระข้อเท็จจริงพร้อมการอธิบายอย่างละเอียด เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจแจ่มชัดเท่าที่จะทำได้ จึงเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านที่จะได้รับสาระอันมีคุณค่าและเป็นสิ่งประเทืองปัญญาอย่างยิ่ง รายละเอียดต่าง ๆ ที่ผู้เขียนนำมาอธิบายนั้นมาจากประสบการณ์ของผู้เขียนที่ได้ศึกษาค้นคว้าและเป็นนักอ่านอยู่เสมอ การขยายประโยชน์ใจความสำคัญโดยการอธิบาย หรือให้คำจำกัดความนี้ส่วนมากจะพบมากในตอนที่เป็นเรื่องเล่าถึง ประวัติความเป็นมาของประเทศชาติสถานที่ต่าง ๆ บุคคล ภาษา สิ่งของเครื่องใช้ และสัตว์ เช่น บทความเรื่อง "คนแซ่ฮั่น" ในตอนที่กล่าวถึงพระราชลัญจกรที่มีชื่อว่า คราพระสยามโลกคคราช ซึ่งปรากฏอยู่ในพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ผู้เขียนได้อธิบายเกี่ยวกับคราดังกล่าวอย่างละเอียดดังตัวอย่าง

ในพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 เรามักจะเห็นมีตราชาดกลีบบัวหอมล้อมเครื่องหมายอุณาโลมซึ่งตั้งอยู่เหนืออักษรจีนประกอบด้วย สามขีด หาดขวางตรงกลางมีขีดตั้งหนึ่งขีดอ่านว่า ย่อง หรือ อีวง ซึ่งแปลว่า ราชะ หรือกษัตริย์นั่นเอง และมีพระราชลัญจกรองค์หนึ่ง ซึ่งทรงใช้ประทับเอกสารสำคัญทางชนิด พระราชลัญจกร หรือตราแผ่นดินองค์นี้มีชื่อฟังแปลก ๆ หนึ่งว่า คราพระสยามโลกคคราช เพราะทรงต้องการให้มีเสียงของคำว่า เสียม หลอ กิก ย่อง เท่านั้นเอง

(“คนแซ่ฮั่น” หน้า 44 - 45)

บทความเรื่อง "นักเรียนสตรีเรียนวิทยาศาสตร์ไปทำไม" มิตยอนที่อธิบายถึงสตรีควรเป็นผู้จักคิดหาเหตุผล และใช้ความเป็นสตรีในทางที่ถูกเสมอ ดังตัวอย่าง

ก็เมื่อนักเรียนสตรีซึ่งเวลานี้ยังมีกำลังเล่าเรียนอยู่ แต่ในไม่ช้าก็จะได้ออกไปเป็นผู้ช่วยสถาปนาประเทศ โดยออกไปเป็นภรรยาที่มีความรู้เป็นมารดาที่จะฝึกหัดกล่อมเกลานิสัยของเด็ก ๆ จะเป็นกำลังของชาติในอนาคต ก็ย่อมเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะหัดเป็นผู้รู้จักคิดหาเหตุผล สังเกตคัมภีร์หลัก และรู้จักใช้อิทธิพลของความเป็นสตรีให้ไปในทางที่ถูกเสมอไป และวิธีที่จะเตรียมตัวฝึกหัดทำสิ่งเหล่านี้ได้มากที่สุดที่จะได้นั้น เห็นว่าไม่มีวิธีใดที่จะดีไปกว่าการเรียนคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ โดยใช้ความคิด ไม่ใช้สีกแต่ว่าเรียนอย่างนกแก้วหรือทำอย่างเครื่องจักร

(นักเรียนสตรีเรียนวิทยาศาสตร์ไปทำไม ?" หน้า 6)

3.2.2 การขยายประโยชน์ใจความสำคัญโดยการยกตัวอย่าง การให้ตัวอย่าง

ประกอบเพื่อให้เข้าใจชัดเจนแจ่มแจ้ง ผู้เขียนต้องอธิบายใจความสำคัญเล็กน้อยแล้วจึงให้ตัวอย่าง

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ใช้วิธีการยกตัวอย่างประกอบคำอธิบายในการเขียนบทความเป็นจำนวนมากอีกวิธีหนึ่ง และพบว่าบางครั้งผู้เขียนจะยกตัวอย่างหนึ่งเรื่อง หรือสองเรื่องในย่อหน้าเดียวกัน ที่เป็นเช่นนี้ เพราะบางครั้งการให้ตัวอย่างเพียงเรื่องเดียว อาจจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจไม่ชัดเจนจึงต้องเพิ่มตัวอย่างให้มากขึ้น และบางครั้งการยกตัวอย่างสองเรื่องนั้นทำให้ผู้อ่านได้รับทราบเรื่องราวที่แปลกแตกต่างกันไป จึงเป็นวิธีสร้างความเข้าใจให้ผู้อ่านได้วิธีหนึ่ง ๆ และทำให้ข้อความชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งยังทำให้ผู้อ่านได้รับสาระที่มีคุณค่าประเทืองปัญญา ตัวอย่างที่ผู้เขียนยกมาประกอบในบทความเป็นเรื่องราวที่ได้มาจากการพบเห็นและจากการอ่าน ทำให้บทความเพิ่มความน่าสนใจยิ่งขึ้นไปอีก การขยายประโยชน์ใจความสำคัญโดยการยกตัวอย่างนี้พบว่า สุกิจ นิมมานเหมินท์ ใช้ในบทความตอนที่ เป็นเรื่องเล่าและตอนที่แสดงความคิดเห็น เช่น บทความเรื่อง "อันนึ่งนี้แต่กำเนิดเกิดมาจะหุงข้าวหุงปลาต้มเคย" ตอนที่กล่าวถึงสตรีที่คงแก่เรียนและเชี่ยวชาญทางวรรณคดีอักษรศาสตร์ และมีการยกตัวอย่างบุคคลประกอบด้วย ดังตัวอย่าง

ฝรั่งเขาเรียกสตรีผู้คงแก่เรียนและเชี่ยวชาญทางวรรณคดีอักษรศาสตร์ว่าเป็นพวก "ถุงเท้าสีน้ำเงิน" พวกนี้มีตัวอย่างเช่น "ยอร์ชเอเลียท" ของอังกฤษ และยอร์ชแซนด์ ของฝรั่งเศส แต่ไม่ต้องแปลกใจเลยที่เราจะทราบว่าสตรีพวกนี้ชีวิตทางครอบครัวไม่ค่อยจะมีความสุขนัก โดยมากมักมีเรื่องระหองระแหงกับสามี หรือมีจะนั้นก็มักนำชีวิตไป ในทำนองอกุศลกันก็มีบ้าง

(อันนึ่งนี้แต่กำเนิดเกิดมาจะหุงข้าวหุงปลาก็มีเคย" หน้า 12)

บทความเรื่อง "รู้จักชมไม่รู้จักชม" ตอนที่กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างคัมภีร์จากการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน ดังตัวอย่าง

การตั้งคัมภีร์แสงอะไรต่าง ๆ ที่รัชกาลที่ 6 ทรงตั้งขึ้นต่าง ๆ นั้นอ่านดูแล้ว ถึงเราจะไม่รู้ภาษาบาลีหรือสันสกฤตมาก่อน (เมื่อก่อน ๆ เราก็เขียนสันสกฤตกันมาทั้งนั้น แต่เดี๋ยวนี้ตั้งแต่พจนานุกรม ของไมเนียร์วิลเลียมส์ไหลบ่าเข้ามาถึงประเทศไทยแล้ว ตัว "ง" ก็ถูกเนรเทศไปให้ตัว "น" เข้ามาแทนที่) เราก็ยังจะพอเข้าใจถึงความไม่ถึงกับไขว้เขวไปนัก ตัวอย่าง เช่นคำว่า แสนยานุภาพ ราชนาวิ ฯลฯ เหล่านี้ ถึงเราไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญทางภาษาศาสตร์ ก็ยังพอจะเข้าใจได้บ้าง การที่เป็นทั้งนี้ก็เพราะพระองค์ท่านมิได้ทรงกระทำไปอย่างอุตริ หรือเพื่อจะโฆษณาพระองค์เองเลย สิ่งใดที่หัวใจกลั่นออกมาสิ่งนั้นก็ย่อมจะเป็นที่จับใจแก่ผู้ที่ได้ฟังทั้งสิ้น และเมื่อฟังแล้วก็รู้สึกประทับใจประเดิดจนถึงกับแปร่งหู

(“รู้จักชม ไม่รู้จักชม” หน้า 21)

3.2.3 การขยายประโยชน์ใจความสำคัญโดยการเปรียบเทียบ

การเปรียบเทียบจะก่อให้เกิดความเข้าใจได้ลึกซึ้ง และเห็นความแตกต่างอย่างเด่นชัด เมื่อผู้เขียนเลือกสรรสิ่งที่น่าสนใจมาเปรียบเทียบ

สุกิจ นิธมานเพณินท์ ใช้วิธีการเปรียบเทียบเพื่อขยายประโยชน์ใจความสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยได้กล่าวถึงการเปรียบเทียบในลักษณะต่าง ๆ โดยละเอียดในบทที่ 3 เรื่องโวหารภาพพจน์แล้ว ในที่นี้จึงขอกล่าวแต่พอสังเขป ทำให้ทราบว่าผู้เขียนนำวิธีการเปรียบเทียบลักษณะต่าง ๆ มาใช้ขยายใจความสำคัญที่มีส่วนช่วยให้ผู้อ่านได้เห็นภาพ และเพิ่มความเข้าใจในเรื่องได้ชัดเจนยิ่งขึ้นทั้งเป็นผลให้ผู้อ่านได้รับความรู้ ความคิดที่มีคุณค่ายิ่ง ผู้เขียนจะใช้การขยายประโยชน์ใจความสำคัญโดยการเปรียบเทียบ ในบทความทั้งตอนที่ เป็นเรื่องเล่าและตอนที่แสดงความคิดเห็น ส่วนมากจะพบในบทความเกือบทุกเรื่อง เช่น บทความเรื่อง "วันเกิดหรือวันคล้ายวันเกิด" ตอนที่กล่าวถึงชีวอายุของชีวิตคน เปรียบเหมือนกับขุดผักคอง และเปรียบเทียบการกระทำเหมือนกับการคองผัก ที่ต้องเลือกสรรแต่สิ่งดี ๆ ก่อนจะบรรจุลงขวด ดังตัวอย่าง

เมื่อเราเกิดมาแล้วเราก็คงอยู่ในอำนาจของเวลา เวลาเป็นสิ่งที่คือนชีวิตของเราให้วัฒนาเจริญวัยขึ้น เมื่อขึ้นถึงขีดสูงสุดของการเจริญแล้วก็ตั้งต้นคล้อยลงสู่ความแตกดับอีก ขีดที่เราตั้งต้นเกิดมาในโลกจนถึงเวลาที่เราคับขันธตายไปเรียกกันว่า ชีวอายุของเรา เพราะฉะนั้นถ้าจะอุปมาขัณฑุภาพแล้ว ชีวอายุของเราก็เหมือนขวดใบใหญ่ ซึ่งบรรจุการกระทำต่าง ๆ ของเราลงไปเช่นเดียวกับที่เขารวจุผักต่าง ๆ ของเราลงไป ในขวดผักคองถ้าสิ่งที่บรรจุลงไปในนั้นเป็นของน่ากินน่าดูแล้วใคร ๆ เห็นก็ย่อมชอบ อยากจะลิ้มชิมรสหรือเก็บไปตั้งโต๊ะอวดแขก แต่ถ้าเราเอาผักหรือผลไม้ที่เน่าเฟะใส่ลงไปในขวดของเรา มันลงไปกับของดี ๆ บางอย่างที่เรามียอยู่แล้ว ค่าของผักคองแห่งชีวิตของเราก็ย่อมเสื่อมลงไปทุกที เพราะฉะนั้นชีวิตที่จะมีผู้นับถือเป็นส่วนมากมักจะเป็นชีวิตที่เต็มไปด้วยของดีงามน่ารักน่าชม หรือไม่ก็เป็นชีวิตซึ่งเต็มไปด้วยของกำมะลอซึ่งดูผิด ๆ ก็เห็นว่ดี แต่เมื่อเพ่งพิศเข้าจริง ๆ ก็เหมือนกับภาพลวงตา หรือดอกไม้กระดาษสีฉูดฉาด ซึ่งเขาใช้แต่งหน้าร้านชั่วคราวจะนั้น

(วันเกิดหรือวันคล้ายวันเกิด" หน้า 167 - 168)

บทความเรื่อง "เมื่อน้ำมาปลากินหมด ครั้นน้ำล้นหมดกินปลา" ตอนที่กล่าวถึง เมืองไทย มีความอุดมสมบูรณ์มาก จึงเป็นเหตุให้ชาตินั้นคอยรุกรานไทยอยู่เสมอ ดังตัวอย่าง

เมืองไทยเป็นเมืองสมบูรณ์จริง เป็นอยู่ข้าวอยู่น้ำ สมดังที่ขุนรามคำแหงได้เคยประกาศไว้ว่า "ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว" จริง ๆ และก็เพราะความอุดมสมบูรณ์นี้เอง... เมืองเราจึงกลายเป็นสิ่งเวียนสำหรับเพี้ยนบ้านรุกรานรังแกเอาเสมอ ๆ เช่น พม่า มอญ เขมร และญวน เป็นต้น แต่ว่าศัตรูในชั้นนี้มีมือเทียม ๆ กันเช่นว่านี้ ก็ย่อมมีเวลา ผลัดกันแพ้ ผลัดกันชนะ ...

(เมื่อน้ำมาปลากินหมด ครั้นน้ำล้นหมดกินปลา" หน้า 13 - 14)

3.2.4 การขยายประโยคใจความสำคัญโดยการให้เหตุผล อาจเป็นไป

ในลักษณะย่อหน้าด้วยประโยคใจความสำคัญซึ่งเป็นผลแล้วจึงกล่าวถึงเหตุเป็นการขยายความ หรืออาจใช้เหตุเป็นประโยคใจความสำคัญแล้วขยายความโดยแสดงผลก็ได้ทั้ง 2 วิธี ย่อหน้าลักษณะนี้จำเป็นสำหรับงานเขียนที่ต้องการวิเคราะห์หรือแสดงความคิดเห็นข้อสำคัญต้องมีสัมพันธภาพคือความเกี่ยวเนื่องของใจความซึ่งเป็นเหตุผลรับกันและมีการลำดับความคิดเพื่อความน่าเชื่อถือด้วย

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ใช้วิธีการขยายประโยคใจความสำคัญโดยการให้เหตุผล เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบเหตุผลของเรื่องราวที่ผู้เขียนกำลังกล่าวถึง ซึ่งเป็นส่วนเพิ่มสัมพันธภาพให้แก่เนื้อเรื่อง ในเรื่องของเหตุผลที่ผู้เขียนนำมาเสนอให้ผู้่านได้ทราบนั้น มาจากการแสดงความคิดประกอบด้วยหลักฐานที่ผู้เขียนได้รับจากการค้นคว้า ซึ่งความรู้เหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้เขียนได้สังเคราะห์ตลอดชีวิต นับว่าเป็นการเพิ่มทุนสาระอันมีค่าให้แก่ผู้อ่านอย่างไม่มีวันหมดสิ้น ผู้อ่านจึงได้รับสาระต่าง ๆ อีกมากมาย การขยายประโยคใจความสำคัญโดยการให้เหตุผล ส่วนมากจะพบในบทความตอนที่แสดงความคิดเห็น เพื่อให้ความคิดนั้น ๆ มีน้ำหนัก น่าเชื่อถือ จึงต้องให้เหตุผลอย่างชัดเจนและละเอียดถี่ถ้วน ผู้เขียนต้องทำด้วยความรอบคอบอย่างยิ่ง เช่น บทความเรื่อง "เรื่องของคนเขื่อน" ตอนที่กล่าวถึงคำ "ราชาฉัตร" ผู้เขียนได้อธิบายความหมายมาในย่อหน้าอื่น จากนั้นจึงให้เหตุผลและบอกเหตุแห่งคำ

"ราชานิติ" ที่สมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรียได้พระราชทานทินนามแก่เจ้าพระยาภาสกรวงศ์
ดังตัวอย่าง

เมื่ออุตสาหกรรม "ราชานิติ" ออกมาแล้วถึงมาคิดได้ว่า เพราะใช้คำราชานิตินี้เอง ถึง
อดคิดถึงท่านเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ไม่ได้ เพราะตอนที่ท่านอยู่ในกระบวนคณะทูตอันมี
พระยามนตรีสุริยวงศ์เป็นราชทูตเป็นหัวหน้าเชิญพระราชสาส์นและเครื่องมงคลราช-
บรรณาการไปถวายสมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรีย ณ พระราชสำนักอังกฤษนั้น ท่านได้
รับพระราชทานราชทินนามเป็น นายราชานิติ อยู่แล้วนั่นเอง

(ค้นเข่งอื่น" หน้า 54)

บทความเรื่อง "ประวัติของบางคำ" ตอนที่กล่าวถึงคำว่าปลาแห้ง คนภาคเหนือเรียกว่า
ปลานึ่ง ดังตัวอย่าง

ข้าพเจ้าขอย้อนมาให้ใกล้เรื่องเดิมหน่อย ถ้าท่านขึ้นไปทางเมืองเหนือหากไม่สบายอยาก
กินปลาแห้งขึ้นมา ขอให้คนแถวนั้นเขาไปหาปลาแห้งมาให้ท่าน ร้อยทั้งร้อยข้าพเจ้าเชื่อ
ว่า ท่านจะไม่ได้กินปลาแห้งเลย ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะคนไทยเหล่านั้นเป็นคนใจจืดจาง แต่
เขาจะพากันเอาปลาอย่างหรือปลากรอบมาให้ท่าน เพราะคำว่าปลานึ่งนั้น คนไทยภาค
พายัพเข้าใจว่า หมายความว่าปลานึ่ง ส่วนปลาแห้ง ซึ่งที่จริงก็คือปลาช่อนเค็มตากอย่าง
ที่ท่านเข้าใจนั้น เขาโหลไปเรียกว่าปลานึ่ง

(ประวัติของบางคำ" หน้า 153)

3.3 ลักษณะการเขียนย่อหน้า

จากการศึกษาเรื่องประโยชน์และความสำคัญและ การขยายประโยชน์ความสำคัญ
ในแต่ละย่อหน้าดังกล่าวมาแล้ว ซึ่งส่งผลให้เนื้อเรื่องในแต่ละย่อหน้ามีความเป็นเอกภาพ มี
สัมพันธภาพ และมีสารัตถภาพ ทั้ง 3 ลักษณะ นี้ทำให้การเขียนบทความมีความสมบูรณ์ทางด้าน

เนื้อหา มากยิ่งขึ้น ดังจะได้กล่าวถึงลักษณะการเขียนย่อหน้าทั้ง 3 ลักษณะ ดังนี้

3.3.1 เอกภาพในย่อหน้า (ปรีชา ช้างขวัญยืน. 2525 : 167)

คือ มีความเป็นหนึ่งในด้านความคิดหรือแสดงความคิดที่สำคัญที่สุดความคิดเดียว ความคิดอื่น ๆ เป็นความคิดย่อยที่สนับสนุนหรืออธิบายความคิดที่สำคัญนั้น นอกจากนั้นยังหมายถึงความเป็นหนึ่งในด้านความเสมอต้นเสมอปลายของทัศนคติ โวหาร น้ำเสียงที่มีต่อความคิดนั้น ๆ ด้วย ย่อหน้าจะมีเอกภาพก็เมื่อประโยคทุกประโยคอธิบายหรือสนับสนุนประโยคแสดงความคิดหลัก

การเขียนย่อหน้าในบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ มีอยู่จำนวนมากที่มีเอกภาพ ซึ่งการเขียนประโยคใจความสำคัญตอนต้นย่อหน้ามีส่วนเสริมให้บทความมีความเป็นเอกภาพมากขึ้น แต่มีบางย่อหน้าที่ไม่มีเอกภาพ ทั้งนี้เพราะสุกิจ นิมมานเหมินท์ ต้องการจะบอกเล่าในสิ่งที่เป็นความรู้หลากหลายให้ผู้อ่านได้ทราบซึ่งไม่อาจจะละเอียดหรือมองข้ามไป ทำให้ตั้งใจถ่ายทอดความรู้ทั่วกัน จึงเป็นผลให้ย่อหน้าขาดเอกภาพไปด้วย ซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก ในที่นี้จะยกตัวอย่างย่อหน้าที่มีเอกภาพเท่านั้น เช่น เรื่อง "คนเข่งอื่น" ตอนที่กล่าวถึงพระรัตนตรัย ในย่อหน้านั้นจะมีแต่เนื้อเรื่องที่เกี่ยวกับพระรัตนตรัยเรื่องเดียว หรือเพียงความคิดเดียว ดังตัวอย่าง

สิ่งสำคัญทั้งสามนี้เราเรียกว่า แก้วทั้งสาม หรือสิ่งประเสริฐทั้งสาม หรือเป็นภาษาที่มีกลิ่นแบกก็ว่าเป็นพระรัตนตรัยนั่นเอง จีนเขาเรียกพระรัตนตรัยไม่ชัด เพราะสิ้นเขาแข็ง รวบแบบแบกไม่ได้ ฉะนั้นจีนจึงหันมาค้นภาษาแบก บาลีสันสกฤตเข้ามาเป็นคำจีนเสียว่า ซ่าปอ ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกันนั่นเอง

(คนเข่งอื่น " หน้า 114)

บทความเรื่อง "เอมลิน ราบัต" ผู้เขียนจะกล่าวถึงแต่ เอมลิน ราบัตทั้งย่อหน้า ดังตัวอย่าง

ก่อนที่ทูตเอ็ดมันด์ โรเบอร์ตส์ จะได้มาถึงกรุงเทพมหานครฯ นั้นเขาได้มีโอกาส วาดลวดลายแสดงฝีมือทางการทูตเป็นครั้งแรก เมื่อได้รับการแต่งตั้งเป็นตัวแทนพิเศษที่ประเทศเวียดนาม แต่เอ็ดมันด์ โรเบอร์ตส์ เรียกอย่างง่าย ๆ ว่ารัฐโคชินไช ตั้งแต่

เบื้องต้นจนถึงวาระสุดท้าย ท่านทูตผู้นี้ได้รับแต่คำคำหิเดียนวิพากษ์วิจารณ์อย่าง
ดุเดือดและคนในข้อที่ว่า ท่านประธานาธิบดีแห่งอเมริกัน เป็นคนโง่กระฉูด ไม่
วิเศษวิโสอะไร แล้วยังก้าวร้าวทำวความไปถึงด้อยค่าส่วนที่ผิดราชาศัพท์ เป็นภาษา
โง่ ในการแปลสำนวนของประธานาธิบดีที่มีถึงพระเจ้ากรุงเวียตนามออกมาเป็นภาษา
ฉวน ค่อไปนี้ข้าพเจ้าขอนำคำของเอ็ดมันด์ โรเบอर्टส์ เองเป็นคำสาปมาถึงความ
ล้มเหลวของงานที่เขาได้รับมา

(“เอมิน ราบัต บุณางมาจากเมืองอเมริกา” หน้า 156)

3.3.2 สัมพันธภาพในย่อหน้า (ปริชา ช่างขวัญ. 2525 : 167) คือ
การเรียบเรียงข้อความในย่อหน้าหนึ่ง ๆ ให้เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน การลำดับความในย่อหน้ามีระเบียบ
ขยายความประโยคใจความสำคัญให้สัมพันธ์กัน

การเขียนบทความในแต่ละย่อหน้านั้น สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้ถ่ายทอดความคิดออกมา
อย่างราบรื่น มีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดีทำให้ความคิดของผู้อ่านเลื่อนไหลติดตามไปอย่างไม่
ติดขัดเช่นกัน เช่น บทความเรื่อง “เชียงตุง - เชียงรุ้ง” ตอนที่กล่าวถึงพวกเงี้ยว หรือไทยใหญ่
มีความเป็นนักบวชในย่อหน้าหนึ่ง พอย่อหน้าถัดไปก็กล่าวถึงการแต่งกายของพวกไทยใหญ่ และต่อ
ด้วยภาษาไทยใหญ่ในย่อหน้าถัดไป ดังตัวอย่าง

พวกเงี้ยวหรือไทยใหญ่นิยมความเป็นนักบวชไม่แพ้คนไทยสายอื่น ๆ ฉะนั้นเงี้ยวแทบทุกคน
รู้วิถีวัตรระเบียบของและหันดาบได้อย่างคล่องแคล่วไม่ว่าจะไปไหนต้องสะพายดาบยาว
ทำให้อึดขึ้นได้ว่าคนไทยทุกสาขาได้ถือวิถีแบบที่พี่น้องไทยใหญ่เรากระทำทุกวันนี้ ก็คงจะ
ทำให้อึดทะมัดทะเมาะแข็งขึ้นยิ่งขึ้น และจะเป็นที่หวาดเกรงแก่ชนต่างด้าวชาวต่างแดน
สมดังที่พระเจ้าปะดุงกรุงอังวะซึ่งกล่าวไว้ว่า ‘คนไทยมีพิษทั้ทุกตัวคน’ ฉะนั้น
ในเรื่องการแต่งกายนั้นพวกไทยใหญ่ได้รักษาวัฒนธรรมเป็นอย่างดี เพราะทุกคนไม่ว่า
จะออกจากบ้านไปไหนต้องสวมหมวกสานปีกใหญ่จนเกือบจะเป็นร่ม ได้ใช้กันแดดกันฝน
ยังเป็นผู้ดีมีสกุลเท่าใด วัตถุที่ใช้ทำหมวกก็ยังดีขึ้นไปเท่านั้น ส่วนเสื้อทั้งหญิงและชายเป็น

แบบกุยเฮงจินชานิยมสวมกางเกงข้อมกลมน้ำเงินแก่ หรือสีดำขาใหญ่กันหย่อน ...
ภาษาของไทยใหญ่ที่ใช้กันอยู่เป็นพื้นเมืองนั้น หากคนในกรุงเทพฯ ไปได้ยินได้ฟังแล้ว
คงจะรู้สึกประหลาดมาก... จะเห็นได้ว่าภาษาเงี้ยวหรือไทยใหญ่นั้นคือ ภาษาไทยเดิม
ของเรานี้เอง จริงอยู่อาจมีบางคำผิดเพี้ยนกันไปทั้งนี้เพราะอยู่คนละทิศละทางแต่ภาษา
ไทยใหญ่มิคงรักษาแบบฉบับแห่งภาษาไทยแท้ไว้ได้มากกว่า คำต่าง ๆ ก็เป็นคำโดด ๆ
ฟังง่าย ...

(“เชียงตุง - เชียงรุ่ง” หน้า 216 - 217)

3.3.3 สารัตถภาพในย่อหน้า (ปริชา ช้างขวัญยืน. 2525 : 168)

คือ การย้ำความซึ่งแสดงให้เห็นว่าเรื่องบางเรื่องสำคัญกว่าเรื่องอื่น ๆ ซึ่งแสดงด้วยตำแหน่งของ
ประโยค ประมาณการแสดงความคิดเห็น ประโยคที่จะทำให้อ่านสนใจมากได้แก่ ประโยคที่อยู่ต้น
ย่อหน้าหรือท้ายย่อหน้า

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญทั้งในลักษณะที่น่าประหลาดใจความสำคัญไว้
ตอนต้นและตอนท้ายย่อหน้า และการใช้รูปวลีซ้ำ ๆ กัน เพื่อย้ำความคิดที่ต้องการเน้นให้อ่านได้
เข้าใจ และเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกตามไปด้วย เช่น บทความเรื่อง “นักเรียนสตรีเรียน
วิทยาศาสตร์ไปทำไม” ตอนทีกล่าวถึงการสอนวิทยาศาสตร์เป็นการฝึกฝนให้คนใช้ความคิดในการ
หาเหตุผล ซึ่งเป็นการย้ำความในลักษณะที่น่าประหลาดใจความสำคัญไว้ตอนต้นและตอนท้ายย่อหน้า
ดังตัวอย่าง

ข้อใหญ่ใจความ และผลแห่งการสอนวิทยาศาสตร์ขั้นต้นนั้น หาได้เล็งไปเพื่อเพียงจะหัด
ให้รู้จักคิดทางวัตถุนิยมเท่านั้น เป็นการฝึกฝนให้ใช้ความคิดในเวลาที่จะพยายามหา
เหตุผล หรือหาวิธีแก้ไขสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งผิดไปจากความต้องการโดยมิให้ต้องใช่วิธี
เดาสุ่มเสมอไป นักเรียนใดที่ทำเราคาดคิดได้คล่องโดยประสงค์จะอวดเพื่อน ๆ ด้วยกัน
หรือเรียนวิทยาศาสตร์เพื่อตอบคำถามที่มีในหนังสือวิทยาศาสตร์โดยมากแล้ว ก็ยังนับว่า
เรียนผิดทางอยู่ดี เพราะเพียงแต่ว่ารู้จักพิสูจน์เราคิดบนแผ่นกระดาษ หรือคำนวณ

โจทย์เมคณิศได้โดยมิรู้จักนำมาใช้ในเมื่อมีที่ ๆ ควรจะนำมาใช้ในการงานจริง ๆ ได้
ก็ทำให้ผู้เป็นเป็นผู้รู้จักศึกษาค้นคว้าที่ถูกต้องไม่ การศึกษาแล้วนำมาใช้มาคิด
นั้นแหละเป็นแบบวิทยาศาสตร์จริง ๆ

(นักเรียนสตรีเรียนวิทยาศาสตร์ทำไม ? " หน้า 4 - 5)

ส่วนการย้ายความในลักษณะที่ใช้รูปสี่เหลี่ยม ก็นั้น จะพบได้ในบทความทั่ว ๆ ไป เช่นเดียว
กับการย้ายความในลักษณะที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เช่น บทความเรื่อง "เถียงกันเปล่า ๆ ไม่เข้ายา
โบราณว่าอดใจไว้ได้เป็นพระ" ตอนที่กล่าวถึงเหตุการณ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ฝรั่งเศสได้บังคับ
ไทยโดยยื่นคำขาดกับไทยให้ยินยอมทำสัญญาที่ไทยต้องเสียเปรียบ ผู้เขียนจึงใช้วลี "คำขาด" ซ้ำ ๆ
กันเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกว่าไทยถูกบังคับครั้งแล้วครั้งเล่า ดังตัวอย่าง

ฝ่ายฝรั่งเศสได้ยื่นคำขาด (Ultimatum) ซ้อน ๆ กันอย่างไม่หยุดไม่หย่อน จน
ถึงกับท่านลอร์ดดักเฟอร์รินแห่งอ็องวะ (Viscount Dufferin of Ava) ได้กล่าวว่า
เวลานั้นไทยได้รับทั้งคำขาด คำขาดเหนือคำขาด และคำขาดที่เลยคำขาดเหนือ
คำขาดคิด ๆ กันถึงสามทอด (Ultimatum, Penultimatum and
Anterpenultimatum) ซึ่งยังไม่เคยปรากฏในพงศาวดารโลกมาก่อนเลย หลังจาก
นั้นแล้วเมื่อฝ่ายไทยเรายังอ่อนแอขัดสนทุก ๆ อย่างที่จะใช้เป็นเครื่องต่อสู้เพื่อรักษา
ความเป็นเอกราชทั้งหมดได้ จึงจำเป็นต้องรับกระทำตามคำขาดเหล่านั้นอย่าง
สิ้นเชิง ทั้ง ๆ ที่รู้สึกท้อแท้และเหนื่อยที่สุด

(“เถียงกันเปล่า ๆ ไม่เข้ายา โบราณว่าอดใจไว้ได้เป็นพระ” หน้า 146)

การเสนอเนื้อเรื่องบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ ในส่วนที่เกี่ยวกับประโยชน์ใจความ
สำคัญมี 5 ลักษณะ ที่พบมากที่สุดคือ ประโยคใจความสำคัญที่อยู่ตอนต้นย่อหน้า เพราะเป็นการบอก
สาระสำคัญให้ผู้อ่านได้ทราบก่อนที่จะอ่านเนื้อเรื่องในย่อหน้านั้น ๆ สำหรับการขยายประโยคใจความ
สำคัญที่ใช้ในบทความมี 4 วิธี และใช้เป็นจำนวนมากทุกวิธี ทั้งนี้ผู้เขียนต้องการจะสร้างความเข้าใจ

และความชัดเจนในเรื่องราวให้แก่อ่านได้วิเศษมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ จึงต้องมีการอธิบาย ยกตัวอย่าง เปรียบเทียบและให้เหตุผลอย่างชัดเจน ส่วนด้านลักษณะการเขียนย่อหน้า พบว่า บทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ เป็นบทความที่มีความสมบูรณ์ในเรื่อง ซึ่งประกอบด้วยความเป็นเอกภาพในเนื้อหา และแต่ละย่อหน้าจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันบางแห่งผู้เขียนต้องใช้คำหรือวลีย้ำเน้น (สรวัดภาพ) เพื่อเพิ่มความสมบูรณ์ให้แก่บทความได้มากขึ้นไปอีก

3.4 ประเภทของเนื้อเรื่อง

สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้เขียนบทความโดยการเสนอเรื่องราวต่าง ๆ มากมาย ซึ่งสามารถจัดประเภทได้ดังนี้

ลำดับ	ประเภทเนื้อเรื่อง	จำนวนบทความ
1	ศาสนา	1
2	การศึกษา	4
3	ภาษา	6
4	ศิลปะ วัฒนธรรม และวรรณกรรม	6
5	ประวัติศาสตร์ ประวัติบุคคล การเมือง การปกครอง และ การต่างประเทศ	17
6	คุณธรรม	2
7	พืช และสัตว์	16

เนื้อเรื่องที่ผู้เขียนได้นำเสนอเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนได้ตระหนักถึงความสนใจของสุกิจ นิธมานเหมินท์ ว่ามีความสนใจในเรื่องดังกล่าวมากเพียงใด ทั้งยังนำความรู้มาถ่ายทอดให้ผู้อ่าน

ได้ศึกษาและรับทราบเรื่องราวอย่างชัดเจนละเอียดยิ่งนัก เพราะความเป็นผู้สนใจ สังเกต และชอบศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ จึงทำให้ สุกิจ นิธมานเหมินท์ เป็นผู้มีความรู้รอบและรู้กว้าง จึงเปรียบเสมือนกับภูมิพลทวีปที่จะดักดวงเท่าใดมิรู้หมดสิ้น ดังจะได้กล่าวรายละเอียดของเนื้อเรื่องบทความแต่ละประเภทดังนี้

3.4.1 เนื้อเรื่องที่เกี่ยวกับศาสนา

สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้นำเสนอเนื้อเรื่องที่เกี่ยวกับศาสนาโดยกล่าวถึงพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา มีจำนวน 1 เรื่อง คือเรื่อง "ใครเป็นศัตรูของพระพุทธศาสนา" เป็นเรื่องราวที่สร้างความเข้าใจ และความน่าสนใจให้แก่ผู้อ่านมาก ดังตัวอย่าง

ศัตรูจริงของศาสนา ก็คือพุทธศาสนิกที่ไม่จริง พุทธศาสนิกที่ไม่ได้ศึกษาไม่รู้จักคำสอนของพระองค์ พุทธศาสนิกที่หันมาใช้วิธีคอร์รัปชันกับพระองค์ ด้วยการแสดงไปรยทานเอาหน้า กับคนทั้งหลาย และคิดว่าจะหลอกหลอกลัทธิธรรมะอันยอดเยี่ยมได้ ...

(ใครเป็นศัตรูของพระพุทธศาสนา" หน้า 5)

3.4.2 เนื้อเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา

สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้เสนอเนื้อเรื่องในด้านการศึกษากับความห่วงใย และเพื่อเสนอแนะความคิดเห็นให้ผู้อ่านได้ทราบและเข้าใจในข้อเท็จจริงของการศึกษา เนื่องจากผู้เขียนตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นว่าสตรีควรได้รับการศึกษาโดยเฉพาะการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์ เพื่อจะได้ฝึกคนให้รู้จักคิดใคร่ครวญหาเหตุผล นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงการศึกษาในอดีตที่เป็นไปด้วยความยากลำบาก ผู้ที่มีความอดุสสาหะเท่านั้นจึงจะสำเร็จดังนี้เป็นต้น เนื้อเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาไม่มีจำนวน 4 เรื่อง คือ

"นักเรียนสตรีเรียนวิทยาศาสตร์ไปทำไม?"

"จุฬารำลึก"

"โชติเก่า โชติใหม่ โชติไหน โชติเรา"

"อันนั้นตั้งแต่กำเนิดเกิดมา จะหุงข้าว
หุงปลาก็มีเคย"

ดังตัวอย่างจากเรื่อง "นักเรียนสตรีเรียนวิทยาศาสตร์ไปทำไม?"

การเรียนวิทยาศาสตร์นอกจากจะทำให้ผู้เรียนเป็นผู้คิดแล้ว ยังเป็นเครื่องเหนียวรั้งมัดให้
ทั้งชั้นกันไป การจะคิดงานคำพิพาทคดี ๆ กิติ การจะอ้างอิงเหตุผลประกอบการใด ๆ
กิติ ผู้ที่รู้วิทยาศาสตร์จริง ๆ แล้วจำจะต้องรู้หลักวิชาของตนให้ดี และทำตัวเป็นผู้มีใจ
กว้างขวางไม่คับแคบ ...

(นักเรียนสตรีเรียนวิทยาศาสตร์ไปทำไม ?" หน้า 5)

3.4.3 เนื้อเรื่องที่เกี่ยวกับภาษา

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้เขียนบทความที่เกี่ยวกับความรู้ทางด้านภาษา โดย
อธิบายถึงที่มาของคำภาษาไทยบางคำที่เกี่ยวข้องกับภาษาถิ่นเหนือ ภาษาสันสกฤต ภาษาอังกฤษ และ
ภาษาจีน เนื้อเรื่องบทความที่เกี่ยวกับภาษานั้นเป็นการเพิ่มพูนสาระความรู้และความเข้าใจให้แก่
ผู้อ่านได้มาก ผู้เขียนได้เขียนเนื้อเรื่องบทความเกี่ยวกับภาษาไว้เป็นจำนวน 6 เรื่อง คือ

"เดินตามรอยเท้าผู้ใหญ่ว่าไม่กัด ไปหุดบัดเขาทำไมบัดใจเขา"

"คำพูด"

"การบูรบอร์เนียว"

"ประวัติของบางคำ"

"จดหมายจากอินเดีย"

"รู้จักชม ไม่รู้จักชม"

ดังตัวอย่างจากเรื่อง "ประวัติของบางคำ"

คำว่าแพ้ เขาหมายความว่าตรงกันหมดว่า "ชนะ" ส่วนความหมายที่ว่าสู้ไม่ได้นั้นเขาใช้
คำว่า "พ่าย" หรือคำว่า "ก๊าน" แทน ถ้าหากพูดกันว่าแพ้แล้ว เขาหมายความว่า
ชนะเสมอไป ทำให้ชวนคิดถึงงานพระศกพระเจ้าอินทรวชิยานนท์ที่เชียงใหม่หลายสิบปี
มาแล้วว่านิคมยชาวดัคนหนึ่ง ซึ่งได้ยกมียอมนแพ้นิคมยชาวเหนือโดยร้องออกมา
ด้วยว่า "แพ้แล้ว" แต่นิคมยชาวเหนือฟังไม่ออกคิดว่าปากบึ้งเจ็บแล้วยังอวดดีคิดว่า
คนชนะ จึงนักร่ำเสียใหญ่

(ประวัติของบางคำ" หน้า 202)

3.4.4 เนื้อเรื่องที่เกี่ยวกับศิลปะวัฒนธรรม และวรรณกรรม

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้นำเอาศิลปะ วัฒนธรรม และวรรณกรรมมาเขียนบทความได้อย่างน่าสนใจ ผู้เขียนได้มอบสาระอันมีคุณค่าแก่ผู้อ่าน ได้แก่การนำเรื่องราวเกี่ยวกับโบราณวัตถุ เช่น เครื่องลายครามสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ วรรณกรรมต่าง ๆ ของไทย และอาหารเป็นต้น ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 6 เรื่อง คือ

"วันเกิด หรือวันคล้ายวันเกิด"

"กากิ"

"วิจารณ์ลัทธิของ พ.ณ ประมวลมารค"

"โศภณกิมาร์ - แม่ศรีของหวาน"

"เครื่องลายครามชุดอักษรพระนาม จ.ป.ร."

"เชียงตุง - เชียงรุ่ง"

ดังตัวอย่างจากเรื่อง "โศภณกิมาร์ แม่ศรีของหวาน"

สิ่งที่เราเรียกกันว่ากับข้าวไทยนั้น ความจริงก็คงมีบางอย่างที่เป็นไทยเดิมของเรามา แต่ก็คงมีหลายอย่างเป็นของที่ไทยเรานำกับข้าวชาติอื่นมาดัดแปลง จนกระทั่งเจ้าของเดิมเองก็แทบจะจำไม่ได้ ตัวอย่าง มะหมักรอบอย่างที่ยังเขากินกันกับสิ่งที่เราเรียกว่า หมักรอบของเรา ซึ่งมีรสเปรี้ยว เค็ม มัน เผ็ด กรอบ รวมกันไปในกับข้าวอย่างเดียวนั้น ส่วนหมัชนีดเส้นอ่อนนั้นเล่าเราก็แปลงเป็นหมักะทิ หมันั้นมันอะไรออกไปเป็นรสไทย (โศภณกิมาร์ แม่ศรีของหวาน' หน้า 67)

3.4.5 เนื้อเรื่องที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ประวัติบุคคล การเมือง

การปกครอง และการต่างประเทศ

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้นำเรื่องราวทางด้านประวัติศาสตร์ของชาติ ประวัติบุคคลสำคัญ การเมือง การปกครอง และการต่างประเทศมาเขียนบทความเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ ผู้เขียนต้องการเสนอข้อเท็จจริงให้ผู้อ่านได้ทราบและรับรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตซึ่งเกี่ยวข้องกับประเทศชาติ ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เสนอนั้นผู้เขียนได้มาจากการค้นคว้าเอกสารทั้งของไทยและต่างประเทศ ผู้เขียนเสนออย่างไม่วางฝ่ายใด บุคคลต่างชาติบุคคลใดที่ทำคุณประโยชน์แก่ประเทศไทยแล้ว ผู้เขียนก็เสนออย่างยกย่องชื่นชมในคุณความดี เนื้อเรื่องทำนองดังกล่าวนี้มีผล

ต่อผู้อ่านมาก เพราะเป็นการสร้างความสำนึก และความห่วงแทนชาติบ้านเมืองได้อย่างดี เนื้อเรื่องบทความลักษณะนี้มีจำนวน 17 เรื่อง คือ

"เถียงกันเปล่า ๆ ไม่เข้ายา โบราณว่าอดใจได้เป็นพระ"

"ดาวเดือนเลื่อนลับสัณฐานต์ สุริยันเยี่ยงยอศบรพทศา"

"เมื่อน้ำมาปลากินมด ครั้นน้ำลคมดกินปลา"

"เอมิน วาบัค บุณางมาจากเมืองมะริกา"

"ความผิดแบบวิสันดา"

"มิตรพหลิดแต่ คุณเสงี่ยม คงตระกูล"

"ลอร์ดหลุยส์กับเมืองไทย"

"ผ่านพิภพลีลา 14 ตอน"

"เรื่องของนายก"

"หญิงไทยเป็น หญิงเกินไทยหัว"

"รัตนบุรุษไทยสมัยก่อน"

"พระยาอนุมานราชธนที่ข้าพเจ้ารู้จัก"

"เรื่องของทูต"

"คนแช่หลิ"

"คนแช่อื่น"

"หนูเอ๋ย ! จงจำคำครวญ"

"สี่ปีในสหรัฐอเมริกา"

ดังตัวอย่างจากเรื่อง "ลอร์ดหลุยส์กับเมืองไทย"

ลอร์ดหลุยส์ได้เคยแจ้งให้นายกรัฐมนตรีไทยในขณะนั้นทราบว่า การที่ไทยจะต้องให้ข้าว 1,500,000 ตันนั้น อาจจะทำให้เศรษฐกิจภายในของไทยต้องได้รับความกระทบกระเทือนอย่างรุนแรง ฉะนั้นอังกฤษจึงเต็มใจที่จะรับซื้อแทนที่จะเรียกเอาเปล่า ๆ อย่างเมื่อแรก ในขณะที่ลอร์ดหลุยส์ยังอยู่ในกรุงเทพฯ ก็ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดแห่งประเทศไทย (มหาปรมมาภรณ์ช้างเผือก)

(ลอร์ดหลุยส์กับเมืองไทย" หน้า 41)

3.4.6 คุณธรรม

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ได้นำเนื้อเรื่องที่เกี่ยวกับคุณธรรมจรรยาแพทย์ในการรักษาผู้ป่วย และการรู้จักคำนึงถึงจิตใจของผู้อื่น มาเขียนบทความเพื่อเสนอแนะให้ผู้อ่านได้นำไปไตร่ตรองและปฏิบัติตาม ซึ่งเป็นข้อคิดเตือนใจแก่ผู้อ่านได้ดี การนำเนื้อเรื่องดังกล่าวมาเขียนบทความมีจำนวน

2 เรื่อง คือ

"เร่ร่อนทำข้า ๗"

"ปัญหาโสเภณีกับหมอ"

ดังตัวอย่างจากเรื่อง "ปัญหาโสเภณีกับหมอ"

ปัญหาโสเภณีกับหมอนั้นความจริงก็เป็นเรื่องธรรมดา เพราะหมอก็ต้องพยายามรักษาโรค ให้น่าว่า บุคคลผู้นั้นจะเป็นไพร่กระฎุมพี หรือโสเภณีในกฎหมายหรือนอกกฎหมายก็ตาม เมื่อเป็นคนไขมาจนถึงแล้ว ถึงจะชั่วคิมจันก็จำเป็นต้องรักษาไว้หมด เพราะการกระทำ เช่นนี้เป็นจรรยาแพทย์ ไม่ขัดกับศีลและวินยใด ๆ ทั้งสิ้น

(ปัญหาโสเภณีกับหมอ หน้า 173)

3.4.7 พืช และสัตว์

ลูกจิง นิฆมานเหมินท์ ได้เขียนบทความที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับพืช และสัตว์เป็นจำนวนมาก โดยเขียนเรื่องสัตว์ 16 เรื่อง เรื่องพืช 1 เรื่อง ในการเขียนนั้นผู้เขียนได้อธิบายถึงสัตว์แต่ละชนิด โดยเฉพาะนกประเภทต่าง ๆ ทั้งลักษณะรูปร่าง นิสัยของนกอย่างละเอียด เหตุที่ผู้เขียนสามารถอธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับนกได้ละเอียดเพราะผู้เขียนเป็นผู้สนใจศึกษาเรื่องนก และได้เลี้ยงนกไว้เป็นจำนวนมาก ผู้อ่านจึงได้รับทั้งความรู้และความเพลิดเพลินในเรื่องเดียวกัน บทความที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับพืชและสัตว์มีดังนี้

"ความคิดไม่เป็นสาระของผู้ไม่มีสาระ"

"นก"

"นกจักรพาก หรือจากพราก"

"เปิดหงส์"

"คับแค"

"เปิดยายหอม"

"เปิดลาย"

"เปิดแดงก็คือเปิดน้ำนั้นเอง"

"อวนเอียจัน - อวนเอียฝรั่ง"

"นกกระสา"

"นกปากห่าง หรือนกกระสาปากห่าง"

"นกกระเรียน"

"นกแต้ - กระแตแต้แว๊ด - กระต๋อยตีวิด"

"นกกาบัว"

"โก่น้ำหรือนกคุบ"

"ตะกุ่ม - ตะกราม หรือนกกระสา

"กว้าง"

หัวเหม่ง"

ดังตัวอย่างจากบทความเรื่อง "นกแต้ - กระแตแต้แว๊ด - กระต๋อยติวิด"

เมื่อสงสัยว่าจะมีอันตรายเกิดขึ้นขณะพักไข่ นกตัวที่ไม่ได้พักไข่จะรีบปรากฏตัวขึ้น แล้วพยายามล่อให้ศัตรูสนใจในตนด้วยเสียงที่กระแทกบ้างประการ ทำเป็นปีกหักบ้าง เจ็บขาบ้าง เพื่อล่อศัตรูตามไปจนห่างจากรังพอสมควร แล้วก็จะกลับเป็นปกติตามเดิม ถ้าศัตรูไม่สนใจคงมุ่งไปในแนวทางของรังไข่ ตัวที่กำลังกกไข่จะค่อย ๆ เล็ดลอดหนีออกจากรังไป ไข่ซึ่งสีส้มและรูปร่างคล้ายก้อนกรวดอยู่แล้วก็จะพรางตาศัตรูเอง

(‘นกแต้ - กระแตแต้แว๊ด - กระต๋อยติวิด’ หน้า 482)

4. การเขียนสรุป

การเขียนสรุปหรือคำลงท้ายนั้น มีผู้กล่าวไว้ดังนี้

สิทธิ พินิจวุฒล (2516 : 83) กล่าวว่า ความลงท้ายมักจะเป็นตอนที่กล่าวถึงคำแนะนำหรือวิธีแก้ไขข้อหา หากว่าบทความนั้นเป็นบทความที่เกี่ยวกับปัญหา หรืออาจจะเป็นตอนที่ย้ำความคิดเห็นของผู้เขียนให้เด่นชัดขึ้น

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2518: 185) กล่าวว่า การเขียนสรุปต้องฝากความประทับใจหรือข้อคิดให้แก่ผู้อ่าน ซึ่งอาจทำได้โดยการยกคำถาม สุภาษิตคำกล่าว หรือบทกวีที่ไพเราะ ฯลฯ อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ ข้อสำคัญที่ควรจำคือ คำลงท้ายควรเข้าภาษาสั้น ๆ กระชับ น่าอ่าน และประทับใจผู้อ่าน

เจือ สดะเทวิน (2514 : 37) ได้ให้ความหมายของการเขียนคำลงท้ายไว้ดังนี้
คำลงท้ายที่ผู้อ่านสนใจ คือ เขาชอบ เพราะเหตุผลอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างในข้อต่อไปนี้

1. สนุก 2. ได้ความรู้ 3. เห็นความใหม่ หรือความแปลก

มริ ขึ้นสำราญ (2529 : 145) ได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับการสรุปว่า การสรุปคือการเน้นความคิดสำคัญของเรื่อง และเป็นการแสดงฝีมือของผู้เขียนเพื่อโน้มน้าวใจผู้อ่านให้สนใจ เนื้อเรื่องที่ผู้เขียนเสนอ ข้อเขียนนั้นต้องมีลักษณะที่ชัดเจนตรงเป้าหมาย และกะทัดรัด การสรุปความที่ติดันต้องทำหน้าที่ 2 ประการ คือ ประการแรก เป็นการบอกให้ผู้อ่านทราบว่าเรื่องนั้น ๆ สมบูรณ์แล้ว ประการที่สอง เป็นส่วนที่ผู้เขียนมุ่งเน้นความคิดสำคัญ หรือเป็นความคิดส่วนตัวของผู้เขียนเอง

การสรุปจึงมีความสำคัญเช่นเดียวกับการเขียนคำนำหรือความนำเพราะในตอนเริ่มต้นผู้เขียนบทความจะต้องสร้างความสนใจเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่านให้ติดตามเรื่องราวต่อไปจนจบ และการสรุปจะต้องสร้างความประทับใจให้แก่ผู้อ่านด้วยเช่นกัน

เจือ สตะเวทิน (2517 : 132 - 135) ได้กล่าวถึง เทคนิคของการเขียนคำลงท้ายไว้ดังนี้

1. วิธีใช้ประโยคประทับใจให้เห็นจุดที่ต้องการ
2. วิธีสรุปความบทวนโดยใช้คำใหม่
3. วิธีจบด้วยบทกลอน
4. วิธีจบด้วยการเรียกร้องขอความร่วมมือ
5. วิธีจบแบบให้ความรู้อย่างแปลก
6. ลงท้ายด้วยจุดสุดยอดแบบเรื่องสั้น
7. จบลงด้วยวิธีตัดกลับหรือวนกลับ
8. วิธีทิ้งท้ายไว้ให้คิดเอาเอง

ส่วนการเขียนสรุปหรือการลงท้ายในบทความของ สุกิจ นิธมานเหมินท์ นั้นได้สร้างความประทับใจและสนใจผู้อ่าน ซึ่งเกิดจากความรอบรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ มากมาย ดังที่เคยกล่าวไว้แล้ว จึงมีผลทำให้ผู้เขียนมีเรื่องราวมากมายที่จะถ่ายทอดออกมาสู่ผู้อ่าน และใช้ศิลปะในการเขียนสรุปบทความเพื่อต้องการบอกผู้อ่านให้ทราบว่าเรื่องนั้น ๆ สมบูรณ์แล้ว และเพื่อบอกย้ำความคิดสำคัญหรือความคิดส่วนตัวของผู้เขียนเอง วิธีการสรุปดังกล่าวนี้มีลักษณะเฉพาะตัวรวมทั้งหมด 10 ลักษณะดังจะได้จัดลำดับการใช้จากจำนวนมากไปหาน้อยดังนี้

ลำดับ	วิธีเขียนสรุปเรื่อง	จำนวนบทความ
✓ 1	สรุปด้วยการให้ข้อเสนอแนะ	12
2	สรุปด้วยการอธิบาย	11
✓ 3	สรุปด้วยการกล่าวสรรเสริญ	8
✓ 4	สรุปด้วยการให้ข้อคิด	7
5	สรุปด้วยคำประพันธ์	6
6	สรุปด้วยสุภาษิต	4
7	สรุปด้วยการเปรียบเทียบ	4
✓ 8	สรุปด้วยการใช้คำถาม	2
✓ 9	สรุปด้วยการย้ำความคิด	1
10	สรุปด้วยการสันนิษฐาน	1

จากตารางดังกล่าวนี้เป็นวิธีการสรุปที่สุกจ นิมมานเหมินท์ ใช้เขียนบทความดัง
รายละเอียดที่จะกล่าวถึงแต่ละลักษณะดังนี้

4.1 การเขียนสรุปด้วยการให้ข้อเสนอแนะ

สุกจ นิมมานเหมินท์ เขียนสรุปบทความด้วยการเสนอแนะความคิดเพื่อเป็นประโยชน์
ในการศึกษา การต่างประเทศ และการปฏิบัติของบุคคล หรือเพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น
ได้ง่าย ๆ ในการเขียนลักษณะนี้ ผู้เขียนจะยกตัวอย่างหรือยกคำกล่าวของบุคคลสำคัญมาประกอบ
ให้ผู้อ่านได้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้น และเพิ่มความหนักแน่นให้แก่บทความอีกประการหนึ่งด้วย ทั้งยังส่งผล
ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้และมองเห็นความสำคัญในเรื่องที่เสนอแนะนั้น เพราะเรื่องและผู้เขียน
เสนอแนะเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อชาติบ้านเมืองอย่างยิ่ง

การเขียนสรุปบทความด้วยการเสนอแนะมีจำนวน 12 เรื่อง คือ

"นักเรียนสตรีเรียนวิทยาศาสตร์ไปทำไม"	"รู้จักชาม ไม่รู้จักชาม"
"เร่งทำซ้ำ ๆ"	"ความคิดไม่เป็นสาระของผู้ไม่มีสาระ"
"การบูรบอร์เนียว"	"ประวัติบางคำ"
"ดาวเดือนเลื่อนกลับสัณฐานต์ สุริยันเยิ้มยอศบรพทศา"	
"เดินตามรอยเท้าผู้ใหญ่มาน่าไม่กัด ไปพูดขัดเขินทำไมบัดใจเขา"	
"ผ่านพิภพลีลา ตอน 7 ตอน 11 และตอน 14"	
"อันน่องนี้แต่กำเนิดเกิดมา จะหุงข้าวหุงปลาก็มีเคย"	

ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา การศึกษา ภาษาไทย การแปล จิตใจ สตรี และการต่างประเทศ สำหรับเรื่อง "นักเรียนสตรีเรียนวิทยาศาสตร์ไปทำไม" และเรื่อง "ผ่านพิภพลีลา ตอน 11" ผู้เขียนสรุปโดยให้ข้อเสนอแนะเรื่องการศึกษาของสตรี การปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชน ตามลำดับ ดังตัวอย่าง

ก็เมื่อนักเรียนสตรีซึ่งเวลานี้ยังกำลังเล่าเรียนอยู่ แต่ฉันไม่ช้าก็จะได้ออกไปเป็นผู้ช่วยสถาปนาประเทศ โดยออกไปเป็นภรรยาที่มีความรู้ เป็นมารดาที่จะฝึกหัดกล่อมเกลานิสมัยของเด็ก ๆ จะเป็นกำลังของชาติในอนาคต ก็ย่อมเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะหัดเป็นผู้รู้จักคิดหาเหตุผล สังเกตคิดหลัก และรู้จักใช้อิทธิพลของความเป็นสตรีให้เป็นทางที่ถูกเสมอไป และวิธีที่จะเตรียมตัวฝึกหัดทำสิ่งเหล่านี้ได้มากที่สุดที่จะได้นั้นเห็นว่ามีวิธีใดที่จะดีไปกว่าการเรียน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ โดยใช้ความคิด ไม่ใช่สักแต่ว่าเรียนอย่างนกแก้ว หรือทำอย่างเครื่องจักร

(นักเรียนสตรีเรียนวิทยาศาสตร์ไปทำไม" หน้า 6)

พุทธศาสนิกชนไม่น้อยเลยที่พากันไปกราบไหว้บูชาดอนมรค์วิชาตันโพธิ์ที่พระพุทธองค์ตรัสรู้ แต่ครั้งแล้วก็พากันไปปล่อยปละละเลยจนคำสั่งสอนของพระองค์อันมีค่ากว่าต้นไม้นั้นเป็นไหน ๆ ต้องสาบสูญไปจากมัณฑปประเทศอันเป็นเมืองเกิดของพระพุทธองค์เอง อันเป็น

ที่น่าอดสงเวหสมเพชยั้งนัถ นัถึเป็นเรืองของศรัทธา ดั้งนั้นพระพุทธรองค้จิงทรงบัญญัติไว้ว่า ก้าวแรกที่จะดำเนินไปสู่ความเป็นพุทธบริษัทนั้นก็คือ สัมมาทิษฐิ คำวิชอบเห็นชอบเสียก่อน มิฉะนั้นก้าวต่อ ๆ ไปก็คลอนแคลนไม่มั่นคง

(ผ่านพิพลิลลา ตอน 11" หน้า 124)

4.2 การเขียนสรุปด้วยการอธิบาย

การเขียนสรุปบทความในลักษณะนี้ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้อธิบายลักษณะทั่ว ๆ ไป ที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของสัตว์ การผสมพันธุ์ หรือลักษณะพิเศษของนกบางชนิด และกว้าง ทำให้ผู้อ่านได้ทราบรายละเอียดของเรื่องทีกล่าวถึงอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งยังทำให้ทราบถึงความสนใจ และความช่างสังเกตของผู้เขียนที่มีต่อบรรดาสัตว์ โดยเฉพาะนก นอกจากนี้มีเรื่องเกี่ยวกับภาษา และชนชาติ

การสรุปบทความด้วยการอธิบายดังกล่าวมีจำนวน 11 เรื่อง คือ

"เชียงตุง - เชียงรุ่ง"	"จดหมายจากอินเดีย"
"อวนเอี้ยจัน - อวนเอี้ยฝรั่ง"	"ผ่านพิพลิลลาตอน 10"
"นกกระสา"	"นกกาบัว"
"นกแต้ - กระแตแต้แว๊ด - กระต๋อยตีวิด"	"ไถ่น้ำหรือนกคุ"
"ตะกุ่ม - ตะกรามหรือนกกระสาหัวแหลม"	"นกกระเรียน"
"เปิดแดงก็คือเปิดน้ำนั่นเอง"	

บทความ 11 เรื่องนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับชนชาติไทยใหญ่ คุณความดีของบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างชาติจีนกับชาวอู ภาษาไทยกับสันสกฤต และเรื่องราวของนกแต่ละชนิด ดังตัวอย่าง

การบอกลักษณะบางประการเกี่ยวกับนก เช่น นกผสมพันธุ์ ลักษณะของไข่นก จากเรื่อง "นกกระเรียน"

ในฤดูผสมพันธุ์ นกนี้มีวิธีเกี่ยวกับน้ำดีมาก คือมันชอบกางปีกกระพือแล้ววิ่ง หรือกระโดดไปรอบ ๆ หรือบินขึ้น ๆ ลง ๆ อยู่ใกล้ ๆ คู่ของมันอยู่เรื่อย ๆ บางครั้งก็ผิงหัวขึ้น ๆ ลง ๆ อย่างน่าดู

ไข่ มักมีรังละ 2 ฟอง สีขาวแกมสีฟ้า หรือสีเขียวอ่อน บางทีไม่มีจุดบางทีก็มีจุดเป็นสีน้ำตาล หรือสีม่วงจาง ๆ ไข่เฉลี่ยแล้วยาว 101.1 มม. กว้าง 63.8 มม.

(ในกระเรียน' หน้า 466)

การบอกลักษณะนิสัยพิเศษของกว้าง ซึ่งแตกต่างไปจากสัตว์อื่น ๆ จากบทความเรื่อง "กว้าง" ดังนี้

สำหรับตัวกว้างก็ดี ในชีวิตอันสั้นของมันนั้น ดูเหมือนมันจะไม่ต้องคิดทำอะไรเลย ได้แต่อยู่ ๆ กิน ๆ และคอยสูดกลิ่นสายหาม่วงแต่นางกว้างเท่านั้น พอเห็นนางกว้างเข้าก็ไม่คิดหน้าคิดหลัง ทำเขาจะฟ้าเหียวรังแกและได้ไล่ชนพวกเดียวกันเองอยู่รำไป พอขาดตัวเมียเข้าบ้างก็เงืองหงอยคลุกคลีทำทางลงไปทันที สิ่งที่ดีสิ่งเดียวในตัวกว้างเท่าที่สังเกตได้ ก็มีแต่ที่ว่ากว้างตัวผู้มันแม้แต่จะเผ่าร้างแกกันเองก็ไม่เคยปรากฏว่าจะมีกว้างตัวผู้ตัวใดเลยที่จะรังแกกว้างตัวเมียซึ่งไม่มีอาวุธอะไรเป็นเครื่องต่อสู้ป้องกันตัวเสียเลย

(กว้าง" หน้า 226)

4.3 การเขียนสรุปด้วยการกล่าวสรรเสริญ

สุกิจ นิธมานเหมินท์ เขียนสรุปด้วยการกล่าวยกย่องความสามารถ และคุณความดีของบุคคล มักจะพบอยู่ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญ และการกล่าวยกย่องขึ้นชมสถาบันการศึกษา ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสถาบัน เป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงของบุคคลให้ผู้อ่านได้รับทราบโดยทั่วกันและรู้สึกชื่นชมบุคคลที่ถูกกล่าวถึงนั้นด้วย

ผู้เขียนใช้วิธีสรุปบทความด้วยการกล่าวสรรเสริญ รวมทั้งสิ้น 8 เรื่อง คือ

"รัตนบุรุษไทยสมัยก่อน"

"พระยาอนุมานราชธนฯ ที่ข้าพเจ้ารู้จัก"

"โคธยาภิมาตร์ แม่ศรีของหวาน"

"เอมิน ราบัด บุณนางจากเมืองมะริกา"

"โชติเก่า โชติใหม่ โชติไหน โชติเรา"

"ผ่านพิภพลีลา ตอน 3, ตอน 4"

"เปิดหงส์"

การกล่าวยกย่องสรรเสริญคุณความดีของบุคคลที่กระทำความดีเพื่อส่วนรวม เช่น
เจ้าพระยาโกษาปาน จากเรื่อง "รัตนบุรุษไทยสมัยก่อน"

อันธรรมาคนตนั้นสมควรจะประกอบไปด้วยคุณลักษณะแบบโกษาปานของเรา ผู้ซึ่งเป็น
เพียงข้าราชการพลเรือนชั้นผู้น้อยมาแต่เดิม ไม่มีใครรู้จักมักคุ้นมาก่อน แต่เมื่อถึงคราว
ต้องรับใช้ประเทศชาติบ้านเมืองของตนไปทำงานการทูต ซึ่งตนเองก็ไม่มีความรู้ชำนาญ
มาก่อนก็ได้อาศัยเชาวน์ปัญญาของตนบวกกันกับความจงรักภักดีต่อผู้เป็นเจ้าเป็นนาย
และเห็นแก่ประโยชน์ของชาติบ้านเมืองเป็นใหญ่กว่าอื่นก็ยอมจะปฏิบัติหน้าที่นั้น ๆ ไปได้
ด้วยดี และเมื่อถึงคราวจะต้องใช้ความเด็ดขาด ก็ทำหน้าที่หน้าที่ได้เด็ดขาดไม่แพ้ พี่ชาย
ผู้เป็นยอดทหารไทยมาก่อน จึงสมควรจะยกย่องท่านโกษาปานว่าเป็นบุคคลตัวอย่างหรือ
รัตนบุรุษไทย

(รัตนบุรุษไทยสมัยก่อน" หน้า 267)

การกล่าวยกย่องชื่นชมสถานที่ผู้เขียนเคยศึกษาคือ พืชมหาวิทยาลัยลอนดอน ประเทศ
อังกฤษ

เมื่อมีสองสำนักเกิดขึ้นในจังหวัดเดียวกัน ต่างฝ่ายต่างก็พยายามจะเลื่อนฐานะของตน
ให้ถึงขั้นมหาวิทยาลัยโดยมาคอยเบียดเบียนเบียดกันซึ่งกันและกันเสียแล้ว ในที่สุดทาง
บ้านเมืองถึงกับต้องยื่นมือเข้ามา โดยตั้งคณะกรรมการขึ้นเป็นหลายครั้ง เพื่อพิจารณา
หาหนทางและวิธีที่จะรวมสำนักศึกษาต่าง ๆ ในกรุงลอนดอนมารวมกันเป็นอันหนึ่ง
อันเดียวกัน แล้วเรียกว่าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งลอนดอน เมื่อ ค.ศ. 1836 ตั้งแต่นั้น
มาจะมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมแก้ไขกันเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงเวลานี้มหาวิทยาลัย
ลอนดอนซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยใหม่ที่สุดในจำนวนมหาวิทยาลัยเก่าอื่น ๆ กลับได้เจริญ
ขยายโครงการใหญ่โตได้ยิ่งกว่ามหาวิทยาลัยใด ๆ ทั้งสิ้น และเป็นแบบฉบับของ

มหาวิทยาลัยที่ตั้งขึ้นใหม่ทั่วไปในจักรวรรดิอังกฤษ มีนิสิตชายหญิงและมีสำนักศึกษามากกว่ามหาวิทยาลัยใด ๆ หมด

(“ไซทิเก่า ไซทิใหม่ ไซทิไหน ไซทิเรา” หน้า 135)

4.4 การเขียนสรุปด้วยการให้ข้อคิด

สุกิจ นิธมานเหมินท์ สรุปบทความด้วยการใช้ถ้อยคำที่ให้ข้อคิดแก่ผู้อ่าน ในเรื่องเกี่ยวกับศาสนา การศึกษาและศิลปะการพูดเป็นวิธีการย้ำเน้นให้เห็นความสำคัญของเรื่องที่กล่าวได้ดียิ่งขึ้น ผู้อ่านได้รับสาระอันมีคุณค่าเกี่ยวกับข้อคิดเหล่านั้น ทั้งยังเป็นข้อคิดที่ประเทืองปัญญาอย่างยิ่งอีกด้วย

การเขียนสรุปบทความด้วยวิธีนี้มีจำนวน 7 เรื่อง คือ

"ใครเป็นศัตรูของพระพุทธศาสนา"	"เรื่องของนายก"
"หญิงไทย เป็น หญิงไทยหัว"	"วันคล้ายวันเกิด"
"ผ่านพิภพลีลา ตอน 11"	"คำพูด"
"เปิดลาย"	

จากบทความของสุกิจ นิธมานเหมินท์ ดังกล่าวมีการเขียนสรุปด้วยการให้ข้อคิด เช่น การกล่าวถึงศัตรูของพระพุทธศาสนา จากเรื่อง "ใครเป็นศัตรูของพระพุทธศาสนา" ดังตัวอย่าง

พุทธศาสนิกที่เข้าพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือสำหรับเกลี้ยอำนางราชศักดิ์ สำหรับจะพรางให้คนสำคัญผิดต่าง ๆ นานา บุคคลที่เรียกกันว่า พุทธศาสนิก แต่มิได้ปฏิบัติตามพุทธศาสนานั่นแหละเป็นศัตรูของพระพุทธศาสนา

(“ใครเป็นศัตรูของพระพุทธศาสนา” หน้า 5)

การกล่าวถึงความสำคัญของการศึกษา จากเรื่องของนายกตอน 1

ถือว่าการศึกษาอันแหละเป็นหัวใจเมือง เป็นหลักเมือง เป็นศรีเมืองและเป็นคู่เมืองตาม
ลัทธิประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ตั้งแต่ครั้งพระพุทธองค์ได้ทรงเปิดศักราชธรรมจักร
ปวัตนาการครั้งกระโน้นมา !

(“เรื่องของนายก ตอน 1” หน้า 8)

การกล่าวถึงคำพูด จากเรื่องคำพูด

เพราะฉะนั้นจึงขอให้คำพูดของท่านเป็น 'ล่ำม' แห่งความรู้สึกของท่านแต่อย่าปล่อยให้
เป็น 'พูด' ของท่านเป็นอันขาด

(“คำพูด” หน้า 136)

4.5 การเขียนสรุปด้วยคำประพันธ์

สุกิจ นิธมานเหมินท์ นำเอาคำประพันธ์ทั้งโคลงกลอนมาเขียนลงท้ายบทความ
ทำให้สร้างความประทับใจให้แก่ผู้อ่านได้นานเท่าเท่านาน ในการนำคำประพันธ์มาใช้นี้ผู้เขียนได้นำ
เอาคำประพันธ์ที่มีผู้แต่งไว้แล้ว และเห็นว่าเหมาะสมกับเนื้อเรื่องนั้น ๆ โดยจะบอกที่มาของ
คำประพันธ์ไว้ด้วย

การเขียนสรุปบทความด้วยคำประพันธ์ มีจำนวน 6 เรื่อง คือ

"วิจารณ์สิบกวี ของ พ.ณ ประมวลสมารค"

"ผ่านพิภพลีลา ตอน 1 ตอน 2 ตอน 5 ตอน 6 ตอน 9"

ดังจะได้ยกตัวอย่างจากบทความประกอบดังนี้

สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้เขียนวิจารณ์งานที่ พ.ณ ประมวลสมารค ได้กล่าวถึง กวีต่าง ๆ
ซึ่งมีทั้งหมด 10 ท่านไว้ ผู้เขียนรู้สึกว่าคุณไม่ใช่ว่าผู้ที่มีความชำนาญทางด้านการวิจารณ์ แต่ต้องการ
จะแสดงความสามารถบ้าง จึงได้ยกคำประพันธ์ของภราเธอว์ พ.อีแลร์ ที่มีเนื้อความตรงกับความรู้สึก
ที่ต้องการจะบอกกล่าวแก่ผู้อ่านไว้เป็นตอนสรุปท้ายเรื่อง จากเรื่อง "วิจารณ์สิบกวี ของ
พ.ณ ประมวลสมารค" ดังตัวอย่าง

ส่วนเหตุผลที่ทำให้ผู้วิจารณ์กล่าววิจารณ์ ก็เพราะคิดถึงคำของท่านภราเธอร์ ฟ. ฮีแลร์ อาจารย์ฝรั่งเศสที่เป็นเจ้าบทเจ้ากลอนครูเก่าของผู้วิจารณ์นี้ ที่ท่านเคยแต่งเป็นโคลง กระทั่งไว้ว่า

ได้ไม่ดี ถัดวัน	ตามคาด
คืนไม่ได้ สัญชาติ	อุดมร้าง
ไทยใช้หรั่ง ยั้งพาด	พุดพุด กันนา
หรั่งใช้ไทย ลองหมั่ง	แต่งกระทุ้งเทียมไทย

จึงทำให้หาญออกมาวิจารณ์ว่าโดยไม่มีภูมิความรู้มาแต่เดิมเลย

(วิจารณ์เสกวิ ของ พ.ณ ประมวลมารค" หน้า 56)

4.6 การเขียนสรุปด้วยสุภาษิต

สุกิจ นิธมานเหมินท์ ได้นำเอาสุภาษิตทั้งของไทยและต่างประเทศมาเขียนสรุปบทความ เพื่อสื่อความหมายและกระชับความให้ผู้อ่านเข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น สุภาษิตที่นำมาใช้เขียนจะรับกับเนื้อเรื่องได้ดี และสนใจผู้อ่าน

การเขียนสรุปบทความด้วยสุภาษิตที่พบในบทความมีจำนวน 4 เรื่อง คือ

"เมื่อน้ำมาปลาภิรมค ครั้นน้ำลตมดกปลา" "คับแค"

"นกปากห่างหรือนกกระสาปากห่าง" "กา"

ดังตัวอย่างจากเรื่อง "เมื่อน้ำมาปลาภิรมค ครั้นน้ำลตมดกปลา"

มาบัดนี้เหตุการณ์ก็เริ่มจะเป็นความจริงสมดังคำพยากรณ์นั้นแล้วทุกประการ เป็นต้นว่า ที่ฝรั่งเศสพ่ายแพ้เยอรมันคราวนี้ ทุกสิ่งทุกอย่างก็หันมาเข้ารูปเข้ารอยเหมือนเมื่อครั้ง ฝรั่งเศสทำแก่ไทยเมื่อ ร.ศ. 112 และต่อ ๆ มา ซึ่งตรงกับภาษิตที่ว่า

ให้ทุกข์แก่ท่าน ทุกข์นั้นถึงตัว

(เมื่อน้ำมาปลาภิรมค ครั้นน้ำลตมดกปลา" หน้า 32)

4.7 การเขียนสรุปด้วยการเปรียบเทียบ

วิธีการเขียนสรุปด้วยการเปรียบเทียบนี้ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ใช้เปรียบเทียบเรื่อง ที่เกี่ยวกับ การให้ต่างชาติช่วยชำระหนี้สาธารณะ กำลังในการป้องกันประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศนี้กับชาวไอ การสรุปด้วยการเปรียบเทียบนี้ ทำให้ผู้อ่านได้เห็นความสำคัญของเรื่องที่ กล่าวและเพิ่มความรู้สึก รัก ห่วงแทน สมบัติของชนทั้งชาติ

สุกิจ นิธมานเหมินท์ ใช้วิธีการเขียนสรุปบทความด้วยการเปรียบเทียบ มีจำนวน 4 เรื่อง คือ

"ลอร์ดหลุยส์กับเมืองไทย"

"ผ่านพิภพลีลา ตอน 8"

"เถียงกันเปล่า ๆ ไม่เข้ายาโบราณว่าอดใจได้เป็นพระ"

"จุฬาราลิกัน"

ดังตัวอย่างจากเรื่อง "เถียงกันเปล่า ๆ ไม่เข้ายา โบราณว่าอดใจได้เป็นพระ" ที่กล่าวถึง กำลัง ในการป้องกันประเทศ

กำลังของประเทศเราก็คงจะเป็นอย่างเลือนลางทุกวันนี้แหละ ถึงจะคุ้มครองเอกราช อันเป็นพรหมจารีของเราให้รอดพ้นจากการฉ้อโกงของบรรดานักเลงเจ้าชู้ยักรักที่กำลัง มองดูเราด้วยความกระหายยิ่งเวลานี้

(เถียงกันเปล่า ๆ ไม่เข้ายา โบราณว่าอดใจได้เป็นพระ หน้า 148)

4.8 การเขียนสรุปด้วยการใช้คำถาม

สุกิจ นิธมานเหมินท์ เขียนสรุปทั้งท้ายด้วยคำถามและเป็นคำถามที่ผู้อ่านทราบคำตอบ อยู่แล้ว คำถามดังกล่าวนี้ยังเป็นคำถามที่แฝงเร้นไว้เพื่อให้ผู้อ่านตอบปฏิเสธ เนื่องจากผู้เขียนได้ยก เหตุผลมาเสริมให้ผู้อ่านได้พิจารณาด้วย

การเขียนสรุปด้วยการใช้คำถามที่พบในบทความของผู้เขียนมีจำนวน 2 เรื่อง ดังตัวอย่าง จากบทความเรื่อง "ความผิดปกติวิสัย"

ความผิดแบบวิลันดานี้ก็เป็นข้อหนึ่งที่ทำให้เกิดมีการเห็นแก่ตัวเอารัดเอาเปรียบเพื่อฉกฉวยด้วยกัน เพราะถ้าต่างคนต่างก็จะมุ่งอย่างเดียวกันหมด แต่ก็เกินไปไม่ได้เองที่ทุกคนจะสำเร็จตามที่หวังไว้ บ่อนี้เองบรรดาชาติต่าง ๆ ที่มีเมืองขึ้นไว้ตามส่วนต่าง ๆ ของโลก ลงท้ายต่างก็ไขว่กันไปหมายกันมา สักแต่ว่าเรามีอำนาจมากกว่าใคร เมื่อครั้งที่ชาติโปรตุเกสและสเปนกำลังเฟื่องฟูมีเมืองขึ้นมากมายทั่วไปทุกหนทุกแห่ง ในที่สุดก็ถูกอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน วิลันดา แย่งเอาไปเสียเป็นส่วนใหญ่ และในประเทศหมู่หลังนี้ก็ยังไม่วายที่จะแย่งระหว่างกันเอง เวลานี้ประเทศเยอรมันก็ต้องการเมืองขึ้นของตนซึ่งฝ่ายสัมพันธมิตรเอาไปแบ่งกันกลับคืนมา ประเทศอิตาลีก็ต้องการแผ่อำนาจจักรไปครอบงำประเทศออสเตรียทางทวีปแอฟริกา และประเทศญี่ปุ่นก็อยากจะทำอิทธิพลมาทางประเทศจีน และมนุษย์ทุกคนต่างก็พยายามจะใช้สิทธิความผิดแบบวิลันดากันใหญ่ จนขั้นที่สุดระหว่างคนที่รักกันจริง ๆ ก็ยังไม่วายที่จะอยู่ในเงื้อมมือของความผิดแบบวิลันดานี้เลย เท่านั้นท่านก็คงจะตัดสินใจได้ว่า ความผิดแบบวิลันดานี้เป็นของพึงปรารถนา หรือไม่

(“ความผิดแบบวิลันดา” หน้า 165)

4.9 การเขียนสรุปด้วยการย้าความคิด

สุกิจ นิมมานเหมินท์ เขียนสรุปบทความด้วยการย้าความคิดที่เกิดจากความเชื่อมั่นของผู้เขียนเอง เป็นความคิดที่ผู้เขียนได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นของบทความ และเป็นการย้าความคิดที่เกี่ยวกับสิ่งที่จะเป็นคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติทั้งสิ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความปรารถนาดีต่อชาติบ้านเมือง และของบุคคลที่อยู่ในชาติเดียวกัน การเขียนลักษณะนี้มีผลทำให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญของสตรีในอันที่จะช่วยพัฒนาบุคคล และประเทศชาติได้มากขึ้น ทั้งตัวสตรีเองก็จะเกิดความรู้สึกรักชาติภูมิใจจนเกินนี้ไม่น้อย

การเขียนสรุปบทความการย้าความคิด มีจำนวน 1 เรื่อง คือ “ปัญหาโสเภณีกับหมอ” ดังตัวอย่างที่ผู้เขียนกล่าวถึง จรรยาแพทย์ในการรักษาคนไข้

ท่านนายแพทย์ที่เคยเป็นศิษย์ของข้าพเจ้าคงเห็นแล้วว่า ปัญหาโสเภณีกับหมอนั้นความจริงก็เป็นเรื่องธรรมดา เพราะหมอก็ต้องพยายามรักษาโรคให้ไม่ว่าบุคคลผู้นั้นจะเป็นพ่อผู้ดีกระฎุมพี หรือโสเภณีในกฎหมาย หรือนอกกฎหมายก็ตาม เมื่อเป็นคนไข้มาถึงแล้วถึงจะชั่วดีมีเงินก็จำเป็นต้องรักษาไว้หมด เพราะการกระทำเช่นนั้นเป็นจรรยาของแพทย์ ไม่ขัดกับศีลและวินัยใด ๆ ทั้งสิ้น แม้แต่โสเภณีก็อาจเป็นมารดาของคนดีมีชื่อเสียงได้เหมือนกัน แพทย์ผู้ใดยกย่องถือว่าอามิสสินจ้างมีคุณค่าสูงกว่าจรรยาแพทย์แล้ว แพทย์ผู้นั้นจะได้ชื่อว่าตนเป็นเสมือนหนึ่งพ่อค้าธรรมดาที่ภาษาแขกเรียกว่า ไวศยา ซึ่งทั้ง ๆ ที่เขาหมายความถึงพ่อค้าเฉย ๆ ก็จริง แต่เมื่อเขียนเป็นภาษาไทยแล้วก็ตรงกับคำว่า แพศยา ซึ่งมีความหมายไม่ต่างกันกับโสเภณีเท่าใด

(ปัญหาโสเภณีกับหมอ" หน้า 173)

4.10 การเขียนสรุปด้วยการสันนิษฐาน

สุกิจ นิมมานเหมินท์ เขียนสรุปบทความด้วยการสันนิษฐานมีจำนวน 2 เรื่อง เป็นเรื่องเกี่ยวกับเครื่องลายคราม และการเรียกชื่อพันธุ์ผัก การสันนิษฐานของผู้เขียนที่พบในบทความนี้ประกอบด้วยเหตุผลหลักฐานน่าเชื่อถือ จึงทำให้ผู้เขียนมั่นใจในการสันนิษฐานนั้น ๆ ดังตัวอย่างจากเรื่อง "เครื่องลายคราม ชุดอักษรพระนาม จ.ป.ร."

พระยาอนุมานราชธน เคยบอกว่าครั้งหนึ่งที่ได้ไปดูตั้งโรงภาษีสิ่งเหล่านี้กองอยู่เกลื่อนกลาด เพราะทางราชการไม่อนุญาตให้นำออกไปจำหน่ายกัน เพราะเป็นของสิ่งโดยพลการมิได้รับพระบรมราชานุญาตเสียก่อน เรื่องนี้ท่านควรจะทราบดีกว่าคนอื่น เพราะท่านเคยรับราชการเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในกรมนี้มาเป็นเวลาหลายสิบปี แต่ภายหลังปรากฏว่าของเหล่านี้ไม่ได้คงค้างกุดังกรมศุลกากรอีกเลย อาจเป็นเพราะอยู่รกรากนาน ภายหลังเมื่อสิ้นเหตุการณ์นั้นแล้ว ทางราชการอาจเลหลังออกมาแบบของที่ทางศุลกากรยึดไว้เมื่อการนำเข้ามาผิดระเบียบของกรมศุลกากรก็เป็นได้

สำหรับนักเลงที่เลือกเห็นจริง ๆ แล้ว ชนิดตราใบมักจะมีราคาสูงกว่าชนิดตราพิมพ์
มากเป็นธรรมดาอยู่เอง

(เครื่องลายครามชุดอักษรพระนาม จ.ป.ร.” หน้า 340)

จากการศึกษาวิธีการเขียนสรุปบทความของ สุกิจ วัฒนานรินทร์ แล้วพบว่า ผู้เขียนใช้
วิธีการเขียนสรุปด้วยการใช้ข้อเสนอนั้นมากที่สุด จำนวน 12 เรื่อง รองลงมาได้แก่ การเขียน
สรุปด้วยการอธิบายมีจำนวน 11 เรื่อง ฯลฯ เรื่องที่เกี่ยวกับการเสนอแนะ และการอธิบาย
ดังกล่าวนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษา การปฏิบัติตนของบุคคล และการศาสนา ทั้งสามสิ่งนี้เป็นสิ่ง
สำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นถึง ความรัก ความห่วงใย และความปรารถนาดี
ที่สุกิจ วัฒนานรินทร์ มีต่อชาติบ้านเมืองอย่างมาก

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุป

การวิเคราะห์บทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ จำนวน 52 เรื่อง ที่มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาการใช้ภาษาและกลวิธีการเขียน ซึ่งสรุปผลการวิเคราะห์ในประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

สุกิจ นิมมานเหมินท์ เป็นผู้มีความสามารถในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งพิจารณาได้จากการใช้คำสามัญทั่วไป คำภาษาต่างประเทศ และการสร้างคำใหม่ระดับภาษา การใช้ประโยค และการใช้โวหาร ดังต่อไปนี้

เมื่อวิเคราะห์การใช้คำในบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ แล้ว พบว่ามีการใช้คำให้ตรงความหมาย การใช้คำได้เหมาะสม การใช้คำให้ชัดเจน การใช้คำให้น้ำหนัก การใช้คำซ้ำ การใช้คำซ้อน การต่อคำให้สัมผัสคล้องจองกัน และการใช้คำสำนวนภาษาที่คล้ายคลึงกับสามก๊ก การใช้คำลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ ที่พบมากที่สุดคือ การใช้คำซ้ำ โดยเฉพาะการใช้คำซ้ำเสียง ตัวหน้า 2 คู่ ซึ่งแยกประเภทได้ถึง 13 ลักษณะ จากจำนวนประมาณ 361 คู่ การใช้คำมากเป็นอันดับรองลงมาคือ การใช้คำซ้อน และการต่อคำให้สัมผัสคล้องจองกัน

ระดับภาษาที่ใช้ในบทความ พบว่า นิยมใช้มาก 2 ระดับ คือ ภาษาปาก และภาษากึ่งแบบแผน บทความตอนที่แสดงความรู้สึก แสดงความคิดของผู้เขียนหรือแสดงความคิดของผู้อื่นที่น่ามาอ้างในบทความจะใช้ภาษาปาก บทความตอนที่แสดงความคิด ความรู้สึกและมุ่งแสดงเนื้อหาสาระข้อเท็จจริง ส่วนมากจะใช้ภาษากึ่งแบบแผน

การใช้คำภาษาต่างประเทศ และการสร้างคำใหม่ ในบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ มีการใช้คำทับเสียง และคำทับศัพท์โดยใช้คำทับเสียงในกลุ่มภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และภาษาจีน คำทับศัพท์ที่ใช้เป็นคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ และภาษาบาลี สันสกฤต คำทับเสียง และคำทับศัพท์ที่ใช้มากที่สุดได้แก่คำภาษาอังกฤษ ซึ่งผู้เขียนจะอธิบายความต่อท้ายข้อความไว้ด้วย หรือมีคำภาษาอังกฤษ

ซึ่งผู้เขียนจะอธิบายความต่อท้ายข้อความไว้ด้วย หรือมีคำภาษาอังกฤษใส่ไว้ในวงเล็บในกรณีที่เป็นคำเป็นคำทับเสียง ส่วนการสร้างคำใหม่พบว่ามี 3 ลักษณะ คือ การสร้างคำใหม่ด้วยวิธีการแปลความจากภาษาอังกฤษ การกำหนดคำขึ้นใหม่หรือนำคำที่มีอยู่แล้วมาดัดแปลง หรือนำมาใช้ในความหมายใหม่ และการนำคำใหม่ที่มีผู้กำหนดขึ้นเฉพาะ การสร้างคำใหม่ทั้ง 3 ลักษณะนี้มักจะมีการอธิบายความหมายไว้ด้วย

ประโยคที่พบในการเขียนบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ มีทั้ง 3 ลักษณะ คือ ประโยคความเดียว ประโยคความซ้อน และประโยคความรวม แต่ที่ผู้เขียนใช้เป็นส่วนมากคือ ประโยคความซ้อน และประโยคความรวม โดยใช้คำ "ที่, ซึ่ง, อัน, ว่า" ในประโยคความซ้อน ส่วนประโยคความรวมจะใช้คำเชื่อมอย่างหลากหลาย ซึ่งใช้คำว่า "ก็พอ... สำหรับ... เพราะ... แต่... ก็... เพราะว่า... แม้..." การใช้ประโยคความซ้อนและประโยคความรวมนี้ผู้เขียนจะำใช้เขียนในลักษณะประโยคยาวมาก บางครั้งมีความยาวถึง 1 หน้า หรือ 2 - 3 หน้า

เมื่อศึกษาโวหารจากบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ ทั้ง 5 ประเภท คือ บรรยาย โหหาร พรรณนาโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหาร และโวหารภาพพจน์แล้วนั้น พบว่าสุกิจ นิมมานเหมินท์ ใช้บรรยายโวหารมากที่สุด รองลงมาคือ สาธกโวหาร และโวหารภาพพจน์ การใช้โวหารทั้ง 5 ประเภทนี้มีลักษณะคล้ายกันอยู่ในบทความเกือบทุกเรื่อง ซึ่งเป็นส่วนชักจูงความสนใจของผู้อ่านให้ติดตามเรื่องราวได้ดียิ่งขึ้น

ด้านกลวิธีการเขียนบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการตั้งชื่อเรื่อง การเขียนความนำ การเสนอเนื้อเรื่อง และการเขียนสรุป ซึ่งจะได้กล่าวถึงแต่ละด้านดังนี้

การตั้งชื่อเรื่องบทความที่พบว่า สุกิจ นิมมานเหมินท์ ใช้ในการตั้งชื่อเรื่องมี 5 ลักษณะ คือ ตั้งชื่อแบบตรงตัว ตั้งชื่อแบบเร้าความสนใจ ตั้งชื่อแบบเปรียบเทียบ ตั้งชื่อในลักษณะคำถาม และตั้งชื่อแบบขัดความ การตั้งชื่อแบบตรงตัวมีจำนวนมากที่สุด

การเขียนความนำบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ มีทั้งหมด 9 ลักษณะ คือ ความนำที่เป็นเรื่องเล่าจากประสบการณ์การแสดงความคิดเห็น การกล่าวท้าวความเดิม การบอกเจตนาหรือจุดประสงค์ของเรื่อง การใช้คำถาม การขึ้นต้นด้วยคำทักทายหรือสุภาพการใช้ความแปลก และกระตือรือร้น การขึ้นต้นด้วยเพลง และการขึ้นต้นด้วยข่าว จากการวิเคราะห์การเขียนความนำแล้ว

พบว่าผู้เขียนใช้ความน่าที่เป็นเรื่องเล่าจากประสบการณ์มากที่สุด และใช้ความน่าที่แสดงความคิดเห็นเป็นอันดับสอง โดยการนำประสบการณ์ส่วนตัวตั้งแต่ชีวิตในเยาว์วัยเป็นต้นมา ตลอดจนประสบการณ์จากการปฏิบัติหน้าที่ราชการ นำมาเขียนเป็นความน่า ซึ่งเป็นการจุดความสนใจของผู้อ่านตั้งแต่แรก การเสนอเนื้อเรื่องบทความ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการเขียนประโยคใจความสำคัญ การขยายประโยคใจความสำคัญในย่อหน้า และลักษณะการเขียนย่อหน้า ดังที่ผู้วิจัยได้ศึกษาดังนี้

การเขียนประโยคใจความสำคัญในแต่ละย่อหน้าของบทความมีอยู่ 5 ลักษณะ คือ ประโยคใจความสำคัญอยู่ตอนต้น ตอนกลาง ตอนท้าย ทั้งตอนต้นและตอนท้าย และย่อหน้าที่ไม่มีประโยคใจความสำคัญ สุกิจ นิธมานเหมินท์ ใช้การเขียนประโยคใจความสำคัญตอนต้นย่อหน้ามากที่สุด เพื่อบอกสาระสำคัญของเนื้อหาในย่อหน้าให้ผู้อ่านได้ทราบก่อนที่จะติดตามอ่านรายละเอียดต่อไป

การขยายประโยคใจความสำคัญ ที่บทนำบทความของสุกิจ นิธมานเหมินท์ มี 4 วิธี คือ การอธิบายหรือให้คำจำกัดความ การยกตัวอย่าง การเปรียบเทียบ และการให้เหตุผล ซึ่งผู้เขียนจะใช้การขยายประโยคใจความสำคัญทั้ง 4 วิธี คละเคล้ากันไปในบทความเกือบทุกเรื่อง เพื่อสร้างความเข้าใจของผู้อ่านในการติดตามอ่านเนื้อเรื่องให้เด่นชัดยิ่งขึ้น

ในด้านเนื้อเรื่อง สามารถจำแนกออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ 7 ประเภท คือ ศาสนา การศึกษา ภาษา ศิลปะวัฒนธรรม และวรรณกรรม ประวัติศาสตร์ ประวัติบุคคล การเมือง การปกครอง และการต่างประเทศ คุณธรรม พืช และสัตว์

ส่วนลักษณะการเขียนย่อหน้านั้นผู้วิจัยได้ศึกษาความเป็นเอกภาพ สัมพันธภาพ และสารัตถภาพของย่อหน้าจากบทความ พบว่าในแต่ละย่อหน้าส่วนมากมีลักษณะการเขียนที่มีเอกภาพ สัมพันธภาพ และสารัตถภาพ จึงทำให้เนื้อเรื่องร้อยรัดติดต่อกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ดี มีความชัดเจนทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย และชัดเจนขึ้น

การเขียนสรุปบทความของสุกิจ นิธมานเหมินท์ พบว่ามี 10 ลักษณะ คือ สรุปด้วยการให้ข้อเสนอแนะ การอธิบาย การกล่าวสรรเสริญ การให้ข้อคิด คำประพันธ์ สุภาษิต การเปรียบเทียบ การใช้คำถาม การย้ำความคิด และสรุปด้วยการสันนิษฐาน ผู้เขียนใช้วิธีสรุปด้วยการให้ข้อเสนอแนะมากที่สุด อันดับรองลงมาคือ สรุปด้วยการอธิบาย เรื่องที่เสนอแนะนั้นมีเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษา ศาสนา และการปฏิบัติตนของบุคคล

อภิปรายผล

การใช้คำในบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ นั้นใช้สื่อความหมายได้ดี มีความชัดเจน ตอนแรกที่ต้องการย้ำเน้น ผู้เขียนก็ได้ย้ำเน้นความหมายและความรู้สึกได้หนักแน่น สร้างความรู้สึกของผู้อ่านให้คล้อยตาม ไม่ว่าจะเป็นการใช้คำปาก คำสแลง และคำภาษาถิ่นก็ตาม ผู้เขียนสามารถนำมาใช้ได้ตรงตามความหมาย และสร้างความสนใจน่าติดตามให้แก่ผู้อ่านได้อย่างดี ลักษณะการใช้คำที่เด่นได้แก่ การใช้คำซ้ำ คำซ้อน และการต่อคำให้สัมผัสคล้องจองกัน ทั้งนี้เพราะการใช้คำซ้ำ และคำซ้อนนั้น ผู้เขียนต้องการใช้เพื่อย้ำความให้ผู้ผ่านได้เกิดความรู้สึกคล้อยตามไปด้วยและรู้สึกสนุกกับถ้อยคำที่นำมาย้ำเน้น ส่วนการต่อคำให้สัมผัสคล้องจองนั้นเป็นการสร้างความเพลิดเพลินและความรู้สึกเป็นกันเองให้แก่ผู้อ่านในตอนที่อ่านบทความ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้เขียนนิยมใช้สำนวนไทยเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นส่วนช่วยอนุรักษ์ศิลปะทางภาษาไว้วิธีหนึ่ง

ระดับภาษาที่ใช้ในบทความส่วนมากเป็นการใช้ภาษาปาก และภาษาถิ่นแบบแผน ทั้งนี้เพราะผู้เขียนต้องการสร้างความเป็นกันเองระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน และเป็นการสร้างความเพลิดเพลินในขณะที่อ่านด้วย ทำให้เข้าใจง่ายและน่าสนใจ จึงช่วยให้การอ่านภาษาสื่อสารเพื่อเสนอความคิด ความรู้สึกได้สัมฤทธิ์ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้เขียน

การใช้คำภาษาต่างประเทศและการสร้างคำใหม่ จะเห็นว่าผู้เขียนได้อธิบายความค่อท้ายคำทับศัพท์ไว้ด้วย หากเป็นคำทับเสียงก็มักจะมีคำภาษาอังกฤษค่อท้ายหรือเขียนไว้ในวงเล็บทุกครั้ง ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้อ่านได้ชัดเจนขึ้น และยังช่วยสร้างอารมณ์ในการอ่านได้อย่างสม่ำเสมอ ไม่ต้องกังวลหรือเสียเวลากับการค้นหาความหมายของคำศัพท์นั้น ๆ พร้อมกันนั้นยังสร้างความเป็นกันเองระหว่างผู้เขียนและผู้อ่านในขณะที่อ่านบทความด้วย ส่วนการสร้างคำใหม่ผู้เขียนมักจะอธิบายความไว้ด้วยเสมอ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ชัดเจนถูกต้องตามความหมายที่ต้องการ สุกิจ นิมมานเหมินท์ สร้างคำใหม่ขึ้นใช้บทความ ทำให้มีคำใช้ภาษาเพิ่มมากขึ้น ทั้งยังเพิ่มความรู้สึกทางความหมายมากขึ้นอีกด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นความสามารถของผู้เขียนในการใช้ภาษาไทย และภาษาต่างประเทศได้ดี

การใช้ประโยคในการเขียนบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ เป็นที่น่าสังเกตอย่างยิ่ง เพราะผู้เขียนมักจะเขียนประโยคที่มีความยาวมากถึง 2 - 3 หน้า ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากผู้เขียนมุ่งที่จะให้ผู้อ่านได้ทราบเรื่องราวที่เขียนอย่างชัดเจนจึงอธิบายอย่างละเอียดถี่ถ้วน ประกอบด้วย ความตั้งใจที่ผู้เขียนมุ่งจะให้สาระแก่ผู้อ่านอย่างไม่หวงแหนหรือเสียดาย จึงทำให้ประโยคที่ใช้นั้นมักจะเป็นประโยคความซ้อนและประโยคความรวมที่มีความยาวมาก

ในด้านโวหารที่สุกิจ นิมมานเหมินท์ ใช้นามากที่สุดคือ บรรยายโวหาร นั้น เพราะบทความที่เสนอสู่สายตาผู้อ่านนั้น ผู้เขียนมุ่งเสนอความรู้แก่ผู้อ่าน จึงต้องมีการอธิบายรายละเอียดอย่างชัดเจนเพียบพร้อมด้วยเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์ ซึ่งเป็นเหตุผลที่จะทำให้อ่านยอมรับได้อย่างดี นอกเหนือจากบรรยายโวหารแล้วผู้เขียนยังใช้สาธกโวหาร และโวหารภาพพจน์ มากเป็นอันดับต่อมาด้วย ทั้งนี้เพราะในการเล่าประสบการณ์ หรือในการแสดงความคิดเห็นในบทความนอกจากจะอธิบายรายละเอียดแล้ว ผู้เขียนยังต้องยกตัวอย่างเรื่องราวที่เกี่ยวข้องหรือคล้ายคลึงประกอบ และบางครั้งจะมีการเปรียบเทียบเหตุการณ์หรือความคิดประกอบด้วย ซึ่งเป็นความคิดจากนามธรรมให้เป็นรูปธรรม เพื่อเพิ่มความเข้าใจให้แก่ผู้อ่านได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การตั้งชื่อเรื่องแบบตรงตัว มีจำนวนมากที่สุดจากบทความที่ศึกษา ทั้งนี้เพราะเป็นการบอกเรื่องให้ผู้อ่านได้ทราบล่วงหน้า และเป็นส่วนจูงใจผู้อ่านให้ติดตามเนื้อเรื่องต่อไป

การเขียนความนำบทความที่สุกิจ นิมมานเหมินท์ ใช้นามากที่สุด คือการเล่าจากประสบการณ์ของผู้เขียน เพราะเป็นวัตถุดิบที่เกิดจากการสั่งสมของผู้เขียนมาตลอดชีวิต จึงนับเป็นข้อมูลที่เกิดจากประสบการณ์ส่วนตัวและมีพร้อมอยู่ตลอดเวลา โดยนำมาเป็นสิ่งจูงใจผู้อ่าน ทั้งยังเป็นส่วนสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้อ่านได้ง่ายขึ้น และผู้อ่านก็ได้รับความรู้ที่มีคุณค่าในขณะเดียวกันด้วย

ด้านการเสนอเนื้อเรื่อง ผู้เขียนใช้การเขียนประโยคใจความสำคัญไว้ตอนต้นย่อหน้ามากที่สุด เพราะผู้เขียนต้องการบอกสาระสำคัญของเรื่องให้ผู้อ่านได้ทราบ และจะมีการขยายประโยคใจความสำคัญด้วยการอธิบาย การยกตัวอย่าง การเปรียบเทียบและการให้เหตุผลละเอียดถี่ถ้วนไปในบทความทุกเรื่อง ทั้งการเขียนประโยคใจความสำคัญ การขยายประโยคใจความสำคัญและการใช้สารัตถภาพหรือการย้ำเน้นข้อความหรือวลีย่นย่อหน้านั้น เป็นสิ่งที่ช่วยเพิ่มความมีเอกภาพและสัมพันธภาพของบทความให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากนั้นความหลากหลายของเนื้อเรื่อง

ยังส่งผลให้บทความเปี่ยมด้วยคุณค่าอ่านมากยิ่งขึ้น

ส่วนการเขียนสรุปนั้นใช้วิธีสรุปด้วยการใช้ข้อเสนอแนะมากที่สุด ซึ่งผู้เขียนได้เสนอแนะความคิดที่สำคัญเกี่ยวกับการศึกษา ศาสนา และการปฏิบัติตนของบุคคล ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้อ่านได้ทราบถึงความรัก ความห่วงใย และความปรารถนาดี ของผู้เขียนที่มีต่อประเทศชาติมากเพียงไร ทั้งยังเป็นส่วนที่ช่วยสร้างความสนใจผู้อ่านและสร้างความรู้สึกรักและหวงแหนชาติบ้านเมืองให้เกิดขึ้นในใจของผู้อ่านอีกด้วย

จากการวิเคราะห์บทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น แสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้เขียนในหลาย ๆ ด้านนอกเหนือจากการเป็นนักการทูต นักการเมืองที่สามารถแล้ว ยังเป็นอาจารย์ที่ถ่ายทอดความรู้ทางภาษาได้อย่างน่ายกย่องอีกด้วย ความสามารถในการเขียนบทความ ที่ควรตระหนักคือ ความเป็นผู้มีอัจฉริยภาพทางภาษาผู้หนึ่งไม่ว่าจะเป็นการใช้ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ และการเป็นนักประดิษฐ์การขึ้นเขียนในทางภาษาคนหนึ่ง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อวัฒนธรรมทางภาษาของชาติไทยเนกประการ ความสามารถดังกล่าวเป็นผลมาจากความรอบรู้ของผู้เขียนเอง ไม่ว่าจะจะเป็นด้านศาสนา การศึกษา วรรณคดี ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง การต่างประเทศ พุทธศาสตร์ และสัตวศาสตร์ ความรอบรู้ในเรื่องราวต่าง ๆ นี้ เกิดขึ้นได้เพราะสุกิจ นิมมานเหมินท์ เป็นนักอ่านหนังสือนักค้นคว้า ประกอบกับความจำอันเป็นเลิศ จึงส่งผลให้ผู้เขียนนำเอาประสบการณ์ที่เกิดจากการสั่งสมตลอดอายุขัยมาใช้เป็นวัตถุดิบในการเขียนบทความได้น่าสนใจ นำอ่านชวนติดตามอย่างไม่รู้สึkBื่อหน่าย และผู้เขียนมีความเป็นต้นคิดของตนเอง ทำให้สามารถสร้างสิ่งแปลกใหม่ขึ้นมาได้ ผู้อ่านจึงได้รับประโยชน์ด้านสาระคุณค่าอย่างเอนกอนันต์ พร้อมกับความเพลิดเพลินในขณะที่อ่านอีกด้วย เนื้อหาแต่ละด้านดังกล่าวนั้นแสดงให้เห็นถึงความสนใจด้านมนุษยศาสตร์เป็นอันมาก จึงกล่าวได้ว่าบทความของสุกิจ นิมมานเหมินท์ เป็นบทความที่มีคุณค่าควรแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

ข้อเสนอแนะ

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาบทความของสุกิจ วัฒนานรินทร์ แล้วพบว่ายังมีข้อที่น่าสนใจที่ควรศึกษาเพิ่มเติมอีกหลายประเด็น เช่น

1. การศึกษาทัศนคติในบทความของสุกิจ วัฒนานรินทร์ ได้แก่ ทัศนคติทางการศึกษา ศาสนา สังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง เพื่อจะได้ทราบทัศนคติของผู้เขียนดังกล่าว
2. การศึกษาบทบาทของสุกิจ วัฒนานรินทร์ ในด้านเนื้อหา และทัศนะ

અગત્યના સંદર્ભ

บรรณานุกรม

- กระแส มาลัยภรณ์. วรรณคดีวิเคราะห์ : หลักบางประการ. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2522.
- กาญจนา นาคสกุลและคณะ. การใช้ภาษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย, 2521.
- กาญจนาศันต์ (บุณยจิตมาศตรา). สำนวนไทย. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- กุหลาบ มลลิกะมาส. วรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2517.
- ขจร สุพานิช. "ร.5 และ ร.6 มิได้พระราชทานที่ดินให้จุฬา : จากคำไว้อาลัย แต่อาจารย์สุกิจ นิมมานเหมินท์," บ้านไม่ร้าง. 4(9) : 8 - 11 ; ตุลาคม 2531.
- จันทร์ศรี นิตยฤกษ์. การเขียนสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยครูธนบุรี, 2525.
- เจริญ ธรรมพานิช. "ชีวประวัติอย่างย่อศาสตราจารย์ สุกิจ นิมมานเหมินท์," วารสารวิทยาศาสตร์. 31(2) : 56 - 68 ; กุมภาพันธ์ 2520.
- เจือ สตะเวทิน. คำขวัญร้อยแก้ว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุทธินิสารการพิมพ์, 2517.
- ชนะ เวชกุล. การเขียนสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2524.
- ชลธิรา กลัดอยู่ และคณะ. การใช้ภาษา. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย, 2517.
- ศรีศิลป์ บุญจรร. การใช้ภาษาไทยเอกสารการสอนหน่วยที่ 9 - 15. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2526.
- ทองสุก เกตุโรจน์. แปลและเรียบเรียง. อธิบายศัพท์วรรณคดี. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2529.
- ทัศนีย์ ศุภเมธิ. เอกสารประกอบการเรียนวิชาภาษาไทย 105. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยครูธนบุรี, ม.ป.ป.
- นวลศรี จงถาวร. วิเคราะห์พระราชนิพนธ์บทความที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. ปริณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524. อัดสำเนา.

- นววรรณ พันธุ์เมธา. ไวยากรณ์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, 2527.
- นุชจริย สุนทรวรรณ. วิเคราะห์บทความของหลวงวิจิตรวาทการ. ปริณิฎาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529. อัดสำเนา.
- ประดับ จันทรสุนทร. วิเคราะห์บทความหนังสือพิมพ์จีนในสยามวารศัพท์ พ.ศ. 243 - 2466. ปริณิฎาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521. อัดสำเนา.
- ประทีป วาทิกทินกร. การไวยากรณ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2514.
- ประเทือง คล้ายสุบรรณ. สำนวนไทย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สุทธิสารการพิมพ์, 2527.
- ประสิทธิ์ ภาพยกลอน. การเขียนภาคนิพนธ์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2518.
- _____. แนวทางการศึกษาวรรณคดี ภาษากวี การวิจิตร และวิจารณ์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2518.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. ศิลปการเขียน. กรุงเทพฯ : วิชาการ, 2525.
- เปลื้อง ณ นคร. คำบรรยายวิชาการประพันธ์ และหนังสือพิมพ์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2507.
- ผะอับ โปะะเกษณะ. ลักษณะเฉพาะของภาษาไทย. กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2526.
- พรพรรณ ฮารานุมาศ. สำนวนการเขียน. กรุงเทพฯ : บรรณกิจเทรดดิ้ง, 2519.
- พรพรรณ วัชรชัย. สำนวนการเขียน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2509.
- โมรี ชื่นสำราญ. นิเทศภาษา และหลักการเขียน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529.
- วิชัย หายคม. "อาจารย์สุกิจ," วารสารวิทยาศาสตร์. 32(1) : 15 - 18 ; มกราคม 2521.
- วิภา กงกะนันท์. วรรณคดีศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2520.
- ศิลปชัย ชาญเฉลิม. Mission Pavic = ปาวีผู้กลืนลำน้ำโขง. (นายหนวย) กรุงเทพฯ : ใจใส ชาญเฉลิม (ผู้จัดทำหน้า). 2531.

สมจิต พันธุ์เหล็ก. ศึกษามทความคอธณ์ "ข้าวโกสนา" และ "คส้นไต้้น้ำ" ของ ม.ร.ว คีถฤทธิ์
ปรวณมช. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 ประสานมิตร, 2527. อัดสำเนา.

สมบัติ จำปาเงิน. "ทพณ สุกิจ นิธมานเหมินท์," ชัยพฤกษ์วิทยาศาสตร์. 22(36) :
 28 - 31 ; 22 กันยายน 2518.

สมพ จันทรประภา. ชีวิตคจเทพนิยายของคอกไม้สด. กรุงเทพฯ : แพททิทยา, 2509.

สิทธา ทัศนวุฒค และคณะ. การเขียน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2516.

สุกิจ นิธมานเหมินท์. "การวิจัยกับการพัฒนาการศึกษา," วารสารการศึกษาแห่งชาติ.
 8(4) : 6 - 9 ; กุมภาพันธ์ - มีนาคม 2517.

_____. คนแ่ห้ลื. เล่ม 1 กรุงเทพฯ : ประพันธ์สำส้น, 2516.

_____. คนแ่ห้ลื. เล่ม 2 กรุงเทพฯ : ประพันธ์สำส้น, 2516.

_____. คนแ่ห้ลื. เล่ม 1 กรุงเทพฯ : คอกพญา, 2530.

_____. บุพการิจูษา. รวมเรื่องเขียนของนายสุกิจ นิธมานเหมินท์ ในงานพระราชทาน
 เพลิงศกนายหยี นางจันทรทิพย์ นิธมานเหมินท์ 28 ธันวาคม 2511.

_____. ผ่านพิภพลีลา. กรุงเทพฯ : ประพันธ์สำส้น, 2516.

_____. รวมเรื่องเขียน. กรุงเทพฯ : องค์การค้ำครุสภา, 2510.

_____. รวมเรื่องพูดและเขียน. ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศก นายสุกิจ นิธมาน-
 เหมินท์ วันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519.

_____. "เรื่องของพูด," วารสารรวมคำแหง. 2(1) : 8 - 18 ; เมษายน 2518.

_____. สปีนสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพฯ : ประพันธ์สำส้น, 2516.

สุลัษณ์ ศิวรักษ์. "นายสุกิจ นิธมานเหมินท์ ที่ข้าพเจ้ารู้จัก," ปจกรยาสาร. 5(7) :
 50 - 58 ; มกราคม - เมษายน 2519.